

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

PARA BORÇLARININ İFASINDA FAİZ

ZEYNEP ŞEYMA CEYLAN

2501161260

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. ARZU GENÇ ARIDEMİR

İSTANBUL-2020

ÖZ

PARA BORÇLARININ İFASINDA FAİZ

ZEYNEP ŞEYMA CEYLAN

Çalışmamızın konusunu “Para Borçlarının İfasında Faiz” oluşturmaktadır. Kanunlarımızda para ve faiz kavramlarının tanımları bulunmamaktadır. Kanun koyucu bu önemli tanımlama işini doktrine bırakmıştır. Bununla birlikte uygulamaya yönelik olarak Türk Borçlar Kanunu’nda madde 88’de anapara faizi oranları, madde 99’da ülke parasıyla ödeme ve yabancı para borcu, madde 120’de temerrüt faizi oranları düzenlenmiştir. Yine Türk Ticaret Kanunu’nda madde 8, 9 ve 10 hükümlerinde ticari faize ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler ve yargı kararları ışığında çalışmamızda ilk bölümde para ve para borcu kavramları, sonraki bölümlerde faiz kavramı ve faize ilişkin tartışmalı meseleler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: para, para borcu, para borçlarının ifası, faiz, anapara faizi, temerrüt faizi, ticari faiz, ülke parası, yabancı para borcu

ABSTRACT

INTEREST IN THE PAYMENT OF PECUNIARY DEBTS

ZEYNEP ŞEYMA CEYLAN

The subject of this study is “Interest in the Payment of Pecuniary Debts”. Our laws contain the definition of neither the concept of money nor the concept of interest. The legislator leaves this important work to the doctrine. Nevertheless, principal interest rates in Article 88, payment by national currency, and foreign currency debt in Article 99, and default interest rates in Article 120 are regulated in the Turkish Code of Obligations. Issues regarding commercial interests are regulated in Articles 8, 9, and 10 of the Turkish Commercial Code. In the light of these regulations and decisions of the supreme court, in the first section, the concepts of money and pecuniary debt; in the following sections, the concept of interest and controversial issues regarding interest are discussed.

Keywords: money, pecuniary debt, payment of pecuniary debts, interest, principal interest, default interest, commercial interest, national currency, pecuniary debts in foreign currency

ÖNSÖZ

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada para borçlarının ifası ve para borçlarında faiz konuları incelenmiştir. Para borçlarının ifasında faizi izah edebilmek amacıyla il bölümde öncelikle para ve para borcu kavramları; sonrasında para borçlarının borçların ifasına ilişkin hususlardaki yansımaları ele alınmıştır. İkinci bölümde yargı kararlarına da başvurularak faiz kavramı, faiz türleri, faizin uygulamadaki yeri ele alınırken; üçüncü bölümde doktrindeki tartışmalı hususlar ve faize ilişkin özellikli durumlar değerlendirilerek faiz meselesine ilişkin bir derleme oluşturulmaya çalışılmıştır.

Hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, hepimiz için zorlayıcı bir dönem olan Covid-19 pandemisi sebebiyle evlerimizde kaldığımız günlerde dahi çalışmamla sabırla ve titizlikle ilgilenen saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Arzu Genç Arıdemir'e en derin şükranlarımı sunarım. Hem doktrin hem de uygulama bakımından çok tartışmalı olan ve yoğun bir şekilde genel hükümler çalışmamı sağlayan tez konumu seçmemde yardımcı olarak tecrübelerini paylaşan Ar. Gör. Caner Taşatan'a; tanıştığımız ilk günden beri maddi ve manevi desteğiyle birçok konuda yol gösteren, tez çalışması için hem değerli fikirlerini paylaşan hem de kaynak temininde yardımcı olan Ar. Gör. Emine Aslı Küçükaydın'a ve kapısını bana her zaman açan, birçok konuda yükümü hafifleten sevgili dostum Kübra Patır'a teşekkür ederim. Büyük fedakarlıklarla emek veren sevgili aileme ise sabırları ve yardımları için ne kadar teşekkür etsem azdır. Bu vesileyle sevgili ablalarım ve sevgili babacığım Av. Ahmet Ceylan'a teşekkür ederim. Bu süreçte hukuki bilgisini her daim aktarmaya çabalayan, hiçbir sorumu cevapsız bırakmayan ve bana en büyük motivasyonu sağlayan sevgili annem Gülay Ceylan'a sonsuz minnet ve teşekkürü bir borç bilirim.

İstanbul, 2020

Zeynep Şeyma Ceylan

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PARA KAVRAMI, PARA BORCU KAVRAMI VE PARA BORCUNUN İFASI

1. Para Kavramı	4
1.1. Ekonomik Bakımdan	4
1.2. Hukuki Bakımdan	7
1.2.1. Eşya Hukuku Bakımından	8
1.2.2. Kıymetli Evrak Hukuku Bakımından	12
2. Para Borcu Kavramı	13
2.1. Genel Olarak Para Borcu ve Hukuki Niteliği	13
2.2. Para Borcu ile Diğer Çeşit Borçlarının Karşılaştırılması.....	19
2.3. Para Borcunun Değerinin Değişmesine Karşı Alınacak Önlemler.....	20
2.3.1. Yabancı Para Değeri Kaydı.....	21
2.3.2. Eşya Değer Kaydı	22
2.3.3. Altın Değer Kaydı	23
3. Para Borcunun Kaynakları	23
4. Para Borcunun İfası	25
4.1. İfanın Tarafları.....	25
4.1.1. Borçlu.....	25
4.1.2. Alacaklı	28
4.2. İfanın Konusu	31
4.3. İfanın Yeri.....	36
4.4. İfanın Zamanı.....	39
4.5. İfa Yöntemleri.....	41
4.5.1. Nakit Ödeme	41

4.5.2. Nakit Dışı Ödeme.....	42
4.5.2.1. Kaydi Ödeme.....	42
4.5.2.2. Elektronik Ödeme Yöntemleri	44
4.6. Para Borcunda Mahsup Meselesi.....	47
4.6.1. Kısmen Ödemede	47
4.6.2. Birden Çok Borçta	50

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZ KAVRAMI, FAİZİN ÖZELLİKLERİ, BENZER KAVRAMLARDAN AYIRT EDİLMESİ VE FAİZİN TÜRLERİ

1. Genel Olarak Faiz Kavramı.....	52
2. Faizin Özellikleri	55
2.1. Para Borcunda Söz Konusu Olması.....	55
2.2. Asıl Alacağın Varlığına Bağlı Olması (Fer'iliği)	56
2.3. Asıl Alacaktan Bağımsız Olması	61
2.4. Zamana Bağlı Olarak İşlemesi.....	65
3. Faiz Kavramının Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi	66
3.1. Dönemsel Edimler	66
3.1.1. Kira Bedeli	66
3.1.2. Kâr Payı.....	67
3.2. Giderim Amaçlı Karşılıklar	68
3.2.1. Vade Farkı.....	68
3.2.2. Munzam Zarar	72
3.2.3. Ceza Koşulu	78
4. Faizin Türleri	86
4.1. Kanuni Faiz- İradi Faiz Ayrımı	86
4.2. Basit Faiz- Bileşik Faiz Ayrımı	88
4.3. Adi Faiz- Ticari Faiz Ayrımı	93
4.4. Anapara Faizi- Temerrüt Faizi Ayrımı	97
4.4.1. Anapara Faizi	97
4.4.2. Temerrüt Faizi	98
4.4.2.1. Genel Olarak Temerrüt Kavramı ve Temerrüdün Şartları	98

4.4.2.1.1. Borcun Muaccel Olması	100
4.4.2.1.2. Alacaklının İhtarı	101
4.4.2.1.3. İfası Mümkün Bir Borç Olması	104
4.4.2.2. Temerrüdün Para Borcundaki En Önemli Sonucu: Temerrüt Faizi.....	105
4.4.2.3. TTK m. 1530 Hükümü Uyarınca Borçlu Temerrüdü.....	108
4.4.2.3.1. TTK m. 1530 Uyarınca İhtarsız Temerrüt ve Ödeme Süresi	109
4.4.2.3.2. TTK m. 1530 Uyarınca Temerrüt Faizi	114
4.4.3. İşin Niteliğine Göre Faiz Oranları.....	117
4.4.3.1. Adi İşler Bakımından Anapara ve Temerrüt Faizi Oranları.....	117
4.4.3.1.1. Anapara Faizi Oranı.....	117
4.4.3.1.2. Temerrüt Faizi Oranı	120
4.4.3.2. Ticari İşlerde Anapara ve Temerrüt Faizi Oranları	122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PARA BORÇLARININ İFASINDA FAİZE İLİŞKİN ÖZELLİKLİ DURUMLAR

1. Tazminat Faizi	127
2. Yabancı Para Borcu ve Yabancı Para Borcunda Faiz	129
2.1. Ülke Parasıyla İfa Prensibi	129
2.2. Prensibin İstisnası- Yabancı Parayla İfa	130
2.2.1. Efektif Yabancı Para Borçları	133
2.2.2. Yalın Yabancı Para Borçları	136
2.2.2.1. Yalın Yabancı Para Borçlarının İfası	136
2.2.2.2. Yalın Yabancı Para Borçlarının İfasında Temerrüt.....	142
2.2.2.3. Yalın Yabancı Para Borçlarının İfasında Temerrüt Faizi.....	144
3. Faizin Anaparayı Geçmesi Meselesi	146
4. Faiz Borcunun Başlangıcı, Durması ve Sona Ermesi.....	147
4.1. Faizin Başlangıcı	147
4.2. Faizin Durması.....	148
4.3. Faizin Sona Ermesi	153

SONUÇ.....	155
KAYNAKÇA.....	163

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
ABD	: Ankara Barosu Dergisi
Art.	: Madde (<i>Artikel</i>)
ASBÜ	: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: Bent
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGB	: Alman Medeni Kanunu (<i>Bürgerliches Gesetzbuch</i>)
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C.	: Cilt
Çev.	: Çevirmen
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
EFT	: Elektronik Fon Transferi
E.T.	: Erişim Tarihi
eBK	: 818 sayılı Eski Borçlar Kanunu
Ed.	: Editör/Editörler
EÜHFD	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ERÜHFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
eTK	: 6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu
f.	: Fıkra
GSÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGD	: Hukuk Gündemi Dergisi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HPD	: Hukuki Perspektifler Dergisi
İAÜHFD	: İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İHM	: İstanbul Hukuk Mecmuası
İKÜHFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İÜMHAD	: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
İÜMÖHB	: İstanbul Üniversitesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
K.	: Karar
Karş.	: Karşılaştırınız
KOBİ	: Küçük veya Orta Büyüklükteki İşletmeler
m.	: Madde
MÜHF-HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
N.	: Kenar Numarası
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SDÜHFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TMK	: 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Vorbem.	: Ön açıklamalar (<i>Vorbemerkungen</i>)
Y.	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YÜED	: Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Hukuk ve ekonominin olmazsa olmazı olan para ile paradan mahrum kalınan zaman için para alacaklısının motivasyonu olan faiz, her daim güncel ve tartışmalı meseleleri içeren konular olmuştur. Kanunlarımızda para ve faiz kavramlarının tanımları bulunmamaktadır. Kanun koyucunun bu tanımlamalardan kaçınmasının, bu kavramların zamana bağlı olarak çok değişken olması ve öngörülemez şekilde farklı alanlara dokunabilme kabiliyetlerinden kaynaklandığı söylenebilir. Özellikle sözleşmesel ilişkilerde “yapıtaşı” olarak nitelendirilebilecek bir öneme sahip olan para ve para borcu kavramları, borçlar hukukuna dahil olan neredeyse her alanda karşımıza çıkmaktadır.

Para borcu ve faize ilişkin düzenlemeler, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu başta olmak üzere 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine ilişkin Kanun, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nda yer almaktadır. Kanun koyucu 2012 yılında yapılan revizyonlarla Türk Borçlar Kanunu’nda ve Türk Ticaret Kanunu’nda hem para borçları hem faiz meseleleri bakımından bazı değişiklikler getirerek tartışmalı konular için çözüm geliştirmeye çalışmıştır. Ancak tartışmalar sonlanmamış ve hatta bazı meseleler bakımından daha da artmıştır. TBK m. 88 ve TBK m. 120 ile faiz oranlarına üst sınır getirilmesi bu meselelerden biridir. 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda bulunmadığı için para borçlusunu korumak maksadıyla getirilen bu düzenlemeler, sözleşme özgürlüğünü sınırlandırdığına yönelik eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Nitekim TBK m. 99 hükmünün dilinde arılaştırma yapılırken kanun koyucunun tercih ettiği kavramlar da terminoloji bakımından doktrinde tartışmalar yaratmıştır. Bununla birlikte uzun zamandan beri tartışılan bazı meselelerde ise Yargıtay, yerleşik içtihatlar geliştirmiştir. Örneğin, tazminata yürütülecek faizin başlangıcı ve türü konusunda Yargıtay uygulaması haksız fiilin işlendiği andan itibaren tazminat faizinin işletilmesi yönündedir.

Kanuni düzenlemeler ve uygulama bakımından doktrinde tartışmalara sebebiyet veren esas meseleleri çalışmamızda ele almaya çalıştık. Bununla birlikte faiz

kavramının ekonomik yönüne ilişkin olan meseleler kapsamı çok genişleteceğinden konunun sınırlandırılması adına para ve faize ilişkin ekonomi alanındaki tartışmalar çalışma kapsamına dahil edilmemiştir.

Tez çalışması üç ana bölümden ve sonuç bölümünden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde ilerideki bağlantılı meseleleri daha iyi açıklayabilmek için para ve para borcu kavramları ele alınmıştır. Para borcunun borçlar hukukundaki yerinin tayinini tam yapabilmek adına para borcunun hukuki niteliği ve bu bağlamda parça borcu-çeşit borcu ayrımındaki yeri, diğer çeşit borçlarıyla karşılaştırılması, para borcunun değerinin değişmesine karşı alınacak önlemler ve para borcunun kaynakları izah edilmiştir. Sonrasında para borçlarının ifasını açıklayabilmek için ifaya ilişkin genel hükümlerin para borçlarındaki yansımaları ele alınmış ve ifanın tarafları, ifanın konusu, ifanın zamanı ile para borçlarındaki ifa yöntemlerine değinilmiştir. İfa konusunda kanun koyucunun özel olarak para borçları için düzenlediği ve bazı tartışmalı noktaları içeren para borçlarında mahsup meselesinin izahıyla birinci bölüm tamamlanmıştır.

Tezin ikinci bölümünde faiz kavramı ele alınmıştır. Bu amaçla genel bir faiz tanımı yapılarak, faizin özellikleri açıklanmış ve benzer diğer kurumlarla karşılaştırılması yapılmıştır. Faizin para borçlarında söz konusu olması, zamana bağlı olarak işlemesi, asıl alacağa bağlı (fer'i bir alacak olması) ve asıl alacaktan bağımsız bir borç olması konuları ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Sonrasında faizin türleri ele alınarak; kanuni faiz- iradi faiz, basit faiz- bileşik faiz, adi faiz- ticari faiz ve anapara faizi- temerrüt faizi ayrımları üzerinde durulmuştur. Adi işler ve ticari işler bakımından anapara faizi ile temerrüt faizi oranlarına kanunda getirilen üst sınırların daha kapsamlı ele alınması amacıyla “İşin niteliğine göre faiz oranları” konusu izah edilmiştir. Yine 2012’de yapılan değişikliklerle kanuna eklenen TTK m. 1530 hükmünün borçlar hukukundaki temerrüt faizi sistematüğinden ayrılan noktaları üzerinde durularak, TTK m. 1530 hükmü çalışmayı ilgilendiren noktalarıyla incelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde para borçlarının ifasında faize ilişkin özellikli durumlar ele alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle tartışmalı bir husus olan tazminat

borcuna işletilecek faiz konusuna değinilmiştir. Sonrasında  lke parasıyla ifa prensibi ile bu prensibin istisnası olarak ifade edilebilen yabancı para borcu konularından bahsedilmiştir. Bu amaçla efektif para borcu- yalın para borcu ayrımı üzerinde durularak yalın yabancı para borçlarının ifası ve yalın yabancı para borçlarının ifasında temerrüt faizi konuları açıklanmıştır. Faizin anaparayı geçmesinin mümkün olup olmadığı sorunu irdelenerek faizin anaparayı geçebileceği belirtilmiştir. Son kısımda faiz borcunun başlangıcı, durması ve sona ermesi meselelerinin açıklanmasıyla bölüm tamamlanmıştır.

Sonuç bölümünde ise konuya ilişkin tespit edilen önemli hususlar ve varılan sonuçlardan bahsedilerek tez çalışması tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PARA KAVRAMI, PARA BORCU KAVRAMI VE PARA BORCUNUN İFASI

1. Para Kavramı

1.1. Ekonomik Bakımdan

Günümüzde ekonomik hayat, para ve para benzeri araçlar üzerinden işleyen sistemlerden meydana gelmektedir. Bütün dünyada ortak mübadele aracı olarak kabul edilen paranın bugünkü anlamı oluşana kadarki süreçte toplumlarda para ihtiyacını karşılamak için çeşitli çözümler üretilmiştir. Toplum şeklinde yaşama anlayışının oluşmasıyla bireyler arasında iş bölümü gelişmiş ve bu iş bölümü çerçevesinde her bireyin farklı mal ve hizmet üretimini gerçekleştirmesi söz konusu olmuştur. Farklı mal ve hizmet üretimi yapan bireyler, sonrasında bunları mübadele ederek ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Zamanla mübadelenin nasıl ve hangi ölçülere göre yapılacağı belirlenmesi sorunu bir “*değer ölçüsü*” ihtiyacını ortaya çıkarmıştır¹. Bu sorun ancak bütün mallar aynı ölçü birimiyle ifade edildiğinde çözüleceği için ortak bir değer ölçüsü olarak “*para*” kabul edilmiştir².

Paranın değer ölçüsü olma işlevi mübadelenin yapılabilmesini sağlar ancak bu işlev, paranın mübadele işleviyle aynı şeyi ifade etmez. Zamanla farklı ürünlerin

¹ Cem Baygın, **Yabancı Para Üzerinden Borçlanmalar ve Hukuki Sonuçları**, Kazancı Kitap, İstanbul, 1997, s. 4; Orhan Hançerlioğlu, **Ekonomi Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, 5. Bası, İstanbul, 1993, s. 319; Sadun Aren, **100 Soruda Para ve Para Politikası**, Gerçek Yayınevi, 4. Bası, İstanbul, 1991, s. 10; Erdal M. Ünsal, **İktisada Giriş**, BB101 Yayınları, 5. Bası, Ankara, 2016, s. 587-588; Fuat Sekmen, **Para Teorisi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 17; Enver Alper Güvel, **Makroekonomi-1**, Seçkin Yayıncılık, 3. Bası, Ankara, 2017, s. 200-201; Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış”, **İÜHFM**, C. LXXIII, S. 2, 2015, s. 173-220, s. 175.

² Frank Vischer, **Geld- und Währungsrecht im nationalen und internationalen Kontext**, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2010, s. 7; John Kenneth Galbraith, **İktisat Tarihi**, Çev: Müfit Günay, Dost Kitabevi, 2. Bası, Ankara, 2010, s. 134; Baygın, **a.e.**, s. 4; Hançerlioğlu, **a.e.**, s. 319; Ünsal, **a.e.**, s. 588; Aren, **a.e.**, s. 10; Sekmen, **a.e.**, s. 17; Güvel, **a.e.**, s. 201; Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 175.

üretilmesi ve farklı ihtiyaçların doğmasıyla mal mübadelesi (trampa/barter) yapılmaya başlanmıştır³. Ancak kişilerin ihtiyaç duyduğu mallar ile trampa yapacak kişilerin ellerinde bulundurdukları malların tam olarak örtüşmemesi trampa yapılmasının güçleşmesine sebep olmuştur. Örneğin, buğdayı olan birinin nohuta ihtiyacı varken, elinde nohutu olan birinin buğday yerine arpaya ihtiyacı varsa bu iki kişinin ihtiyaçlarının eşleşmemesi trampayı güçleştirir. Trampanın güçleşmesi ve ihtiyacı tam olarak karşılayamaması sebebiyle herkesçe kabul gören ortak bir değer ölçüsünün mübadele işlevi görmesine ihtiyaç doğmuştur. Zamanla günümüzdeki anlamına evirilen paranın ilkel formları bu ihtiyacı karşılamak üzere ortaya çıkmıştır. Bu dönemlerde bazı mallar mübadele aracı olarak yani adeta para gibi kullanılmaya başlanmıştır (mal-para sistemi). Çay, kahve, kakao çekirdeği, pirinç, midye ve istiridye kabuğu, kuru balık gibi mallar mübadele aracı olarak benimsenmiştir⁴. Ancak söz konusu malların standart nitelikte olmaması, aynı mal olsa dahi kalite farklılıklarının bulunması, bölünme yeteneğinin sınırlı olması, bu malları taşıma ve koruma konusunda bazı güçlükler bulunması gibi sorunların ortaya çıkması mübadele aracı olarak madenlerin kullanılmasını, dolayısıyla günümüz anlayışındaki paranın doğuşunu zorunlu kılmıştır⁵.

³ Glyn Davies, **A History of Money- From Ancient Times to the Present Day**, University Of Wales Press, Cardiff, 2002, s. 9 vd.; Catherine Eagleton, Jonathan Williams, **Paranın Tarihi**, Çev: Fadime Kahya, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s. 7 vd.; Galbraith, **İktisat**, s. 63; Baygın, **a.g.e.**, s. 4; Mahfi Eğilmez, **Örneklerle Kolay Ekonomi**, Remzi Kitabevi, 8. Bası, İstanbul, 2014, s. 94-95; Aren, **a.g.e.**, s. 9 vd.; Hançerlioğlu, **a.g.e.**, s. 319; Mehmet Sıddık Yurtçiçek, **Hukuki Açıdan Elektronik Para**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, 2015, s. 37.

⁴ John Kenneth Galbraith, **Para- Nereden Gelir Nereye Gider**, Çev: Nilgün Himmetoğlu, Belkıs Çorakçı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 16; Eagleton, Williams, **a.g.e.**, s. 176 vd.- s. 282; Davies, **a.g.e.**, s. 36; Eğilmez, **a.g.e.**, s. 94-95; Hançerlioğlu, **a.g.e.**, s. 319; Sekmen, **a.g.e.**, s. 17; Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 38; Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 175; Ahmet Usta, **Paranın Serüveni - Kripto Paraların Öncesi ve Sonrası**, BKM (Bankalararası Kart Merkezi), 2018, s. 2, <https://bkm.com.tr/paranin-seruveni/> (Çevrimiçi) E.T. 26.3.2020; Emel Aba Şenbayram, "Paranın Geldiği Uç Nokta: Bitcoin", **Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. III, S. 4, 2019, s. 72 -92, s. 74.

⁵ Rolf H. Weber, **Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Band/Nr. VI/1/4, Die Erfüllung der Obligation, Art. 68-96 OR, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen**, Stämpfli Verlag, 2. Bası, Bern, 2005, Art. 84, N. 13; Vischer, **a.g.e.**, s. 7; Zeynel Dinler, **Mikro Ekonomi**, Ekin Kitabevi, 24. Bası, Bursa, 2013, s. 539; Galbraith, **Para**, s. 16; Galbraith, **İktisat**, s. 134-135; Eğilmez, **a.g.e.**, s. 98; Hançerlioğlu, **a.g.e.**, s. 319; Eagleton, Williams, **a.g.e.**, s. 7 vd.; Ünsal, **a.g.e.**, s. 589 vd.; Aren, **a.g.e.**, s. 9 vd.; Sekmen, **a.g.e.**, s. 16; Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 175; Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 39; Abdullah Durmuş, **"Fıkıh Açısından Günümüz Para Mübadelesi İşlemleri"**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 15; Aba Şenbayram, **a.g.m.**, s. 74; Hasan

Böylelikle ortaya çıkan paranın asli işlevleri değer ölçüsü olma ve mübadele (dolayısıyla ödeme) işlevleridir⁶. Paranın bu asli işlevlerinin doğal bir sonucu olarak değer biriktirme işlevi⁷ ortaya çıkar. Paranın değer biriktirme işlevi, bireylere harcamaları konusunda özgürlüğün yanı sıra tasarruf olanağı da sağlar⁸. Sonuç olarak anlattığımız hususları özetleyerek ekonomik bakımdan paranın bir tanımını yapacak

Doğan, “İslam Hukuku Açısından Kripto Paralar ve Blockchain Şifreleme Teknolojisi”, **SÜHFD**, C. XXVI, S.2, 2018, s. 225-253, s. 229.

⁶ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 19; Hermann Becker, **Berner Kommentar Band/Nr. VI/1, Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht**, Stämpfli Verlag, Bern, 1945, Art 84, N. 1; Peter W. Heermann, **Geld und Geldgeschäfte, -Handbuch Des Schuldrechts**, Mohr Siebeck Verlag, Tübingen, 2003, s. 13 vd.; Vischer, **a.g.e.**, s. 6; Sebastian Omlor, **Geldprivatrecht, -Entmaterialisierung, Europäisierung, Entwertung**, Mohr Siebeck Verlag, Tübingen, 2014, s. 50; Andreas von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım**, Çev: Cevat Edege, Cilt 1-2, Yargıtay Yayınları, 1983, s. 58; Rona Serozan, **Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Üçüncü Cilt, (İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme)**, Filiz Kitabevi, 7. Bası, İstanbul, 2016, § 8, N. 1, s. 97; Selahattin Sulhi Tekinay, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atilla Altop, **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 772; Fritz Funk, **Borçlar Kanunu Şerhi I Umumi Hükümler**, Çev: Hıfzı Veldet, Cemal Hakkı Selek, Üniversite Kitabevi, İstanbul, (t.y.), s. 139; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 997; Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku I. Cilt Genel Hükümler**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1976, s. 82; Pierre Tercier, Pascal Pichonnaz, H. Murat Develioğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 342, N. 1093; Haluk Nami Nomer, “Para Borcu Kavramı ve Para Borçlarının BK 118/1 Anlamında Aynı Cinsten Kabul Edilip Birbirleriyle Takas Edilebilirliği Problemi”, **İÜHFM**, C. LVII, S. 1-2, s. 241-264, s. 241; O. Gökhan Antalya, **Marmara Hukuk Yorumu- Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V/1,3**, Ed: O. Gökhan Antalya, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara, 2019, s. 149; Turgut Turhan, **Milletlerarası Sözleşmelerde Yabancı Para Kayıtları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1996, s. 9; Safa Reisoğlu, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 302; Hakan Pekcanitez, **Yabancı Para Alacaklarının Tahsili**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998, s. 27; İsmail Doğanay, **Ticari Alım Satım Akdi ve Nevileri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2003, s. 252; Hasan Ayrancı, “Para Borçlarında Temerrüt Faizi”, **HGD**, S. 5, 2006, s. 100-105, s. 100; Mahfi Eğilmez, Ercan Kumcu, **Ekonomi Politikası -Teori ve Türkiye Uygulaması**, Remzi Kitabevi, 6. Bası, İstanbul, 2004, s. 179; Eğilmez, **a.g.e.**, s. 93; Mustafa Aykonu, “Yabancı Para Borçlarında Munzam Zarar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV, Bildiriler - Tartışmalar, (4-5 Nisan 1997)**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, s. 141-165, s. 143; Hançerlioğlu, **a.g.e.**, s. 319; Sekmen, **a.g.e.**, s. 15; Güvel, **a.g.e.**, s. 201 vd.; Osman Günver, “Çağımızda Hukuksal Açıdan Para Kavramı”, **BATİDER**, C. XXXIII, S. 2, 2017, s. 143-176, s. 147 vd.; Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 175; Mukaddes Korkmaz Sürer, “**Uluslararası Para Fonu’nun Uluslararası Para Hukukunun Oluşumundaki Rolü**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2006, s. 4; Mukaddes Korkmaz Sürer, “Uluslararası Para Hukuku”, **İÜMÖHB**, C. XXV, S. 1-2, 2005, s. 213-228, s. 214.

⁷ Vischer, **a.g.e.**, s. 6; Omlor, **a.g.e.**, s. 50; Serozan, **Genel Bölüm**, § 8, N. 1, s. 97; Baygın, **a.g.e.**, s. 6; Turhan, **a.g.e.**, s. 9; Aren, **a.g.e.**, s. 8; Eğilmez, **a.g.e.**, s. 93; Eğilmez, Kumcu, **a.g.e.**, s. 179; Sekmen, **a.g.e.**, s. 16; Korkmaz Sürer, **a.g.t.**, s. 4; Korkmaz Sürer, **a.g.m.**, s. 214.

⁸ Serozan, **Genel Bölüm**, § 8, N. 1, s. 97; Baygın, **a.g.e.**, s. 6; Turhan, **a.g.e.**, s. 9; Eğilmez, Kumcu, **a.g.e.**, s. 179; Eğilmez, **a.g.e.**, s. 93; Sekmen, **a.g.e.**, s. 16.

olursak; “Para, mübadeleyi -dolayısıyla ödeme yapılmasını- sağlayan, tasarruf edilerek biriktirilebilen değer ölçüsüdür.” diyebiliriz.

1.2. Hukuki Bakımdan

Birçok sebepten ötürü hukuki bakımdan paranın bir tanımını yapmak oldukça zordur. Paranın kavram olarak hem kamu hukukunun hem de özel hukukun alanına dahil olması, çerçevesinin ekonomik gelişmelere bağlı olarak değişiklik göstermesi ve paranın birden fazla anlam içermesi tanımlanmasını zorlaştıran sebepler arasında sayılabilir⁹. Kanun koyucu da Borçlar Kanunu’nda para kavramı için bir tanım yapmaktan kaçınmıştır¹⁰. Doktrinde de para kavramının tanımında bir uzlaşma yoktur. Para kavramı açıklanırken bazı yazarlarca paranın iki ayrı anlamı dikkate alınmaktadır. Bu ayrıma göre para geniş anlamda para- dar anlamda para olarak ifade edilmektedir¹¹.

Geniş anlamda para, para birimiyle ifade edilmiş olan her türlü mal ve hizmet edimleri için değer ölçüsü niteliğindeki soyut mali gücü¹² ifade eder¹³. Dar anlamda ise para, devlet veya yetkili organı aracılığıyla tedavüle çıkarılan ve devlet tarafından

⁹ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 10; Nami Barlas, **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, Kazancı Kitap, İstanbul, 1992, s. 5; Baygın, **a.g.e.**, s. 6; Turhan, **a.g.e.**, s. 11.

¹⁰ Hakan Albaş, **Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği (BK m. 105)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 20- 21. Barlas, bu kaçınmayı kanun koyucunun para kavramının zaten bilindiğini ve kendiliğinden anlaşılır olduğunu varsaymasına bağlamaktadır. Bkz. Barlas, **a.g.e.**, s. 6. Aynı şekilde mehaz İsviçre Borçlar Kanunu’nda da bir tanım yoktur. Para ve para borcu kavramlarının bilindiğinin varsayıldığı yönünde bkz. Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 5.

¹¹ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Refet Özdemir, **Türk Borçlar Kanunu Şerhi**, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1987, s. 202; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 82; Eren, **Borçlar Genel**, s. 998; Baygın, **a.g.e.**, s. 7; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 27; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100. Antalya, “geniş anlamda para- dar anlamda para” ayrımını daha farklı şekilde ele almaktadır. Buna göre “para geniş anlamıyla değişim parasını, yani fiili ödeme aracını; dar anlamıyla bir değer ölçütü olan yasal ödeme aracı olarak itibari parayı ifade eder”. Bkz. Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 149.

¹² Soyut mali güç (*abstrakte Vermögensmacht*) kavramı için bkz. Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 21; Heermann, **a.g.e.**, s. 14; Omlor, **a.g.e.**, s. 257; Barlas, **a.g.e.**, s. 6-7, dn. 4.

¹³ Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 202; Barlas, **a.g.e.**, s. 6-7; Baygın, **a.g.e.**, s. 8; Doğanay, **a.g.e.**, s. 253; Günver, **a.g.m.**, s. 144. Bazı yazarlar, bu ayrımı “geniş anlamda para- dar anlamda para” şeklinde yapmakla birlikte, geniş anlamda paranın hem ülke parasını hem de yabancı paraları ifade ettiğini söylemektedirler. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 82; Eren, **Borçlar Genel**, s. 998; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 27; Albaş, **a.g.e.**, s. 26; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100; Feride Demirbaş, **Kısmi İfa**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 204.

zorunlu bir tedavül vasfı tanınan somut mübadele aracıdır¹⁴. Devlet tarafından paraya zorunlu bir tedavül vasfı tanınması bu anlam bakımından paranın kamu hukukunun alanına girdiğini de gösterir.

Parayı tarif ederken para kavramını farklı açılardan ele almakla beraber bu iki anlam, para kavramının tanımlanması konusunda birlikte ele alınmalıdır. Bu bakımdan para kavramını, devlet veya yetkili organınca tedavüle çıkarılan ve zorunlu bir tedavül vasfı bulunan; mal ve hizmet edimleri için karşılık olan değer ölçüsü niteliğindeki mübadele aracı olarak tanımlamak mümkündür.

1.2.1. Eşya Hukuku Bakımından

Paranın eşya¹⁵ olarak hukuki niteliğinin tayini ise eşya hukuku anlamında irdelenmesini gerektirir. Taşınır-taşınmaz eşya ayrımı bakımından içeriğinde veya şeklinde bir değişiklik olmadan bir yerden başka bir yere götürülebilme esas alındığı için¹⁶, para taşınır eşya kabul edilir¹⁷. Taşınır- taşınmaz eşya ayrımı hakkın kazanımı ve kamuya açıklığın sağlanması bakımından önem taşır. Taşınmaz eşyalar tapuya

¹⁴ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 18; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Heermann, **a.g.e.**, s. 16; Vischer, **a.g.e.**, s. 8; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 202; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 82; Eren, **Borçlar Genel**, s. 998; Barlas, **a.g.e.**, s. 6; Funk, **a.g.e.**, s. 139; Serkan Ayan, “TBK m. 99”, **İstanbul Şerhi, Cilt 2,3, (Madde 83-206)**, Ed: Turgut Öz, Faruk Acar, K. Emre Gökyayla, H. Murat Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 1393; Aykonu, **a.g.m.**, s. 143; Baygın, **a.g.e.**, s. 8; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 149; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 27; Turhan, **a.g.e.**, s. 12; Doğanay, **a.g.e.**, s. 253; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100; Albaş, **a.g.e.**, s. 26; Günver, **a.g.m.**, s. 144; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 204; Korkmaz Sürer, **a.g.m.**, s. 214.

¹⁵ Eşya ve mal kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılmasının yarattığı terminolojik problem açısından doktrinde *Akipek/Akıntürk/Ateş* bu iki kavramın tanımını yapmıştır. Buna göre mal kavramı, haklara konu olabilecek bütün şeyleri ifade ederken; eşya kavramı, üzerlerinde fiili ve hukuki hakimiyet kurmaya elverişli maddi malları ifade eder. Bkz. Jale Akipek, Turgut Akıntürk, Derya Ateş, **Eşya Hukuku**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 25 vd. Aynı yönde bkz. Sanem Aksoy Dursun, **Eşya Kavramı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 6 vd. Bu bakımdan paranın eşya olduğu söylenebilir.

¹⁶ Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, 20. Bası, İstanbul 2017, s. 10; Haluk Nami Nomer, Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 6. Bası, İstanbul, 2019, s. 10; Rona Serozan, **Eşya Hukuku I**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 76; Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.e.**, s. 32; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 342, N. 1093; Murat Topuz, **Türk Özel Hukukunda Taşınmaz Mülkiyeti**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 20 vd.

¹⁷ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 19 vd.’da anılan yazarlar; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Serozan, **Genel Bölüm**, § 7, N. 6, s. 81; Turgut Öz, “Banka Havalelerinde Sebepsiz Zenginleşme”, **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. V, S. 1, 2017, s. 139-148, s. 140; İlhan Helvacı, **Turkish Contract Law**, Springer Verlag, Cham, 2017, s. 103; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100.

sicille kazanılırken, taşınırlar zilyetliğin devriyle kazanılırlar¹⁸. Nitekim para da taşınır olması sebebiyle zilyetliğin devriyle kazanılır. Kamuya açıklığın sağlanması bakımından da taşınırlarda zilyetlik aynı hakka karine oluşturduğu için parayı elinde bulunduranın malik olduğu kabul edilir¹⁹.

Para, taşınır-taşınmaz eşya ayrımı bakımından taşınır nitelikte olmakla birlikte kanun koyucu işlem güvenliğini ve ekonomik hayatı korumak amacıyla bazı noktalarda parayı diğer taşınırlardan farklı kurallara tabi kılmıştır²⁰. Örneğin TMK m. 989/ f.1’de taşınırı iradesi dışında elinden çıkan zilyede, şeyi elinde bulunduran kimse iyiniyetli olsa dahi beş yıl içinde taşınır davası açma hakkı tanınmıştır. Bu durumda üçüncü kişilerin iyiniyetli kazanımları taşınır davası açılması riski altındadır. Ancak TMK m. 990 uyarınca “*zilyet, iradesi dışında elinden çıkmış olsa bile, para ve hamile yazılı senetleri iyiniyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamaz*”. Parayı²¹ iyiniyetle edinen kimsenin kazanımı tam olarak korunur.

Paranın eşya hukuku bakımından incelenebileceği bir başka ayrım ise misli eşya- gayrimisli eşya ayrımıdır. Prensip itibarıyla sayma, tartma, ölçme ile belirlenen taşınır eşyalar misli eşyadır²². Para da sayma ile belirlendiği için misli eşya

¹⁸ Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 33; Serozan, **Eşya**, s. 77; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s. 10; Topuz, **a.e.**, s. 23.

¹⁹ “Mülkiyet Karinesi” kenar başlıklı TMK m. 985 hükmünün 1. fıkrasına göre “*Taşınırın zilyedi onun maliki sayılır*”.

²⁰ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Serozan, **Genel Bölüm**, § 7, N. 6, s. 81; Öz, **Banka Havaleleri**, s. 139; Mehmet Serkan Ergüne, **Taşınır Mülkiyeti**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 182 vd.; Baygın, **a.g.e.**, s. 10.

²¹ TMK m. 990’ın kaydi/sanal parayı kapsamadığı, bu sebeple kaydi/sanal para transferlerinde iyi niyeti koruyucu bir hüküm olmayacağı yönünde bkz. Öz, **Banka Havaleleri**, s. 140.

²² Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 12; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s. 13; Turhan Esener, Kudret Güven, **Eşya Hukuku**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 45; A. Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2017, s. 12; Aydın Aybay, Hüseyin Hatemi, **Eşya Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 14; Serozan, **Eşya**, s. 74; O. Gökhan Antalya, Murat Topuz, **Marmara Hukuk Yorumu - Eşya Hukuku**, Cilt: IV/1, Ed: O. Gökhan Antalya, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 86; Eren, **Borçlar Genel**, s. 997; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 318; Cevdet Yavuz, Faruk Acar, Burak Özen, **Borçlar Hukuku Dersleri - Özel Hükümler**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2019, s. 400.

kategorisindedir^{23,24}. Paranın misli eşya olmasının önemi kendisini rehin konusunda gösterir. Misli eşyalar -ve dolayısıyla para- düzensiz rehne konu olduğu için üzerinde rehin kurulduğunda -mislen iade edilmek üzere- mülkiyeti rehin alana geçer²⁵. Bu sebeple düzensiz rehin Roma Hukukundan bugüne önemli bir kural olan Lex Commissoria yasağına²⁶ da istisna oluşturur²⁷.

Doktrinde yapılan bir başka ayırım olan bölünebilen- bölünemeyen eşya ayırımı bakımından ise para, bölünebilen eşyadır. Bu ayırımdaki bölünebilme fiziki bir bölünmeyi değil hukuki açıdan bölünebilir olmayı ifade eder²⁸. Hukuki açıdan bölünebilme, eşyanın birden çok parçaya ayrılırken değerinde kayda değer bir azalma

²³ Serozan, **Eşya**, s. 74; Esener, Güven, **a.e.**, s. 45; Öz, **Banka Havaleleri**, s. 140; Sirmen, **a.e.**, s. 12; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 318; Haluk Burcuoğlu, “Paranın Başkasının Parası ile Karışması Üstüne Bir Deneme”, **Prof. Dr. Faruk Erem Armağanı**, TBB Yayınları, Ankara, 1999, s. 79-100, s. 82; Antalya, Topuz, **a.e.**, s. 86; Helvacı, **Contract**, s. 103; O. Gökhan Antalya, **Marmara Hukuk Yorumu- Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt V/1,1, Ed: O. Gökhan Antalya, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara, 2019, s. 108; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100. Yargıtay’ın da paranın misli eşya olduğunu belirttiği kararları bulunmaktadır. Bkz. “Dolayısıyla (davalı)nın da müşterilerinden mevduat olarak tahsil ettiği paralar misli eşya olaraknın mülkiyetine geçmektedir.” Yarg. 11. HD, E. 2016/14226, K. 2018/5087, T. 10.9.2018 (Kazancı, Çevrimiçi), E.T. 17. 8. 2019. Paranın misli eşya sayılamayacağı yönünde bkz. Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 19.

²⁴ Paranın seri numaraya sahip olmasının onu özellikli kılarak misli eşya olmaktan çıkarabileceği düşünülebilir. Bu konuda Öz, seri numarasının bilinmesinin parayı tek başına misli eşya olmaktan çıkarmayacağını, misli eşya olmaktan çıkması için diğerlerinin arasında o paraya farklı bir önem ve özellik atfedilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Öz, **Banka Havaleleri**, s. 140.

²⁵ Kira sözleşmesinde kiracının verdiği depozito, düzensiz rehmin en klasik örneğidir. Düzensiz rehin kavramı için bkz. Serozan, **Eşya**, s. 74, N. 283- s. 343, N. 1440; İlhan Helvacı, **Türk Medeni Kanunu’na Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı**, Alfa Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 113; Zeliha Dereli, “**Lex Commissoria Yasağı**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, s. 85 vd.; Erman Benli, “Ayni Hakların Teminat İşlevi”, **ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. I, S. 1, 2019, s. 109-134, s. 116.

²⁶ Lex Commissoria yasağının Türk Hukukunda yansıması TMK m. 949’dur. Bu hükme göre “*Borçun ödenmemesi hâlinde rehinli taşınırın mülkiyetinin alacaklıya geçmesini öngören sözleşme hükmü geçersizdir*”.

²⁷ Tartışmalı olmakla birlikte düzensiz rehinde Lex Commissoria yasağının uygulanmayacağı kabul edilir. Doktrindeki tartışmalar ve ayrıntılı bilgi için bkz. Helvacı, **Lex Commissoria**, s. 114 vd., Dereli, **a.g.t.**, s. 86 vd.

²⁸ Sirmen, **a.g.e.**, s. 14; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s. 14; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 14; Esener, Güven, **a.g.e.**, s. 46; Helvacı, **Contract**, s. 98-99. “*Bölünebilir eşya ve bölünemez eşya ayrımı, eşyanın fiziki niteliği yanında hukuki bölünebilirliği ile de gerçekleşmelidir.*” Bkz. Antalya, Topuz, **a.g.e.**, s. 89.

yaşanmaması olarak ifade edilmektedir²⁹. Bölünse dahi parçaları değer kaybına uğramayacağı için para bölünebilen eşyadır.

Tüketime tabi olan- tüketime tabi olmayan eşya ayrımı bakımından ise para tüketime tabi bir eşyadır. Para istisnai durumlar hariç olmak üzere³⁰ kullanılmak suretiyle yararlanılan bir eşya değil, tüketilerek yararlanılan bir eşyadır³¹. Paranın tüketilmesi elden çıkarılmasıyla (mübadeleyle) mümkün olur³². Tüketilebilir olup olmama, intifa hakkında TMK m. 808 kapsamında güvence istenmesi³³ ve TMK m. 819 kapsamında yararlananın eşyayı iade yükümlülüğü³⁴ hususlarında önem kazanır. Para tüketilebilen bir eşya olduğu için üzerinde intifa hakkı kurulması durumunda mülkiyeti intifa hakkı sahibine geçer. Ancak TMK m. 819 uyarınca iade sırasında tüketilebilen şeyin o günkü değerini ödemek gerekir. Para diğer tüketilebilen eşyalara oranla çok daha fazla değer değişikliğine uğrar. Paranın değerinin değişmesi hususu ve değer değişikliğine karşı alınan önlemler önem arz ettiği için aşağıda ayrıca değinilecektir³⁵.

²⁹ Sirmen, **a.g.e.**, s. 14; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s. 14; Esener, Güven, **a.g.e.**, s. 46; Antalya, Topuz, **a.g.e.**, s. 89. Bu hususun Medeni Kanun'daki yansımaları TMK m. 642 ve m. 699'da görülür. Terekenin ve paylı mülkiyete konu malın paylaşılabilmesi için hukuken bölünebilir olması gerekir ki bu durum kanunda "*önemli bir değer kaybı olmadan*" bölünebilme olarak ifade edilmiştir.

³⁰ Bir kullanım ödünçü örneği olarak kişinin parayı tüketmek (harcamak) amacıyla değil de cüzdanının kabarık durması için cüzdanında bulundurma amacıyla ödünç alması durumunda para tüketilmemiş, kullanılmış olur.

³¹ Serozan, **Eşya**, s. 74; Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s. 13; Burcuoğlu, **Paranın Karışması**, s. 82; Gökçe Canarşlan, "Tüketilebilen Eşya Üzerinde Kurulan İntifa Hakkı", **ERÜHFD**, C. XIV, S. 1, 2019, s. 1-29, s. 7-8. *Hatemi*, paranın diğer tüketim eşyalarından daha özellikli bir durumu olduğunu belirtmektedir. Zira fiziksel olarak (bir kâğıt parçası olarak) özünde bir değeri olmadığı halde, kâğıdın simgelediği, devletin/kanun koyucunun kâğıt parçasına yüklediği itibari değer dolayısıyla tüketime tabi bir mal olmaktadır. Bkz. Aybay, Hatemi, **a.g.e.**, s. 15. Nitekim bu durum ekonomide "*fiat para*" kavramıyla ifade edilmektedir. Latince "*öyle olması gereken*" anlamına gelen "*fiat*" kavramı ile paranın özel olarak anlam yüklediği için, öyle olması gerektiği için değere sahip olduğu belirtilmektedir. bkz. Eğilmez, **a.g.e.**, s. 99. Aynı yönde bkz. Öz, **Banka Havaleleri**, s. 141; Nomer, **Para Borcu**, s. 242; Canarşlan, **a.g.m.**, s. 8. Kanun koyucunun da tüketilen diğer eşyalarla ilgili meseleleri düzenlerken parayı özel olarak belirtmesi hususunda bkz. Antalya, Topuz, **a.g.e.**, s. 88.

³² Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s. 13; Aybay, Hatemi, **a.g.e.**, s. 22; Antalya, Topuz, **a.g.e.**, s. 87; Canarşlan, **a.g.m.**, s. 8.

³³ TMK m. 808/ f. 2: "*İntifa hakkının konusu tüketilebilen şey veya kıymetli evrak ise, malik tehlikenin ispatına gerek olmaksızın teslimden önce de güvence isteyebilir.*"

³⁴ TMK m. 819/ f. 1: "*Tüketilebilen şeylerin mülkiyeti, aksi kararlaştırılmadıkça, intifa hakkı sahibine geçer; ancak, intifa hakkı sahibi geri verme sırasında bu şeylerin o günkü değerini ödemekle yükümlü olur.*"

³⁵ Bkz. Bölüm I, 2.3. Para Borcunun Değerinin Değişmesine Karşı Alınacak Önlemler.

1.2.2. Kıymetli Evrak Hukuku Bakımından

Paranın hukuki nitelendirilmesi yapılırken akıllara gelebilecek bir başka husus da kıymetli evrak olup olmadığıdır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun “Kıymetli evrakın tanımı” kenar başlıklı 645. maddesinde “*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez.*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu tanım bakımından incelendiğinde para da hak içeren bir senet olmasına karşın, paranın içerdiği hak senetten ayrı olarak devredilebilir³⁶. Para fiziki olarak bir senet üzerinde bulunmasına gerek olmaksızın “soyut mali güç” anlamını taşır³⁷. Bu soyut mali güç parayı, kıymetli evraktan ayıran en önemli noktadır. Yalnızca kanuni tanımdan yola çıkarak paranın kıymetli evrak olmadığını söylemek mümkündür. Kıymetli evrakın ortaya çıkış amacının, paranın olmadığı durumlarda ödeme yapılabilmesini sağlamak olduğu da göz önünde bulundurulduğunda paranın asli, kıymetli evrakın paranın yerini tutan ikame bir kavram olduğu görülecektir³⁸. Dolayısıyla para bir kıymetli evrak değildir³⁹.

³⁶ Bir senedin kıymetli evrak özelliği taşıması için senedin “borç ikrarı” ve “basit kıymetli evrak kaydı” içermesi gerekir. Basit kıymetli evrak kaydı, hakkın senetten bağımsız olarak devredilememesini sağlar. Bkz. Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Turhan Kitabevi, 2. Bası, Ankara, 1997, s. 49. Paranın içerdiği hakkın senetten ayrı olarak devredilmesi nakit dışı ödemede söz konusu olur. Nakit dışı ödeme yöntemleri için bkz. Bölüm I, 4.5.2. Nakit Dışı Ödeme.

³⁷ Barlas, **a.g.e.**, s. 7; Omlor, **a.g.e.**, s. 257; Baygın, **a.g.e.**, s. 9; Mustafa Uyar, “**Temerrüt Faizi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2001, s. 79-80.

³⁸ “... Örneklerine ilk kez XII. Yüzyılda rastlandığı ifade edilen kambiyo senetleri başlangıçta ticaret için yabancı ülkelere giden tacirlerin yanlarında nakit para taşımasının sakıncasını gidermek ve bu arada gidilen ülkede geçerli para birimine duyulacak ihtiyacı da karşılamak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır.” Bkz. Abuzer Kendigelen, İsmail Kırca, **Kıymetli Evrak Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 123.

³⁹ Bu anlamda parayı kıymetli evrak olarak kabul eden Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararı isabetli değildir. Bkz. Yarg. HGK, E. 1966/715, K. 1966/139, T. 11. 05. 1966 (Barlas, **a.g.e.**, s.7, dn. 5).

2. Para Borcu Kavramı

2.1. Genel Olarak Para Borcu ve Hukuki Niteliği

Borcun konusu belirli veya belirlenebilir bir miktar paranın ifası (ödenmesi) ise bu borç, para borcudur^{40, 41}. Doktrinde yapılan bu tanımdan da anlaşılacağı üzere para borcunda verme, yapma, yapmama edimleri bakımından verme edimi söz konusudur⁴². Para borcunda borçlunun borcundan kurtulabilmesi için borçlanılan para miktarının tam olarak ve gereği gibi ifa edilmiş olması gerekir.

Birçok borç ilişkisinin konusunu para oluşturur. Özellikle her iki tarafa borç yükleyen tipik sözleşmelerde -trampa hariç- edimlerden biri genellikle para borcudur⁴³. Örneğin satış sözleşmesinde alıcının borcu (TBK m. 207), kira sözleşmesinde kiracının borcu (TBK m. 299), genel hizmet sözleşmesinde işverenin borcu (TBK m. 393), eser sözleşmesinde iş sahibinin borcu (TBK m. 470) bir bedelin

⁴⁰ Barlas, **a.g.e.**, s. 10; Mehmet Helvacı, **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı**, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul, 2000, s. 45; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1393; Baygın, **a.g.e.**, s. 15; Aslı Makaracı, “Para Borçlarının İfası (Ödeme)”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları C. I, Anılar - Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri - Borçların İfası - Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları, 24-25 Mart 2012**, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 321-344, s. 321; Uyar, **a.g.t.**, s. 80.

⁴¹ Doktrinde borç kavramı için geniş anlamda ve dar anlamda borç ayrımı yapılmaktadır. Buna göre geniş anlamda borç, borç ilişkisini ifade ederken; dar anlamda borç, borç ilişkisi dahilindeki tek bir edimi ifade eder. *Cansel/Özel*, bu ayrımı “en dar anlamda borç” kavramını da eklemektedir. Buna göre en dar anlamda borç para borcunu ifade eder. Bkz. Erol Cansel, Çağlar Özel, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 2. Bası, Ankara, 2017, s. 39.

⁴² Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 291; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 342; Helvacı, **Contract**, s. 103; Ahmet M. Kılıçoğlu, “Edim Dengesi”, **Prof. Dr. Nami Çağan Anısına Armağan**, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2020, s. 943-964, s. 945; Uyar, **a.g.t.**, s. 81. Para borcunun verme ediminden daha geniş bir anlam ifade eden kazandırma /sağlama edimini konu aldığı yönünde bkz. Kazım Ali Sonat, “**Nakit Dışı Ödeme Usulleri Çerçevesinde Para Borcunun Banka Havalesi Yoluyla Ödenmesi**”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 10.

⁴³ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 82; Eren, **Borçlar Genel**, s. 997; Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s. 779; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 291; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 302; Rona Serozan, “Paranın Alım Gücünün Düşmesine Bağlı Kayıpların Karşılansında Eşitsizlikler”, **İÜMHAD, Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan**, C. XX, 1996, s. 41-48, s. 41; Pekcanıtez, **a.g.e.**, s. 28; Makaracı, **a.g.m.**, s. 321; Kılıçoğlu, **Edim**, s. 944; Uyar, **a.g.t.**, s. 80.

ödenmesidir. “Ödeme” (tediye) yalnızca para borcunun ifasını ifade etmek için kullanılan için bir terim olduğu için bu borçlar para borcudur⁴⁴.

Sözleşmesel ilişkinin yanı sıra haksız fiilden ve borca aykırılıktan kaynaklanan zararı gidermeye yönelik borç da para borcudur⁴⁵. Aynen tazminin öngörüldüğü haller⁴⁶ haricinde zarar veren zarar görene bir miktar para ödeyerek borcundan kurtulur⁴⁷.

⁴⁴ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 457; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 758; Funk, **a.g.e.**, s. 139; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 342, N. 1092; Fahrettin Aral, **Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s. 67; Yeşim M. Atamer, “Revize Edilmiş Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na İlişkin Değerlendirme ve Teklifler”, **HPD**, 2006, S. 6, s. 8-37, s. 23, (m. 88); Süleyman Yalman, “Edime Uygun İfa Kuralının İstisnaları”, **SÜHFD, Prof. Dr. Halil Cin’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı**, S. 14, 1995, s. 495-512, s. 496; Makaracı, **a.g.m.**, s. 321 vd.; Günver, **a.g.m.**, s. 172; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 121-204; Mustafa Göktürk Yıldız, “TBK.m.117 ile Karşılaştırmalı Olarak TTK. m.1530 Uyarınca Borçlu Temerrüdünün İhtarsız Gerçekleşmesi”, **İHM**, C. LXXVI, S. 1, 2018, s. 359–380, s. 365.

⁴⁵ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 97; Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 41; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 779; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 291; Baygın, **a.g.e.**, s. 13; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 38; Kılıçoğlu, **Edim**, s. 944; Uyar, **a.g.t.**, s. 80.

⁴⁶ Antalya, aynen tazmin hallerini “haksız olarak alınan şeyin semereleri ile iadesi”, “aynı cinsten misli eşya ile değiştirilmesi”, “masraflar zarar görene ait olmak üzere zarar görenin eşyayı onarması” ve “haksız fiil kararının yayınlanması veya duyurulması” olarak saymıştır. Bkz. O. Gökhan Antalya, **Marmara Hukuk Yorumu- Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V/1,2**, Ed: O. Gökhan Antalya, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara, 2019, s. 592. Aynen tazmin imkânı yalnızca maddi zararda söz konusu olur, zira manevi zarar sebebiyle zarar görmüş olguların aynen yerine konması mümkün olmaz. Bu sebeple manevi zarar sebebiyle talep edilen tazminat borcunun konusu genellikle bir miktar para olur. Bkz. Yarg. HGK, E. 2018/1036, K. 2019/493, T. 30.04.2019, Yarg. HGK, E. 2017/1394, K. 2019/494, T. 30.04.2019, “... manevi zarar gören sosyal ve ruhi bakımlardan şahsiyetinden manevi kıymetler kaybederek fizikî ve moral sarsıntılara maruz kalmıştır. Bu nedenle maddi zararın aynen tazmini mümkün iken **manevi zararın aynen tazmini mümkün değildir.**” Aynen tazminin uygulamada en çok karşılaşılan örnekleri, satış sözleşmesinde ayıplı mal teslimi halinde alıcının seçimlik haklarından olan satılanın ücretsiz onarılmasını isteme ve ayıpsız benzeri ile değiştirme hallerinde görülür (TBK m. 227/f.1/b.3, b.4). Bkz. Yarg. 17. HD, E. 2016/8358, K. 2016/8050, T. 22.09.2016, “... davalının aracın hasarını ödemek yerine anlaşmalı servisine aracı tamir ettirmeyi seçtiğini, aracın hasarının karşılandığını bu konuda niza olmadığını ancak davalı hasarın aynen tazmini yolunu seçtiğinden ve aracın makul tamir süresini fazlasıyla aştığından davacı müvekkilin ticari faaliyetinin aksamaması için 99 gün süre için başka araç kiralamak zorunda kaldığını...” Çoğu zararda aynen tazmin imkanı olmadığı için nakden tazmin söz konusu olur. Bu sebeple terditli olarak, mümkünse aynen tazmin mümkün değilse nakden tazmin talep edilebilir. Bkz. Yarg. 1. HD, E. 2015/2060, K. 2017/4616, T. 25.9.2017, “... davalılara yaptığı temliklerle saklı paylarına tecavüz ettiğini ileri sürerek yapılan temliklerin saklı payları oranında tenkisi ile aynen tazminine, aynen tazmin mümkün olmaz ise nakden tazminine karar verilmesini istemişlerdir.” Tazminat talebinde aynen tazmin istenmediği halde aynen tazmine karar verilmesinin bozmayı gerektireceği yönünde bkz. Yarg. 2. HD, E. 2013/15242, K. 2013/20183, T. 9.9.2013, “... davacı-davalı kadının aynen tazmin isteği olmadığı halde, talep aşılarak aynen tazmine karar verilmesi doğru olmamıştır.”

⁴⁷ Bu sebeple para, ifa edilmeyen veya edime uygun olmayan ifalarda bütün diğer edimlerin yerine ikame edim olabilir. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 82; Reisoğlu,

Para borcu rakamsal bir miktarın alacaklıya kazandırılmasını ifade ettiğinden, bir miktar (meblağ) borcu (*Summenschuld*) olarak kabul edilir⁴⁸. Miktar borcu olmasının bir özelliği olarak para borçlusu borçlandığı bir miktar parayı borcun doğumu ile ifası arasındaki gelişen değişikliklerden etkilenmeden ifa etmekle yükümlüdür (nominal değer ilkesi)⁴⁹. Nominal değer ilkesinin bir sonucu olarak paranın alım gücünün azalması durumunda alacaklı, artması durumunda ise borçlu oluşan zarara katlanacaktır⁵⁰. Nominal değer ilkesinde ortaya çıkan bu durum “*ahde vefa*” (*pacta sunt servanda*) ilkesinin bir sonucudur. Oluşan zarardan ötürü tazminat talebinde bulunulamaz. Ancak para değerindeki değişiklik, öngörülemeyen

a.g.e., s. 302. Doktrinde haksız fiillerde nakden tazminin öncelikli olduğu belirtilmiştir. Bkz. Başak Baysal, **Haksız Fiil Hukuku (BK m. 49 - 76)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 625; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 82; Antalya, **Cilt V/1, 2**, s. 237; Kılıçoğlu, **Edim**, s. 944; Sümeyye Kocaman, “**Yabancı Para Borçlarının İfasında Temerrüt**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s. 3. Aynen tazminin Alman Hukukunda öncelikli olması hususunda bkz. Mehmet Serkan Ergüne, “Alman Hukukunda Aynen Tazminin Önceliği İlkesinin Yumuşatıldığı Hallere Genel Bir Bakış”, **İKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. V, S. 1-2, 2006, s. 31-47, s. 32 vd.

⁴⁸ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 130; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 299; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 82; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 98; Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 41; Barlas, **a.g.e.**, s. 13; Eren, **Borçlar Genel**, s. 997; Nomer, **Para Borcu**, s. 243; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 342, N. 1092; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1393; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 151; Baygın, **a.g.e.**, s. 13; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100; Aykonu, **a.g.m.**, s. 144; Emin Zeytinoğlu, “Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Y. 4, S. 8, 2005/2, s. 253-263, s. 254.

⁴⁹ Heermann, **a.g.e.**, s. 46; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 782-783; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 98; Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 41-42; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 342-343; Öz, **Banka Havaleleri**, s. 141; Nomer, **Para Borcu**, s. 242-243; Haluk Nami Nomer, “Sebepsiz Yere Ödenen Paradan Kaynaklanan Zenginleşmelerde İadenin Kapsamı”, **GSÜHFD**, C. IV, S. 2, 2005, s. 223-229, s. 225; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 159; Eren, **Borçlar Genel**, s. 998; Hasan Ayrancı, **Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 29; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100; Baygın, **a.g.e.**, s. 13; Turhan, **a.g.e.**, s. 179; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 28; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1393; Zeytinoğlu, **a.g.m.**, s. 254.

⁵⁰ Bu ekonomik riski almamak için taraflar para değerindeki değişimlere karşı birtakım önlemler alabilir. Bu önlemlere aşağıda değinilecektir. Bkz. Bölüm I, 2.3. Para Borcunun Değerinin Değişmesine Karşı Alınacak Önlemler.

durumlardan ötürü ifayı aşırı derecede güçleştirirse TBK m. 138⁵¹ uyarınca taraflar sözleşmenin yeni koşullara göre uyarlanmasını hâkimden talep edebilirler⁵².

Geçerli bir borç ilişkisinde, edim belirli veya en azından belirlenebilir olmalıdır⁵³. Edimin belirlenmesi bakımından Roma Hukukundan bugüne yapılan klasik ayırmda verme borcu niteliğine göre, çeşit (cins) borcu ve parça borcu olarak ikiye ayrılır⁵⁴. Edim, özellikleri ferden belirtilerek belirlenmişse parça borcu, yalnızca edimin çeşidi (cinsi/türü) belirtilerek miktar olarak belirlenmişse çeşit borcundan söz

⁵¹ TBK m. 138: “(1) Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülme ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır. (2) Bu madde hükmü yabancı para borçlarında da uygulanır.”

⁵² Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 42; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 296 vd.; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 160; Faruk Acar, “Sözleşmelerin Uyarlanmasında Öngörülemez Olgular”, **Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Çerçevesinde Döviz ile Sözleşme Yapma Yasağı ve Sözleşmelerin Uyarlanması**, Ed: Murat Topuz, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 15-19, s. 15 vd. Türkiye’deki ekonomik krizler ve özellikle yabancı para karşısında değer kaybetme sorununun uyarlanmanın mümkün olup olmadığı ve Yargıtay’ın tutumu konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Başak Baysal, **Sözleşmenin Uyarlanması- BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü**, On İki Levha Yayıncılık, 3. Bası, İstanbul, 2019, s. 117 vd.; Memet Erdem Aybay, “Sözleşmenin Değişen Koşullara Göre Uyarlanması (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı İncelemesi)”, **MÜHF-HAD, Cevdet Yavuz’a Armağan**, C. XXII, S. 3, 2016, s. 323-347. TBK m. 138 konuyu borçlu bakımından düzenleyerek borçlunun hâkimden talepte bulunabileceğini belirtmektedir. Bununla birlikte karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde maddi edim yükümlülüğünü yerine getiren para alacaklısının da bedelin artırılmasını talep etmesi mümkün olmalıdır. Bu yönde bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 379, N. 184.3.

⁵³ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 7; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 11- s. 77; Antalya, **Cilt V/1,1**, s. 98; Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, (Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme)**, Filiz Kitabevi, 4. Basıdan 7. Tıpkı Bası, İstanbul, 2017, s. 38; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 314.

⁵⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 7; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 12; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 79; Nomer, **a.g.e.**, s. 324; Antalya, **Cilt V/1,1**, s. 106; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 133; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 148; Helvacı, **Contract**, s. 101; Şirin Aydınçık Midyat, “TBK m. 86- 87”, **İstanbul Şerhi, Cilt 2,3, (Madde 83-206)**, Ed: Turgut Öz, Faruk Acar, Emre Gökyayla, H. Murat Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 1271. Bu ayırımın kadük kalmış bir ayırım olduğuna yönelik eleştiri için bkz. Rona Serozan, “Parça Borcu- Çeşit Borcu; Aşılması Gerekli Bir Ayırım”, **İÜMHAD**, C. III, S. 5, 1969, s. 211-238.

edilir⁵⁵. Para borcunun bu klasik ayırım bakımından yerinin tayini konusunda doktrinde iki görüş bulunmaktadır⁵⁶.

Doktrinde kabul gören baskın görüşe göre para borcu çeşit borcunun özel bir türüdür⁵⁷. Parça borcu- çeşit borcu ayırımının pratik önemi kendisini hasar ve imkânsızlık bahsinde gösterdiği için⁵⁸ bir borcun parça borcu mu çeşit borcu mu olduğu konusunda bir değerlendirme yapılırken imkânsızlık durumu göz önünde bulundurulabilir. Örneğin, 6000 Türk Lirası borcu olan borçlu vadede ödemeyi gerçekleştirebilmek için parayı bir yerde bütün olarak saklasa ancak para çalınsa, Roma hukukunda “*genus non perit*”⁵⁹ olarak ifade edilen çeşit borcunun telef olmaması durumundan ötürü paranın çalınması borca etki etmez, borç varlığını korur. Çünkü bu borcun yerine getirilmesi imkansızlaşmamıştır⁶⁰. Dolayısıyla borçlu hasara katlanmak zorunda kalır. Ancak bu borç çeşit borcu değil de bir parça borcu olsaydı örneğin önceden ferden belirlenmiş bir kutu ve içindeki bir miktar paranın devrinde, borçlu kutuyu bir yerde saklarken kutu çalınmış olsaydı o kutunun devri artık mümkün olmadığından bir imkânsızlık hali söz konusu olurdu. Dolayısıyla miktar olarak belirlenmiş para borcu, imkansızlaşamayacak bir borç olduğu için çeşit borcudur.

⁵⁵ Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 58; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 282 vd.; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 12; Nomer, **a.g.e.**, s. 324; Serozan, **Genel Bölüm**, § 7, N. 4-5, s. 79; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 316-317; Antalya, **Cilt V/1,1**, s. 107; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 133; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 148; Aydıncık Midyat, **İstanbul Şerhi**, s. 1271 vd.; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 40.

⁵⁶ Tartışma para borcunun hukuki niteliği bakımındandır. Yoksa para hem çeşit borcuna hem de parça borcuna konu olabilir. Bkz. Becker, **BK OR**, Art. 84, N. 4; Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 135 vd.; Barlas, **a.g.e.**, s. 11; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 343.

⁵⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 59; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 84; Serozan, **Genel Bölüm**, § 8, N. 3, s. 97; Eren, **Borçlar Genel**, s. 997-998; Barlas, **a.g.e.**, s. 10; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 342, N. 1092; Helvacı, **Faiz**, s. 45; Baygın, **a.g.e.**, s. 13-14; Helvacı, **Contract**, s. 103; Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 34; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 204.

⁵⁸ Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 60; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 8 vd.; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 81; Antalya, **Cilt V/1,1**, s. 109; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 150 vd.; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 41.

⁵⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 8 vd.; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 909-910; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 81; Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 41; Serozan, **Parça-Çeşit**, s. 216 vd.; Nomer, **a.g.e.**, s. 325; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 317; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 302; Fatih Gündoğdu, **Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 38; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 150; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 41.

⁶⁰ Üstelik para borçlarında çeşit sınırlı da değildir. Bir çeşit borcunda çeşidin sınırlı olması sebebiyle borcun ifası imkânsız hale gelebilir ancak para hiçbir zaman tükenmez ve çeşidin sınırlanması mümkün olmaz. Bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, s. 98; Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 41; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 302- 303.

Ancak diğer çeşit borçlarından ayrılan özellikleri bulunduğu için, para borcu çeşit borcunun özel bir türü olarak kabul edilir.

Diğer görüşe göre ise para borcu, parça borcu- çeşit borcu ayrımından bağımsız bir “*değer sağlama borcu*”dur⁶¹. Bu görüşün savunucuları, para borcunun konusunun aslında nakit olarak verilmesi gereken fiziksel bir paranın -yani kâğıt veya madeni para- teslimi olmadığını söylemektedir. Para borcunun konusu bir para birimi üzerinden belirlenmiş olan değer in sağlanmasıdır⁶². Buna göre para da yerleşik bulunan bir “soyut mali güç” vardır ve alacaklıya kazandırılması gereken, bu soyut mali gücün devridir. Örneğin 6000 Türk Lirası olan bir borç, borçlu için malvarlığından eksilecek 6000 liralık bir mali güç iken, alacaklı için de aynı şekilde malvarlığına katılacak 6000 liralık bir mali güçtür. Taraflar bu borcu o günkü karşılığı olan bir başka para birimi üzerinden de belirleyebilir ve o mali gücün devrini kararlaştırabilirlerdi. Bu mali gücün devrinde alışlagelmiş yöntem nakit paranın devridir ancak bunu sağlayabilecek başka yöntemler de vardır. Örneğin kaydi ödeme, elektronik ödeme gibi yöntemlerle de soyut mali gücün devri sağlanabilir. Dolayısıyla para borcunun hukuki nitelendirilmesinde, daha çok nakit paranın devrinde anlamlı olan parça borcu- çeşit borcu ayrımının kullanılmasına gerek yoktur. Bundan ziyade para borcu, bir değer sağlama borcudur.

Kanaatimizce para borcunun hem çeşit borcu hem de bir değer sağlama borcu olduğu söylenebilir. Değer sağlama borcu olması çeşit borcu olmasına engel değildir. Böyle olmakla birlikte çeşit borcuna ilişkin kuralların para borcuna uygulanması mümkün görünmemektedir. Zira Serozan’ın söylediği gibi “*para borcu pek cins bir cins borcudur*”⁶³. Ekonomik hayattaki öneminden ötürü paranın kanun koyucu/devlet

⁶¹ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 132; Heermann, **a.g.e.**, s. 23-24; Omlor, **a.g.e.**, s. 257; Nomer, **Para Borcu**, s. 242; Nomer, **a.g.e.**, s. 327; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 342, N. 1095; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 150; Barlas, **a.g.e.**, s. 11, dn. 17’ de anılan yazarlar; Albaş, **a.g.e.**, s. 34; Günver, **a.g.m.**, s. 172. Bu yönde; “Para borcu çeşit borcundan ayrımlı özellikler taşıyan bir “soyut değer sağlama” (Wertbeschaffung) ... borcudur; ama kural olarak, dar ve teknik olarak “değer (valör) borcu” (Wertschuld) değildir, salt saymaca (nominal, itibari) bir “tutar (meblağ) borcu”dur (Summenschuld).” Bkz. Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 41. Aynı yönde bkz. Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 132.

⁶² Nomer, **Para Borcu**, s. 242; Nomer, **a.g.e.**, s. 327; Barlas, **a.g.e.**, s. 10; Heermann, **a.g.e.**, s. 24; Omlor, **a.g.e.**, s. 257; Turhan, **a.g.e.**, s. 29.

⁶³ Serozan, **Genel Bölüm**, § 8, N. 3, s. 97.

tarafından, kanuni ödeme aracı olarak diğer çeşit borçlarından ayrı bir disiplini oluşturulmuştur⁶⁴.

2.2. Para Borcu ile Diğer Çeşit Borçlarının Karşılaştırılması

Para borcu, doktrinde kabul gören baskın görüşe göre çeşit borcunun özel bir türüdür ancak bazı noktalarda çeşit borçlarından ayrılmaktadır. TBK m. 86 hükmüne göre çeşit borcunda, edimin seçimi borçluya ait olmakla birlikte borçlunun seçeceği edim, ortalama nitelikten daha düşük olamaz⁶⁵. Para borcunda ise böyle bir durum söz konusu olmaz çünkü borcun değer bakımından miktarı belirlidir ve para için nitelik (vasıf) söz konusu değildir⁶⁶. Borçlu piyasada kabul gören paralar ile istediği gibi ödeme yapabilir⁶⁷.

Çeşit borçlarında, taraflarca kararlaştırılmamışsa borçlu ortalama nitelikten düşük olmaması kaydıyla yerli veya yabancı edimle ifada bulunabilir⁶⁸. Buna karşın para borcunda yabancı para ile ifa ancak kararlaştırılmışsa söz konusu olabilir⁶⁹.

⁶⁴ Bu yönde bkz. Weber, **BK OR**, Art. 71, N. 41; Heermann, **a.g.e.**, s. 24; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 291; Barlas, **a.g.e.**, s. 10-11; Öz, **Banka Havaleleri**, s. 139-141; Helvacı, **Faiz**, s. 45; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100; Makaracı, **a.g.m.**, s. 322; Aydıncık Midyat, **İstanbul Şerhi**, s. 1275; Günver, **a.g.m.**, s. 146.

⁶⁵ Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 59; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 97-98; Baygın, **a.g.e.**, s. 15-16; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 134; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 151; Aydıncık Midyat, **İstanbul Şerhi**, s. 1276. “Ortalama nitelik” kavramının iyiniyet kuralları dikkate alınarak ticari teamüllere göre belirlenmesi gerektiği yönünde bkz. Weber, **BK OR**, Art. 71, N. 77.

⁶⁶ Weber, **BK OR**, Art. 71, N. 41; Heermann, **a.g.e.**, s. 23-24; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 97; Funk, **a.g.e.**, s. 139; Barlas, **a.g.e.**, s. 11; Nomer, Para Borcu, s. 255; Albaş, **a.g.e.**, s. 46.

⁶⁷ Borçlunun piyasada kabul gören paralar ile istediği gibi ödeme yapması hususunda, madeni parayla ödeme yapılmasının bir üst sınırının olması gerektiği düşünülebilir. Ancak 1970 yılında kabul edilen 1264 sayılı “Madeni Ufaklık ve Hatıra Para Bastırılması Hakkında Kanun” ile madeni parayla yapılan ödemenin bir üst sınıra tabi olması durumu kaldırılmıştır. Bu kanundan önceki dönemde 1956 yılında kabul edilmiş olan 6797 sayılı “150 Milyon Liralık Madeni Ufaklık Para Bastırılması Hakkında Kanun” Madde 3 gereğince sınır 2,5 liralık, 1 liralık, 25 kuruşluk ve 10 kuruşluk için itibari değerlerinin 50 misli; 5 ve 1 kuruşluklar için de 100 misli idi. Şimdi böyle bir sınır bulunmamasıyla birlikte 1264 sayılı Kanun m. 3 gereğince “Madeni paraların kabul hadleri *Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca ilan olunur. Ancak, (...) Hazinenin veznedarlığını yapan bankalar, herhangi bir miktarla bağlı kalmaksızın bu paraları kabule mecburdurlar*”. Her halükârda ödemenin dürüstlük kuralına uygun olarak yapılması gerektiği kabul edilmelidir. Bu yönde bkz. Makaracı, **a.g.m.**, s. 325.

⁶⁸ Baygın, **a.g.e.**, s. 16; Kemaleddin Birsan, **Borçlar Hukuku Dersleri- Borçların Genel Hükümleri**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1967, s. 403.

⁶⁹ İstisnai olmakla birlikte sözleşme ilişkisi dışında da (yani taraflarca kararlaştırılmadığı halde de) yabancı parayla ifa söz konusu olabilir. Bu konuda bkz. Bölüm III, 2.2. Prensibin İstisnası-Yabancı Parayla İfa.

Taraflarca borcun yabancı parayla ifa edilmesi kararlaştırılmış olmadıkça borçlu TBK m. 99 hükmü uyarınca ancak Türk parasıyla ödeme yapabilir. Alacaklı da ödemenin ancak Türk parasıyla yapılması talebinde bulunabilir.

Sonuç olarak para borcunun ekonomik hayattaki öneminden ötürü ayrı bir disiplini oluşturulduğu için hukuki nitelik bakımından herhangi bir çeşit borcu olduğunu söylemek mümkün değildir. En fazla çeşit borcunun özel bir türü olduğu söylenebilir. Nitekim çeşit borcu bakımından geçerli olan birçok kural para borcu bakımından uygulama alanı bulmaz. Bununla birlikte paranın borca konu edilmesiyle (soyut) mali gücün alacaklıya sağlanması amaçlanır. Para borcunun ifasıyla (ödenmesiyle) amaçlanan bu değer alacaklıya sağlanır. “Değer sağlama” ifadesi -uzun vadeli borçlarda söz konusu olan- paranın değer kaybının mali gücü etkilemesi bakımından kafa karıştırıcı olmamalıdır. Para borcu değer sağlamaya yönelse de nominal bir borçtur, değer kaybından etkilenmez.

2.3. Para Borcunun Değerinin Değişmesine Karşı Alınacak Önlemler

Paranın değerinin zamanla değişmesiyle para borcunun sağladığı mali güç de değişir. Ancak para borcu nominal bir borç olduğu için para değerindeki değişimlerden etkilenmez ve miktar olarak ne kadar borçlanılmışsa o miktarın ifası gerekir.

Borç için belirlenen vadenin uzun olması durumunda paranın zaman içinde değer kaybetmesi mümkündür. Türk Lirası gibi değişken değere sahip para birimleriyle belirlenen borçlarda taraflar, paranın değer kaybından kaynaklanan zararı gidermek için bazı yöntemlere başvurmaktadır⁷⁰. Değişken para birimiyle yapılacak sözleşmeyi daha az değişken bir birime endekslemek, değer kaybını engelleme

⁷⁰ Değer kaybı rizikosuna karşı alacaklı; sözleşmeyi yabancı para üzerinden yaparak, kısa vadeli sözleşmeler yaparak, sözleşmesel faiz oranını yüksek tutarak, rizikoyu sigorta ettirerek, fiyatı riziko oranında artırarak veya sözleşmeye değer koruyucu kayıtlar koyulmasını sağlayarak da rizikoyu bertaraf edebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Baygın, **a.g.e.**, s. 29.

amacıyla başvurulmuş yöntemlerden biridir. Yabancı Para Değeri Kaydı⁷¹, Eşya Değer Kaydı ve Altın Değer Kaydı bu amaçla başvurulmuş endeks kayıtlarından bazılarıdır.

2.3.1. Yabancı Para Değeri Kaydı

Para borcunun değerinin değişmesine karşı para borcu miktarının bir yabancı para kuruna endekslenerek, bu paranın - tarafların anlaşmasına göre- ödeme günündeki veya borcun vade tarihindeki Türk parası karşılığı olarak belirlenmesine yabancı para değeri kaydı denir⁷². Örneğin borç, 10.000 Euro'nun vade tarihindeki Türk Lirası kuruna göre hesaplanacak karşılığı olarak belirlenmişse borç Euro kaydına endekslenmiştir. Borç Euro kaydına endekslenmiş olmakla birlikte, ödeme yapılırken Türk parası kullanılacaktır. Yabancı para değeri kaydının amacı, yabancı para borcunda olduğu gibi para değerindeki değişimlerden etkilenmenin önüne geçmektir⁷³.

Sözleşmede yabancı para değeri kaydı bulunması borcu yabancı para borcu haline getirmediği için burada TBK m. 99 hükmü uygulama alanı bulmaz. Dolayısıyla yabancı para ile ülke parası seçimlik değildir, yalnızca ülke parasıyla ödeme yapılabilir⁷⁴. Bu durumda alacaklı yabancı para ile yapılan ödemeyi kabul etmek zorunda olmadığı gibi ödemenin yabancı para ile yapılmasını da isteyemez.

Yabancı para değerine endeksli olan borçta hangi tarihteki kur karşılığı üzerinden Türk lirasına çeviri yapılacağı sözleşmeyle açıkça belirlenmemişse, vadenin

⁷¹ Türk parasının kıymetini korumak için bazı sözleşmelerin yabancı paraya endeksli olarak yapılması yasaklanmıştır. Bu hususa aşağıda değinilecektir. Bkz. Bölüm III, 2.2. Prensibin İstisnası- Yabancı Parayla İfa.

⁷² Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 230 vd.; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 302; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 780; Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 43; Barlas, **a.g.e.**, s. 13-14; Baygın, **a.g.e.**, s. 25; Turhan, **a.g.e.**, s. 181; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1003; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 766; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 312; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 37; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 160.

⁷³ Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 43; Barlas, **a.g.e.**, s. 13; Baygın, **a.g.e.**, s. 26; Yaşar Karayalçın, "Para Değerinde Değişmeler- Yabancı Sermaye ve Anonim Şirketlerde Ayni Pay", **Prof. Dr. Mahmut Koloğlu'ya 70 inci Yaş Armağanı**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1975, s. 493- 546, s. 505; Melike Ergün Topçu, "İİK Kapsamında İflas Hukukunda Yabancı Para Borçları Açısından Takasta Özdeşlik Şartı", **MÜHF-HAD, Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu'na Armağan**, C. XXIII, S. 3, 2017, s. 665-681, s. 667.

⁷⁴ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1003; Turhan, **a.g.e.**, s. 181; Karayalçın, **a.g.m.**, s. 505; Barlas, **a.g.e.**, s. 14; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 37; Makaracı, **a.g.m.**, s. 322-323.

mi fiili ödeme tarihinin mi esas alınacağı konusu bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kanun koyucu bu hususu düzenlemediği için, kanaatimizce bu konuda taraf iradelerinin dikkate alınması gerekir⁷⁵.

Borçlunun borcu vadesinde ödemeyerek temerrüde düşmüş olması durumunda temerrüt faizinin hangi oran üzerinden uygulanacağı konusunda da tereddüt edilebilir. Ancak buradaki temerrüt faizi borcu bir yabancı para borcu olmadığı için 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un 4. Maddesinin a bendinde düzenlenen "... yabancı para borcunun faizinde Devlet Bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanır." hükmü uygulanmaz. Borçlunun temerrüdü halinde TBK m. 117 vd. hükümler uygulanır. Dolayısıyla yabancı paraya endeksli para borcunda da temerrüt faizi oranı bakımından TBK m. 120 hükmü uygulama alanı bulacak ve faiz oranı sözleşmede taraflarca kararlaştırılmamışsa faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenecektir⁷⁶.

2.3.2. Eşya Değer Kaydı

Yabancı para değer kaydında olduğu gibi sözleşmede taraflar para borcunu belirli bir ölçüte bağlayarak paranın zaman içinde değer kaybetmesine karşı önlem alabilirler. "*Echelle mobile*" (değişen basamak veya oynak ölçüt) olarak adlandırılan bu sistemde sağlanacak değer tutarı bir eşyanın piyasa fiyatı endeksine bağlanmıştır⁷⁷. Örneğin taraflar para borcunu, bir ton Tosya pirincinin vade veya ödeme tarihindeki fiyatı üzerinden belirleyebilirler⁷⁸. Bu durum borcun niteliğinde bir

⁷⁵ Uygulamada genellikle vade tarihindeki kur karşılığının esas alındığı yönünde bkz. Serkan Ayan, "Yabancı Para Borçlarının İfası", **YÜED, Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan**, Cilt VIII, Özel Sayı, 2013, s. 511-570, s. 513; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1003.

⁷⁶ Mevzuat hükümlerine göre belirlenen oranlar ve ayrıntılı açıklama için bkz. Bölüm II, 4.4.3.1.2. Temerrüt Faizi Oranı.

⁷⁷ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 235; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 302; Nomer, **Para Borcu**, s. 245; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 780-781; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1004; Turhan, **a.g.e.**, s. 181; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 99- 102; Baygın, **a.g.e.**, s. 25; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 38; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 160.

⁷⁸ Echelle mobile sistemine sözleşme hukukunun yanı sıra kamu hukukunda da sıklıkla rastlanmaktadır. Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 235. Türk vergi hukukunda da yakın dönemde akaryakıt üzerinden alınan özel tüketim vergisi echelle mobile sistemine göre yeniden

değişiklik yaratmaz. Borç bir malın teslimi halini almaz. Eşyanın piyasadaki değeri (rayici) üzerinden bir hesaplama yapılır ve hesaplanan paranın ifası gerekir.

2.3.3. Altın Değer Kaydı

Yabancı para değeri kaydında ve eşya değer kaydında olduğu gibi taraflar sözleşmeye koyacakları bir kayıt ile para borcunu belirli bir para üzerinden değil de belirli miktar veya ağırlıktaki altın üzerinden kararlaştırabilirler⁷⁹. Altın artık mevzuatımız gereğince bir para birimi olarak kabul edilmediği için altın değer kaydı esasen “echelle mobile” sisteminin bir görünüm biçimidir. Bu durumda para borcu eşyanın rayici yerine altın değerine endekslenmiştir. Sözleşmeye altın değer kaydı konulmuş olması altınla ifa anlamına gelmez. Yabancı para değeri kaydında olduğu gibi vade veya ödeme tarihindeki rayiç üzerinden bir hesaplama yapılarak borcun tespit edildiği kabul edilmektedir. Burada altın değeri yalnızca bir çarpan değeri ifade eder⁸⁰.

3. Para Borcunun Kaynakları

Para borçları diğer borçlarda olduğu gibi birçok farklı hukuki sebepten kaynaklanabilir. Bu kaynaklar; hukuki işlem -bilhassa sözleşmesel ilişki-, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme ve kanun olarak sayılabilir. Para borcunun bir hukuki işlemten kaynaklanması durumunda bu hukuki işlem vasiyetname veya vakıf kurma⁸¹ gibi tek

düzenlenmiştir. Bkz. 15/08/2018 tarihli ve 41 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının Eki, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/08/20180816-6.pdf> (Çevrimiçi), E.T. 10.6.2020.

⁷⁹ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 226 vd.; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 300 vd.; Nomer, **Para Borcu**, s. 246; Barlas, **a.g.e.**, s. 13-14; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 37; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 160.

⁸⁰ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 226; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1004; Baygın, **a.g.e.**, s. 24; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 780; Turhan, **a.g.e.**, s. 181; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 37.

⁸¹ Vakıf kurma işlemi, üzerinde doktrinde fikir birliği bulunduğu üzere tek taraflı bir işlemdir ve yöneltmesi gerekmeyen bir irade beyanıdır. (Bkz. Rona Serozan, **Tüzel Kişiler Özellikle: Dernekler ve Vakıflar**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 92; Rona Serozan, Baki İlkay Engin, **Miras Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 6. Bası, Ankara, 2019, s. 394; Kocayusufoğlu, **Borçlar**, s. 94-95, O. Gökhan Antalya, İpek Sağlam, **Marmara Hukuk Yorumu- Miras Hukuku- Cilt:III**, Ed: Gökhan Antalya, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 265; Barış Demirsatan, “Vakıf Tüzel Kişiliği Bakımından Tescilin İyileştirici Etkisi ve MK m. 103/II Hükümünün İşlevi”, **İÜHFM**, C. LXXV, S. 1, s. 335-358, 2017, s. 337) Ancak “vakıf kurma” işleminin kapsamı tartışmalıdır. Kapsam bakımından vakıf kurma yalnızca tüzel kişiliğin kurulmasına yönelik işlem olarak kabul edilebileceği gibi, tüzel kişiliğin kurulması ve bu kişiliğe malvarlığının özgülenmesi şeklindeki iki

tarafli bir işlem olabileceği gibi sözleşme gibi iki tarafli bir hukuki işlem de olabilir. Uygulamada sözleşmelerden doğan para borcu geniş bir yer kaplamaktadır. Para borcu her iki tarafın da borç altına girdiği (sinallagmatik) sözleşmelerde karşı edim olarak kararlaştırılırken, tek tarafa borç yükleyen bağışlama, kefalet⁸² gibi sözleşmelerde⁸³ de ifanın konusu olabilir. Sözleşmesel ilişkide para borcu genellikle asli borç olmakla birlikte fer'i borcun konusu da para borcunun ifası olabilir. Örneğin faiz veya ceza koşulu⁸⁴ kararlaştırılması durumunda para borcu fer'i borç olarak karşımıza çıkabilir⁸⁵. Para borçları haksız fiilden kaynaklandığında da yine bir asli borç -zararın giderimi amacıyla ödenen tazminat borcu- olarak ortaya çıkabileceği gibi, fer'i bir borç olan faiz borcu olarak da ortaya çıkabilir. Haksız fiillerde söz konusu olan faiz borcu Türk

işlemi birden içerdiği de kabul edilebilir (Bkz. Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Miras Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987, s. 285; Erol Cansel, "Vakıf, Kuruluşu, İşleyişi ve Amacı", **Vakıflar Dergisi**, S. 20, 1988, s. 321- 327, s. 321, Antalya, Sağlam, **a.e.**, s. 265). Biz burada vakıf kurma işlemini para borcunun konu olabileceği bir işlem olarak kabul ettiğimiz için hem tüzel kişiliğin kurulması hem de malvarlığının özgülenmesi işlemlerini içeren bir kavram olarak ele aldık.

⁸² Kefalet sözleşmesinde kefalet borcunun para borcu olduğu kabul edilmektedir. TBK. m. 583 hükmünün metninde de "*azami miktar*" ifadesinin kullanılması kanun koyucunun, kefalet borcunun para borcu olduğunu kabul ettiği izlenimi vermektedir. Bu yönde bkz. Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınevi, 4. Bası, Ankara, 2017, s. 763; Burak Özen, **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 65, Serkan Ayan, **Kefalet Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 41; Hasan Ayrançı, "Şekil Şartına Uyulmadan Yapılan Kefalet Sözleşmesinde İfanın Sonuçları", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. LIII, S. 2, 2004, s. 95-120, s. 96; Töre Günsay, "Kefalet Sözleşmesinin Fer'iliği İlkesi", **DEÜHFD, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan**, C. XIX, Özel Sayı, 2017, s. 1079-1101, s. 1085. Bununla birlikte doktrinde kefalet sözleşmesine konu olan borcun; para borcu olmasının zorunlu olmadığı, parasal değere sahip, verme veya yapma borcu da olabileceği de savunulmuştur. Bkz. Mustafa Alper Gümü, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019, s. 495. Kefaletin para ile tazmini kabil bulunan her türlü borç için verilebileceği yönünde bkz. Murat Aydoğdu, Nalan Kahveci, **Türk Borçlar Hukuku- Özel Borç İlişkileri (Sözleşmeler Hukuku)**, Adalet Yayınevi, 4. Bası, Ankara, 2019, s. 818.

⁸³ Kefalet sözleşmesinde kural olarak yalnızca kefil edim yükümü altına girdiği için, doktrinde kefalet tek tarafa borç yükleyen (ivazsız) sözleşmelerden sayılmaktadır. Bkz. Aydoğdu, Kahveci, **a.e.**, s. 817. Ancak alacaklının da bir karşı edim yükümü altına girmesi kararlaştırılabilir. Bu yönde bkz. Özen, **a.e.**, s. 119-120; Eren, **Borçlar Özel**, s. 761; Ayan, **a.e.**, s. 19 vd.

⁸⁴ Faiz borcunun konusu her zaman bir miktar para olmakla birlikte ceza koşulu bakımından böyle bir zorunluluk yoktur. Uygulamada sıklıkla ceza koşulunun bir miktar para olarak kararlaştırıldığına rastlanmaktadır. Bununla birlikte ceza koşulunun para olması şart değildir, ancak ekonomik değeri olan parasal bir edim olmalıdır. Bkz. Bölüm II, 4.3.2. Ceza Koşulu.

⁸⁵ Belirtmek gerekir ki faiz genellikle fer'i bir borç olarak ortaya çıkar. Ancak faiz borcunun asli bir borç haline getirilmesi de mümkündür. Örneğin, bir bağışlama sözleşmesinde bağışlama konusu şey faiz, kira gibi dönemsel bir edim olarak kararlaştırılabilir (TBK m. 298). Böyle bir durumda faizin asli bir borç olarak ortaya çıkması söz konusu olur.

Hukukunda tartışmalı bir konudur. “Tazminat faizi” olarak adlandırılan bu faiz türü hakkındaki tartışmalara daha sonra değinilecektir⁸⁶.

4. Para Borcunun İfası

Bir verme borcu olan para borcu, borçlu tarafından borçlanılan miktarda paranın alacaklıya ödenmesiyle ifa edilmiş olur. “Ödeme” kavramı hem Kanun’da hem doktrinde hususi olarak para borçlarının ifa edilmesi için kullanılır. Bu bakımdan parça ve çeşit borçlarında ödeme değil, borcun ifa edilmesi söz konusu olur.

İfa ancak doğru kişiye, doğru zamanda ve doğru yerde; borçlanılan edim ne ise tam olarak onun ifasıyla geçerli bir ifa olarak kabul edilir. Bu sebeple para borcunun ifası meselesini izah edebilmek için ifanın tarafları, ifanın konusu, ifanın yeri, ifa zamanı ve ifa yöntemlerini ele almakta fayda görüyoruz.

4.1. İfanın Tarafları

4.1.1. Borçlu

Her borç ilişkisinde olduğu gibi para borcunda da taraf olarak borcun alacaklısı ve borçlusu bulunur. Kural, borcun borçlu tarafından ifa edilmesi olmakla birlikte, borcu borçlu dışındaki bir üçüncü kimsenin ifa etmesi de söz konusu olabilir. Para borcu nitelik itibarıyla şahsi edim değildir. Bu sebeple borçlunun şahsı -kişisel özellikleri- para borcunun ifasında önem arz etmez. Burada kastettiğimiz şey borçlunun kimliğinin hiçbir zaman önem arz etmediği değildir. Borçlunun kimliği sözleşmenin kurulması aşamasında önemli olmakla birlikte, paranın ödenmesi aşamasında çoğunlukla anlam ifade etmez. Alacaklı için önemli olan paranın ödenmiş olmasıdır. TBK m. 83 hükmü de “*Borcun bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça, borçlu borcunu şahsen ifa etmekle yükümlü değildir.*” diyerek bu duruma izin verdiği için para borcunu üçüncü bir kişi ifa edebilir.

⁸⁶ Bkz. Bölüm III, 1. Tazminat Faizi.

Bu durumda üçüncü kişinin usulüne uygun olarak teklif ettiği ifayı alacaklı kabul etmezse alacaklı temerrüdüne düşer (TBK m. 106). Bu kural yedek hukuk kuralı olduğu için tarafların aksine anlaşma yaparak yalnızca borçlunun ödeme yapabileceğini kararlaştırması elbette ki mümkündür⁸⁷.

Borcun ifasını üçüncü kişinin yerine getirmesi durumunda farklı ihtimaller söz konusu olabilir. Üçüncü kişinin borçlunun borcu için yaptığı ifade maksadı borçluya bağışta bulunmak ise, borçlu rıza göstermezse alacaklı ifayı kabul etmek zorunda değildir⁸⁸. Dolayısıyla bu durum kendisini temerrüde düşürmez. Ancak alacaklı ödemeyi borçluya rağmen veya borçlunun hiç haberi olmadan kabul ediyorsa doktrinde kabul edildiği üzere bu geçerli bir ifadır⁸⁹. Üçüncü kişi ifayı bağışlama amacıyla yapmışsa borç ifanın kabulüyle sona erer⁹⁰. Üçüncü kişi bağışlama amacıyla değil de borçluya rücu etme düşüncesiyle ödemeyi yapmışsa, üçüncü kişinin borçtan kurtulan borçluya karşı bir alacak hakkı doğar. Örneğin tatildeki komşunun faturalarını ödeme durumunda olduğu gibi. Bu durumda üçüncü kişi sebepsiz zenginleşme yahut vekaletsiz iş görmeye dayanarak borçludan talepte bulunabilir⁹¹.

⁸⁷ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 252; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 767; Eren, **Borçlar Genel**, s. 951; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 24; Nomer, **a.g.e.**, s. 322; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 254; Mehmet Şengül, “İfa (Kavram; Kişi, Konu, Yer, Zaman Unsurları)”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları C. I, Anılar - Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri - Borçların İfası - Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları, 24-25 Mart 2012**, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 278-320, s. 282.

⁸⁸ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 487; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 261; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 769; Eren, **Borçlar Genel**, s. 954; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 27; Nomer, **a.g.e.**, s. 322; Şengül, **İfa**, s. 283. Bununla birlikte üçüncü kişinin araya girerek ödeme yapmakta kişisel bir çıkarı varsa, bu çıkar kanunen korunmuş olabilir ve bu durumda alacaklı ifayı kabul etmek durumunda kalabilir. Örneğin TMK m. 884 kapsamında üçüncü kişinin ipoteği kaldırma hakkı vardır ve borçlu ile alacaklı birlikte karşı çıksa dahi alacaklının bu ifayı kabul etmesi gerekir. Bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 954; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 27.

⁸⁹ von Tuhr, her ne kadar temsilcinin işlemine temsil olunan icazet vermezse işlem geçerli olmayacaksa da ödeme işleminin geçerliliği böyle bir icazete bağlı değildir, demektir. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 487. Aynı yönde bkz. Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 769; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 294; Şengül, **İfa**, s. 283.

⁹⁰ Borçlu bağışı kabul etmezse üçüncü kişinin ifasının borçlunun malvarlığında sebepsiz zenginleştirme oluşturduğu yönünde bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 261. Aynı yönde bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 322- 323.

⁹¹ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 487; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 769; Nomer, **a.g.e.**, s. 322; Eren, **Borçlar Genel**, s. 956; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 24; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 261; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 294; Abdülkerim Yıldırım, **Türk Borçlar Hukuku- Genel Hükümler**, Monopol Yayınları, Ankara, 2019, s. 231.

Üçüncü kişinin yaptığı ödeme kural olarak borçluyu borçtan kurtarmakla birlikte kanunda özel olarak düzenlenen bazı hallerde borç sona ermez ve borcu ifa eden üçüncü kişi alacaklının haklarına halef olur. TBK m. 127 hükmü hangi hallerde⁹² halefiyet kuralının uygulanacağını düzenlemektedir:

“Madde 127- Alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişi, aşağıdaki hâllerde ifası ölçüsünde alacaklının haklarına halef olur:

1. Başkasının borcu için rehnedilen bir şeyi rehinden kurtardığı ve bu şey üzerinde mülkiyet veya başka bir ayni hakkı bulunduğu takdirde.

2. Alacaklıya ifada bulunan üçüncü kişinin ona halef olacağı, borçlu tarafından ifadan önce alacaklıya bildirildiği takdirde.

Diğer halefiyet hâllerine ilişkin kanun hükümleri saklıdır.”

Buna göre üçüncü kişinin alacaklının haklarına halef olacağı ilk ihtimal, üçüncü kişinin mülkiyetinde bulunan veya üzerinde ayni hakkının bulunduğu bir şeyi rehinden kurtarması durumudur. Rehin ile teminat altına alınmış alacağın ifasını elde edemeyen alacaklının rehni paraya çevirme hakkı bulunduğu için⁹³ rehin ancak parasal değeri olan ve paraya çevrilebilen şeyler üzerinde kurulabilir. Bir şeyi rehinden kurtarmak için üçüncü kişinin rehne karşılık gelen parasal değeri ödemesi gerekir. Bu durumda rehinli eşya üzerinde mülkiyet veya başka bir ayni hakkı bulunan üçüncü kişinin malın paraya çevrilmemesinde yararı bulunduğundan borçlu yerine ödeme yaptığında alacaklıya halef olur⁹⁴.

TBK m. 127 de düzenlenen ikinci ihtimal, hukuk mantığı bakımından çok doğal bir durumdur. Zira üçüncü kişi ile alacaklının veya üçüncü kişi ile borçlunun anlaşması yetmez. Üçüncü kişi ile borçlunun anlaşması -dolayısıyla borçlunun

⁹² Halefiyet, ancak kanun koyucu tarafından düzenlenen durumlarda söz konusu olabilen istisnai bir durumdur. Serozan, halefiyet hallerinin istisnai olması gerekliliğini vurgulayarak yasa ötesinde (*praeter legem*) halefiyet hallerinin öngörülemeyeceğini, olağanüstü yolların genelleştirilmemesi gerektiğini söylemektedir. Bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, s. 30. Aynı yönde bkz. Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 258.

⁹³ Esener, Güven, **a.g.e.**, s. 485; Sirmen, **a.g.e.**, s. 568; Faruk Acar, **Rehin Hukuku Dersleri**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s. 2; Antalya, Topuz, **a.g.e.**, s. 119; Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 622; Serozan, **Eşya**, s. 341; Rona Serozan, “Taşınmaz Rehni”, **İÜHFİM**, Cilt LXIV, S. 2, 2006, s. 301-324, s. 301.

⁹⁴ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 490; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 264; Eren, **Borçlar Genel**, s. 959; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 28 vd.; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 209-210; Nomer, **a.g.e.**, s. 323; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 61; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 295; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 259; Şengül, **İfa**, s. 285-286; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 323 vd.

halefiyet haline razı olması- ve alacaklının bu durumdan haberdar edilmiş olması gerekir⁹⁵.

Üçüncü kişinin borcu ödemesi sebebiyle alacaklıya halef olması hali alacaklıyı tatmin etme oranınca olur⁹⁶. Kısmi bir ödemede bulunan üçüncü kişi yalnızca ödediği kısım için alacaklıya halef olurken, kalan kısım (bakiye) için borçlunun borcu devam eder.

4.1.2. Alacaklı

Kural olan borcun alacaklıya ifa edilmesidir⁹⁷. Kural bu olmakla birlikte bazı durumlarda taraf iradesinden veya kanundan kaynaklanan nedenlerle alacaklı dışında bir üçüncü kişiye ödeme yapılması söz konusu olabilir. İradi olarak üçüncü kişiye ifanın mümkün kılınması temsil, havale ve borçlunun muhatap kılınarak poliçe/çek düzenlenmesi durumlarında olur. Alacaklı iradi olarak bir kimseyi ifayı kabule yetkili kılmışsa, yani temsilci olarak atamışsa borçlu temsilciye yapacağı ifa ile borcundan kurtulur. Nitekim alacaklı sınırlı ehliyetli ise kanuni temsilcisine yapacağı ifa ile borcundan kurtulur⁹⁸. Doktrinde çifte yetki veren bir hukuki işlem olarak belirtilen⁹⁹ havalede alacaklı, borçluya üçüncü kişiye ödeme yapma, üçüncü kişiye de ödemeyi kabul etme/teslim alma yetkisi tanır. Havaleye benzer bir mantık içeren poliçe/çek

⁹⁵ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 489; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 295; Şengül, **İfa**, s. 286. Alacaklıyı haberdar etmek için yapılan beyan herhangi bir şekle tabi değildir, bir davranışla da belirtilmiş olabilir. Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 265; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 210; Antalya, **Cilt V/1**, 3, s. 62; Eren, **Borçlar Genel** s. 958, Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 260; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 323.

⁹⁶ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 490; Eren, **Borçlar Genel**, s. 961; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 295.

⁹⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 476; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 267; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 770-771; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 721; Eren, **Borçlar Genel**, s. 961; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 31; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 295; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 254; Şengül, **İfa**, s. 288; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 231.

⁹⁸ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 476; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 270 vd.; Eren, **Borçlar Genel**, s. 961; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 295; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 254.

⁹⁹ Havalenin hukuki niteliği konusunda doktrinde çifte yetki veren bir hukuki işlem ve üçüncü kişi yararına sözleşme görüşleri ileri sürülmüştür. Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 271; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 723; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 254. Ayrıntılı bilgi için bkz. Işık Aslı Han, “**Üç Taraflı Hukuki İlişki Modeli Olarak Havale**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 12 vd.

keşidesinde de borçlu muhatap kılınarak borçlunun alacaklı dışındaki bir üçüncü kişiye ödeme yapması durumu yaratılmış olur¹⁰⁰.

Alacaklının rızası aranmadan ödemenin alacaklı dışında bir kimseye yapılması ihtimalleri de söz konusu olabilir. Böyle bir ihtimal alacaklının temerrüde düşmesi halinde söz konusu olur. TBK m. 107'ye göre;

*“(1) Alacaklının temerrüde düşmesi durumunda borçlu, hasar ve giderleri alacaklıya ait olmak üzere, teslim edeceği şeyi tevdi ederek borcundan kurtulabilir.
(2) Tevdi yerini, ifa yerindeki hâkim belirler. Bununla birlikte ticari mallar, hâkim kararı olmadan da bir ardiyeye tevdi edilebilir”.*

Borcun tevdi edilmesi verme borçlarında, özellikle de taşınırın verilmesini gerektiren borçlarda söz konusu olur ki en çok da para¹⁰¹ ve kıymetli evrakta tevdi talebinde bulunulur¹⁰². Özellikle para değerinin sabit olmadığı dönemlerde ve yabancı para borçlarında¹⁰³ borçlunun parayı tevdi ederek borçtan kurtulmayı istemesi çok normaldir.

Bazı durumlarda ise alacaklıdan bir başka kişiye ifada bulunulması kanunen zorunlu tutulmuş olabilir. Örneğin, alacaklının iflas etmiş olması halinde tasarruf yetkisi kanunen kısıtlanmış olduğu için borçlunun alacaklıya değil iflas masasına ödeme yapması gerekir. İİK m. 192'ye göre *“İflasın açılmasından sonra müflis hiçbir ödeme kabul edemez. Müflise ödemedede bulunan kimse müflisin alacaklılarına karşı ancak masaya giren para veya kıymet nispetinde borcundan kurtulur. Bununla*

¹⁰⁰ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 482; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 271; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 770-771; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 38; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 722-723; Eren, **Borçlar Genel**, s. 964; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 124-144.

¹⁰¹ Paranın tevdi, genellikle paranın bir banka hesabına yatırılmasıyla olur. Yarg. 12. HD, E. 2018/6688, K. 2019/5711, T. 8.4.2019 “Somut olayda; borçluların 06.05.2015 tarihinde tevdi mahalli tayin ettirerek 49.700 TL'yi, aynı tarihte hesaba yatırdığı, alacaklının bilahare 23.06.2015 tarihinde takip başlatması üzerine alacaklının 29.06.2015 tarihinde takibin iptali istemiyle mahkemeye başvurduğu...”, Yarg. 17. HD, E. 2016/2345, K. 2019/1074, T. 6.2.2019 “Mahkemece, toplanan deliller ve tüm dosya kapsamına göre, dava konusu miktarın davalı tarafından, tevdi mahalli tayin edilen bankaya depo edildiği anlaşıldığından davanın konusuz kaldığı anlaşılmakla bu konuda bir karar verilmesine yer olmadığına; depo edilen 10.000,00-TL'nin davacıya ödenmesine, 10.000,00-TL'ye temerrüt tarihi olan 02/12/2011 tarihinden paranın depo edildiği 22/06/2015 tarihine kadar avans faizi işletilmesine karar verilmiş; karar taraf vekillerince temyiz edilmiştir.”

¹⁰² Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 361.

¹⁰³ Örnek olarak bkz. Yarg. 11. HD, E. 2018/1489, K. 2019/7411, T. 22.11.2019.

beraber iflasın ilanından evvel müflise ödemede bulunan borçlu iflastan haberi yoksa borcundan kurtulur”. Nitekim alacağın haczi (İİK m. 89) halinde de aynı durum söz konusu olur. Kanunen alacaklıdan başka birine ödeme yapılması, alacak üzerinde intifa hakkı kurulmuş olması halinde de gündeme gelir. Alacaklı alacak hakkının sahibi olduğu için alacağı ve ferilerini talep hakkına da sahiptir. Ancak alacak üzerinde intifa hakkı kurulmuşsa TMK m. 805 uyarınca “*İntifa hakkına konu olan sermayenin faizleri ve diğer dönemsel gelirleri, daha geç muaccel olsalar bile, intifa hakkının başladığı tarihten sona erdiği tarihe kadar intifa hakkı sahibine ait olur*”. Bu durumda faizlerin ve diğer dönemsel gelirlerin intifa hakkı sahibine ödenmesi gerekir, alacaklıya ödeme yapılarak borç sona erdirilemez.

Kanunen zorunlu tutmamakla birlikte borçlunun menfaatini korumak için kanun koyucunun başka şahsa yapılan ifayı geçerli kabul ettiği haller de vardır. TBK m. 186’ya göre “*Borçlu, alacağın devredildiği, devreden veya devralan tarafından kendisine bildirilmemişse, önceki alacaklıya; alacak birkaç kez devredilmişse, son devralan yerine önceki devralanlardan birine iyiniyetle ifada bulunarak borcundan kurtulur*.” Bu durumda borçlunun ödemeyi yaptığı anda iyiniyetli olması gerekli ve yeterlidir.

Sonuç olarak şahsi bir edim olmayan para borcunun ifasını borçlunun dışında bir üçüncü kişinin yerine getirmesi TBK m. 83 uyarınca mümkündür. Alacaklı üçüncü kişinin ifasını kabul etmezse alacaklı temerrüdüne düşer. Aynı şekilde ifanın alacaklı yerine üçüncü kişiye yapılması da mümkündür. Ancak bu durum taraf iradelerinden veya kanundan kaynaklanan bir sebebe dayanmak zorundadır.

4.2. İfanın Konusu

İfanın konusu “*edim*”dir¹⁰⁴. Hukukumuzda ifanın geçerli bir ifa olarak kabul edilebilmesi hususunda “*edime uygun ifa ilkesi*” benimsenmiştir¹⁰⁵. İfanın edime uygun olması ilkesi, borçlanılan ne ise onun tam olarak ifası olarak tanımlanabilir¹⁰⁶. İfanın edime uygun olmaması durumunda edim gereği gibi ifa edilememiş olur¹⁰⁷ ki alacaklı edimden beklediği yararı sağlayamaz. Edimin gereği gibi ifa edilmemesi sebebiyle oluşan borca aykırılık çok farklı görünüm biçimlerine sahip olabilir ancak bu ifaya/borca aykırılık halleri daha çok para borcu dışındaki borçlarda söz konusu olur¹⁰⁸. Zira para borçlarında ifanın konusu paranın mülkiyetinin alacaklıya

¹⁰⁴ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 45 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 34, §3, N. 2; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 77 vd.; Nomer, **a.g.e.**, s. 16; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 761; Funk, **a.g.e.**, s. 2; Eren, **Borçlar Genel**, s. 940; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 296; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 314; Ferit H. Saymen, Halid K. Elbir, **Türk Borçlar Hukuku I, Umumi Hükümler, C. I**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1958, s. 38 vd.; Antalya, **Cilt V/1,1**, s. 97; Kılıçoğlu, **Edim**, s. 944; Şengül, **İfa**, s. 291; Yalman, **a.g.m.**, s. 499.

¹⁰⁵ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 273; Eren, **Borçlar Genel**, s. 940; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 761; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 7; Ahmet Cemal, “Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Uğruna Edim”, **İÜMHAD**, C. III, S. 5, 1969, s. 239- 256, s. 240; Baki İlkay Engin, “İfa Uğruna Edim”, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul, 1999, s. 839-862, s. 840 vd.; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 43 vd.; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 232; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 125 vd.; Yalman, **a.g.m.**, s. 495.

¹⁰⁶ Edime uygun ifa prensibi esasında ahde vefa ilkesinin (*pacta sunt servanda*) bir görünüm biçimidir. İfanın edime uygun olabilmesi için tarafların ahdettikleri şeye vefa göstermeleri, yani üzerinde anlaştıkları şeyi tam ve dürüst şekilde ifa etmeleri gerekir. Bu yönde bkz. Cemal, **a.g.m.**, s. 240; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 44; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 125 vd.

¹⁰⁷ “Gereği gibi ifa etmeme” kavramı doktrinde geniş ve dar anlamda olmak üzere iki ayrı şekilde ele alınmıştır. Buna göre “geniş anlamda gereği gibi ifa etmeme”; borç ilişkisinin taraflarına, edimin içeriğine, ifa yerine veya ifa zamanına ilişkin olabilir. “Dar anlamda gereği gibi ifa etmeme” ise edimin içeriğine ilişkin olup, kanun veya sözleşmede belirtilen vasıfları taşıması yani ayıplı ifa halinin söz konusu olmasını ifade eder. Bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 1072; Aral, **a.g.e.**, s. 74, Halil Akkanat, “İfada Gecikme ve Borçlu Temerrüdü”, **Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 1-49, s. 4. Ziyadesiyle kapsamlı bir konu olan gereği gibi ifa etmeme bazı yazarlarca da “sözleşmenin müspet ihlali” olarak adlandırılmaktadır. Buna göre imkânsızlık ile temerrüt sayılmayan tüm sözleşmeye aykırılık halleri sözleşmenin müspet ihlali kapsamına girer. Bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, § 18, N. 1, s. 246; Aral, **a.g.e.**, s. 76 vd.; Nomer, **a.g.e.**, s. 382; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 453 vd.; Başak Başoğlu, “Öncelenmiş Borca Aykırılığın Sonuçları”, **İÜHFM**, C. LXVI, S. 2, 2008, s. 287-310, s. 296, dn. 30. Aynı anlamda kullanılan “Borcun müspet ihlali” için bkz. Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 972 vd. Bazı yazarların yaptığı ayrıma göre “gereği gibi ifa etmeme” kavramı; “akdin müspet ihlali”, “kötü ifa” ve “culpa in contrahendo sorumluluğu” hallerini kapsar. Bkz. Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 265 vd.

¹⁰⁸ Diğer borçlardan farklı olarak para borcunda yapılan ifanın edime uygun olup olmaması hususu tam anlamıyla objektif bir ölçüte dayanır. Zira en basitinden bir çeşit borcunun tesliminde, alıcı malın orta kaliteden daha düşük bir kalitede olduğunu iddia edebilir ve malın orta kalite mi alt kalite mi olduğunun tespiti için uzman incelemesi gerekebilir. Para borçlarının hukuki nitelik olarak bir değer sağlama borcu olması, para borçlarında vasıf problemi oluşmasına engel olur. Zira

geçirilmesidir. Dolayısıyla para borcunda edime uygun ifa, borçlanılan miktarda paranın tam olarak teslimidir. Borçlanılan miktarın tam olarak tesliminde mümkün olabilecek iki borca aykırılık hali vardır ki biri aliud ifa, diğeri ise kısmi ifadır. Aliud ifa, en basit anlatımla borçlanılan şey dışında başka bir şeyin teslimidir¹⁰⁹. Para borcu dışındaki borçlarda uçsuz bucaksız tartışmalara sebebiyet veren bu önemli meselenin para borcundaki görünümü, sahte para teslimi şeklinde olabilir. Aliud ifa halinde doktrinde genel olarak kabul gördüğü üzere edim hiç ifa edilmemiş sayılır¹¹⁰.

Kısmi ifa ise, bölünebilir nitelikteki bir edimin tamamının değil yalnızca bir bölümünün ifa edilmesi olarak tanımlanabilir¹¹¹. Para borcu da bölünebilir bir edim olduğu için kısmi ifası mümkündür. Ancak TBK m. 84’te özel olarak düzenlendiği üzere “*borcun tamamı belli ve muaccel ise, alacaklı kısmen ifayı reddedebilir*”. Zira kısmi ifa durumunda da -diğer gereği gibi ifa etmeme hallerinde olduğu gibi- alacaklı edimden beklediği yararı tam olarak sağlayamaz.

Edime uygun ifa ilkesi gereğince borçlu sözleşmede belirlenen edimden başka bir şeyi ifa konusu yapamaz. Ancak taraflar sözleşmenin kurulmasından sonra¹¹²

bir eşya teslimi gibi vasıf aranmaz, alacaklıya değerin sağlanması aranır. Bu yönde bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, s. 97, Barlas, **a.g.e.**, s. 11; Albaş, **a.g.e.**, s. 46.

¹⁰⁹ Weber, **BK OR**, Art. 71, N. 44; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 166; Eren, **Borçlar Genel**, s. 942; Nomer, **a.g.e.**, s. 324; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 274, dn. 86; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 320; Zarife Şenocak, “Borçlar Kanunu’nun 96. vd. ve 194. vd. Maddeleri Açısından Aliud’un (Başka Şeyin) Teslimi”, **BATİDER**, C. XV, S. 1, 1989, s. 113- 135, s. 114; Kevork Acemoğlu, “Aliud ve Federal Mahkemenin Aliud Konusundaki Tutumu Üzerine”, **İÜMHAD**, C.VI, S. 9, 1972, s. 19-31, s. 19; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 315, N. 983; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 457; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 305; Şengül, **İfa**, s. 291; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 232; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 162; Yalman, **a.g.m.**, s. 499 vd.; Emre Esen, “**Satış Sözleşmesinde Aliud Teslim**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 4.

¹¹⁰ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 88; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1074; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 274, dn. 86; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 315, N. 983; Acemoğlu, **a.g.m.**, s. 19; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 305; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 232; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 162; Albaş, **a.g.e.**, s. 46. Doktrinde bir diğer görüşe göre ise aliud ifa durumunda ayıba karşı tekeffül hükümleri uygulanmalıdır. Bu görüş ve savunucuları konusunda bkz. Şenocak, **a.g.m.**, s. 120 vd. Ayrıntılı bilgi için bkz. Esen, **a.g.t.**, s. 38 vd.

¹¹¹ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 277; Funk, **a.g.e.**, s. 118; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 142; Eren, **Borçlar Genel**, s. 946; Barlas, **a.g.e.**, s. 102; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 297; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 133 vd.; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 235 vd.; Şengül, **İfa**, s. 293.

¹¹² Sözleşmenin kurulduğu sırada uzlaşılarak edimden başka şeyin ifa konusu yapılabileceği kararlaştırılırsa seçimlik yetki veya seçimlik borç söz konusu olur. Bkz. Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 321.

anlaşarak borçlanılan edimden başka bir şeyin ifa edilmesine karar verebilirler. Edime uygun ifa prensibinin istisnaları olarak kabul edilen bu ifaya ikame durumların varlığı halinde, borçlanılan şey dışında bir şeyin teslimiyle ifa yerine getirilebilir¹¹³. Taraflar ifa konusu olan edimden başka bir şeyin ifasının geçerli olacağı konusunda anlaşılırsa, anlaştıkları yeni ifa konusu şeyin teslimiyle borç sona erer. Örneğin para borcu olan borçlu bu borcu ödeyememesi sebebiyle alacaklıya antika vazosunu teslim etmeyi teklif eder ve alacaklı da bunu kabul ederse, antika vazonun mülkiyetinin alacaklıya geçirilmesi ile para borcu sona ermiş olur. Bu durumda antika vazo paranın ifasının yerini tutmuş olduğundan bu tür edimlere “*ifa yerini tutan edim*” (*Datio in solutum*) denir¹¹⁴. İfa yerini tutan edimde borçlanılan şey yerine teklif edilen şeyin değeri alacağın değerinden az olsa dahi alacaklı ile borçlu borcu sona erdirme yönünde anlaşmış bulunduklarından borç sona erer, şeyin alacağa tekabül edip etmediği araştırılmaz¹¹⁵. Bu sebeple teslim edilen şeyin¹¹⁶ değeri alaktan fazla olduğunda da borçlu fazlalığı talep edemez, borç teslimle sona ermiş olur¹¹⁷. İfa yerini tutan edim, benzemekle birlikte “*seçimlik yetki*” (*facultas alternativa*) den farklıdır. İfa yerini tutan edimde taraflar sözleşmenin kurulması aşamasında değil daha sonra anlaşarak başka bir şeyin ifasıyla da borcun sona erdirilebileceğine karar verirler¹¹⁸. Ancak seçimlik yetki, henüz sözleşme kurulurken / borç belirlenirken borçluya asıl edim

¹¹³ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 274; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 91; Eren, **Borçlar Genel**, s. 943; Engin, **İfa Uğruna**, s. 841; Cemal, **a.g.m.**, s. 242; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 127; Şengül, **İfa**, s. 291; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 233; Yalman, **a.g.m.**, s. 506.

¹¹⁴ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 469; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 762; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 274; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 91; Nomer, **a.g.e.**, s. 315; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 322; Acemoğlu, **a.g.m.**, s. 19; Cemal, **a.g.m.**, s. 242 vd.; Engin, **İfa Uğruna**, s. 843; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 128; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 297; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 237; Şenocak, **a.g.m.**, s. 113; Şengül, **İfa**, s. 291; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 234; Yalman, **a.g.m.**, s. 506. Eren’e göre ifa yerine geçen edim, ifanın bir alt türünü oluşturur. Bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 943.

¹¹⁵ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 469; Eren, **Borçlar Genel**, s. 943; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 762; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 91; Cemal, **a.g.m.**, s. 243; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 129; Şengül, **İfa**, s. 292; Yalman, **a.g.m.**, s. 500.

¹¹⁶ İfa yerini tutan edim izah edilirken her ne kadar bir şeyin tesliminden bahsedilse de önemli olan tarafların sonradan anlaşarak ilk ifanın yerine başka bir edimin ifasının geçerli olacağını kararlaştırmalarıdır. Bu bakımdan yemek yediği restoranda müşterinin borcu para borcu olduğu halde parası yetmediği için restoran sahibinin bulaşıkları yıkama teklifini kabul etmesi durumunda da hizmetin ifası ile borç sona erdirilmiş olur.

¹¹⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 469; Eren, **Borçlar Genel**, s. 943-944; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 92; Cemal, **a.g.m.**, s. 243; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 129; Şengül, **İfa**, s. 292; Yalman, **a.g.m.**, s. 507.

¹¹⁸ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 469; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 93; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 322; Yalman, **a.g.m.**, s. 506-510.

dışında bir -yan- edimi ifa ederek borçtan kurtulma imkânı tanımak suretiyle olur¹¹⁹. Borçlanılan edimin ifası yerine bir başka şey değil de bir alacak devredilebilir. Bu durumda “*ifa yerini tutan devir*” söz konusu olur. İfa yerini tutan devir çoğunlukla para borcu alacağında söz konusu olur. Bu durumda “*ödeme yerini tutan devir*” (*eski ifade ile tediye makamına temlik*) olarak adlandırılır¹²⁰. Ödeme yerini tutan devirde, alacağın devrinin yapılmış olması borcu sonlandırmak için yeterli olur, alacağın tahsil edilmiş olması gerekmez¹²¹.

Devredilen alacak veya teslim edilen şeyle ifanın tamamlanmış olması, ifa yerini tutan edimi benzer bir kurum olan “*ifa amacıyla edim*” (*ifa uğruna edim/ödemeye yönelik eda*) (*datio solvendi causa*)¹²² den ayırır. İfa amacıyla edimde, alacaklı ile borçlunun anlaşması uyarınca¹²³ borçlu alacaklıya borcun ifasını sağlamak için bir şey vermekte ve alacaklı bu şeyi paraya çevirerek tahsil ettiği paradan alacağını elde etmektedir. Teslim edilen şey, ifadan beklenen sonucu gerçekleştirmek için bir vasıta gibi işlev görür¹²⁴. Bu durumda alacaklı borçludan aldığı şeyi satıp parayı tahsil edince, tahsil ettiği miktar oranında borç sona erer¹²⁵. Bu bakımdan para borcu için

¹¹⁹ Nomer, **a.g.e.**, s. 326; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 88; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 121.

¹²⁰ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 275; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 297.

¹²¹ Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 356; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 93; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 275.

¹²² Kavram için bkz. Weber, **BK OR**, Vorbem. Art. 68-96, N. 127; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 93-94; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 762-763; Nomer, **a.g.e.**, s. 316; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 322; Cemal, **a.g.m.**, s. 244; Engin, **İfa Uğruna**, s. 839; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 129; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 297; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 234; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 130; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 238; Şengül, **İfa**, s. 292; Yalman, **a.g.m.**, s. 500. Eski Kanun döneminde “tediye istihdaf eden eda” veya “tediye hedef tutan eda” kavramları kullanılmaktaydı. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 471; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 275, dn. 93.

¹²³ İfa uğruna edim esasen tarafların anlaşmasıyla söz konusu olabilen bir durumdur. Yargıtay, anlaşma olmasa dahi inanç sözleşmesinde alacaklının teminat amacıyla bırakılan şeyi ifa uğruna edim olarak paraya çevirebileceğini kabul etmektedir. Bkz. Yarg. HGK, E. 2017/1266, K. 2019/50, T. 31.1.2019, “*İnanç sözleşmesine ve buna bağlı işlemle alacaklı olan taraf, ödeme günü gelince alacağını elde etmek için dilerse; teminat için temlik edilen şeyi ‘ifa uğruna edim’ olarak kendisinde alıkoyabileceği gibi; o şeyi, açık artırma yoluyla veya serbestçe satıp satış bedelinden alma yoluna da başvurabilir. Bu sonuçlar kendine özgü bu akdin tabiatında mevcuttur.*”

¹²⁴ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 93-94; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 762-763; Cemal, **a.g.m.**, s. 244; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 238; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 130; Yalman, **a.g.m.**, s. 500.

¹²⁵ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 471; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 356; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 763; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 94; Eren, **Borçlar Genel**, s. 945; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 322; Cemal, **a.g.m.**, s. 244; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 276; Engin, **İfa Uğruna**, s. 854; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 297; Şengül, **İfa**, s. 292; Yalman, **a.g.m.**, s. 500.

borçlunun alacaklıyla anlaşarak kambiyo senedi vermesi de ifa uğruna edim sayılır¹²⁶. Zira senet üzerinden alacağını tahsil edebildiği oranda borç sona erer. Verilen şeyin satışıyla/paraya çevrilmesiyle tahsil edilen bedel alacağın tamamını karşılamazsa, borçlu borcun kalan kısmını ödemekle yükümlü olmaya devam eder. Verilen şeyi paraya çevirerek alacağı tahsil etme aşamasında, alacaklıdan bir vekil gibi özen göstermesi beklenir¹²⁷. Nitekim kanun koyucu da TBK m. 192’ de ifaya yönelik olarak yapılan alacak devri hususunu düzenlerken alacaklının bu özen borcuna dikkat çekmiş ve alacaklının gereken özeni gösterseydi alabilecek olduğu (tahsil edebileceği) miktarı alacaktan mahsup etmesi gerektiğini belirtmiştir. Paraya çevrilen şey borcu karşılamaya yetmediğinde kalan miktar için alacaklının talep hakkı varlığını sürdürdüğü gibi, alacaklı borçlunun verdiği şeyi satarak paraya çevirdiğinde eline geçen miktar asıl borçtan fazla ise borçlu bu fazla olan miktarı alacaklıdan talep edebilecektir.

Taraflar borcun konusu olan edim haricinde ikame bir edimin ifasının geçerli olacağı konusunda anlaşmışlar ancak ifa yerine edim mi ifa uğruna edim mi olduğu belirlenemiyorsa, doktrinde baskın görüşe göre yapılan ifa, ifa uğruna edim olarak kabul edilir¹²⁸.

Sonuç olarak; para borçlarında ifanın konusu borçlanılan miktardaki paranın teslimidir. Diğer borçlarda edimin gereği gibi ifa edilmemesi -bulunması gereken

¹²⁶ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 93-94; Nomer, **a.g.e.**, s. 316; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 104; Kendigelen, Kırca, **a.g.e.**, s. 127. Yargıtay’ın da bu yönde kararları mevcuttur. Yarg. 11. HD, E. 2015/15442, K. 2016/4073, T. 13.04.2016 “...hukukumuzda soyut nitelik taşıyan kambiyo taahhüdünde bulunmak iki sonuç doğurur yani, kambiyo senedi ya ifa yerine ya da ifa uğruna verilmiş olabilir. Kuşku durumunda kambiyo senedinin temel borç yerine geçmek için değil, ifa nedeninin özel bir çeşidi olan **ifa uğruna** yapıldığı, eş deyişle alacaklıya temel borç ilişkisinden doğan nedensel alacağın yanında, koşut ve yarışan bir alacak hakkı verdiği kabul edilmelidir.” Bu yönde kararlar için bkz. Yarg. 11. HD, E. 2015/8595, K. 2016/3612, T. 4.4.2016, Yarg. 11. HD, E. 2015/2759, K. 2015/8666, T. 24.6.2015.

¹²⁷ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 276; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 94; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 238; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 131. Cemal, ifa uğruna edimde alacaklının özen borcu hususunda vekilin müvekkil yararına hareket etmesi gerekirken, alacaklının hem borçlu hem kendi yararına hareket etmesi gerektiğini belirtmiştir. Bkz. Cemal, **a.g.m.**, s. 253 vd. Eren’e göre ifa amacıyla yapılan edim alacaklı ile borçlu arasında vekaletname benzeri inançlı bir hukuki ilişki kurar. Eren, **Borçlar Genel**, s. 945.

¹²⁸ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 763; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 277; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 323, N. 1019a; Helvacı, **Contract**, s. 98; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 297; Şengül, **İfa**, s. 293; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 235.

vasıflarına aykırı şekilde ifası- söz konusu olabilir. Ancak para borçlarının hukuki nitelik olarak bir değer sağlama borcu olması, para borçlarında vasıf problemi oluşmasına engel olur. Bu sebeple para borçlarının gereği gibi ifa edilmemesi ancak aliud ifa ve kısmi ifa söz konusuysa olabilir.

4.3. İfanın Yeri

Alacaklı, geçerli ifa yeri olarak kararlaştırılmış yer dışında bir yerde yapılan ifayı kabul etmek zorunda olmadığı için ifada önem arz eden bir başka husus da ifanın yeridir. Borçlu ifa yerinde borcu ifa etmezse borçlu temerrüdüne düşer¹²⁹. İfa yerinin belirlenmesinde öncelikle -açık veya örtülü¹³⁰ olarak uyuşan- taraf iradeleri esas alınır. Bazı borçlar için ise kanun koyucu bir hüküm ile ifa yerini tayin etmiş olabilir. Örneğin, saklama sözleşmeleri bakımından TBK m. 566'da kanun koyucu geri verme borcu için ifa yerini korumanın (saklamanın) gerçekleştiği yer olarak düzenlemiştir.

Taraflar bir ifa yeri üzerinde anlaşmamışsa ve Kanun'da da ifa yerini belirleyen açık bir düzenleme yoksa TBK m. 89' daki yedek hukuk kuralları devreye girer. Buna göre;

“Borcun ifa yeri, tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir. Aksine bir anlaşma yoksa, aşağıdaki hükümler uygulanır;

- 1. Para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde,*
- 2. Parça borçları, sözleşmenin kurulduğu sırada borç konusunun bulunduğu yerde,*
- 3. Bunların dışındaki bütün borçlar, doğumları sırasında borçlunun yerleşim yerinde, ifa edilir.*

Alacaklının yerleşim yerinde ifası gereken bir borcun doğumundan sonra alacaklının yerleşim yerini değiştirmesi sebebiyle ifa önemli ölçüde güçleşmişse borç, alacaklının önceki yerleşim yerinde ifa edilebilir”.

Bu yedek hukuk kuralı uyarınca para borçları aksine anlaşma olmadıkça fiili ödeme tarihinde alacaklının ikametgahı neredeyse, orada ödenmelidir. Para borcunda

¹²⁹ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 499; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 322 vd.; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 808; Eren, **Borçlar Genel**, s. 965; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 324; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 41; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 338; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 73; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 238-239; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 249; Şengül, **İfa**, s. 304.

¹³⁰ “İfanın niteliği veya bir âdetin varlığı, ifa yeri konusunda bir örtülü anlaşmanın varlığını gösterebilir.” Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 323. Aynı yönde bkz. Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 808, Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 339.

olduğu gibi borçlunun ifayı yapabilmek için borcu alacaklıya götürdüğü borçlara, doktrinde “götürülecek borçlar” (*Bringschulden*) denir¹³¹. Buna göre borçlu, borcu ya kendisi alacaklının yerleşim yerine götürecektir ya da masraf ve hasarı kendisine ait olmak üzere bir taşıyıcıyla alacaklıya gönderecektir¹³². Para borcunun ifasında da bu prensip geçerli olacağı için parayı havale etmek isteyen borçlu bu havaleyi -sözleşme veya dürüstlük kuralı başka türlü bir ifayı haklı kılmadığı sürece- alacaklının yerleşim yerinde ödeme kaydı ile yapmalıdır¹³³.

Doktrinde bu kuralın kıymetli evrak gibi arza tabi senetler bakımından uygulanmayacağı söylenmektedir¹³⁴. Bir tür kıymetli evrak olan kambiyo senetlerinde, senedin içerdiği borç yalnızca para borcu olabilir¹³⁵. Nitekim bu sebeple kambiyo senetlerine “para senetleri” (*Geldpapier*) de denilmektedir¹³⁶. Ancak kambiyo

¹³¹ Doktrinde ve doktrine atıf vererek Yargı kararlarında, -özellikle- verme borçları ifa yeri bakımından üçlü bir tasnife tabi tutulmuştur. Buna göre borçlunun yerleşim yerinde veya malın bulunduğu yerde ifa edilecek borçlar aranılacak borçlar (*Holschulden*), alacaklının yerleşim yerine yahut ifa yeri olarak belirlenmiş yere borçlu tarafından götürülecek veya -masrafı ve hasarı borçluya ait olmak üzere- nakledilecek şeylere ilişkin borçlar götürülecek/getirilecek borçlar (*Bringschulden*) olarak adlandırılır. Mal alacaklının göstereceği yere borçlu tarafından gönderilecekse gönderilecek borçlar (*Schickschulden*) söz konusu olur. Gönderilecek borçlarda kural olarak masraf ve hasar alacaklıdır. Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 74, N. 34 vd.; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 503; Funk, **a.g.e.**, s. 126-127; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 325 vd.; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 809 vd.; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 339; Eren, **Borçlar Genel**, s. 971 vd.; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 44 vd.; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 188; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 74-75.

¹³² Esasen götürülecek borçlarda borçlu borcu götürmeyip göndermeyi seçiyorsa gecikme riski ve giderler borçludur (Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 74, N. 39; Serozan, **Genel Bölüm**, § 4, N. 8, s. 45, dn. 6; Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 41, Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 340). Ancak konutta ödemeli posta yollamasında gecikme riski alacaklıya yüklenir. Yargıtay’ın da bu yönde kararları vardır (Ayrıntılı açıklama için bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, § 4, N. 8, s. 45, dn. 6). Ancak federal mahkemeye göre kaybolma veya gecikmenin riski borçluya aittir. Bkz. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 325, dn. 398.

¹³³ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 331; Nomer, **a.g.e.**, s. 346; Eren, **Borçlar Genel**, s. 970; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 810; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 75; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 325; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 250. *Ertaş*, günümüz teknolojilerinin çok ilerlemiş olmasına rağmen konutta ödeme konusunda ısrarlı olunmasını eleştirmektedir. Bkz. Şeref Ertaş, “Borçların İfası ile İlgili Yeni Borçlar Kanununun Değerlendirilmesi”, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3- 4 Haziran 2011)**, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Legal Yayıncılık, 2012, s. 303-312, s. 304.

¹³⁴ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 501; Öztan, **a.g.e.**, s. 372; Funk, **a.g.e.**, s. 127; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 75.

¹³⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 372; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, N. Füsün Nomer Ertan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 21; Ali Bozer, Celal Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2018, s. 65; Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 118. Kıymetli evrakta ifade edilen hakkın parasal bir değer taşıması gerektiği yönünde bkz. Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018, s. 8-9.

¹³⁶ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **a.e.**, s. 21; Öztan, **a.g.e.**, s. 372.

senetlerinin içerdiği borcun ifası para borçlarının ifasından farklı kurallara tabidir. Zira kambiyo senetleri görülünce, ibraz edilince veya çeklerde olduğu gibi bankadan tahsilatı gerektiriyorsa bankaya gidilince ödenir¹³⁷. Bu sebeple kambiyo senetleri bakımından bir götürülecek borçtan ziyade aranacak borcun (*Holschuld*) söz konusu olduğu söylenebilir¹³⁸. Para borcu içermeyen diğer kıymetli evrak türleri bakımından ise ifa, senet görülünce veya ibraz edilince gerçekleşecekse kıymetli evraka konu olan borcun aranacak borç olduğunu söylemek mümkündür¹³⁹. Yargıtay da kararlarında kıymetli evraka konu olan borcu aranacak borç olarak kabul etmektedir¹⁴⁰. Kıymetli evrakin içerdiği borç aranacak borç olmakla birlikte muhataba/ asıl borçluya ibraz edildikten sonra muhatap/asıl borçlu alacaklının kim olduğunu öğrenmiş olacaktır. Bu sebeple Yargıtay, kıymetli evrak ibraz edildikten sonra bu borcun artık götürülecek borç haline geldiğini kabul etmektedir¹⁴¹.

¹³⁷ Öztan, **a.g.e.**, s. 372; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 75; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 250. Poliçeye ilişkin işlemlerin yapılacağı yer TTK m. 755/f.1’de düzenlenmiştir. Buna göre “*Poliçeyi kabul veya ödeme için ibraz etmek, protesto çekmek, poliçenin bir nüshasının verilmesini istemek gibi belirli bir kişi nezdinde yapılacak olan bütün işlemlerin, bu kişinin ticaret yerinde ve böyle bir yeri yoksa konutunda yapılması gereklidir*”.

¹³⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 372; Funk, **a.g.e.**, s. 127; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 189; Helvacı, **Faiz**, s. 108.

¹³⁹ TTK m. 831/f.3 uyarınca “Kambiyo senetlerindeki başvuruya ilişkin hükümler kanunda açık hüküm olmadıkça, birinci fıkrada yazılı senetler (*imza edenin, yer, zaman ve tutar bakımlarından belirli nakdi ödemelerde bulunmayı ve belirli miktarda misli şeyler teslim etmeyi borçlandığı senetler*) hakkında uygulanmaz”. Bu durumda aranacak borç söz konusu olmaz.

¹⁴⁰ Bkz. Yarg. 11. HD, E. 2017/2488, K. 2017/4324, T. 13.09.2017, Yarg. 11. HD, E. 2016/6613, K. 2016/8152, T. 17.10.2016, Yarg. 11. HD, E. 2016/12815, K. 2016/9299, T. 05.12.2016, Yarg. 11. HD, E. 2016/12481, K. 2016/8797, T. 14.11.2016, Yarg. 11. HD, E. 2016/8892, K. 2016/7362, T. 20.9.2016.

¹⁴¹ Bkz. Yarg. 11. HD, E. 2017/2488, K. 2017/4324, T. 13.9.2017, “Mahkemece, tüm dosya kapsamına göre, ihtiyati hacze konu edilen çekin muhatap bankaya ibraz edildiği, ... Cumhuriyet Başsavcılığı’nın soruşturma dosyasındaki ödeme yasağı kararı sebebiyle çekin ödenemediği, çeke ilişkin alacağın TBK’nın 89.maddesi gereğince götürülecek borçlardan olduğu, muhatap bankaya ibraz edilen ancak **karşılıksız kalan çeke dayalı borcun götürülecek borç niteliğine dönüştüğü**, karşı tarafın adresi itibarıyla ... mahkemelerinin yetkili olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar verilmiştir.” Karşı Oy yazısında çekin bu konuda istisna olduğu söylenmiştir. “Bütün kıymetli evraklarda olduğu gibi, çekler de aynı zamanda ibraz senedidir. Bu sebeple, bir ibraz mecburiyeti söz konusu olur. Bu mecburiyetin hukuki mahiyeti, poliçe ve bono gibi, aslında bir mükellefiyet olup, hukuki bir vazife değildir. Süresi içinde muhataba yapılan ibraz ile çekteki alacak muaccel hale gelir (e TTK 707/1, yTTK. m. 795). Öte yandan, poliçe ve bonoda olduğu gibi, ödenmesi için çekin de ibraz edilmesi gerekir. Ancak poliçe ve bonoda ibraz asıl borçluya yapılırken, çekte ibrazın yapıldığı muhatap banka asıl borçlu değildir. Böylece, keşideci, cirantalar ve avalistlerin çek hamilini bilmesi olanağı yoktur. Bu nedenle alacaklının borçluları aramaya devam etmesi gerekir. Başka bir anlatımla **çekte muhataba ibraz ile aramanın tüketildiğini kabul etme olanağı yoktur. Bu nedenle de eBK m. 73’e (TBK. m. 89) dayanarak ve borcun götürülecek borca dönüştüğünün kabulü ile alacaklının ikametgahı mahkemesinde ihtiyati haciz isteme**

Götürülecek borçlarda borcun alacaklıya götürülmesi gerekmele birlikte sonradan gelişen durumlardan ötürü alacaklının yerleşim yerinde ifa önemli derecede zorlaşmış olabilir. Alacaklının borcun doğumundan sonra yerleşim yerini değiştirmesi veya alacağın temlik sebebiyle alacaklının değişmesi -dolayısıyla adresin değişmesi- hallerinde borçlu için ifa önemli derecede güçleşmişse borç alacaklının önceki yerleşim yerinde ifa edilebilir (TBK m. 89/son)¹⁴². İfadaki güçlük borçlu için önemli ölçüde değilse, borçlu borcu alacaklının eski yerleşim yerinde ifa etmelidir¹⁴³.

4.4. İfanın Zamanı

İfa zamanı, borcun ifa edilmesi gereken an olarak ifade edilebilirse de kavramı açıklamak için bu tanım yeterli değildir. İfa zamanı, TBK m. 90'da düzenleniş anlamı bakımından alacaklının borcun ifasını talep edebileceği zamanı/anı ifade eder. Bu ana borcun muaccel olma (muacceliyet) anı denir¹⁴⁴. TBK m. 90 hükmüne göre “İfa

olanağının bulunmadığı düşüncesinde olmam nedeniyle sayın çoğunluğun görüşüne katılmıyorum.” Aynı yönde karşı oy yazısı için bkz. Yarg. 11. HD, E. 2016/6613, K. 2016/8152, T. 17.10.2016. Kambiyo senetlerinin içerdiği borcun tek başına para borcu olarak nitelendirilemeyeceği ve bu sebeple ibraz edilse dahi götürülecek borca dönüşmeyeceği yönünde tuhaf bir yaklaşım içeren karşı oy yazısı için bkz. Yarg. 11. HD, E. 2016/12815, K. 2016/9299, T. 5.12.2016, “.... çekte muhataba bankaya ibraz ile borçlunun ödeme yapacağı kimseyi tespit ettiği ve aramanın tüketildiğini kabul etme ve bunun sonucu olarakta çek borcunun götürülerek borca dönüştüğünü kabul etme olanağı yoktur. Ayrıca kambiyo senetlerinde ve bu beyanda çekte hak doğrudan doğruya çeke ait kayıtları ihtiva eden varakada tecessüm ettiği için çekteki borcu tek başına para borcu sayma olanağında yoktur. Bu yönüyle TBK m.89/1 göre çekteki borcun götürülecek borç olduğunu kabul etme olanağı bulunmamaktadır.” Aynı yönde karşı oy yazıları için bkz. Yarg. 11. HD, E. 2016/12481, K. 2016/8797, T. 14.11.2016, Yarg. 11. HD, E. 2016/8892, K. 2016/7362, T. 20.9.2016.

¹⁴² von Tuhr, **a.g.e.**, s. 502; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 326; Funk, **a.g.e.**, s. 127; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 189; Eren, **Borçlar Genel**, s. 969; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 76; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 240; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 251; Şengül, **İfa**, s. 305.

¹⁴³ Önemli ölçüde güçleşmemekle birlikte yerleşim yeri değişikliği ek masraflara sebep olarsa bu masraflara alacaklı katlanmalıdır. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 502; Funk, **a.g.e.**, s. 127; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 326; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 189; Eren, **Borçlar Genel**, s. 969-970.

¹⁴⁴ Weber, **BK OR**, Art. 75, N. 41; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 506; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 313; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 52-54; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 684; Eren, **Borçlar Genel**, s. 973; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 800; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 333; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 85 vd.; Nomer, **a.g.e.**, s. 347; Melek Bilgin Yüce, “TBK m. 90 - 96”, **İstanbul Şerhi, Cilt 2,3, (Madde 83-206)**, Ed: Turgut Öz, Faruk Acar, Emre Gökyayla, H. Murat Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 1308; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 242; Akkanat, **Borçlu Temerrüdü**, s. 8; Şengül, **İfa**, s. 306. Muacceliyet doktrinde geniş anlamda- dar anlamda muacceliyet olarak tasnif edilmiştir. Burada ifade edilen an, dar anlamda muacceliyet olarak kabul edilirken, geniş anlamda muacceliyet borçlunun ifadan kaçınmasını sağlayacak def’ilere sahip olmadan, ifada bulunma zorunluluğunu olduğu zamanı ifade eder. Bkz. Melek Bilgin Yüce, **Alacaklı ve Borçlu Açısından İfa Zamanı**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015, s. 16 vd.

zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur". Dolayısıyla kural, her borcun doğumu anında muaccel olmasıdır. Bununla birlikte borcun doğumu anında değil de daha sonra ifa edilmesi söz konusu olabilir. Kanun hükmünde de "taraflarca kararlaştırılma" ve "hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılma" noktaları üzerinde durularak hangi hallerde söz konusu olabileceği belirtilen, ifanın daha sonra yapılması için belirlenmesi durumuna, yani ifanın süreye bağlanmasına vade denir¹⁴⁵. Buna göre vadesi belirli olan borçlar, vadesinin gelmesiyle muaccel olacağı için vadeleri gelene kadar ifası talep edilemeyen borçlardır¹⁴⁶.

İfa zamanı genel olarak borcun türüne göre özellik arz eden bir husus değildir. Her borç için vadenin taraflarca kararlaştırılması veya kararlaştırılmamış olması mümkündür. Para borçları bakımından da özellikli bir husus olmadığından, bu kısımda ayrıntıya girilmeyecektir. Bununla birlikte para borçları bakımından önem arz eden iki durum vardır. Bunlar, TBK m. 96'da düzenlenen "erken ifa" hali ile ifa zamanına riayet edilmemesi durumunda söz konusu olan "temerrüt" halidir. Temerrüt meselesi para borçlarında özellikli sonuçlar doğurduğundan daha sonra ele alınacaktır¹⁴⁷.

TBK m. 96'ya göre "*Sözleşmenin hükümlerinden veya özelliğinden ya da durumun gereğinden tarafların aksini kastettikleri anlaşılmadıkça borçlu, edimini sürenin sona ermesinden önce ifa edebilir. Ancak, kanun veya sözleşme ya da âdet gereği olmadıkça borçlu, erken ifada bulunması sebebiyle indirim yapamaz*". Hüküm, tarafların vadeye bağladıkları borçlar bakımından vadeden önce ifanın mümkün olduğunu belirtmektedir¹⁴⁸. Ancak ikinci cümleye göre borçlu, -aksini gerektiren bir

¹⁴⁵ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 507; Weber, **BK OR**, Art. 75, N. 41a; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 313; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 56; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 685; Eren, **Borçlar Genel**, s. 975; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 801; Nomer, **a.g.e.**, s. 347; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 88; Yüce, **a.g.e.**, s. 54; Yüce, **İstanbul Şerhi** s. 1316; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 242; Şengül, **İfa**, s. 306.

¹⁴⁶ Weber, **BK OR**, Art. 75, N. 41a; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 316; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 800-801; Nomer, **a.g.e.**, s. 347; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 56; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 242; Şengül, **İfa**, s. 306.

¹⁴⁷ Bkz. Bölüm II, 4.4.2.2. Temerrüdün Para Borcundaki En Önemli Sonucu: Temerrüt Faizi.

¹⁴⁸ Vade belirlenmişse alacaklı vade gelmeden borcun ifasını talep edemez (nitekim muacceliyet de borcun talep edilebilir olduğu anı ifade eder). Dolayısıyla vadenin varlığı borcunun lehinedir (*diei adiectio pro reo est*). Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 81, N. 5; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 805; Yüce, **İstanbul Şerhi**, s. 1370; Yüce, **a.g.e.**, s. 211 vd.; Şengül, **İfa**, s. 312; Sezer

durum olmadıkça- borcu erken ifa ettiği için indirim talep edemeyecektir. Hükümde borcun türü bakımından bir ayırım yapılmadığı için bu hükmün para borçları bakımından da geçerli olduğunu kabul etmek gerekir. Bununla birlikte TKHK m. 20, m. 27 ve m. 37 hükümlerine göre tüketicinin erken ödemede bulunması durumunda satıcı/sağlayıcı/kredi veren, erken ödenen miktara göre gerekli tüm faiz ve diğer maliyet unsurlarına ilişkin indirim yapmakla yükümlü tutulmuştur. Burada kanunun (TKHK) bir istisna tanıdığını kabul etmek gerekir. Dolayısıyla erken ödeme durumunda kural olarak borçlu indirim talep edemez¹⁴⁹ ancak kanun koyucu tüketiciyi korumak maksadıyla istisnai düzenlemeler getirmiştir.

4.5. İfa Yöntemleri

Günümüzde ödemenin gerçekleştirilmesi amacıyla kullanılan farklı ödeme yöntemleri vardır. Ödeme para veya paranın naklini sağlayan bir sistemle olabileceği gibi bunun yanı sıra kredi vasfı da taşıyan kredi kartı, banka kartı yahut poliçe, çek, bono gibi bir kıymetli evrakla da olabilir. Paranın naklini sağlama konusunda kullanılan yöntemler nakit ödeme ve nakit dışı ödeme olarak ikiye ayrılır.

4.5.1. Nakit Ödeme

En klasik anlamıyla paranın ifa edilmesinden maksat nakit ödemedir. Nakit ödeme paranın naklini sağlamak için başka bir sistemi devreye sokmaksızın paranın zilyetliğinin alacaklıya devredilmesidir. Nakit ödeme, devletçe kabul edilen ve

Çabri, “Ticari Kredilerde Erken Ödeme Tazminatı ile Erken Ödeme Tazminatının Sınırı”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XI, S. 145-146, 2016, s. 425-448, s. 395. Borçlu kendi rızasıyla vadeden önce ifada bulunmak isterse alacaklı bu ifayı kabul etmelidir. Aksi halde alacaklı temerrüdü söz konusu olur. Bkz. Şengül, **İfa**, s. 312.

¹⁴⁹ Ertaş, tüketici kredileri haricindeki kredilerde erken ifa halinde indirim söz konusu olamayacağı için TBK m. 96/c.2 hükmünü eleştirmektedir. Kredi veren kuruluşların genellikle bankalar olduğunu vurgulayan yazar, bankaların bu durumdan haksız çıkar elde ettiğini, bu sebeple ticari kredi dahi olsa borçluya erken ifa halinde indirim hakkının tanınması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Ertaş, **a.g.m.**, s. 311. Bununla birlikte Ertaş, bu tür kredi sözleşmelerinde bankaların tek yönlü olarak tacir aleyhine hüküm eklemesi durumunun da genel işlem koşulları kapsamında TBK m. 21-24 denetimine tabi olacağını belirtmektedir. Bkz. Ertaş, **a.g.m.**, s. 311. Aynı yönde bkz. Çabri, **a.g.m.**, s. 402 vd.- 414. Bu konuyla ilgili bkz. Yarg. 19. HD, E. 2016/8817, K. 2016/15663, T. 12.12.2016.

ekonomi içinde dolaşıma konulan yerli veya yabancı “nakit para” ile yapılır¹⁵⁰. Bu anlamda nakit para, merkez bankalarınca bastırılan kâğıt ve madeni paraları ifade eder¹⁵¹. Aksine bir anlaşma yapılmadıkça ödeme, nakit ödeme şeklinde gerçekleştirilir¹⁵². Nakit para, devletçe kabul edilen hukuki ödeme aracı niteliğini taşıdığı için alacaklı, borçlunun yaptığı nakit ödeme teklifini reddedemez¹⁵³. Alacaklının nakit ödeme teklifini reddetmesi kendisini alacaklı temerrüdüne düşürür.

Nakit kullanılarak yapılan ödeme, kolay ve hızlı olması ve nihai bir ödeme yapılmasını sağlaması sebebiyle etkili bir yöntemdir¹⁵⁴. Herhangi bir ödeme aracının - dolayısıyla bir üçüncü kişinin- müdahalesini içermediği için ve daha sonra elden çıkaramama endişesine sebebiyet vermediği için de güvenilirdir. Bu sebeplerle günlük hayatta genel olarak tercih edilen ödeme yöntemi nakit ödemedir.

4.5.2. Nakit Dışı Ödeme

Esas ödeme biçimi nakit ödeme olmakla birlikte, hızlı ilerlemek zorunda olan ticari hayatın gerekleri sebebiyle ve teknolojiadaki gelişmeler sayesinde nakit dışı ödeme günümüz ekonomilerinde nakit ödemedenden çok daha fazla yer tutmaktadır¹⁵⁵.

4.5.2.1. Kaydi Ödeme

Nakit dışı ödeme yöntemlerinin en yaygın olanı kaydi para ile yapılan ödemedir. Banka parası olarak da ifade edilen kaydi para, fiziki bir varlığı bulunmayan

¹⁵⁰ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 459; Nomer, **Para Borcu**, s. 242; Yurtçiçek, **a.g.e.** s. 51; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 158 vd.

¹⁵¹ Oğuzman/Öz, kâğıt paranın cinsi ne olursa olsun mutlak ödeme kabiliyetine sahip olduğu halde madeni paraların sınırlı bir ödeme kabiliyeti olduğunu söylemektedir. Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 295.

¹⁵² von Tuhr, **a.g.e.**, s. 459; Barlas, **a.g.e.** s. 86; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 158 vd. “Ödeme hangi ülkede yapılıyorsa, o ülkede tedavülde olan nakit paranın tediyesi gerekir.” bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 328; Nomer, **Para Borcu**, s. 242. Dürüstlük kuralları gerektiriyorsa para borcunun banka hesabına ödenmesinin de kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1394; Sonat, **a.g.t.**, s. 163.

¹⁵³ Nomer, **Para Borcu**, s. 242; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 158 vd.; Yurtçiçek, **a.g.e.** s. 51.

¹⁵⁴ Yurtçiçek, **a.g.e.** s. 51.

¹⁵⁵ Barlas, **a.g.e.** s. 86; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 295; Günver, **a.g.m.**, s. 155; Davut Gürses, **Banka Genel Kredi Sözleşmesi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 337.

ve banka hesabındaki yazılı miktar ölçüsünde parasal değeri ifade eden bir rakamdan ibarettir¹⁵⁶. Kaydi parayla yapılan ödemenin ana tipi ise hesaba yatırma / alacak kaydı oluşturma şeklinde yapılan ödemelerdir¹⁵⁷. Kaydi para ile yapılan ödemede bankalar müşterilerinin hesabında alacak kaydı yaratmak suretiyle bir hesaben ödeme yapmaktadır. Bu şekilde fiziki anlamda var olmayan para banka nezdinde var olmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere esas ödeme yöntemi nakit ödeme olduğu için kaydi para ile yapılan ödemelerin kabulünün zorunlu olup olmadığı -yani kaydi paranın kanuni bir ödeme aracı olup olmadığı- doktrinde tartışmalıdır.

Doktrinde kabul edilen ilk görüşe göre kaydi para ile yapılan ödeme nakit para ile yapılan ödemenin avantajlarını içermeyen ve alacaklıya beklediği şekilde bir para sunmaktan ziyade yalnızca bir alacak hakkı tanıyan bir yöntemdir¹⁵⁸. Bu sebeple alacaklının rızası olmadıkça kaydi parayla yapılan ödemede TBK m. 99 anlamında ifanın gerçekleşmiş olduğu kabul edilemez¹⁵⁹. Kanun'da düzenlenen istisnai haller¹⁶⁰ dışında alacaklının kaydi parayla ödeme yönteminin kullanılmasına rıza göstermesi gerekmez. Ancak alacaklının rızasıyla nakit para yerine kaydi paranın kabulü halinde de ifa değil, anlaşma gereğince ifa yerine geçen edimden¹⁶¹ söz edilir¹⁶².

¹⁵⁶ Barlas, **a.g.e.**, s. 8; Öz, **Banka Havaleleri**, s. 141-142; Helvacı, **Faiz**, s. 45; Günver, **a.g.m.**, s. 144; Yurtççek, **a.g.e.**, s. 57; Güvel, **a.g.e.**, s. 206.

¹⁵⁷ Barlas, **a.g.e.**, s. 87; Öz, **Banka Havaleleri**, s. 141-142; Helvacı, **Faiz**, s. 45; Gürses, **a.g.e.**, s. 337.

¹⁵⁸ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 100; Barlas, **a.g.e.**, s. 88; Öz, **Banka Havaleleri**, s. 142; Helvacı, **Faiz**, s. 46; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 150; Sonat, **a.g.t.**, s. 184; Makaracı, **a.g.m.**, s. 323; Yurtççek, **a.g.e.**, s. 57-58.

¹⁵⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 295; Helvacı, **Faiz**, s. 46; Antalya, **Cilt V/1,3**, s. 150; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 345; Sonat, **a.g.t.**, s. 162; Makaracı, **a.g.m.**, s. 323; Günver, **a.g.m.**, s. 144-145.

¹⁶⁰ 4857 Sayılı İş Kanunu m. 32/II düzenlemesi gereğince “*Ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkak kural olarak, Türk parası ile işyerinde veya özel olarak açılan bir banka hesabına ödenir.*” Dolayısıyla özel bir durum olarak Kanun ödeme yöntemini belirlediği için alacaklı işçi, kaydi para ile ödemeyi reddedemez.

¹⁶¹ İfa Yerine Geçen Edim için bkz. Birinci Bölüm 4.2. İfanın Konusu.

¹⁶² Serozan, **Genel Bölüm**, s. 93-101; Fahrettin Aral, Hasan Ayrancı, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 167; Makaracı, **a.g.m.**, s. 323; Gürses, **a.g.e.**, s. 340. *Nomer*, hesaba havale/kaydi para ile yapılan ödemeyi bir ödeme aracı olarak kabul ederek bu durumun ifa yerine geçen edim olarak değerlendirilemeyeceğini, ifanın gerçekleşmiş olduğunu belirtmektedir. Bkz. *Nomer*, **Para Borcu**, s. 243-244.

Diğer görüşe göre ise kaydi para hukuki anlamda para olarak nitelendirilebileceği için kaydi para ile yapılan ödeme, geçerli bir ödemedir¹⁶³. Hesaba yatırma suretiyle yapılan ödeme ile borçlanılan edim ifa edilmiş olacağı için bu işlemlere ifa yerine geçen edim nitelendirmesinde bulunmak uygun düşmeyecektir¹⁶⁴. Bu görüş birçok açıdan eleştirilmiştir. Kaydi para tasarruf imkânı bakımından nakit paranın sağladığı etkiyi sağlayamamaktadır¹⁶⁵. Bu durum ifadan beklenen yararın tam olarak elde edilmesine engel olmaktadır. Üstelik kaydi paranın bir banka hesabına bağlı olması bu ödemeleri üçüncü kişinin borcu için haczedilme veya bankanın alacağı ile takas edilme riski altına sokar¹⁶⁶.

Kanaatimizce kaydi para ile yapılan ödeme alacaklıya yalnızca bir alacak hakkı tanıdığı için kanuni ödemeyi sağlamamaktadır. Bu sebeple Kanun sistematığı anlamında kabul edilen ifa gerçekleşmiş olmayacağı için -alacaklı kaydi parayla ödemeyi kabul etmedikçe- borç sona ermez.

4.5.2.2. Elektronik Ödeme Yöntemleri

20. yüzyıl sonrasında küreselleşmenin artması ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte ödeme araçları gelişip çeşitlenmiştir¹⁶⁷. Elektronik Fon Transferi (EFT) yöntemi, kartlı ödeme sistemleri (kredi kartı, banka kartı), elektronik para, sanal para bu elektronik ödeme sistemlerinden bazılarıdır.

Elektronik fon transferi (EFT), fonların fiziki değil kaydi olarak elektronik yöntemlerle transferini sağlayan sistemdir¹⁶⁸. Türkiye’de EFT sisteminin sahibi ve işleticisi TCMB olup, yalnızca bankalar ve TCMB’nin uygun gördüğü kuruluşlar onay ile EFT sistemine katılabilmektedir. EFT için katılımcılar tarafından sisteme mesaj

¹⁶³ Yurtççek, **a.g.e.**, s. 59; Barlas, **a.g.e.**, s. 9, dn. 13’te anılan yazarlar.

¹⁶⁴ Barlas, **a.g.e.**, s. 88; Gürses, **a.g.e.**, s. 340.

¹⁶⁵ Helvacı, **Faiz**, s. 46; Barlas, **a.g.e.**, s. 10; Sonat, **a.g.t.**, s. 162.

¹⁶⁶ Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 167; Sonat, **a.g.t.**, s. 162.

¹⁶⁷ Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 176; Didem Topçuoğlu, “**Nakitsiz Toplum ve Türkiye Üzerine Bir Araştırma**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 13.

¹⁶⁸ Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 180; Topçuoğlu, **a.g.t.**, s. 14.

gönderilmekte ve bu mesajlar tek tek işleme alınarak, buna göre alacak ve borç kaydı oluşturulmaktadır¹⁶⁹. Gönderenin hesabının uygun olmaması halinde ise mesaj kuyruklanır ve katılımcının hesabında yeterli fon oluşuncaya kadar bekletilip yeterli fon oluşunca otomatik olarak gönderilir¹⁷⁰.

Bir başka nakit dışı ödeme yöntemi olan kredi kartı, 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 3. Maddesinin e bendinde "*Nakit kullanımı gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kart veya fizikî varlığı bulunmayan kart numarası*" olarak tanımlanmıştır. Bu sistemde bankalar tarafından müşterilerine limiti belirlenerek verilen ve kart sahibi tarafından daha sonra bankaya ödenecek olan kredi, sisteme katılan üye işyerlerinde veya kuruluşlarda çipli bir kart aracılığıyla kullanılır¹⁷¹.

Elektronik para (e-para) ise elektronik bir cihaz üzerine depo edilmiş olan, önceden ödeme esasına dayanan, ihraç eden kuruluş haricindeki diğer -gerçek veya tüzel- kişilerce ödeme aracı vasfına sahip olduğu kabul edilen araçlardır¹⁷². E-para, kullanım aşamasında bir bankanın veya üçüncü bir şahsın onayını gerektirmemesi sebebiyle nakit paranın elektronik görünümü olarak ifade edilmektedir¹⁷³. Ancak elektronik paranın yasal kabul zorunluluğunun bulunmaması, kullanabilmek için bir cihaz bulundurma zorunluluğu olması ve tedavül kabiliyetinin olmaması, elektronik parayı nakit para karşısında dezavantajlı bir konuma getirmektedir¹⁷⁴. Elektronik parada sahtecilik riskinin yüksek olması da güvenilirliği kıran önemli bir dezavantajdır¹⁷⁵. Kopyalanmış elektronik değer birimlerinin orijinalinden ayırt

¹⁶⁹ Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 116.

¹⁷⁰ Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 116.

¹⁷¹ Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 177; Topçuoğlu, **a.g.t.**, s. 15; Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 71.

¹⁷² Leyla Keser Berber, **İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlerde Elektronik Para ve Dijital İmza**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002, s. 91 vd.; Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 184-185; Doğan, **a.g.m.**, s. 236; Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 127. Ayrıca bkz. Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 2009/110/EC sayılı Direktifi <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:267:0007:0017:EN:PDF> (Çevrimiçi) E.T. 23.3.2020.

¹⁷³ Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 127.

¹⁷⁴ Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 195; Keser Berber, **a.g.e.**, s. 93 vd.; Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 130.

¹⁷⁵ Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 195-196; Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, **Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları' na Hukuki Bir Bakış**, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 56 vd.; Keser Berber, **a.g.e.**, s. 94; Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 130,

edilmesi mümkün olmadığı için e-paranın kopyalanarak birden fazla kez kullanılması söz konusu olabilir¹⁷⁶. Gelişen şifreleme teknolojileri bu sorunlara çözümler üretse de pahalı olmaları sebebiyle e-para, nakit paranın ucuz ve kolay olmasının karşısında duramamaktadır.

Günümüzde çokça yaygınlaşan sanal para, bitcoin gibi ödeme vasıtaları popülerliklerini artırmaktalar. Avrupa Merkez Bankası'na yapılan tanıma göre “*sanal para; hukuki açıdan para olarak kabul edilmeyen, bir merkez bankası, kredi kuruluşu ya da e-para kuruluşunca çıkarılmamış ve bazı durumlarda paraya alternatif olarak kullanılabilen bir değer dijital karşılığıdır*”¹⁷⁷. Esasen sanal para elektronik paranın bir çeşidini / alt türünü oluşturmaktadır¹⁷⁸. Ancak bazı noktalarda sanal para, elektronik paradan farklılıklar göstermektedir. Elektronik para hesap birimi kanuni olarak tedavülde bulunan ulusal para birimleri iken (Euro, Dolar, Türk lirası gibi), sanal paranın para birimleri bitcoin, Linden doları gibi tedavülü olmayan sonradan icat edilmiş birimlerdir¹⁷⁹. Daha önce de belirttiğimiz üzere elektronik paranın önemli özelliklerinden biri ihraç eden kuruluş dışındaki kişilerce de kabul edilmesidir. Buna karşın sanal para birimleri yalnızca sanal bir topluluk tarafından kabul edilmektedir¹⁸⁰. Elektronik para denetim altında, arzı sabit ve itibari değeri garanti edilmiş bir ödeme aracıdır. Ancak sanal para yasallığı bulunmayan, parayı çıkaranın kararına tabi bir ödeme çeşidi olduğu için arzı sabit değildir ve itibari değeri garanti edilmemiştir¹⁸¹.

¹⁷⁶ Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 195-196; Bozkurt Yüksel, **a.g.e.**, s. 56; Keser Berber, **a.g.e.**, s. 94.

¹⁷⁷ European Central Bank, **Virtual Currency Schemes- A Further Analysis**, Frankfurt, 2015, s. 4-33, “*Virtual currency is also not money or currency from a legal perspective. For the purpose of this report, it is defined as a digital representation of value, not issued by a central bank, credit institution or e-money institution, which in some circumstances can be used as an alternative to money.*” <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf> (Çevrimiçi) E.T. 23.3.2020.

¹⁷⁸ Bozkurt Yüksel, **a.g.e.**, s. 61 vd.; Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 197; Aba Şenbayram, **a.g.m.**, s. 79-80.

¹⁷⁹ Bozkurt Yüksel, **a.g.e.**, s. 61; Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 197; Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 265 vd.; Doğan, **a.g.m.**, s. 236; Aba Şenbayram, **a.g.m.**, s. 80.

¹⁸⁰ Bozkurt Yüksel, **a.g.e.**, s. 61; Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 197; Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 273; Doğan, **a.g.m.**, s. 236.

¹⁸¹ Bozkurt Yüksel, **a.g.e.**, s. 61; Bozkurt Yüksel, **a.g.m.**, s. 197; Yurtçiçek, **a.g.e.**, s. 273.

4.6. Para Borcunda Mahsup Meselesi

Bir para borcunun tarafları arasında başka bir borç ilişkisinden veya aynı ilişkiden kaynaklanan başka para borçları da varsa, yapılan ödemenin hangi borcun ifasına yönelik olduğunun tespiti gerekir. Bu konuda esas olan taraf iradeleri olmakla birlikte kanun koyucu, tarafları koruyucu bazı hükümler getirdiği için tarafların aksine anlaşma yapması mümkün olmayabilir. Buna göre para borcunda¹⁸² mahsubun nasıl olacağı TBK m. 100 ve devamındaki hükümlerde düzenlenmiştir.

4.6.1. Kısmen Ödemede

Mahsup konusunda “*Kısmen Ödemede*” başlığı altında düzenlenen TBK 100. maddenin birinci fıkrasına göre “*Borçlu, faiz veya giderleri ödemede gecikmemiş ise, kısmen yaptığı ödemeyi ana borçtan düşme hakkına sahiptir. Aksine anlaşma yapılamaz*”. Madde gerekçesinde de özellikle belirtildiği üzere emredici bir kural getiren bu hükme¹⁸³ göre borçlu faiz veya giderleri zamanında ödemişse yaptığı ödemeyi kısmi ödeme olarak asıl borçtan mahsup etme hakkına sahiptir. Ancak borçlunun zamanında ödemediği faiz veya giderler varsa, yaptığı ödemeyi kısmi ödeme olarak asıl borçtan mahsup edemez. Zira öncelikle faiz ve/veya giderleri ödemesi gerekir. Kısmi ödemenin ana borçtan düşülmesi ile faizden düşülmesi arasındaki fark, yeni dönemde oluşacak faizle alakalı olarak önem arz eder. Zira borçlu kısmi ödemeyi ana borca mahsuben yapabilirse faizin hesaplanması için esas alınacak anapara miktarı azalmış olacaktır. Hükümün ifade ediliş yöntemi bakımından; borçlunun mahsup hakkı bulunduğundan bahsedilip sonrasında bunun aksine anlaşma yapılamayacağını belirtilmiş olması, borçluyu korumaya yönelik bir kural getirildiği

¹⁸² Gümüş, madde içeriğinde para borçlarını esas alacak şekilde “ödeme” kavramı kullanılmış olmasına rağmen TBK m.100 hükmünün salt para borçlarının ifası için değil, “misli eşya edimini” içeren akdi borçların ifası için de uygulanacak bir hüküm olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Mustafa Alper Gümüş, “Türk Borçlar Kanunu (TBK) M.100 (eBK M.84)’ ün Mahsup Kuralına İlişkin Bir İnceleme”, **YÜED, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan**, C. VIII, Özel Sayı, 2013, s. 1253-1292, s. 1260.

¹⁸³ 818 sayılı eski Borçlar Kanunu’ndaki düzenlemeden farklı olarak, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda 100. maddenin birinci fıkrasına eklenen bir cümle ile, hüküm emredici hale getirilmiştir. <http://kgm.adalet.gov.tr/TasariSamaLari/KanunLasan/2011Yili/kanmetni/6098ss.pdf> (Çevrimiçi) E.T. 23.3.2020.

izlenimi verse de hüküm bütünüyle düşünülünce bu hükmün daha çok alacaklıyı koruyucu bir etkiye sahip olduğu görülecektir¹⁸⁴. Borcun tamamı belirli, ihtilafsız ve muaccel ise, edimin ifasında bütünlük ilkesi¹⁸⁵ gereğince alacaklı kısmen ifayı reddedebilir (TBK m. 84). Alacaklının ifayı reddetmesi kendisini temerrüde düşürmez¹⁸⁶. Alacaklının kısmen ifayı reddetmesi durumunda borçlu borcun tamamı için temerrüde düşer¹⁸⁷. Borçlunun temerrüde düşmesi borçlu için ağır bir sonuç olduğundan alacaklının kısmi ifayı kabul etmesi tabiri caizse borçluya yaptığı bir iyiliktir. Kanun koyucu da durumu bu şekilde değerlendirmiş olacak ki kısmi ödeme halinde alacaklının zarara uğramasını engellemek ve mahsubun alacaklının menfaatine olması adına bu emredici kuralı getirmiştir. Ancak kanaatimizce bu düzenleme taraf iradelerini devre dışı bıraktığı için yerinde bir düzenleme olmamıştır. Alacaklının kısmi ödemeyi kabul etmesi zaten zorunlu değildir¹⁸⁸ ve bu konuda TBK m. 84 alacaklıyı koruyucu bir hükümdür. Alacaklı kısmi ödemeyi kabul ettikten sonra bunun asıl alacak için mi faizleri için mi olduğuna kendisi karar verebilmelidir.

¹⁸⁴ Vedat Buz, “Borçların İfası ve İfa Edilmemesi”, **Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu Makaleler- Tebliğler**, Ed: Murat İncoğlu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 91-111, s. 98; Vedat Buz, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda Borçların İfası ve İfa Edilmemesine İlişkin Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu, 12-13 Mayıs 2011**, Ed.: Emel Badur, Ankara, 2012, s. 164- 177, s. 170. “*Bu hüküm borçluya kısmi ödeme yetkisi veren bir hüküm değil, karışık anlamıyla, yapılmış bir kısmi ödemenin rolünü düzenleyen bir hükümdür.*” Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 279, N. 875. Hükümün borçluyu koruma amacı güttüğü yönünde bkz. Demirbaş, **a.g.e.**, s. 204. Mevcut yasal çözümün borçlunun aleyhine görülmesine rağmen asıl amacın alacaklıyı korumak olduğu yönünde bkz. Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1254. Hükümün alacaklıyı mı borçluyu mu koruduğu konusu doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki görüşler ve ayrıntılı açıklama için bkz. Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 173.

¹⁸⁵ Weber, **BK OR**, Art. 69, N. 5; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 116; Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1254; Demirbaş, **a.g.e.**, s. 136 vd.; Can Boyacı, “Hukuki Düzenlemelerin Ekonomi Üzerindeki Doğrudan Etkisi ve Bu Kapsamda Yeni Borçlar Kanunu Madde 100/I Hükümünün İncelenmesi”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, C. III, No 2, 2011, s. 51-63, s. 57.

¹⁸⁶ Weber, **BK OR**, Art. 69, N. 5. Ödemenin bono, poliçe veya çek gibi bir kambiyo senediyle yapıldığı durumlarda alacaklının kısmi ödemeyi kabul etmesinin zorunlu olduğunu düzenleyen hükümler vardır. Poliçede ödemeyi düzenleyen TTK m. 709/f. 2 uyarınca “*Hamil kısmi ödemeyi reddedemez*”. Nitekim TTK m. 778 atfı uyarınca bu hüküm bono bakımından da geçerli olacağından bono hamili de kısmi ödemeyi reddedemez. Yine aynı şekilde TTK m. 818/f.1/b.h atfı uyarınca poliçe bakımından geçerli olan bu kısmi ödemenin kabulü zorunluluğu çek bakımından da geçerli olur ve muhatap bankada karşılığın kısmen mevcut olması halinde muhatap banka kısmi ödeme yapmak, çek hamili de kısmi ödemeyi kabul etmek zorunda olur.

¹⁸⁷ Weber, **BK OR**, Art. 69, N. 5; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 278; Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1254.

¹⁸⁸ Para borçlarında alacaklının kısmi ödemeyi kabul zorunluluğu bulunduğu yönünde bir çıkarım için bkz. Demirbaş, **a.g.e.**, s. 205. Kanaatimizce kanunda düzenlenmediği sürece alacaklı asıl kural gereği kısmi ifayı reddedebilecektir.

Bu fıkra, içeriğinin yanı sıra madde başlığıyla uyumu bakımından da eleştirilmiştir. *Gümüş*, birinci fıkranın uygulama alanının yalnızca kısmi ifa haline özgü olmaması hasebiyle bu fıkranın “*Kısmen Ödemede*” başlığı altında düzenlenmesini eleştirmektedir¹⁸⁹. Zira faiz ve/ya gider borcu gibi fer’i borçlar asıl borcun bir parçası değildir¹⁹⁰. Dolayısıyla bunların ifası bir kısmi ödeme durumu meydana getirmez. O halde faiz veya gider borcu mevcut olduğu halde ödeme yapan borçlunun ödemesi bir kısmi ödeme olmayacak, faiz veya gider borcunun ifası olacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasına göre ise “*Alacaklı, alacağın bir kısmı için kefalet, rehin veya başka bir güvence almış ise, borçlu kısmen yaptığı ödemeyi, güvence altına alınan veya güvencesi daha iyi olan kısma mahsup etme hakkına sahip değildir*”. Hükmün metninden de açıkça anlaşıldığı üzere alacağın bir kısmı için güvence verilmişse, borçlu yaptığı kısmi ödemenin güvence altına alınan kısma mahsuben olduğunu iddia edemez¹⁹¹. Ancak bu fıkra emredici bir kural getirmediği için alacaklı ödemenin teminatlı kısım için olacağını kabul ederse borçlu yaptığı ödemeyi o kısma mahsup edebilir¹⁹². Kanun koyucu ilk fıkra da olduğu gibi bu fıkra da alacaklının kısmi ödemeyi kabul etmiş olması sebebiyle zarara uğramasına engel olmak istemiştir. Ancak bu fıkranın uygulanması bakımından bir hususu belirtmek gerekir. TBK m. 84/f.2 gereğince “*alacaklı kısmi ifayı kabul ederse borçlu, borcun kendisi tarafından ikrar olunan kısmını ifadan kaçınamaz*”. Borçlu tarafından ikrar olunan kısım teminatlı iken borçlu tarafından ikrar olunmayan yani ihtilaflı bulunan kısım teminatsız ise borçlunun yapacağı ödeme ikrar ettiği kısım için olacağından bu kural uygulama alanı

¹⁸⁹ Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1256. TBK m. 100’e tekabül eden eBK m. 84 bakımından da Velidedeoğlu faiz ve giderlerin alacağın bir parçası olmaması sebebiyle bu durumun bir kısmi ifa oluşturmadığını belirtmiştir. Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 204.

¹⁹⁰ Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1256. Aynı yönde bkz. Weber, **BK OR**, Art. 69, N. 25; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 475; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 279; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 107; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 204; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 147; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 314; Helvacı, **Contract**, s. 106-107.

¹⁹¹ Weber bu hükmün, alacaklının kısmi ödemeyi kabul etmek zorunda olmaması sebebiyle zarara uğramasını engellemeyi amaçladığını söylemektedir. Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 85, N. 6.

¹⁹² Ertaş, hükmün ikinci fıkrasının da emredici nitelikte olduğunu kabul ederek, bu durumu eleştirmektedir. “*Maddenin ikinci fıkrasında terazi alacaklı lehine bozulmaktadır. Borçluya kısmi ödemeyi teminatlı kısma mahsup ettirme imkânı verilmemektedir. En azından bu bir karine olarak kabul edilmeli, taraflara aksine akit yapma serbestisi verilmeliydi.*” Bkz. Ertaş, **a.g.m.**, s. 307.

bulmaz ve alacaklının borçlunun yapmış olduğu ifayı teminatlı kısımdan mahsup etmesi gerekir¹⁹³.

Sonuç olarak, TBK m. 100’de kısmi ödemede mahsup meselesi iki fıkra halinde düzenlenmiş olup; birinci fıkra borçlunun borcun vadesinin gelmemesi veya temerrüde düşmemiş olması halinde kısmen yaptığı ödemeyi ana borçtan düşme hakkına sahip olacağı, bu hususta aksine anlaşma yapılamayacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu hüküm emredici niteliktedir. İkinci fıkra ise alacağın bir kısmının teminatlı olması halinde borçlunun kısmen yaptığı ödemeyi teminatlı alacak için yaptığını iddia edemeyeceği düzenlenmiştir. Ancak borçlu yönünden nizalı kısım varsa alacaklı tarafından bu ödemenin nizalı kısma yapıldığı da iddia edilemeyecektir. Ancak anlaşıldığı üzere ikinci fıkra emredici nitelikte değildir, aksine anlaşma yapılması mümkündür.

4.6.2. Birden Çok Borçta

Borçlunun alacaklıya karşı birden çok borcunun bulunması durumunda, borçlunun yaptığı ödemenin hangi borca ilişkin olduğunun nasıl tespit edileceği sorunu oluşabilir. Kanun koyucu bu soruna ilişkin olarak öncelikle borçlunun beyanının dikkate alınacağını belirtmiştir. Buna göre “*Birden çok borcu bulunan borçlu, ödeme gününde bu borçlardan hangisini ödemek istediğini alacaklıya bildirebilir*” (TBK m. 101/f. 1). Borçlu hangi borç için ödeme yaptığını belirttiğinde alacaklı ödemeyi o borç için kabul etmek zorundadır, başka bir borcun ifa edilmiş olması konusunda diretemez. Bu konuda alacaklının yapabileceği tek şey ifayı reddetmek olabilir. Ancak alacaklı ifayı kabul ederse, ifayı borçlunun belirttiği borç için kabul etmiş sayılır¹⁹⁴. Borçlu ödeme gününde hangi borç için ödeme yaptığını belirtmemişse yapılan ödeme, borçlu

¹⁹³ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 281; Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1289. Bu durum doktrinde eleştirilmiştir. Zira borçlu bir uyumsuzluk çıkararak edimin bütünlüğü ilkesini kolaylıkla felce uğratabilmektedir. Bkz. Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 764; Ertas, **a.g.m.**, s. 303.

¹⁹⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 303; M. Murat İnceoğlu, “İfanın Hukuki Niteliği ve Borçlunun Edime Uygun Eyleminin İfa Teşkil Edip Etmeyeceği Sorunu”, **AÜHFD**, C.54, S.4, 2005, s. 149 -182, s. 163.

tarafından derhâl itiraz edilmedikçe, “*alacaklının makbuzda gösterdiği borç için*” yapılmış sayılır (TBK m. 101/f. 2).

Borçlunun ödemeyi hangi borç için yaptığını belirtmediği ve alacaklının da makbuzla borçluya bildirmediği ihtimalde ne olacağı konusunda kanun koyucu tamamlayıcı bir hukuk kuralı getirmiştir. Kanun koyucu bu tamamlayıcı hukuk kuralını getirirken genel hukuk mantığını ve tarafların da göz önünde bulunduracağı hususları dikkate alarak borcun muaccel olup olmaması durumu ile borcun güvence altında olup olmamasına göre bir kural oluşturmuştur. Buna göre “*Kanunen geçerli bir açıklama yapılmadığı veya makbuzda bir açıklık bulunmadığı durumda ödeme, muaccel borç için yapılmış sayılır. Birden çok borç muaccel ise ödemenin, borçluya karşı ilk olarak takip edilen borç için yapılmış olduğu kabul edilir. Takip yapılmamış ise ödeme, vadesi ilk önce gelmiş olan borç için yapılmış olur*” (TBK m. 102/f.1). Ziyadesiyle açık bir kural getiren bu hüküm ile kanun koyucu, bütün ihtimalleri değerlendirerek kural bakımından boşluk oluşmamasına özen göstermiştir. Kuralı bütünlüyici ikinci fıkraya göre ise “*Birden çok borcun vadesi aynı zamanda gelmişse, mahsup orantılı olarak; borçlardan hiçbirinin vadesi gelmemişse ödeme, güvencesi en az olan borç için yapılmış sayılır*”. Böylelikle vadesi aynı zamanda gelen borçlar bakımından mahsubun orantılı olarak yapılması çözümü getirilmişken, hiçbir borcun vadesi gelmemişse alacaklıyı koruyucu bir düzenleme getirilerek ödemenin güvencesi en az olan borç için yapılmış sayılacağı kabul edilmiştir.

Mahsup konusunda yapılan düzenlemelere toplu bir bakış üzerinden yorum getirildiğinde kanun koyucunun bu hükümlerde *ratio legis* bakımından alacaklının zarara uğramasına engel olma çabası taşıdığı söylenebilir. Kısmi ödeme halinde öncelikle faiz ve giderlerin ödenmesi öngörülmüş; teminatlı kısım bulunuyorsa kısmi ödemenin teminatlı kısma mahsup edilemeyeceği düzenlenmiştir. Nitekim birden çok borç bulunması durumunda da öncelikle genel kurallara uygun olarak önce muaccel olanın mahsup edileceği, hepsi birlikte muaccel olmuşsa orantılı mahsubun söz konusu olacağı; hiçbir muaccel olmamışsa güvencesi en az olana mahsubun gerçekleşeceği kabul edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZ KAVRAMI, FAİZİN ÖZELLİKLERİ, BENZER KAVRAMLARDAN AYIRT EDİLMESİ VE FAİZİN TÜRLERİ

1. Genel Olarak Faiz Kavramı

Türk Hukukunda kanunlarda faiz kavramının bir tanımı bulunmamaktadır. Bu sebeple doktrinde ve yargı kararlarında farklı tanımlara rastlamaktayız. Farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte faizin tanımlanmasında ortak olarak değinilen noktalar üzerinden genel bir faiz tanımı yapılabilir. Doktrinde faiz kavramı tanımlanırken,

- alacaklının sermayesinden (ana parasından) mahrum kalması
- mahrum kalınan müddet boyunca sermayenin kullanılma olanağının borçluda olması
- mahrum kalma sebebiyle para borcunun bir semeresi olması

noktaları üzerinde durulmuştur¹⁹⁵.

¹⁹⁵ Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 13; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Nomer, **a.g.e.**, s. 336; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 304; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 185; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1005; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 786; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 106; Barlas, **a.g.e.**, s. 124; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 780; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, N. Füsün Nomer Ertan, **Ticari İşletme Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 79; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 93; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 346; Helvacı, **Faiz**, s. 64-65; Mehmet Helvacı, “Ticaret Ortaklıklarında Sermaye Payı Nedeniyle Oluşan Faiz Üzerine Bazı Düşünceler”, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul, 1999, s. 231-254, s. 238-239; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 312; Ali Bozer, “Ticari İşlere İlişkin Faiz Hükümlerine Toplu Bir Bakış”, **BATİDER**, C. II, 1964, s. 362-370, s. 362; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 27; Antalya, **Cilt V/1**, 3, s. 165; Makaracı, **a.g.m.**, s. 338; Murat Aydoğdu, Serkan Ayan, **Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukuku’nda Yer Alan Faiz ile İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi**, Adalet Yayınevi, 2. Bası, Ankara, 2014, s. 2; Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, **Ticari İşletme Hukuku**, Dora Yayıncılık, Bursa, 2016, s. 56; Murat Aydoğdu, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda Faiz İle İlgili Düzenlemeler”, **DEÜHFD**, C. XII, S. 1, 2010, (Basım Yılı: 2011), s. 85-136, s. 86, Yıldırım, **a.g.e.**, s. 240; Ahmet Battal, “Haksız Fiilden Doğan Alacağa Uygulanacak Temerrüt Faizi Konusundaki Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu,-Bildiriler Tartışmalar XV**, (5 Haziran 1998), Banka ve Ticaret

Bazı yazarlar ise faizin tanımında “borçlunun sermayeyi kullanması” hususuna değinmektedir¹⁹⁶. Kanaatimizce faizin doğması için paranın borçlu tarafından kullanılması bir zorunluluk olmadığından, tanımda borçlunun parayı kullanması hususuna değinilmesine lüzum yoktur¹⁹⁷.

Faiz paradan mahrum kalma durumuna bağlı olarak oluşan paranın “*medeni semeresi*” olarak nitelendirilmiştir¹⁹⁸. Faizin hukuki nitelendirilmesi yapılırken genellikle fer’i alacak ve medeni semere olması üzerinde durulmakla birlikte doktrinde faizin paradan mahrum kalınan süre için alınan bir nevi tazminat olduğunu kabul eden

Hukuku Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999, s. 53-101, s. 56. *Helvacı*, faizi “*alacaklının nakdinden bir süre için yoksun kalması nedeni ile, nakdin kullanılması olanağını borçluya bırakması karşılığında elde ettiği, miktarı kanun ya da hukuki işlem ile belirlenmiş, para borçları açısından özel olarak düzenlenen, tahsil için zararın ve kusurun varlığı şart olmayan bir tür tazminat, bir medeni semere*” olarak tanımlamıştır. Bkz. *Helvacı*, **Faiz**, s. 64-65. Yargıtay da bazı güncel tarihli kararlarında bu tanıma başvurmuştur. Bkz. Yarg. HGK, E. 2013/21-445, K. 2013/1625, T. 4.12.2013, Yarg. 21. HD, E. 2017/501, K. 2018/7151, T. 9.10.2018, Yarg. 21. HD, E. 2016/6419, K. 2017/9510, T. 21.11.2017, Yarg. 21. HD, E. 2015/17465, K. 2016/10523, T. 23.6.2016. Bütün noktalara değinen bu kapsayıcı tanımda “*nakit*” kavramının kullanılmasına, günümüz ekonomik dünyasında artık ihtiyaç kalmamış gibi görünmektedir. Zira faizin oluşabilmesi için paranın nakit olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Faizin genellikle nakit parada söz konusu olduğu ancak faiz için paranın nakit olma zorunluluğu olmadığı yönünde bkz. Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 25.

¹⁹⁶ Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 14; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 106; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 780; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 93; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 304, dn. 186’da anılan yazarlar; Melek Bilgin Yüce, “Karşılaştırmalı Olarak 818 Sayılı Borçlar Kanunu ile 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Faiz Uygulaması”, **YEÜHFD**, Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan, C. VIII, S. 2, s. 537-554, s. 538.

¹⁹⁷ Bu yönde bkz. Barlas, **a.g.e.**, s. 124-125. “Faizi borçlu tarafından kullanılan paranın bir nevi kirası saymak doğru değildir. Zira kirada bir mal kullanılmak üzere kiracıya terk edilir. Faizde ise alacaklının, borçluya -kullanılmak üzere- bir miktar para vermiş olmasına lüzum yoktur; mesela satış bedelinin muaccel olacağı tarihe kadar faiz ödemeyi taahhüt eden alıcıya, satıcının bir miktar para verdiği söylenemez. Bundan başka faiz borcunun esasını, *bir miktar para kullanmaktan ziyade bir süreden faydalanmakta aramak gerekir*.” Bkz. Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 786.

¹⁹⁸ Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 14; Becker, **BK OR**, Art. 73, N. 2; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 185; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 106; *Helvacı*, **Faiz**, s. 64-65; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 93; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 346; Bozer, **a.g.m.**, s. 362; Gönen Eriş, **Açıklamalı-İçtihatlı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler**, Cilt I, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 602; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 240. Weber, İsviçre hukukunda faizin “doğal semere” olarak ifade edildiğini ancak esasen “yasal/medeni semere” olarak ifade edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 14. Tunçomağ, faizi hukuki yönden borçlanılan alacağın medeni semeresi; ekonomik yönden belli bir sermayenin geliri olarak tanımlamaktadır. Bkz. Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 93. Benzer tanımlar için bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 1005; Ülgen, *Helvacı*, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 79; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 1; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 86; Murat Aydoğdu, “TBK m. 88”, **İstanbul Şerhi- Türk Borçlar Kanunu**, Ed: Rona Serozan, K. Emre Gökyayla, Faruk Acar, H. Murat Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 899- 919, s. 901; Eğilmez, **a.g.e.**, s. 106.

yazarlar da vardır¹⁹⁹. Bu görüş paranın geç ödenmesi sebebiyle alacaklının zarara uğrayacağı varsayımından yola çıkarak faizi zararı giderecek bir tazminat olarak görmektedir. Alacaklı paradan mahrum kalmakla birlikte bu mahrumiyet yüzünden bir zarara uğraması şart değildir. Bu sebeple faizin tazminat olarak kabul edildiği görüşe katılmıyoruz. Faiz bir tazminat olmamakla birlikte temerrüt faizinin bir tür tazminat olduğunu kabul etmek mümkündür. Zira temerrüt faizi, borçlunun temerrüdü sebebiyle alacaklının uğrayacağı zararı tazmin amacı taşır²⁰⁰.

Yargıtay 24.12.1989 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı'nda faizi "*para borçlarında faiz, alacaklının cebinde zamanında bulunmayan paradan mahrumiyeti karşılayan bir ivaz*" olarak tanımlamıştı²⁰¹. Ancak bu tanım faizi bir "*ivaz*" olarak nitelendirdiği için eleştirilmiştir²⁰². Kanaatimizce de "*ivaz*" kavramı²⁰³ sözleşmedeki karşılığı, bedeli ifade etmesi sebebiyle faizi izah etmek için tam anlamıyla uygun bir terim değildir²⁰⁴. Yargıtay da yakın dönemdeki Hukuk Genel Kurulu kararlarında İçtihadı Birleştirme Kararındakinden farklı olarak, doktrinde genel olarak kabul gören noktaları içeren bir faiz tanımı tercih etmektedir. Buna göre, "*Faiz; para alacağının medeni semeresidir. Başka bir ifade ile faiz, ödünç akdi veya başka bir hukuki*

¹⁹⁹ Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 58; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 312; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 165; Çetin Aşçıoğlu, "Tazminata Yürütülecek Faiz", **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VII (11-12 Mayıs 1990)**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1991, s. 185-202, s. 189-190; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 248; Cenk Akil, "Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukuku Bağlamında Faize İlişkin Bazı Meseleler", **ABD**, 2015, S. 2, s. 69- 107, s. 70.

²⁰⁰ Nitekim doktrinde temerrüt faizinin bir tür götürü tazminat olduğu belirtilmiştir. Bu konuda bkz. Bölüm II, 4.4.2.2 Temerrüdün Para Borcundaki En Önemli Sonucu: Temerrüt Faizi.

²⁰¹ Yarg. İBBGK, E. 1988/4, K. 1989/3, 24.12.1989 tarih ve 20382 sayılı RG, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20382.pdf> (Çevrimiçi), E.T. 26.3.2020.

²⁰² "Bu tanım faizi ivaz olarak kabul ettiği için tasvip edilemez." Bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 65, Helvacı, **a.g.m.**, s. 239. Doktrinde faizi ivaz olarak kabul eden yazarlar vardır. Bkz. Yüce, **Faiz**, s. 538.

²⁰³ Adalet Bakanlığı'nın Hukuk Sözlüğü'nde ivaz; "*Karşılık; bedel; eder; karşı bedel; mukabil eda; fiyat*" olarak tanımlanmıştır. Bkz. <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/Ivaz> (Çevrimiçi), E.T. 26.3.2020.

²⁰⁴ *Helvacı*, Yargıtay'ın faizi ivaz olarak kabul etmesini eleştirerek ticari tüketim ödöncü sözleşmesinin ivazsız bir sözleşme olmasına rağmen faiz öngörülmesini örnek vermiştir. Bkz. Helvacı, **a.g.m.**, s. 239. Bununla birlikte doktrinde tüketim ödöncünün ivazsız kabul edilmesi için faizsiz olması gerektiğini belirten yazarlar vardır. Bkz. Turhan Esener, **Borçlar Hukuku I- Akitlerin Kuruluşu ve Geçerliliği**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, s. 19; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 64. Bu hususu da değerlendiren *Helvacı*, bu durumda dahi faizin asli bir edim olmadığını belirtmektedir. Bkz. Helvacı, **a.g.m.**, s. 239, dn. 18. Kanaatimizce ivaz asli edim yükümlülüğü için kullanılan bir kavram olduğu için (Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 115) faiz kavramını ifade etmede tam olarak uygun düşmemektedir. Bununla birlikte ticari tüketim ödöncünde ödünç veren genellikle faiz alacağı motivasyonu ile ödünç vermektedir.

muamele yahut fiil neticesinde başka bir kimseden alacaklı duruma geçen kimsenin para alacağının karşılığı ve bir nevi ücret ve kirası olarak tanımlanmaktadır”²⁰⁵.

Doktrinde ve yargı kararlarında yapılan tanımlardan yola çıkarak genel olarak faiz kavramını tanımlayacak olursak faiz, alacaklının parasının kullanılma olanağını borçluya bırakması sonucunda, parasından bir müddet mahrum kalması sebebiyle kanundan veya hukuki bir işleminden ötürü talep etme hakkına sahip olduğu bir medeni semeredir. Genel olarak faiz kavramını tanımladıktan sonra aşağıda faiz kavramının özelliklerinden bahsederek kavramı izah etmeye çalışacağız.

2. Faizin Özellikleri

2.1. Para Borcunda Söz Konusu Olması

Tanımlarken ifade ettiğimiz üzere faiz, alacaklının bir miktar paradan mahrum kalması sebebiyle gündeme gelir. Doktrinde üzerinde genel olarak fikir birliği bulunduğu üzere faiz para borcunda söz konusu olur²⁰⁶. Kanunda bir faiz tanımı olmadığı gibi, faizin hangi borçlar için mümkün olduğu da belirtilmemiştir. Ancak sistematik bakımdan incelendiğinde, kanun koyucu çoğu maddede faizin ödenmesinden bahsetmektedir²⁰⁷. Daha önce izah edildiği üzere “ödeme” kavramı

²⁰⁵ Bkz. Yarg. HGK, E. 2013/2249, K. 2015/1362, T. 15.5.2015, Yarg. HGK, E. 2017/1628, K. 2018/1098, T. 16.5.2018.

²⁰⁶ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1005; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 82; Barlas, **a.g.e.**, s. 125; Helvacı, **Faiz**, s. 44; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 779; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 79; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 34; Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 901; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 86; Eriş, **a.g.e.**, s. 602; Makaracı, **a.g.m.**, s. 338-339; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 240. Weber faizi tanımlarken “para veya diğer misli eşyalar” bakımından söz konusu olabileceğini belirtmektedir. Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 13. Nomer, başka ihtimallere de küçük bir aralık bırakarak “Faiz özellikle para borçlarında söz konusu olur.” demektedir. Nomer, **a.g.e.**, s. 336. Kılıçoğlu, para borçları dışındaki borçlarda faizin söz konusu olamayacağını söylemektedir. Bkz. Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 779.

²⁰⁷ Örneğin TBK m. 88, TBK m. 100, TBK m. 121, TBK m. 154, TBK m. 388, TBK m. 510, TBK m. 529, TBK m. 594.

spesifik olarak para borçlarının ifasını ifade eder. Dolayısıyla kanun koyucunun da faizin para borçlarında söz konusu olacağını kabul ettiğini söylemek mümkündür²⁰⁸.

2.2. Asıl Alacağın Varlığına Bağlı Olması (Fer'iliği)

Faizin doğumu ve varlığını sürdürebilmesi için asıl alacağın/borcun mevcut olması gerektiğinden faiz, asıl alacağın varlığına bağlı olan fer'i bir hak olarak kabul edilir²⁰⁹. Bir hakkın varlığının asıl alacağın kaderine tabi olması ona fer'ilik vasfını verir²¹⁰. Doktrinde fer'i haklar iki grup halinde incelenmiştir²¹¹. Buna göre ilk gruptakiler alacaklıya bir teminat sağlarlar (rehin hakkı gibi). İkinci gruptakiler ise asıl

²⁰⁸ Bununla birlikte TBK m. 387/f.2 uyarınca “*ticari tüketim ödünç sözleşmesinde taraflarca kararlaştırılmamış olsa bile faiz istenebilir*”. Yine TBK m. 386'ya göre, “*tüketim ödünç sözleşmesi ödünç verenin, bir miktar parayı ya da tüketilebilen bir şeyi ödünç alana devretmeyi, ödünç alanın da aynı nitelik ve miktarda şeyi geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir*”. Bu tanım ve düzenlemeler akıllara, para dışındaki tüketilebilen bir şey ile kurulan ticari tüketim ödünçünde faizin söz konusu olup olmayacağı meselesini getirmektedir. Zira kanuni düzenlemeye göre bu ihtimal de mümkün görünmektedir. Doktrinde genel olarak, faizli tüketim ödünç sözleşmesindeki faizin sözleşmedeki ivaz/karşılık olması sebebiyle doktrinde faizli tüketim ödünç tam iki tarafa borç yükleyen, faizsiz tüketim ödünç eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme olarak kabul edilmektedir. Bkz. Yavuz, Acar, Özen, **a.g.e.**, s. 399; Aral, Ayrancı, **a.g.e.**, s. 345; Arif Barış Özbilen, “Tüketim Ödünç Sözleşmesinde Ödünç Alanın Ödeme Güçsüzlüğü ve Bu Güçsüzlüğün Yarattığı Hukukî Sonuçlar”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Y. 7, S. 27, s. 125-154, s. 127; Ümit Vefa Özbay, “**Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Tüketim Ödünç (Karz) Sözleşmesi**”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015, s. 85. Bu görüş bakımından para veya misli şey ayrımı yapılmadığı için faizin bir ivaz olarak kabulü halinde, misli eşya bakımından da taraflar kararlaştırırsa -bir ivaz/karşılık dolayısıyla- faiz söz konusu olabilir. Bkz. Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 93. Tüketim ödünçünde misli eşya için de eşyanın belirli bir oranının faiz olacağını kabul eden yazarlar vardır. Bkz. Çetin Arslan, Mustafa Kırmızı, **Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar**, Seçkin Yayıncılık, 3. Bası, Ankara, 2010, s. 35. Ancak bu durum anapara faizi için geçerlidir, temerrüt faizi yalnızca para borçlarında söz konusu olur. Bkz. Arslan, Kırmızı, **a.e.**, s. 35.

²⁰⁹ Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 19- N. 46 vd.; Becker, **BK OR**, Art. 73, N. 2-3; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 185; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 64; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 107; Nomer, **a.g.e.**, s. 336; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 98; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 786; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 313; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1005; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 781; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 3; Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 903; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 87; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 79; Helvacı, **Faiz**, s. 51; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 312; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 165; Bozer, **a.g.m.**, s. 362; Doğanay, **a.g.e.**, s. 234; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 34; Makaracı, **a.g.m.**, s. 339; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 249; Yüce, **Faiz**, s. 539; Eriş, **a.g.e.**, s. 602; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 240.

²¹⁰ Bkz. Yarg. 10. HD, E. 2018/5691, K. 2019/4783, T. 27.5.2019, “...bir borç ilişkisi, asıl hakla birlikte bazı fer'i hakları da içerir. *Borç ilişkisinin içerdiği asıl hak, alacak hakkı; fer'i haklar ise, cezai şart, faiz, kefalet, rehin, hapis hakkı gibi haklardır...*”

²¹¹ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 22; Helvacı, **Faiz**, s. 51; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 31; Mustafa Alper Gümüş, “Asıl Borcun Sona Ermesinin Asıl Borçla Bağlantılı Yan Haklar Üzerindeki Etkisi (TBK m. 131)”, **Prof. Dr. M. İlhan Ulusan'a Armağan, Cilt III**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 321-354, s. 323.

alacağın genişlemesini sağlarlar. Bu gruplandırma bakımından faiz, asıl alacağın genişlemesini sağlayan fer'i haklar/ alacaklar grubuna girer²¹².

Faiz alacağı asıl alacağa bağlı olarak doğar ve asıl alacağın sona ermesiyle sona erer²¹³. İşlemiş bir faiz alacağının asıl alacak sona erse dahi varlığını sürdürebilmesi için bir sözleşmeyle saklı tutulmuş olması (bir ihtirazi kayıt konulmuş olması) veya koşullardan saklı tutulduğunun anlaşılabilir olması gerekir (TBK m. 131/ f.2)²¹⁴. TBK m. 104/ f. 2 hükmü gereğince anaparanın tamamı için makbuz verilmişse, alacaklının karine gereği borcun faizlerini de aldığı kabul edilir. Faizin fer'iliğinden doğan bu yasal karinenin aksi ispat edilebilir^{215, 216}.

²¹² von Tuhr, **a.g.e.**, s. 22; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1005; Helvacı, **Faiz**, s. 51; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 165-166; Gümüş, **Yan Haklar**, s. 323; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 240. “Faiz yan edim olup, hukuki niteliği itibariyle **asıl alacağı genişleten bir yan haktır**. Bu nedenle, faiz borcunun varlığı ve devamı, herşeyden önce asıl alacak hakkının varlık ve devamına bağlıdır..... Faiz, asıl alacağa bağlı yan hak olduğu için, asıl alacak sona ererse, faiz de sona erer (TBK 131/f.1).” Yarg. 15. HD, E. 2019/1925, K. 2019/2982, T. 25.6.2019.

²¹³ Yarg. 8. HD, E. 2018/627, K. 2018/18156, T. 05.11.2018, “... Faiz, anaparanın fer'idir (eklentisidir). Yani faiz borcu, asıl alacaktan ayrı fakat ona bağlı bir yan edimdir. Faiz borçları asıl alacağın varlığına bağlıdır ve asıl alacak sona erdiğinde faiz borcu da sona erer. Dolayısı ile asıl alacağa bağlı olarak aynı davada faiz talep edilmesi ayrıca harca tabi olmadığından, ... faiz taleplerinin reddine karar verilmesi, ... doğru görülmemiştir.” Yarg. 15 HD, E. 2011/196, K. 2011/8015, T. 28.12.2011, “Davada talep edilen asıl alacak ile ıslahla davaya eklenen faiz alacağı arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Zira faiz alacağı anapara alacağına bağlı ek bir alaktır. Faiz alacağının doğması ve çoğalması asıl alacağın varlığına ve devamına bağlıdır. Asıl alacak doğmamış veya sona ermişse faiz de doğmaz veya işlemesi durur. Asıl alacak ifa veya başka bir nedenle sona erince isteme hakkı saklı tutulmamışsa faiz de sona erer (BK.md. 113/II). Asıl alacak için makbuz verilmişse faizler de ödenmiş sayılır (BK.md. 88). Asıl alacak zamanaşımına uğramışsa faiz alacağı da zamanaşımına uğrar (BK.md. 131). Asıl alacak devredilirse işlemiş faizler de devredilmiş sayılır (BK.md. 168/son). Asıl alacağı garanti eden güvenceler faiz alacağını da yasal sınırlar içinde kapsar (MK. md. 875, 946 BK. md. 490)..... Mahkemece usul hükümleri hatalı yorumlanarak ıslahla talep edilen faiz alacağının usul yönünden reddi doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir.”

²¹⁴ Yarg. 22. HD, E. 2017/11629, K. 2018/7118, T. 19.3.2018, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunun ‘asıl borca bağlı hak ve borçların sona ermesi’ başlıklı 131. maddesinin 2. fıkrası ‘İşlemiş faizin ve ceza koşulunun ifasını isteme hakkı sözleşmeyle veya ifa anına kadar yapılacak bir bildirimle saklı tutulmuş ise ya da durum ve koşullardan saklı tutulduğu anlaşılmaktaysa, bu faizler ve ceza koşulu istenebilir.’ hükmünü düzenlemektedir. Davacının İzmir 3. İş Mahkemesinin 2008/171 Esas- 2010/411 Karar sayılı dosyasında dava dilekçesinde faiz talebinde bulunduğu ve dava dilekçesi ile ıslah dilekçesinde fazlaya ilişkin haklarını saklı tuttuğu açıkça anlaşıldığından Borçlar Kanunu’nun 131/2. maddesine göre faiz talebinde bulunabileceği gözetilmeden mahkemece hatalı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi isabetli olmamıştır.”

²¹⁵ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 107; Helvacı, **Faiz**, s. 54; Mustafa Alper Gümüş, “Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlanan Yasal Karineler (BK m.88)”, **MÜHF – HAD**, C. XVII, S. 1-2, s. 351- 375, s. 365.

²¹⁶ Gümüş, bu karinenin aşağıdaki durumlarda uygulama alanı bulamayacağını söylemektedir:

Yine faizin asıl alacağın varlığına bağlı olmasının bir başka görünümü olarak, asıl alacak zamanaşımına uğradığı takdirde faizi de zamanaşımına uğrar (TBK m. 152)²¹⁷. Dolayısıyla faiz alacağının zamanaşımı süresini, asıl alacağın zamanaşımı belirler²¹⁸. Ancak zamanaşımı süresinin asıl alacağa göre belirlenmesi temerrüt faizi bakımından geçerlidir²¹⁹. Zira TBK m. 147 hükmü gereğince anapara faizlerinin zamanaşımı süresi beş yıldır. Asıl alacağın zamanaşımı beş yıldan daha uzun bir süre olsa bile anapara faizinin zamanaşımı beş yıl olduğu için asıl alacak -örneğin alacak on yıllık zamanaşımına tabi ise- zamanaşımına uğramadan faizin zamanaşımına uğraması söz konusu olabilir²²⁰.

-Kıymetli evrak olup somutlaşarak bağımsızlaşan faiz alacaklarında (örneğin faiz kuponları), -Alacaklının anaparayı kabul ederken faiz alacağını saklı tuttuğu hallerde, -Alacaklının kısmi ifayı kabul etmesi halinde, -Konkordato sürecinde, -Üçüncü kişinin ana borcu yüklenip faiz borcunu önceki borçluda bırakması halinde (borcun dış yüklenilmesi). Bkz. Gümüş, **Yasal Karineler**, s. 365. Aynı yönde bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 54. Bu konuda ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, 3.2. Faizin Asıl Alaktan Bağımsız Olması.

²¹⁷ Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 44; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1005; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 107; Nomer, **a.g.e.**, s. 337; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 789; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 98; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 80; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 781; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 314; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 4; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 87; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 166; Bozer, **a.g.m.**, s. 362; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 34; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 249; Eriş, **a.g.e.**, s. 602. Yarg. 22. HD, E. 2016/17294, K. 2019/15109, T. 4.7.2019, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 152. maddesi gereğince, asıl alacak zamanaşımına uğradığında faiz ve diğer ek haklar da zamanaşımına uğrar. Diğer bir deyişle faiz alacağı asıl alacağın tabi olduğu zamanaşımına tabi olur (818 sayılı BK.131).” Aynı yönde kararlar için bkz. Yarg. HGK, E. 2018/999, K. 2019/1049, T. 10.10.2019, Yarg. 9. HD, E. 2017/12619, K. 2019/20150, T. 18.11.2019, Yarg. 9. HD, E. 2016/8595, K. 2019/20147, T. 18.11.2019, Yarg. 22. HD, E. 2019/7345, K. 2019/18880, T. 14.10.2019, Yarg. 9. HD, E. 2017/12622, K. 2019/20158, T. 18.11.2019, Yarg. 9. HD, E. 2019/7113, K. 2019/20020, T. 14.11.2019, Yarg. 9. HD, E. 2016/6796, K. 2019/17273, T. 03.10.2019, Yarg. 22. HD, E. 2016/19227, K. 2019/17527, T. 26.09.2019.

²¹⁸ Örneğin, TTK m. 855 hükmü uyarınca yolcunun ölüm veya bedensel bütünlüğü zedeleyen bir zarar haricindeki zararlarda normal zamanaşımı süresinden farklı olarak alacak hakkı bir yılda zamanaşımına uğrar. Bu durumda temerrüt faizi alacağının zamanaşımı süresinin de bir yıl olacağı kabul edilir. Bu yönde bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 52; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 105.

²¹⁹ Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2019, s. 80; Helvacı, **Faiz**, s. 52; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 166; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 105; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 4; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 87; Eriş, **a.g.e.**, s. 602. *Barlas*, TBK m. 147'deki beş yıllık sürenin (eBK m. 126) anapara faizi için söz konusu olup temerrüt faizinin genel zamanaşımı süresi olan on yıllık (TBK m. 146/ eBK m. 125) süreye tabi olduğunu söylemektedir. Buna göre asıl alacağın zamanaşımı süresi on yıldan daha uzun bir süre olsa bile temerrüt faizi on yıllık zamanaşımına tabi olacaktır. Bkz. Barlas, **a.g.e.**, s. 185.

²²⁰ Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 45; Barlas, **a.g.e.**, s. 186; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 80; Helvacı, **Faiz**, s. 52; Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1257; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 4; Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 904; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 88. Asıl alacağın zamanaşımı süresinin beş yıldan az olduğu durumlarda, anapara faizinin zamanaşımı süresinin ne olacağı sorusu akla gelebilir. *Ayrancı*, temerrüt faizi için fer'i bir borç olduğu için asıl alacağa bağlı

Faizin kaderi asıl alacağa bağlı olduğu için kural olarak asıl alacak devredildiği takdirde, işlemiş bulunan faizler de devredilmiş olur (TBK m. 189/f.2, BK m. 168/f.3). Ancak taraflar anlaşarak bu durumun aksini kararlaştırabilirler²²¹. Faiz asıl alacağa bağlı olduğu için iflasın açılmasıyla muaccel olan borcun, iflasın açıldığı güne kadar işlemiş olan faizi de iflas masasına kaydolunur (İİK m. 195).

Mahsup meselesinde izah edildiği üzere²²² TBK m. 100 (eBK m. 84) uyarınca, borçlu borcun faizini ödemede gecikmiş ise alacaklının yapılan ödemeyi asıl borca mahsup etmesi zorunlu değildir. Yani alacaklı “faiz ödenmedikçe asıl borç için yapılan ifayı kabul etmiyorum” diyebilir. Doktrinde bazı yazarlar²²³ bu hükmün de faizin asıl alacağa bağlı olmasının bir görünümü olduğu söylemektedirler. Kanun koyucu faiz alacağının asıl alacağa bağlı olması sebebiyle, bu iki alacağın bağlantılı olarak ödenmesi gerektiğine karar vermiş ve böyle bir hüküm getirmiştir. Asıl borcu (ana parayı) alan, bağlantısını (faizini) geciktirmeden ödemelidir.

Faizin asıl alacağa bağlı olmasının bir başka görünümü de faizin asıl alacağın yararlandığı teminatlardan yararlanabilmesidir. Buna bağlı olarak asıl alacağı teminat altına alan kefalet, rehin gibi müesseselerden asıl alacakla birlikte faiz alacağı da yararlanacaktır²²⁴. Kefalet sözleşmesi bakımından, aksi kararlaştırılmamışsa kefil, belirtilen azamî miktarla sınırlı olmak üzere, işlemiş bir yıllık ve işlemekte olan yıla ait akdî faizler ile gerektiğinde tahvil karşılığında ödünç verilen anaparanın işlemiş bir yıllık ve işlemekte olan yıla ait faizlerinden sorumludur (TBK m. 589). 818 sayılı eski Borçlar Kanunu döneminde hüküm, “*faiz verilmesi şart edilmiş ise kefil ancak*

olacağını, asıl alacaktan daha geç zamanaşımına uğramasının mümkün olmadığını belirtmektedir. Bu görüş bakımından anapara faizinin de fer’i bir borç olarak asıl borçla birlikte zamanaşımına uğrayacağı kabul edilebilir. Bkz. Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 105. **Helvacı**, anapara faizinin hangi sözleşmeden doğarsa doğsun beş yıllık zamanaşımına tabi olacağını savunmaktadır. **Helvacı, Faiz**, s. 52. Aynı yönde bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, s. 107. Kanaatimizce de anapara faizinin zamanaşımı süresinin kanunda açıkça düzenlenmiş olması bu zamanaşımı süresinin kesin olduğu izlenimi yaratmaktadır.

²²¹ Von Tuhr, **a.g.e.**, s. 64; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 789; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 107; **Helvacı, Faiz**, s. 52; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 4; Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 904; Bozer, **a.g.m.**, s. 362.

²²² Bkz. Bölüm I, 4.6. Para Borcunda Mahsup Meselesi.

²²³ Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 98. Aynı yönde bkz. Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1257.

²²⁴ Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 98; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 789; **Helvacı, Faiz**, s. 54; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 314; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 34; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 4.

işlemekte olan faiz ile beraber işlemiş faizden bir seneliğini vermekle mükelleftir.” şeklinde ifade edilmiş ancak bu durumun aksinin sözleşme ile kararlaştırılabileceğini düzenlememiş idi²²⁵.

Asıl alacağın rehin altına alındığı durumlarda, faiz de bu rehin kapsamındadır. Taşınır rehninde rehin hakkı asıl alacakla birlikte faizleri de güvence altına alır (TMK m. 946). Taşınmaz rehninde de faiz asıl alacağa bağlı olarak rehin kapsamına dahil olur. TMK m. 875 hükmüne göre

“taşınmaz rehninin alacaklıya sağladığı güvencenin kapsamına şunlar girer:

- 1. Ana para,*
- 2. Takip giderleri ve gecikme faizi,*
- 3. İflâsın açıldığı veya rehnin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faiz”*

Ancak belirtmek gerekir ki bu hükmün kapsamı, taşınmaz rehninin kesin borç (anapara) ipoteği veya üst sınır ipoteği olması bakımından farklılıklar arz etmektedir. Üst sınır ipoteğinde borca ilişkin limit önceden belirlenmiş olduğu için güvence kapsamına giren gider ve faizler daha fazla bile olsa belirlenen limiti aşan bir meblağ talep edilemez²²⁶.

Sonuç olarak faiz borcu asıl alacağa bağlı fer’i bir borçtur. Varlığı asıl alacağa bağlı olan faiz, asıl alacağın devri halinde birlikte devredilir, asıl alacağın yararlandığı

²²⁵ Kanun hükmü düzenlememiş olmakla birlikte doktrinde eBK m. 490/3 hükmünün emredici nitelikte olmadığı, bu sebeple kefaletnamede belirtilmek kaydıyla kefilin sorumluluğunun işlemiş ve işleyecek bütün faizler olarak düzenlenebileceği kabul edilmekteydi. Bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 60.

²²⁶ Nomer, Ergüne, **a.g.e.**, s. 327; Acar, **a.g.e.**, s.152; Serozan, **Taşınmaz Rehni**, s. 316; Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 760; Bilgehan Çetiner, **Taşınmaz Teminatı**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2015, s. 162 vd. Bu konuda bkz. Yarg. HGK, E. 2017/356, K. 2019/711, T. 18.06.2019 “Üst sınır ipoteği, ileride doğacak veya doğması muhtemel olan bir alacağın teminatı olarak tesis edildiği için ... ipotek akit tablosunda bir limitle belirlenir. İşte bu nedenledir ki ileride vücut bulacak ana borç ile buna eklenecek faiz, icra takip giderleri ile yanlarca kararlaştırılan diğer ferileri, yani TMK'nın 875. maddesinde belirtilen ve ipotekle teminat altına alınan toplam borç miktarı, ... bu limiti aşması mümkün değildir. Bu özellik üst sınır ipoteğini kesin borç ipoteğinden ayıran önemli bir unsur olmaktadır. Zira kesin borç ipoteğinde ipotek akit tablosunda belirtilen ana alaktan başka TMK'nın 875. maddesi uyarınca takip giderleri ile faiz ve diğer ferileri de teminat kapsamına girmektedir. ... Hukuk Genel Kurulunun 24.05.1989 tarihli ve 1989/11-294 E., 1989/378 K. sayılı kararında da bu husus vurgulanmıştır. Yukarıda da açıklandığı üzere limit (üst sınır azami meblağ) ipoteği sadece ipotek akit tablosunda belirtilen limit kadar alacağı teminat altına almış olup alacaklı ancak bu limit kadar ipotekli takip yapabilir. İpotekli malın satış bedelinden limit içinde kalan miktar kadar alacaklıya ödeme yapılabilir”.

teminatlardan yararlanır, asıl alacağın sona ermesiyle sona erer, asıl alacak zamanaşımına uğradığında fer'isi olarak faiz de zamanaşımına uğrar.

2.3. Asıl Alacaktan Bağımsız Olması

Yukarıda da belirttiğimiz üzere faiz alacağı asıl alacağın fer'isi olduğu için onun kaderine bağlıdır. Ancak faiz alacak hakkının bir parçası değildir²²⁷. Nitekim bu durum bir yandan da fer'i olma özelliğini ifade eder. Faiz, alacak hakkının bir parçası olmadığı için faiz alacağı varlığını kazandıktan sonra asıl alacaktan bağımsız olarak hukuki işlemlerin konusu olabilir. Bu durumlarda dahi faiz alacağı bir hukuki işlem ile asıl alacaktan ayrılmakta, aslen birbirlerine bağlı olan asıl alacak ile faiz alacağının bağları koparılmaktadır.

Faiz alacağının hukuken asıl alacaktan bağımsız nitelikte olabilmesi için işlemiş faiz niteliğinde olması gerekir, işleyecek faiz alacağı asıl alacaktan bağımsız olamaz²²⁸. Bu durumun istisnası kabul edilebilecek bir durum alacak hakkı üzerinde intifa kurulması halinde söz konusu olur. TMK m. 820 hükmü gereğince intifa hakkı alacak üzerinde kurulduğunda intifa sahibine alacağın getirisini edinme yetkisi verdiği için, alacak asıl alacaklıda kalmakla birlikte intifa hakkı sahibi faiz alacağının sahibi olur. Alacak üzerinde kurulan intifa hakkında meydana gelen faiz alacağı daha en baştan intifa hakkı sahibi lehine doğacaktır²²⁹.

²²⁷ Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 45; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 279; Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1256; Nomer, **a.g.e.**, s. 337; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1005; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 80; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 204; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 147; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 314; Helvacı, **Contract**, s. 106. “Fer’i haklar alacağın unsurları değil, hususi ve alacaktan ayrı ve onun gayesine hizmet eden ve bu suretle onunla hukuki bir irtibata malik olan haklardır.” Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 22. “Fer’i haklar, borç ilişkisinin içerdiği alacak hakkının bir kısmı, bir parçası değildir. Asıl borca bağlı, asıl borç mevcut ve geçerli olduğu sürece geçerli olup, asıl alacak ile birlikte doğar; varlığını sürdürür, onunla birlikte sona ererler.” Yarg. 10. HD, E. 2018/5691, K. 2019/4783, T. 27.05.2019.

²²⁸ Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 904; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 4; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 781-782; Helvacı, **Faiz.**, s. 60; Gümüş, **Yan Haklar**, s. 330.

²²⁹ Helvacı, **Faiz**, s. 61; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 65.

İşlemiş faiz alacağına bağımsız bir nitelik kazandırılması mümkün olduğu için asıl alacaktan ayrı olarak talep ve dava edilebilir²³⁰, takip konusu yapılabilir, devredilebilir, rehnedilebilir, haczedilebilir²³¹. Faiz talep ve dava edilmeden yalnızca anaparanın dava edilmiş olması faiz alacağından feragat edildiği anlamına gelmez. Asıl alacak için açılan dava faize ilişkin hak saklı tutulmadan açılmış olsa bile, faizin talebi için ayrı bir dava açılması mümkündür²³². Zira faiz asıl alacağın parçası değildir ve henüz faiz talep edilmeden yalnızca anaparanın talep edilmesi kısmi ifa oluşturmaz²³³. Yine aynı şekilde işlemiş faiz alacağının asıl alacaktan bağımsız olarak ifası da teklif edilebilir. Esasen alacağın miktarı belirli ve tamamı muaccelse kısmi ifanın kabul edilme zorunluluğu yoktur (TBK m. 84). Ancak faiz alacağı asıl alacaktan bağımsız olarak talep edilebilir ve ifası teklif edilebilir bir alacak olduğu için bir kısmi ifa olarak kabul edilmez²³⁴. Dolayısıyla faiz borcunun ifası teklif edildiğinde haklı sebep olmaksızın kabul edilmemesi, alacaklıyı temerrüde düşürür (TBK m. 106/f.1).

²³⁰ “Temerrüt faizi, asıl alacağa ilişkin dava ve takip çerçevesinde istenebileceği gibi asıl alacaktan bağımsız olarak bir dava veya takibe de konu edilebilir.” Yarg. HGK, E. 2017/904, K. 2018/403, T. 28.02.2018. Aynı yönde kararlar için bkz. Yarg. 13. HD, E. 2016/18895, K. 2019/10791, T. 4.11.2019, Yarg. HGK, E. 2013/199, K. 2013/1418, T. 2.10.2013, Yarg. HGK, E. 2013/19-199, K. 2013/1418, T. 2.10.2013, Yarg. HGK, E. 2009/21-435, K. 2009/544, T. 18/11/2009.

²³¹ Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 185; Nomer, **a.g.e.**, s. 336; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1005; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 99; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 107; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 313; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 80; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 781-782; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 166; Gümüş, **Yan Haklar**, s. 325; Bozer, **a.g.m.**, s. 362; Doğanay, **a.g.e.**, s. 234; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 88; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 35; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 240.

²³² Yarg. 13. HD, E. 2016/18895, K. 2019/10791, T. 4.11.2019. “Somut olayda, uyuşmazlık davacının, satış bedelini davalılara ödediği tarihten tapunun iptali nedeniyle satış bedelinin davacıya iade edildiği tarihe kadar faiz isteminde bulunup bulunamayacağı noktasında toplanmaktadır. Faiz, asıl alacağın bir bölümü olmayıp, asıl alacağa bağlı fer’i nitelikte bir haktır, asıl alacak sona erince fer’i haklar da sona ermiş sayılır. Faiz asıl alacağa bağlı olmasına rağmen, asıl alacaktan ayrı olarak dava veya takip konusu edilebilir. Asıl alacak için açılan davada faize ilişkin hakkın saklı tutulmamış olması, daha sonra faiz için ayrı bir dava açılmasına engel teşkil etmez. Ancak, faiz isteğinin ayrı bir davaya konu yapılması halinde, dava tarihi itibarıyla asıl alacağın ödenmemiş olması, ödenmiş ise anılan madde hükmü uyarınca ihtirazi kayıt konulması şarttır. Aksi halde çekince konulmamış ya da halin icabı gereğince çekince konulmuş sayılan haller gerçekleşmemiş ise, faiz alacağı da sona ermiş sayılır.”

²³³ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 117; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 313; Helvacı, **Contract**, s. 106; Doğanay, **a.g.e.**, s. 236.

²³⁴ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 475; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 204; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 107; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 313; Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 905; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 5; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 88; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 314; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 241; Gümüş, **Mahsup Kuralı**, s. 1256; Yüce, **Faiz**, s. 540. Yargıtay’ın da faiz ödemesinin kısmi ödeme kabul edilmeyeceğini belirttiği kararları vardır. Bkz. Yarg. 7. HD, E. 2014/12999, K. 2015/410, T. 22.1.2015, Yarg. 7. HD, E. 2015/17759, K. 2015/9570, T. 21.5.2015. “Faiz alacağı, ana paradan ayrı fakat ona bağlı (fer’i) bir alacaktır. **Faiz alacağı ana paraya ait alacağın bir parçası değildir,**

Faiz alacağının asıl alacaktan hariç, ayrı bir davaya konu edilmiş olması halinde bu alacağa tekrar faiz yürütülmesinin mümkün olup olmadığı tartışılabilir. Faiz alacağının asıl alacak için açılan davada talep edilmiş olması olağan ve makuldür. Ancak farklı sebeplerden ötürü faiz, açılan davada asıl alacak ile birlikte talep edilmemiş olabilir. Bu durumda talep edilen faiz alacağının niteliğine göre bir ayrıma gitmek gerekecektir. TBK'nun "Faizlerde, iratlarda ve bağışlamada temerrüt faizi" başlıklı 121. maddesinin 1. fıkrasına göre "*Faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girişildiği veya dava açıldığı günden başlayarak, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür.*" Öte yandan aynı maddenin 3. fıkrasına göre "*Temerrüt faizine, ayrıca temerrüt faizi yürütülemez.*" Dolayısıyla anapara faizinin ayrı bir davayla talep edilmiş olması halinde, bu anapara faizine takibin başlatıldığı veya davanın açıldığı günden başlayarak temerrüt faizi yürütülebilir. Ancak üçüncü fıkra hükmü gereğince temerrüt faizine temerrüt faizi yürütülemeyeceği için bileşik faiz yasağının²³⁵ (3095 s. Kanun m. 3/I, TBK m. 121/III, TBK m. 388/III) temerrüt faizinin ayrı bir dava ile talep edilmiş olması halinde de geçerli olduğu kabul edilmelidir²³⁶.

bu nedenle faizin ödenmesi kısmi ödeme olarak kabul edilemez. Faiz alacağı ana paraya ait alacaktan ayrı olarak dava ve takip olunabilir. Faiz alacağı ana para alacağından ayrı olarak devredilebilir."

²³⁵ Ayrıntılı açıklama için bkz. Bölüm II, 4.2. Basit Faiz- Bileşik Faiz Ayrımı.

²³⁶ Yargıtay'ın asıl alacaktan bağımsız olarak dava edilmiş faiz alacağına, faiz yürütülemeyeceği yönünde kararları vardır. Bu yönde, "Faize faiz yürütülmesi 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 121/2 (B.K 104/son) maddesi gereğince mümkün değildir. 3095 sayılı Kanun'un 3. maddesinde kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanırken mürekkep faiz yürütülemeyeceği, bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir. TTK'nun ticari işlerde faiz serbestisini ve mürekkep faizi düzenleyen 'ticari işlerde faiz' başlıklı 8. maddesinin 3. fıkrasında ise, ödünç para verme işlerinde bankalar, tasarruf sandıkları ve tarım kredi kooperatifleri hakkında hususi hükümlerin saklı bulunduğu belirtilmiştir. Bu madde kapsamında değerlendirilebilecek olan kapitale dönüşen faiz alacağı, ancak paranın faiz geliri elde etmek amacıyla ödünç verilmesi veya herhangi bir şekilde bir süre borçluda kalması üzerine faiz ödenmesinin öngörüldüğü hallerde söz konusu olabilir. (HGK. 31.03.2004 tarih ve 2004/12- 163 Esas, 2004/184 Karar) Somut olayda takip dayanağı Yargıtay 5. Hukuk Dairesi'nin 10.12.2014 gün ve 2014/15922 Esas, 2014/29444 Karar sayılı ilamı ile 'belirlenen kamulaştırma bedeline 12.09.2012 tarihinden, karar tarihi olan 20.02.2014 gününe kadar geçen süre için yasal faiz işletilmesine' sözcükleri eklenerek Sapanca Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 20.02.2014 gün ve 2012/180 Esas-168 Karar sayılı kararının onandığı görülmektedir. İcra takibinin ise ilama eklenen bu faiz alacağı asıl alacağa eklenerek 21.000,00 TL asıl alacak üzerinden başlatıldığı görülmektedir. Takip konusu ilamda belirtilen 2942 sayılı Kanun'un 10. maddesini değiştiren 6459 sayılı Kanun'un 6. maddesi gereğince işletilen kanuni faiz ilamda belirtilen asıl alacağa eklenemez. ***Faiz alacağı olarak ayrıca istenebilir ise de faiz alacağına faiz istenilemeyeceğinden*** bu alacağa faiz hesaplanması mümkün değildir." Yarg. 8. HD, E. 2015/16569, K. 2015/17212, T. 1.10.2015. Benzer kararlar için bkz. Yarg. 8. HD, E.

Faiz alacağına asıl alacaktan bağımsız bir nitelik kazandırılması, sözleşmede açıkça belirtilmesi ile mümkün olur. Örneğin alacağın devrinde sözleşmeye bir ihtirazi kayıt konularak faizlerinin bu devir kapsamı dışında bırakıldığı belirtilirse, asıl alacağın alacaklısı ile faiz alacağının alacaklısı farklı kişiler olur²³⁷. Kanun koyucu da TBK m. 189 / f. 2 ‘de bu durumu “*Asıl alacakla birlikte işlemiş faizler de devredilmiş sayılır.*” şeklinde ifade ederek, aksi ispat edilebilir bir karine olarak düzenlemiştir. Yine üçüncü kişi yararına sözleşmeleri düzenleyen TBK m. 129 hükmünün birinci fıkrası uyarınca “*kendi adına sözleşme yapan kişi, sözleşmeye üçüncü kişi yararına bir edim yükümlülüğü koydurmuşsa, edimin üçüncü kişiye ifa edilmesini isteyebilir*”. Bu şekilde düzenlenen bir sözleşmede alacaklı, faiz alacağının üçüncü kişiye ifasını talep edebilir. Üçüncü kişi veya halefleri de kanunen tanınan yetki sebebiyle bu edimin (faiz alacağının) kendisine ifasını talep edebilir (TBK m. 129/f. 2).

Faiz alacağının asıl alacaktan bağımsız olduğu istisnai hallerden biri de zamanaşımının kesilmesi olarak sayılmaktadır. Doktrinde asıl alacak için zamanaşımının kesilmesinin faiz alacağı için zamanaşımını kesmediği kabul edilmektedir²³⁸.

Faiz alacağının kıymetli evraka bağlanması durumunda, bağımsız niteliğini ayrı bir senet üzerinde somutlaştırarak kazandığı için artık faiz alacağı asıl alacaktan tamamen ayrılmış olur²³⁹. Bu bağımsızlık hali TTK m. 660 hükmünde açıkça ifade edilmiştir. Buna göre hamile yazılı faiz kuponlarından doğan alacağa karşı borçlunun asıl alacağın ödenmiş olduğu yönünde bir def’i ileri sürmesi mümkün değildir. Aslında asıl alacağın ödenmiş olması -ihtirazi bir kayıt olmadıkça- faiz alacağının da ödenmiş olacağı anlamına geldiği için borçlu faiz alacağına karşı ana paranın ödenmiş olduğu

2015/9029, K. 2017/11420, T. 25.09.2017, Yarg. 8. HD, E. 2015/7161, K. 2017/8297, T. 05.06.2017, Yarg. 8. HD, E. 2014/21456, K. 2016/1314, T. 27.01.2016.

²³⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 64; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 35.

²³⁸ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1005; Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 905; Eriş, **a.g.e.**, s. 602; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 5. Hukuk Genel Kurulu’nun bu yöndeki kararı için bkz. Yarg. HGK, E. 1961/36, K. 1961/38, T. 15.1.1961. (LegalBank, Çevrimiçi) E.T. 23.3.2020.

²³⁹ Becker, **BK OR**, Art. 73, N. 4; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 99; Gümüş, **Yasal Karineler**, s. 365; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 80; Helvacı, **Faiz**, s. 61; Bozer, **a.g.m.**, s. 362. Aksi yönde bir görüş daha vardır. Buna göre faiz kuponu faiz alacağını içermesi sebebiyle ana senetten bağımsız olsa da zorunlu olarak ona bağlıdır, fer’idir. Bu görüşün savunucuları için bkz. Öztan, **a.g.e.**, s. 179, dn. 36.

def'ini ileri sürebilirdi. Ancak faiz kuponlarında faiz alacağı asıl alacaktan tamamen bağımsız bir nitelik kazanmış olduğundan, artık borçlu ana paranın ödendiği def'inde bulunamayacaktır²⁴⁰. Bu durum hakkın senede bağlılığı ilkesinin, yani faiz kuponunun bir kıymetli evrak olmasının sonucudur. Doktrinde faiz kuponlarının ikili bir karaktere sahip olduğu kabul edilmektedir²⁴¹. Buna göre faiz kuponları ana paradan bağımsız bir şekilde tedavül amacını taşıırken, diğer yandan da anapara üzerinden hesaplanan faizin talep edilmesini sağlar. Bu bakımdan faiz kuponlarına faiz hukukuna uygulanan genel ilkelerin mi kıymetli evrak ilkelerinin mi hâkim olması gerektiği tartışılabilir. Kanaatimizce faiz kuponları asıl alacaktan tamamen bağımsız bir kıymetli evrak niteliği taşıdığı için faiz hukukuna hâkim olan genel ilkelerin uygulanması uygun değildir²⁴².

2.4. Zamana Bağlı Olarak İşlemesi

Faiz borcu paradan mahrum kalma sebebiyle söz konusu olan bir borç olarak, mahrum kalınan süre boyunca zamana bağlı olarak işler. Yani faiz ödeneceği ana kadar zamanla (*Pro rata temporis: zamana bağlı olarak*) çoğalır²⁴³. Faizin dönemsel bir edim olması da faize zamana bağlı olma özelliği verir. Zira belirli bir dönem boyunca işleyecek ve dönem sonunda (*post numerando*) talep edilebilecektir²⁴⁴. Faizin dönemsel bir edim olduğu Borçlar Kanunu'nda açıkça düzenlenmiştir (TBK m. 104).

Faiz borcu, taraflar veya kanun tarafından belirlenen oranın anaparaya tatbik edilmesiyle hesaplanır²⁴⁵. Faiz borcunun hesaplanabilmesi için belirli olması gereken

²⁴⁰ Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 99; Öztan, **a.g.e.**, s. 179; Helvacı, **Faiz**, s. 61.

²⁴¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 179; Helvacı, **Faiz**, s. 62.

²⁴² Bu yönde bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 62. Aksi yönde bkz. Öztan, **a.g.e.**, s. 179.

²⁴³ Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 22; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 61; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 106; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 788; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 93; Oğuzman, Öz, **Borçlar Genel Cilt 1**, s. 314; Helvacı, **Faiz**, s. 63; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 36; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 86; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 41. Yarg. 17. HD, E. 2014/22127, K. 2017/3979, T. 12.4.2017. "Faiz, *zaman geçtikçe doğan bir alacak olmakla*, davanın açıldığı tarihten geriye doğru 'asıl alacağın zamanaşımı süresi kadar' faiz istenebilir."

²⁴⁴ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 62; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 107; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 788; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 249; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 41.

²⁴⁵ Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 13; Helvacı, **Faiz**, s. 63; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 2; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 86.

faiz oranı genellikle yıllık olarak belirlenir. Nitekim faiz oranını sınırlandıran TBK m. 88 ve TBK m. 120 hükümleri de sınırları yıllık faiz oranı üzerinden düzenlemiştir. Kanun'da bazı özel borç ilişkilerine dair hükümlerde de faizin ne kadar süre için söz konusu olacağı öngörülmüştür. Örneğin tüketim öduncüne ilişkin TBK m. 388/2'ye göre *“Sözleşmede aksine bir hüküm yoksa, belirlenen faiz, yıllık olarak ödenir”*.

Faizin zamana bağlı olarak işleminin önemli bir sonucu, ne kadar süre ile işleyeceğinin önceden bilinemez olduğu hallerde ortaya çıkar. Zira faizin ne kadar süre işleyeceği önceden tam olarak biliniyorsa anapara borcu başlangıçtan itibaren faizin eklenmiş hali olarak kararlaştırılabilir. Bu durumu göz önünde bulunduran kanun koyucu Ticaret Kanunu'nda görüldüğünde veya görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçelerde faiz şartı konulmasına izin verirken, belirli vadeli ve düzenlendikten belirli süre sonra ödenecek poliçelerde faiz şartı konulması yasaklamıştır. TTK m. 675'e göre *“Görüldüğünde veya görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenmesi şart kılınan bir poliçeye, düzenleyen tarafından faiz şartı konulabilir. Diğer poliçelerde böyle bir faiz şartı yazılmamış sayılır”*. Her ne kadar belirli vadeli ve düzenlendikten belirli süre sonra ödenecek poliçelerde faiz şartı yazılmamış sayılsa da düzenleyen vadeyi göz önüne alarak poliçeyi henüz düzenlemeden faizi hesaplayıp anaparaya ekleyebilir²⁴⁶.

3. Faiz Kavramının Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi

3.1. Dönemsel Edimler

3.1.1. Kira Bedeli

Kira bedeli, temel olarak bir eşyanın belirli bir zaman diliminde kullanılamaması, eşyadan mahrum kalınması karşılığında ödenen, dönemsel bir

²⁴⁶ Helvacı, **Faiz**, s. 64.

edimdir. Kira bedeli genellikle bir miktar paradır²⁴⁷, ²⁴⁸. Faiz de bir miktar paranın kullanımından yoksun kalınan zaman diliminin karşılığı olarak ödenir ve faizin de dönemsel nitelikte olan türleri vardır (anapara faizi gibi). Bu benzerliklerinden ötürü doktrinde bazı yazarlar faizin hukuki niteliğini açıklarken bu iki kurumu karşılaştırmışlardır²⁴⁹.

Faiz, hukuki nitelik olarak kira bedelinden oldukça farklıdır. Kira sözleşmesinde kira bedeli kiralananın kullanılması karşılığında verilirken, faiz talebi için paranın kullanılması şartı aranmaz. Paradan mahrum kalınmış olması yeterlidir²⁵⁰. Kira bedeli, yalnızca kira sözleşmesinden doğan bir edimken; faiz kanundan, sözleşmeden, haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanabilir.

3.1.2. Kâr Payı

Sermaye Piyasası Kurulu'nun yayınladığı 28891 sayılı Kâr Payı Tebliği'nin 3. maddesinin e bendinde kâr payı, *“Genel kurulca belirlenen politika çerçevesinde hesap dönemi itibarıyla net dönem kârı ve kâr dağıtımına konu edilebilecek diğer kaynaklar üzerinden ortaklara ve kâra katılan diğer kişilere genel kurulca dağıtılmasına karar verilen tutar”* olarak tanımlanmıştır²⁵¹. Bu tanımdan yola çıkarak kâr payı, sermaye şirketlerinde net dönemde elde edilen, ortaklara ve kâra katılan kişilere dağıtılmasına karar verilen maddi semere olarak tanımlanabilir. Kâr payı dönemsel bir edim olması yönüyle faize benzetilmekle birlikte, faiz alacağından

²⁴⁷ Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 362; Alparslan Akartepe, “Türk Borçlar Kanunu’nun 315. Maddesi Çerçevesinde Kiracının Kira Bedelini Ödemede Temerrüdü ve Hukuki Sonuçları”, **MÜHF-HAD**, Cilt 22, S. 3, s. 83- 110, s. 85.

²⁴⁸ Ürün kirası bu konuda istisnadır. Bkz. “Kira bedelinin devşirilecek ürünün belli bir oranı olarak kararlaştırıldığı ürün kirasında kira bedeli bir miktar para değil, üründür” (TBK m. 357/2).

²⁴⁹ Karşılaştırmalar için bkz. Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 28; Helvacı, **Faiz**, s. 67; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 62; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 93; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 333; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 43. Benzer yönler açısından bkz. Eğilmez, **a.g.e.**, s. 106; Demir, **a.g.t.**, s. 36 “Anapara (Kapital), nakdi ve aynı kapital olarak ikiye ayrılmaktadır. Nakdi kapitalin belirli bir süre ödünç verilerek ondan mahrum kalınması halinde karşılığında elde edilen faiz kapital (anapara) faizi iken, aynı kapitalden belirli bir süre mahrum kalınması durumunda kira parasıdır.”

²⁵⁰ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 62; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 93; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 185; Helvacı, **Faiz**, s. 67; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 43.

²⁵¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/01/20140123-7.htm> (Çevrimiçi) E.T. 23.3.2020.

oldukça farklı bir kurumdur²⁵². Kâr payı bir hukuki işlemten doğarken²⁵³; faiz kanundan, sözleşmeden, haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanabilir. Faiz kararlaştırıldığı takdirde muhakkak doğan bir alacak iken kâr payının doğumunda bir kesinlik yoktur. Yine aynı şekilde şirket kâr payı olabilecek bir kâr elde etmiş olsa dahi bu kârı, kâr payı olarak dağıtmak zorunda değildir, ancak faiz alacağı oluştuğundan sonra ifası gerekir²⁵⁴.

3.2. Giderim Amaçlı Karşılıklar

3.2.1. Vade Farkı

Kanunlarımızda herhangi bir tanımı bulunmayan vade farkı ticari hayatta, özellikle taksitli satışlarda sıkça karşımıza çıkan bir kavramdır. Doktrinde vade farkı için “*bedelin vadesinde ödenmemesi halinde söz konusu bedel üzerine oransal olarak eklenecek olan miktar*” tanımı yapılmıştır²⁵⁵. Vade farkı, Yargıtay’ın 27.06.2003 gün ve 2001/1 E, 2003/1 K. sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında ise “*veresiye veya taksitle satışlarda ilk satış bedeline yani semene belirli oranlarda yapılan ilave, başka bir anlatımla ... mal ve hizmet satım sözleşmesinde kararlaştırılan veya ticari teamüllere göre vade tarihinden başlayarak fiili ödeme tarihindeki mal ve hizmet bedeline ekleme*

²⁵² Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 36; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 62; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 185.

²⁵³ Kâr payının doğduğu hukuki işlem herhangi bir hukuki işlem olmayıp, bir ortaklığın üyesi olmak sebebiyle yapılan bir işlemdir. Faiz parasal bir alacaktan doğarken, kâr payı ortaklık üyesi olunması sebebiyle doğar. Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 36; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 185; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 62; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 93; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 43.

²⁵⁴ Helvacı, **Faiz**, s. 69.

²⁵⁵ Ahmet Battal, “Faturada Yer Alan Vade Farkı Kaydının Niteliği ve İtiraz Edilmemesi Halinde Sonuçları ile İlgili Yargıtay Uygulaması”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler - Tartışmalar, XVI, (14 Mayıs 1999)**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2000, s. 73 - 105, s. 77; Baki İlkay Engin, “Fatura veya Teyit Mektubunda Yer Alan Vade Farkı Kaydına İtiraz Edilmesinin Sonuçları”, **İÜHFİM**, Cilt LXI, S. 1-2, 2003, s. 257-276, s. 260; Murat İnceoğlu, Yasemin Kabaklıoğlu Arslanyürek, “Kanuna Karşı Hile Örneği Olarak Vade Farkı ve Gecikme Cezası”, **MÜHF - HAD, Cevdet Yavuz’a Armağan**, C. XXII, S. 3, 2016, s. 1351- 1362, s. 1351; Arslan Kaya, “Adi ve Ticari İşlerde Faiz”, **İÜHFİM**, C. LIV, 1994, s. 347 - 366, s. 348.

yapılmak suretiyle semenin ulaştığı miktar” olarak tanımlanmıştır²⁵⁶, ²⁵⁷. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere Yargıtay vade farkının satış sözleşmesinde ortaya çıkabileceğini belirtmiş ve hukuki niteliği konusunda bir değerlendirmede bulunmamıştır²⁵⁸. 2.10.2013 gün ve 2013/19-199 E., 2013/1418 K. sayılı Hukuk Genel Kurulu kararında ise “*vade farkı istenebileceğine ilişkin şart, sözleşme ilişkisi kurulurken ya da daha sonradan tarafların ortak iradeleri ile kararlaştırılabileceği gibi sözleşme ilişkisinin devamı sırasında ticari teamül biçiminde*²⁵⁹ *de ortaya çıkabilir.*” denilerek 27.06.2003 gün ve 2001/1 E, 2003/1 K. sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da belirtilen vade farkı talebi için sözleşmede hüküm bulunması yahut bir ticari teamül oluşması gerekliliği²⁶⁰ yinelenmiştir²⁶¹. Yargıtay’ın ve doktrinin tanımlarında belirtilen

²⁵⁶ YİBHKG, E. 2001/1, K. 2003/1, T. 27.6.2003, (24.12.2003 tarih, 25326 sayılı RG), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/12/20031224.htm#11> (Çevrimiçi), E.T. 20.3.2020.

²⁵⁷ Yakın dönem Hukuk Genel Kurulu kararlarında da bu karara atıf yapılmaktadır. Bkz. Yarg. HGK, E. 2017/1632, K. 2018/1146, T. 30.5.2018, Yarg. HGK E. 2017/901, K. 2018/402, T. 28.2.2018, Yarg. HGK E. 2012/152, K. 2012/381, T. 13.6.2012.

²⁵⁸ *Helvacı*, Yargıtay’ın vade farkını yalnızca satış sözleşmesinden kaynaklanan bir husus olarak görmesini eleştirmekte ve karşılığı para alacağı doğurabilen her türlü iş ve fiilde vade farkının istenebileceğini savunmaktadır. Bkz. *Helvacı, Faiz*, s. 83. *Battal* da karşılığı para alacağı olan bütün sözleşmelerde tarafların vade farkı kararlaştırabileceğini ancak uygulama açısından ihtiyaç duyulmadığından karz sözleşmelerinde vade farkı kararlaştırılmadığını belirtmektedir. Bkz. *Battal, Vade Farkı*, s. 89-90. Yargıtay’ın da kira sözleşmesine eklenen vade farkı şartını geçerli kabul ettiği kararları vardır. Yarg. 3. HD, E. 2017/8146, K. 2019/1065, T. 13.02.2019 “Kira sözleşmelerinde, kira bedellerinin fatura tarihinden itibaren onbeş gün içerisinde ödeneceği ve zamanında ödememe halinde yabancı para borçlarında yıllık %12, TL borçlarında aylık %12 oranında vade farkı uygulanacağı belirtilmiştir. Kiraya veren tarafından davacı kiracı aleyhinde 02.07.2011 tarihinde başlatılan icra takibinde, 31.03.2011, 30.4.2011 ve 19.05.2011 tarihli faturalardan doğan alacaklar ile takip tarihine kadar %12 vade farkı alacağı toplamı 298.682,20 TL alacağın işleyecek ticari temerrüt faiziyle sözleşme gereğince asıl alacağa uygulanacak aylık %12 vade farkı alacağı ile birlikte tahsili talep edilmiş, ödeme emrinin tebliği üzerine borçlu kiracının takibe itiraz etmediği görülmüştür...”

²⁵⁹ Yarg. 19 HD, E. 2017/3413, K. 2019/3193, T. 15.5.2019, “Yargıtay 19. Hukuk Dairesi’nin yerleşik kararlarına göre tacir olan taraflar arasında vade farkı faturası düzenleme ve tahsiline ilişkin teamülün mevcut olduğunun kabulü için en az iki ya da daha fazla vade farkı faturasının itirazsız ödenmiş olmasının gerektiği, davacının vade farkı talebi için taraflar arasında teamül halini almış fiili bir uygulamanın bulunduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile...”

²⁶⁰ Sözleşmede vade farkına ilişkin bir düzenlemenin olduğunun veya vade farkı uygulamasına ilişkin teamülün varlığının davacı tarafından ispat edilmesi gerekir. Bkz. Yarg. 19. HD, E. 2017/2774, K. 2019/2225, T. 3.4.2019.

²⁶¹ Sözleşme ve ticari teamül kapsamında bulunmamasına rağmen, vade farkı eklenen faturanın geçerli kabul edildiği Yargıtay kararları vardır. Bkz. Yarg. 19 HD, E. 2016/17477, K. 2018/1907, T. 9.4.2018, “Mahkemece, yapılan yargılama ve benimsenen bilirkişi raporuna göre, ıslak imzalı davalı kaşesini taşıyan mutabakat metninde davalının takip konusu borcu kabul ettiği, elektronik postalarından da bu mutabakat metnini davalının düzenlediğinin anlaşıldığı, taraflar arasında vade farkına yönelik bir anlaşma ve teamül olmadığı, ancak davalının vade farkı faturasını defterlerine kaydederek KDV bildiriminde indirim olarak kullanmış olduğundan davacının sadece KDV miktarını isteyebileceği gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, davacı aylık faiz oranının %5 olduğu konusunda anlaşma bulunduğunu ispat edemediğinden, takibin asıl alacağa takip

özelliklerine göre vade farkının bir tanımını yapacak olursak vade farkı, tarafların ortak iradeleri ile kararlaştırılan veya ticari teamül sebebiyle ortaya çıkan, bedelin vadesinde ödenmemesi durumunda fiili ödeme tarihinde bedele eklenen, bedel üzerinden oransal olarak belirlenebilen miktardır.

Vade farkı, taraflarca belirli -götürü- bir miktar veya bedel üzerinden belirlenen oransal bir miktar olarak kararlaştırılabilir. Götürü bir miktar olarak belirlenmesi ihtimalinde borcun ifası baştan taraflarca ileri bir tarihe alınır ve ifa tarihinin ertelenmesi baştan göz önünde bulundurularak giderim amaçlı vade farkı tespit edilir²⁶². Örneğin taksitle satış sözleşmesi yapılırken malın bedeli peşin olduğunda 1000 TL iken taksite bağlandığı için 1200 TL oluyorsa, bu iki bedel arasındaki 200 TL vade farkı olarak ifade edilir. Vade farkının bedel üzerinden belirlenen oransal bir miktar olarak kararlaştırıldığı ihtimalde ise ifade gecikilen her ay için belirlenen oran üzerinden hesaplanarak talep edilir. Örneğin taraflar aralarındaki satış akdinde ifade gecikilen her ay için yüzde on beş vade farkı kararlaştırmışlarsa, bu durumda ifanın ertelenmesi değil ifade gecikilmesi sebebiyle oluşan kaybı giderim vardır²⁶³.

Vade farkının hukuki niteliği konusunda Yargıtay'ın farklı dairelerinin çelişkili kararları bulunmaktadır. 27.06.2003 gün ve 2001/1 E, 2003/1 K. sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da hukuki nitelik bakımından herhangi bir değerlendirmede bulunulmamış olması vade farkının hukuki niteliği konusundaki tartışmaların devam etmesine sebep olmuştur. Vade farkı konusunda Yargıtay'ın bazı daireleri temerrüt faizi nitelendirmesi yaparken²⁶⁴, bazıları ise faiz olarak nitelendirilemeyeceğini içtihat etmektedir²⁶⁵. Vade farkının hukuki nitelendirmesini yapabilmek için Yargıtay'ın kararlarındaki bu iki nitelendirmeyi de incelemek gerekir.

tarihinden itibaren işleyecek avans faiziyle birlikte devamına, alacak likit olduğundan %20 oranında tazminatın davalıdan alınarak davacıya verilmesine karar verilmiş, hüküm davalı vekilince temyiz edilmiştir.”

²⁶² İnceoğlu, Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.m.**, s. 1352.

²⁶³ İnceoğlu, Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.m.**, s. 1352.

²⁶⁴ Doktrinde de vade farkının hukuki nitelik olarak temerrüt faizi olduğunu kabul eden yazarlar vardır. Bkz. Battal, **Vade Farkı**, s. 89. Aksi yönde bkz. Kaya, **Faiz**, s. 348.

²⁶⁵ Yarg. 15. HD, E. 2013/3943, K. 2013/5537, T. 9.10.2013. “Sözleşmede her ne kadar vade farkı ifadesi kullanılmış ise de alacaklı davacı gerek takip talebinde, gerekse dava dilekçesinde, gecikme

Temerrüt faizinin talep edilebilmesi için temerrüt durumunun oluşması gerekir. Bu anlamda muacceliyet (vadenin gelmiş olması) her zaman yeterli değildir, borçlunun temerrüdü için kural olarak alacaklının ihtarı gerekir (TBK m. 117/f.1). Oysa vade farkı için temerrüde düşülmesi şartı aranmaz. Bunun yanı sıra temerrüt faizi temerrüde düşüldükten sonra işlemeye başlar ve miktarı ancak temerrüdün oluşmasından sonra belirlenebilir hale gelir. Oysa vade farkı -götürü olarak belirlendiği ihtimalde- henüz sözleşmenin başlangıcında karşılaştırılabilen bir miktardır. Dolayısıyla kanaatimizce Yargıtay'ın vade farkını temerrüt faizi olarak nitelendirdiği kararları yerinde değildir.

Her ne kadar vade farkı hukuken temerrüt faizi değilse de faiz olarak nitelendirilmesi mümkündür²⁶⁶. Çünkü vade farkı ve anapara faizi aynı amaca hizmet ederler. Vade farkı borcun daha geç ödeneceği konusunda anlaşılması sonucunda gündeme geldiğinden alacaklı bakımından bir nevi paranın kullanımının borçluya bırakılması gibidir. Bu sebeple başka isimle adlandırılrsa dahi hukuki nitelik bakımından faiz niteliğinde olduğu kabul edilebilir²⁶⁷. Oysa 2003 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında²⁶⁸ vade farkının faiz değil anapara alacağı olduğu belirtilmektedir²⁶⁹. Borç vadesinde ödenmiş olsaydı, vade farkı gündeme gelmeyecek ve borcun miktarı vade farkının eklenmemiş hali olacaktı. Dolayısıyla vade farkı anapara alacağı değil, anapara alacağından mahrum kalındığı için gündeme gelen bir borçtur. Bu sebeple kanaatimizce Yargıtay'ın vade farkının faiz olarak nitelendirilemeyeceğini belirttiği kararları da yerinde değildir.

halinde aylık %10 faiz ödenmesinin kararlaştırıldığını, işlemiş faiz alacağı ve takipten sonrası için de aynı oranda faiz uygulanması gerektiğini kabul ve talepte bulunmuştur. Mahkemenin buna karşın istemi vade farkı olarak değerlendirmesi doğru olmadığı gibi takipten sonrası için de aylık %10 faiz uygulanmasına hükmedilmesi de doğru değildir. **Zira vade farkı faiz olmayıp, ana para alacağıdır.** Davacının sözleşmedeki aynı maddeye dayanılarak hem vade farkı alacağının hem de gecikme faizi istemekte haklı olduğunun kabulüyle de çelişkiye düşülmüştür.” Aynı yönde bkz. Kaya, **Faiz**, s. 348.

²⁶⁶ Helvacı, **Faiz**, s. 83; Gümüş, **Yan Haklar**, s. 326; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 780, dn. 1693; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 53. Aksi yönde bkz. Kaya, **Faiz**, s. 348.

²⁶⁷ Aynı yönde bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 83.

²⁶⁸ YİBHGK, E. 2001/1, K. 2003/1, T. 27.6.2003, (24.12.2003 tarih, 25326 sayılı RG), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/12/20031224.htm#11> (Çevrimiçi), E.T. 20.3.2020.

²⁶⁹ Aynı yönde bkz. Haluk Nami Nomer, Baki İlkay Engin, **Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Özel Borç İlişkileri, Cilt I: Satış Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, 4. Bası, Ankara, 2018, s. 64.

Vade farkının anapara alacağı olduğunun kabul edilmesi ile faiz alacağı olarak kabul edilmesi pratikte farklı sonuçlara sebebiyet vereceği için yapılacak hukuki nitelendirme önem arz etmektedir. Öncelikle vade farkının anapara alacağı olduğunun kabul edilmesi halinde borçlunun vade farkını eklemeyen yaptığı ifa, vade farkı anaparaya dahil olduğu için kısmi ifa niteliğinde olur. Kural olarak tamamı belli ve muaccel olan borçta alacaklının kısmi ifayı kabul etme yükümlülüğü bulunmadığı için (TBK m. 84), vade farkı olmadan yapılan ifayı kabul etmemek alacaklıyı alacaklı temerrüdüne düşürmez²⁷⁰. Oysa vade farkı faiz olarak kabul edilirse, faiz ana para alacağı değil fer'i bir alacak olduğu için alacaklı faiz dahil olmadığı için ana paranın ifasını reddedemez, ancak faiz alacağının ödenmediğine dair bir ihtirazi kayıt koyarak ifayı kabul etmek durumunda kalır. İkinci önemli nokta vade farkının ana para alacağı olarak kabulü halinde, vade farkına faiz işletilebilmesi durumudur. Anapara alacağı üzerinden hem sözleşmesel hem de temerrüt faizi işletilebilir. Ancak vade farkının faiz olarak kabulü halinde, faize faiz işletilmesi (mürekkep faiz) kural olarak yasak olduğu için vade farkı üzerinden faiz işletilmesi mümkün olmaz.

3.2.2. Munzam Zarar

Munzam zarar TBK m. 122'de "Aşkın Zarar" başlığı altında düzenlenmiştir²⁷¹. Bu hükme göre, alacaklının uğradığı zarar temerrüt faiziyle karşılanamayan bir zararsa, borçlu kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, temerrüt faizi ile karşılanamayan zararı giderme yükümlülüğü altında olur. Temerrüde düşen borçlu, alacaklının zararını ispat etmesine gerek olmadan en az miktar olarak temerrüt faizini ödemek zorundadır²⁷². Ancak alacaklı, temerrüt faizinin karşılamaya yetmediği

²⁷⁰ Inceoğlu, Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.m.**, s. 1355.

²⁷¹ Çalışmada terim birliğini sağlayabilmek için "Munzam Zarar" ifadesini tercih edeceğiz.

²⁷² Serozan, **Genel Bölüm**, § 17, s. 225; Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 44; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 82; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 71; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 528. Yarg. 14. HD, E. 2008/10043, K. 2008/11109, T. 7.10.2008, "Para borcunu yerine getirmeyen borçlu temerrüt (gecikme) faizi ödemek zorundadır... Fakat, temerrüt faizi niteliği gereği gerçek zarar karşılığı olmayabilir. Çünkü, **temerrüt faizi alacaklı bir zarara uğramasa da ödenmesi zorunlu ek bir borçtur**. Borçlu, alacaklının temerrütü sebebiyle daha az bir zararı olduğunu ispat ederek faiz ödemekten kurtulamaz... Buna göre, borçlunun kusuru olup olmadığına ve alacaklının bir zarar görüp görmediğine bakılmadan, borçludan yukarıda sözü edilen temerrüt faizi (gecikme faizi) istenebilir. Ancak, **temerrüt faizi para borcunu ödemedeki geciken borçlunun alacaklıya ödeyeceği en az miktardır.**"

bir zararı olduğunu iddia ediyorsa, -temerrüt faizindeki durumdan farklı olarak- borçlunun bu zararı da ödemekle yükümlü olması için, zararını ispat etmesi gerekir²⁷³. Bu sebeple munzam zarar, iddia edilen zararla temerrüt faizi miktarı arasındaki farktır²⁷⁴. Temerrüt faizi para borçlarında temerrüt halinde söz konusu olabilen özel bir sonuç olduğundan, munzam zarar da ancak para borcunda olabilir ve mutlaka bir miktar paradır, aynen tazminin söz konusu olduğu bir hal değildir²⁷⁵.

Munzam zarar temerrüt faizini aşan zarar olduğu için temerrüde düşülen her durumda söz konusu olabilir²⁷⁶. Dolayısıyla sözleşmesel sorumluluktan, haksız fiil sorumluluğundan veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanabilir. Sözleşmesel sorumluluktan kaynaklanan para borcunun ödenmesinde oluşan munzam zarar, niteliği itibariyle müspet²⁷⁷ zarardır²⁷⁸. Zira müspet zarar, borçlu borcunu zamanında yerine getirmiş olsaydı alacaklının malvarlığının bulunmuş olacağı durumla, borcu yerine getirmemiş olması sebebiyle oluşan durum arasındaki farkı ifade eder²⁷⁹. Borçlu

²⁷³ Yarg. 14. HD, E. 2008/10043, K. 2008/11109, T. 7.10.2008, “Faiz alacağından farklı olarak da özellikle belirtmek gerekir ki alacaklının temerrüt faizi üzerinde bir zararı bulunması ve bu zararın somut biçimde alacaklı tarafından ispat edilmesi gerekir.”

²⁷⁴ Weber, **BK OR**, Art. 106, N. 5; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 528; Zeytinoğlu, **a.g.m.**, s. 256.

²⁷⁵ Ayrancı, **a.g.e.**, s. 123; Ahmet Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XV, Bildiriler- Tartışmalar, (5 Haziran 1998)**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999, s. 3- 51, s. 8-9; Hüseyin Altaş, “Munzam Zararda İspat Sorunu”, **AÜHFD**, C. L, S. 1, s. 121-129, s. 122.

²⁷⁶ Kılıçoğlu, **Munzam Zarar**, s. 5; Altaş, **a.g.m.**, s. 122.

²⁷⁷ Borca aykırılık halinde oluşan zararda, haksız fiil sorumluluğundan farklı olarak müspet- menfi zarar ayrımı yapılır. Müspet zarar, borcun ifası gerçekleştirmiş olsaydı alacaklının ifadan sağlamış olacağı faydanın ifanın gerçekleşmemesi sebebiyle alacaklıyı uğrattığı zarar olarak tanımlanabilir. Bu sebeple “ifa menfaati zararı” olarak da adlandırılır. Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 386; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 565.

²⁷⁸ Ayrancı, **a.g.e.**, s. 116; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 1258; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 923. Kılıçoğlu, munzam zararın menfi-müspet zarar ayrımına dahil edilmesinin gerekli olmadığını, munzam zararın bazen müspet bazen menfi zarar olabileceğini söylemektedir. Bkz. Kılıçoğlu, **Munzam Zarar**, s. 6-7. Buz, *Kılıçoğlu’nun bu görüşünü eleştirerek faiz ve munzam zararın, müspet zararın para borçlarındaki görünüm biçimi olduğunu söylemektedir*. Bkz. Vedat Buz, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar-Tartışmalar Kısmı”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XV, Bildiriler- Tartışmalar, (5 Haziran 1998)**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999, s. 35.

²⁷⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 386; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 117. Yarg. 13. HD, E. 2012/3415, K. 2013/460, T. 15.1.2013, Yargıtay’ın da munzam zararın müspet zarar olduğunu belirttiği kararları vardır. Bu yönde, “Yasada geçmiş günler faizini aşan zararın türü ve niteliği konusunda bir açıklık yoksa da, buradaki zararın hukukumuzdaki müspet zarar tanımlamasıyla eşdeğer olduğu kuşkusuzdur. Buna göre, borçlu temerrüde düşmeden borcunu ödemiş olsa idi, alacaklının mal varlığının kazanacağı durum ile temerrüt sonucunda oluşan durum arasındaki fark; temerrüt faizi ile karşılanamayan zarar olarak tanımlanabilir. Böyle bir zarar, her somut olayın özelliğinden kaynaklanabilir.”, Yarg. 14. HD, E. 2008/10043, K. 2008/11109, T. 7.10.2008, “Görülüyor ki munzam zarar, borcun hiç

borcunu zamanında ifa etmiş olsaydı, temerrüt hali söz konusu olmayacağı için munzam zarar da oluşmazdı.

Munzam zararın talep edilebilmesi için koşullarının gerçekleşmiş olması gerekir. Doktrinde bu koşullar; alacaklının temerrüt faizi ile karşılanamayan bir zararının olması, temerrüt hali ile söz konusu zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması ve borçlunun kusurlu olması olarak sayılmıştır²⁸⁰.

Borçlunun temerrüde düşmesi için kusur şartı aranmazken²⁸¹, -borçlar hukukunda kural olarak zarar tazmininde tazmin edenin kusurlu olmasının aranması sebebiyle- munzam zarar talep edilebilmesi için borçlunun kusurlu olması gerekir²⁸². Ancak burada aranan kusur temerrüde düşme konusundaki kusurdur, borçlunun zararının doğması konusunda bir kusuru aranmaz²⁸³. Borçlu, hiçbir kusurunun

veya kararlaştırılan sürede ifa edilmemesinden doğmaktadır. Bu özelliğinden dolayı da munzam zarar müspet zarardır.” Yarg. 15. HD, E. 2014/1682, K. 2015/93, T. 14.1.2015, “Geç ifadan ileri gelmişse, zarar müspet zarardır ve alacaklının bu kapsamdaki faizi aşan masrafları istenebilir. Örneğin, borçlunun temerrüdü sebebiyle alacaklının temerrüt faizinden daha yüksek faizli bir borcu ödeyememiş olması veya daha yüksek faizle bankadan borç para almak zorunda kalması ve yahut üçüncü şahıslara karşı temerrüde düşmesi sonunda uğradığı kayıpların olması sebepleriyle munzam zararlarının gerçekleştiği ve borçlu temerrüdü ile bu zararlar arasında uygun illiyet bağının bulunduğu yasal delillerle ve somut olarak alacaklı tarafından kanıtlanmış olması durumunda borçlu, sorumlu tutulabilir.”

²⁸⁰ Helvacı, **Faiz**, s. 86; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 528 vd.; Bilal Kartal, “Faizi Aşan Zarar (Munzam Zarar)- BK’nun 105. maddesi ile İlgili Kararlar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu -XII, Bildiriler- Tartışmalar**, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1995, s. 5-35, s. 10 vd.; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 123 vd.; Kılıçoğlu, **Munzam Zarar**, s. 8 vd.; Altaş, **a.g.m.**, s. 122 vd.; Zeytinoğlu, **a.g.m.**, s. 257. Yukarıda da belirtildiği üzere bu koşulların gerçekleştiğini alacaklı ispatlamalıdır. Bu yönde bkz., “Munzam zarar alacaklısı, öncelikle temerrüde uğrayan asıl alacağının varlığını, bu alacağın geç veya hiç ifa edilmemesinden dolayı temerrüt faizi ile karşılanmayan zararını, zarar ile borçlu temerrüdü arasındaki uygun illiyet bağını ispat etmekle yükümlüdür.” Yarg. 17. HD, E. 2017/3637, K. 2019/2805, T. 12.3.2019.

²⁸¹ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 470; Barlas, **a.g.e.**, s. 17; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 219; Rona Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, Vedat Kitapçılık, 2. Bası, İstanbul, 2007, s. 238; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 478; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 281; Kılıçoğlu, **Munzam Zarar**, s. 10; Altaş, **a.g.m.**, s. 123; Zeytinoğlu, **a.g.m.**, s. 256.

²⁸² Ayrancı, **a.g.e.**, s. 124; Helvacı, **Faiz**, s. 86; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 528; Kartal, **a.g.m.**, s. 11; Kılıçoğlu, **Munzam Zarar**, s. 10; Altaş, **a.g.m.**, s. 123; Zeytinoğlu, **a.g.m.**, s. 256.

²⁸³ Ayrancı, **a.g.e.**, s. 125; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 512. Yarg. 15. HD, E. 2014/1682, K. 2015/93, T. 14.1.2015 “Munzam zarardan kaynaklanan tazminat borcunun doğması için aranan kusur, borçlunun temerrüde düşmesindeki kusurdur. Zararın doğmasına yol açan bir kusur ilişkisi aranmaz ve tartışılmaz”. Yarg. 11 HD, E. 2018/1512, K. 2019/3201, T. 29.4.2019, “6098 sayılı TBK’nın 122. maddesi (Mülga BK’nın 105.) maddesi uyarınca, alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa, borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür. Kanun koyucu para borcunun geç ödenmesi halinde bir zararın mevcut olduğunu kural olarak benimsemiş, bu zararın tazminini iki bölümde düşünmüştür. Birinci bölüm,

bulunmaması halinde kusursuzluğunu ispat ederek munzam zararı tazmin borcundan kurtulabilir²⁸⁴. Aynı şekilde uğranılan zararlar, temerrüt arasında illiyet bağının bulunmaması da borçluyu tazmin borcundan kurtarır.

ispat edilmeden tahsili talep edilebilecek zarar miktarı olup, bu zararın temerrüt faizi ile karşılanması kabul edilmiştir. Bunun dışında alacaklının herhangi bir karineden istifade etmek olanağı yasal olarak mevcut değildir. Bu nedenle, munzam zarar isteminde bulunan alacaklı öncelikle borçlunun borcunu geç ödemesi nedeniyle uğradığı zararın temerrüt faizi ile karşılanamadığını, temerrüt faizini aşan bir zarara uğradığını ispat etmelidir. Alacaklı, borçlunun ilk temerrüde düştüğü tarihten alacağını faizi ile birlikte tahsil ettiği tarihe kadar olan dönem için munzam zararını isteyebilecektir. Munzam zarar borcunun hukuki sebebi, asıl alacağın temerrüde uğraması ile oluşan hukuka aykırılıktır. O nedenle, borçlunun munzam zararı tazmin yükümlülüğü (TBK md. 122), asıl borç ve temerrüt faizi yükümlülüğünden tamamen farklı, temerrüt ile oluşmaya başlayan asıl borcun ifasına kadar zaman içinde artarak devam eden, asıl borçtan tamamen bağımsız yeni bir borçtur. Munzam zarar sorumluluğu, kusur sorumluluğuna dayanır. TBK'nın 122. maddesi (Mülga BK'nın 105.) kusur karinesini benimsemiştir. Munzam zarardan kaynaklanan tazminat borcunun doğması için aranan kusur, borçlunun temerrüde düşmekteki kusurudur. Farklı bir anlatımla, burada zararın doğmasına yol açan bir kusur ilişkisi aranmaz ve tartışılmaz. Sorumluluk için borçlunun temerrüde düşmekteki kusurunun varlığı asıldır. Kural olarak munzam zarar alacaklısı, öncelikle temerrüde uğrayan asıl alacağının varlığını, bu alacağın geç veya hiç ifa edilmemesinden dolayı temerrüt faizi ile karşılanmayan zararını, zarar ile borçlu temerrüdü arasındaki uygun illiyet bağını ispat etmekle yükümlüdür. Alacaklı borçlunun temerrüde düşmekte kusurlu olduğunu ispatla yükümlü değildir. Borçlu ancak temerrüdündeki kusursuzluğunu kanıtlama koşuluyla sorumluluktan kurtulabilir. Bu itibarla, munzam zarar davalarında alacaklının (davacının) ispat yükümlülüğü çok sıkı kurallara bağlanmamalı, genel ispat yöntemlerinde olduğu gibi her olayın kendi yapısı ve özelliği içinde değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.” Bu yönde kararlar için bkz. Yarg. 15. HD, E. 2018/1494, K. 2019/932, T. 4.3.2019, Yarg. 15. HD, E. 2018/3765, K. 2018/4907, T. 6.12.2018, Yarg. 15. HD, E. 2018/3499, K. 2018/4739, T. 28.11.2018, Yarg. 15. HD, E. 2017/2736, K. 2018/1742, T. 25.4.2018.

²⁸⁴ Yarg. HGK, E. 2011/18-730, K. 2012/373, T. 13.6.2012, Yarg. 18. HD, E. 2015/5164, K. 2015/18416, T. 14.12.2015, “O halde, munzam zararın ödenmesi söz konusu olduğunda kusur, bir unsur olarak yer almaktadır. Kısacası, munzam zarar davasında davacı, zararın varlığını ve miktarını; davalı ise, borcun geç ödenmesinde kusurunun olmadığını kanıtlayacaktır.”

Munzam zarar kalemleri olarak alacağın tahsil edilebilmesi için yapılan giderler²⁸⁵, yoksun kalınan kar²⁸⁶, alacaklının ödenmeyen parayı başka kaynaklardan sağlaması sebebiyle oluşan giderler, enflasyon sebebiyle oluşan zararlar sayılabilir²⁸⁷.

Paranın enflasyon sebebiyle değer kaybına uğraması durumunda temerrüt faizinin zararı tam olarak karşılayamaması söz konusu olabilir. Bu halde de alacaklı uğradığı zararı ispat ederek munzam zararın tazminini talep edebilir. Esasen para borcu bir miktar (meblağ) borcu olduğu için nominaldır, değer borcu (*wertschuld*) değildir²⁸⁸. Dolayısıyla borcun miktarı değişmez ve belirli bir değer sağlanması amaçlanmaz. Ancak enflasyon sebebiyle munzam zarar talebinde para borcunun nominal olmasına istisna bir durum olarak uğranılan değer kaybının karşılanması söz konusu olur²⁸⁹. Bununla birlikte konjonktürel olarak enflasyonun yüksek olması tek

²⁸⁵ Yargıtay'ın davacının masrafa kendisinin sebebiyet vermesi halinde vekil giderlerini talep edemeyeceği yönünde kararları vardır. Bkz. Yarg. 17. HD, E. 2014/4761, K. 2016/9021, T. 17.10.2016, "Mirasçılardan ... tarafından bu dosyaya kısmi ödeme yapılmıştır. Bu durumda davacılar işbu davada da kredi borcu olmadığını ileri sürdüklerine, dava dışı bankaya kredi borcu olmasına rağmen borçlarını ödemeyip avukat tutarak masrafa kendileri sebebiyet verdiklerinden ve munzam zararın yasadaki tarifine göre tutulan vekile ödenen para davacının munzam zararını oluşturmayacağından ve davacı da munzam zararı bu şekilde somutlaştırdığından davanın reddine karar vermek gerekirken bilirkişi raporuna itibarla yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir."

²⁸⁶ Yarg. 6. HD, E. 2014/10944, K. 2015/11481, T. 28.12.2015. "Kâr kaybı, kardan mahrum kalma karşılığı meydana gelen zarardır ... *Kâr kaybı zararının müspet zarar kapsamında bulunduğu şüphesizdir.*" Yarg. HGK, E. 2004/13-208, K. 2004/211, T. 7.4.2004, "... Diğer bir anlatımla olumlu zarar, sözleşmenin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesinden doğan zarardır. Kuşkusuz kâr mahrumiyetini de içine alır." Diğer zarar kalemlerinin kesin olarak ispatı beklense dahi yoksun kalınan kâr, doğası gereği yeterince somut olmadığı için alacaklıdan kesin bir ispat beklenmez. Bkz. Yarg. 18. HD, E. 2010/9860, K. 2010/12447, T. 4.10.2010. "Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 19.6.1996 gün ve 1996/5-144 esas 1996/503 karar sayılı kararında da değinildiği üzere; bu konuda kanıtlanması gereken, belli paranın (somut olayda kamulaştırma bedelinin) gününde ödenmemesinden doğan zarardır. Açıkçası alacaklı, borcun kendisine geç ödenmesi yüzünden uğradığı zararın ne olduğunu ve miktarını kanıtlamak durumundadır. Doğaldır ki bu zarar paranın zamanında ödenmemesinden dolayı mahrum kalınan olası (muhtemel) kar ya da varsayılan (farzedilen) gelir değildir. Bu zarar davacının öz varlığından, ekonomik ve sosyal faaliyetlerinden, toplum içindeki statüsünden, başına gelen olaylardan kaynaklanan somut olgular nedeniyle uğramış olduğu zarardır. Hal böyle olunca davada istenen zararı doğuran somut olayın ve bu nedenle uğranılan zararın kanıtlanması gerektiği duraksama yaratmayacak denli açık bir olgudur."

²⁸⁷ Barlas, **a.g.e.**, s. 195 vd.; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 150 vd.; Helvacı, **Faiz**, s. 87; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 923; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 408; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 88; Kartal, **a.g.m.**, s. 12 vd.; Kılıçoğlu, **Munzam Zarar**, s. 12, Altaş, **a.g.m.**, s. 124; Zeytinoğlu, **a.g.m.**, s. 257- 258.

²⁸⁸ Bkz. Bölüm I, 2.1. Genel Olarak Para Borcu ve Hukuki Niteliği. Bununla birlikte Antalya para borcunun hem bir değer borcu (*wertschuld*) hem de bir meblağ borcu (*summenschuld*) olduğunu söylemektedir. Bkz. Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 150 vd.

²⁸⁹ Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 44 vd.; Battal, **Temerrüt Faizi**, s. 57-58.

başına munzam zararın talebi için yeterli bir sebep değildir²⁹⁰. Mutlaka uğranılan zararın ispat edilmiş olması gerekir²⁹¹.

²⁹⁰ Yarg. 13 HD, E. 2016/10665, K. 2019/6982, T. 30.5.2019. “Öncelikli olarak dava konusu somut olayda, çözümlenmesi gereken *hukuki sorun; temerrüt faizini aşan bir zararın mevcut olup olmadığıdır. Yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu davacıyı ispat yükünden kurtarmaz*. Zira; davacı para alacağını zamanında alması halinde ne şekilde kullanacağını kanıtlayamamıştır. Ayrıca alacaklı, uğradığı zararın kendisine ödenen temerrüt faizinden fazla olduğunu ispat etmek zorundadır. Soyut enflasyonun ya da bankalarda mevduat için ödenen faizin temerrüt faizinden yüksek oranda olması, munzam zararın gerçekleştiği ve kanıtlandığı anlamına gelmez. Burada davacının kanıtlaması gereken husus enflasyon ve mevduat faizinin yüksekliği gibi genel olgular değil, kendisinin şahsen ve somut olarak geç ödemediği dolayısı ile zarar gördüğü keyfiyettir. Örneğin alacağını zamanında tahsil edememekten ötürü, başkasına olan borcunu ödemek için daha yüksek oranda faizle borç aldığını, alacaklı olduğu parayı zamanında alsa idi yabancı para ile ödemek durumunda olduğu borcunu, geçen süre içinde gerçekleşen bu fark sebebiyle daha yüksek kurdan ödemek zorunda kaldığını kanıtlamak durumundadır. Ülkede yaşanan ekonomik kriz nedeniyle paranın döviz karşısında hızlı değer kaybı, yüksek enflasyon gibi genel afaki ve doğrudan davacının zararını ifade etmeyen umumi ekonomik konjonktürel olgular BK'nın 105. (T.B.K. 122.) maddesinde sözü edilen munzam zararın varlığını göstermez...” Yarg. 18. HD, E. 2010/9860, K. 2010/12447, T. 4.10.2010. “Bu durumda Borçlar Yasasının 105. maddesinde karşılanması öngörülen faizi aşan-munzam zararın, Ülkede varlığı kabul edilen genel ekonomik olumsuzlukların (enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri vb. gibi) ‘malum ve meşhur’ olgular olarak kabulü ile değil, bunlar dışında davacının durumuna özgü somut olaylarla kanıtlanması gerekir. Bu konularda alacaklı, önemli bir kanıtlama külfeti altındadır. *Kanıtlama yükünü yerine getirirken, kural olarak herhangi bir kanıtlama kolaylığından yararlanabilir. Örneğin enflasyon, somut olguların kanıtlanmasında özellikle zararın miktarının saptanmasında kolaylık sağlayabilir ise de, kanıtlama zorunluluğunu ortadan kaldırmaz*. Zararın varlığı ileri sürülerek somut olgular ile kanıtlandıktan sonra miktarının belirlenmesinde -yukarıda açıklandığı gibi- zamanında ödeme yapılmadığı için alınmak zorunda kalınan borca ödenen yüksek faiz oranının, malvarlığında oluşan azalmanın veya dövize ödenen yüksek kurun ve ülkede geçerli diğer ekonomik göstergelerin dikkate alınacağı doğaldır.”

²⁹¹ Enflasyon sebebiyle munzam zarar talebinde, zararın kanıtlanmış olmasının zorunlu olmadığını savunan yazarlar vardır. Bkz. Ayrancı, *a.g.e.*, s. 163; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, *a.g.e.*, s. 943; Barlas, *a.g.e.*, s. 210 vd.; Antalya, *Cilt V/1, 3*, s. 530; Kartal, *a.g.m.*, s. 19. Aksi yönde bkz. Altaş, *a.g.m.*, s. 126 vd.; Kılıçoğlu, *Munzam Zarar*, s. 13. Yargıtay’ın daha eski tarihli kararları arasında enflasyonist ortamda mutlak olarak ispatın gerekli olmadığı görüşünde olduğu kararları vardır. Yarg. 15. HD, E. 2013/3885, K. 2014/4268, 19.6.2014 tarihli kararında belirtildiği üzere; Y.H.G.K’nin 10.11.1999 gün, 98/13-353 Esas, 05.07.2000 tarih, 2000/2-1072 Esas ve 2000/1124 sayılı ilâmları; Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 17.5.1999 gün, 99/327 Esas ve 99/5315 sayılı, 13. Hukuk Dairesinin 25.02.1997 tarih, 96/111 Esas ve 97/53 sayılı ve 13.2.1997 gün, 96/9985 Esas ve 97/810 Sayılı kararları bu görüş doğrultusundadır. “Munzam Zarar alacaklısı, öncelikle temerrüde uğrayan asıl alacağın varlığını, bu alacağın geç veya hiç ifa edilmemesinden dolayı temerrüt faiziyle karşılanmayan zarar miktarını; zarar ile borçlu temerrüdü arasındaki uygun illiyet bağını kanıtlamalıdır. Munzam zarardan kaynaklanan tazminat borcunun doğması için aranan kusur, borçlunun temerrüde düşmesindeki kusurdur. Zararın doğmasına yol açan bir kusur ilişkisi aranmaz ve tartışılmaz. *Munzam zarar alacaklısı davacı, normal durumlar ve fiili karineler ile maruf ve meşhur olaylara dayanıyorsa bunun ispatı istenmemelidir. Kaldı ki, munzam zarar davalarında alacaklının ispat yükümlülüğü çok sıkı kurallara bağlanmamalıdır*. Hükmedilecek zarar miktarı ve kapsamının tespitinde Borçlar Kanunu’nun 43. maddesinden yararlanılmalıdır. Enflasyonist ortamda, bireyin parasının değerini sabit tutmak ve kazanç sağlamak için bir çaba ve girişimlerde bulunması; örneğin, en azından vadeli mevduat veya kurları devamlı yükselen döviz yatırımlarında değerlendirilmesi, olayların normal akışına, hayat tecrübelerine uygun düşen bir

Munzam zararın varlığı temerrüt faizine bağlı olmakla birlikte, munzam zarar hukuki niteliği itibariyle faiz değildir. Temerrüt faizi de munzam zarar da özünde tazmin amacı taşıması bakımından benzetilmektedirler. Ancak faiz paradan mahrum kalınan zaman dilimi için zamana bağlı olarak belirli bir oran üzerinden hesaplanmaktadır. Zarar doğsa da doğmasa da temerrüt faizi oluşacaktır ancak zarar doğmadıkça munzam zarar talep edilemeyecektir. Dolayısıyla munzam zarar hem hukuki niteliği hem de oluşum şartları bakımından faizden farklıdır.

3.2.3. Ceza Koşulu

“Ceza Koşulu” Türk Borçlar Kanunu’nda m. 179- 182 aralığında²⁹² düzenlenmiştir²⁹³. Ceza koşulu, sözleşmesel bir ilişkide borçlunun hiç veya gereği gibi ifada bulunmaması ihtimali için kararlaştırılan, borçlunun gereği gibi ifada bulunması için baskı oluşturan fer’i bir borçtur²⁹⁴. Ceza koşulu fer’i bir borç olarak, asıl borcun

karine olarak kabul edilmelidir. Bu karinenin aksini, kusursuzluğunu ve sorumsuzluğunu kanıtlamakla borçlunun ödevli olduğunun kabulü gereklidir.” Yarg. 15. HD bazı kararlarında, bu görüşü eleştirmektedir. Bkz. Yarg. 15. HD, E. 2013/3885, K. 2014/4268, T. 19.6.2014, Yarg. 15. HD, E. 2014/1682, K. 2015/93, T. 14.1.2015 “...Günümüz ekonomik koşullarıyla geçmişteki ekonomik veriler değerlendirildiğinde; ekonomi düzeni içinde yer alan yatırım araçlarının hiçbir zaman istikrarlı gelir getirmediği ve dolayısıyla munzam zararın ispatında “karine” oluşturmadaıkları sonucuna varılmaktadır. Örneğin, belli bir zamanda getirisi olan döviz, başka bir zamanda zarar oluşturmaktadır. Borsalardaki yatırımlarda kâr sağlayabildiği gibi, zarara da sebebiyet vermektedir. Enflasyon oranı düştükçe, banka mevzuat faizi de düşmektedir. O halde, ikinci görüşü benimseyen Yargıtay kararları ve hukuksal öğretilerdeki görüşler, “karine” yönünden hukuksal dayanaktan yoksun kalmaktadır.” Aynı yönde bkz. Altaş, **a.g.m.**, s. 127-128.

²⁹² Bu hükümlerin emredici nitelikte olmadığı yönünde bkz. Eren, **Borçlar Genel**, 2019, s. 1323; Erol Cansel, Çağlar Özel, “Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu”, **YÜED, Prof. Dr. Aydın Zevkililer’e Armağan**, C. VIII, Özel Sayı, 2013, s. 713-733, s. 715.

²⁹³ 6098 sayılı yeni Borçlar Kanunu “Ceza Koşulu” kavramını tercih ederken aynı yıl yürürlüğe giren 6102 sayılı yeni Ticaret Kanunu’nda “Sözleşme Cezası” tabiri kullanılmıştır. Sözleşme cezasının, şartlarının oluşması halinde borçlunun sözleşmede yer alan ceza koşulu nedeniyle ödemesi gereken ceza olduğu ve sözleşme cezasının ceza koşulundan farklı olduğu yönünde bkz. Hüseyin Can Aksoy, “Ceza Koşulunun Borçlunun Borca Aykırı Davranıştaki Kusuru ile İlişkisi Nedir?”, **MÜHF-HAD**, C. XXIV, S. 2, 2018, s. 999-1018, s. 1000; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, N. 1366. Benzer bir yaklaşım için bkz. Cansel, Özel, **a.g.m.**, s. 714. Çalışmada kavram birliğini sağlayabilmek için biz “Ceza Koşulu” ifadesini tercih edeceğiz.

²⁹⁴ Kenan Tunçomağ, **Türk Hukukunda Cezai Şart**, Baha Matbaası, İstanbul, 1963, s. 6; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 763; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 341; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 428; Helvacı, **Faiz**, s. 90; Cansel, Özel, **a.g.m.**, s. 714; Seda Öktem Çevik, “Ceza Koşulu - Bağlanma Parası- Cayma Parası”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları, C. III, Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borç İlişkilerinde Özel Durumlar- Taraf Değişiklikleri- TBK Değerlendirmeleri ve İrdelemeleri, 26-27 Mayıs 2012**, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 97-112, s. 97; Yasemin Kabaklıoğlu Arslanyürek, **Ceza Koşulu- Özellikle Zarar ve Tazminatla İlişkisi**, On İki Levha

gereği gibi ifa edilmesine hizmet eder²⁹⁵. Ceza koşulunun fer'i bir borç olma özelliği önem arz eder, zira fer'i bir borç değil de bağımsız bir borç olduğunun kabulü halinde ceza koşulu değil de seçimlik borç söz konusu olurdu²⁹⁶.

Ceza koşulunun kaderi -faizde olduğu gibi- asıl alacağa bağlıdır. Asıl alacak mevcut değilse ceza koşulunun ifası da talep edilemez²⁹⁷. Asıl alacağın mevcut olmayışı, sözleşmenin hükümsüzlüğünden (TBK m. 27/f.1) kaynaklanabileceği gibi asıl alacağın bir sebeple sona ermesinden de kaynaklanabilir. Asıl alacak bir sebeple sona ermişse saklı tutulmuş olmadıkça ceza koşulu da sona erer. Ancak TBK m. 131/f.2 hükmü gereğince işlemiş (muaccel olmuş) ceza koşulu, saklı tutulmuş olursa ya da saklı tutulduğu durum ve koşullardan anlaşılmaktaysa ceza koşulu varlığını korur. Bu durumda faizde olduğu gibi ceza koşulu bağımsız bir borç özelliği kazanmış olur²⁹⁸. Bağımsız nitelik kazanan ceza koşulu, asıl borçtan ayrı olarak talep ve dava edilebilir, takip konusu yapılabilir, alacağın temliki yoluyla devredilebilir²⁹⁹.

Yayınçılık, İstanbul, 2018, s. 9; Aksoy, **a.g.m.**, s. 1000; Kadir Berk Kapancı, “Dönme Cezası (TBK m. 179 f.3) ve Cayma Parası (TBK m. 178) Kavramları Arasında Kısa Bir Karşılaştırma”, **MÜHF - HAD**, C.XXII, S.2, s. 247 - 270, s. 251; Kadir Berk Kapancı, “Götürü Tazminat Anlaşması ve Bunun Ceza Koşulundan Ayırt Edilmesi”, **Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s.655-683, s. 656; Abuzer Kendigelen, “(28) Cezai Şart/ Faiz”, **Hukuki Mütalaalar**, Cilt VIII: 2006, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 344-357, s. 354; Mehmet Erdem, “m. 179- Ceza Koşulu”, **İstanbul Şerhi**, Cilt 2,3, (Madde 83-206), Ed: Turgut Öz, Faruk Acar, Emre Gökyayla, H. Murat Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 2281; E. Saba Özmen, Türkan Aktaş, “Türk Hukuku Açısından Para Borçlarında Temerrüt Faizi Yanında Ceza Koşulu Talep Edilebileceğine İlişkin Yargıtay Kararlarının Eleştirisi”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, S. 1, 2018, s. 39-54, s. 40.

²⁹⁵ Cansel, Özel, **a.g.m.**, s. 715; Öktem Çevik, **a.g.m.**, s. 97; Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.e.**, s. 6 vd.; Burcu Yağcıoğlu, **Türk ve İsviçre Hukukunda Ceza Koşulu (Cezai Şart)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 36-37. Yarg. 11. HD, E. 2018/1016, K. 2019/6713, T. 24.10.2019 (Karşı oy) “Ceza koşulunun kendisi başlı başına bir borcun konusu değildir. Ceza koşulu, daima ifası gereken bir asıl borcun varlığını arar. Zira ceza koşulu, borçlunun borca uygun davranmasını temin eden bir tür güvencedir.” Aynı yönde bkz. Yarg. 11. HD, E. 2018/1385, K. 2019/6408, T. 10.10.2019, Yarg. 11. HD, E. 2018/4879, K. 2019/6273, T. 7.10.2019, Yarg. 11. HD, E. 2018/1185, K. 2019/5739, T. 24.9.2019.

²⁹⁶ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 763; Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 15; Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.e.**, s. 14; Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s. 55.

²⁹⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 765; Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 9; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 334; Helvacı, **Faiz**, s. 90; Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.e.**, s. 13; Kendigelen, **Cezai Şart**, s. 354; Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 45; Öktem Çevik, **a.g.m.**, s. 100; Erdem, **İstanbul Şerhi**, s. 2279; Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s. 46-47; Hilal Gülseven, **Türk Özel Hukukunda Cezai Şartın İndirilmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 33.

²⁹⁸ Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.e.**, s. 13; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 333; Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s.141.

²⁹⁹ Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.e.**, s. 17.

Ceza koşulu borçlu için caydırıcı ve -gereği gibi ifada bulunmaya- zorlayıcı bir görev üstlenirken, alacaklı için de ispat konusunda kolaylaştırıcı bir görevi vardır^{300, 301}. Ceza koşulunun kararlaştırıldığı bir sözleşmede borç gereği gibi ifa edilmezse alacaklı zararını ispat yükü altında olmadan ceza koşulu talep edebilir³⁰². İfanın gereği gibi gerçekleşmemiş olması, ceza koşulu kararlaştırılmadığı halde de tazmini gerektirir. Ancak kusurlu davranış sonucu zarar meydana geldiğinde tazminat talebinde bulunabilmek için zararın ispat edilmesi gerekir (TBK m. 50)³⁰³. Ceza koşulu kararlaştırılmışsa alacaklının borçlunun davranışından kaynaklı herhangi bir zararı oluşmamış olsa bile zararın varlığına bağlı olmaksızın, ceza koşulu talep edilebilir (TBK m. 180).

Zarar şartı olmadan talep edilebilme özelliği sebebiyle temerrüt faizine benzemekle birlikte ceza koşulu, faiz değildir³⁰⁴. Öncelikle ceza koşulu her türlü

³⁰⁰ Ceza koşulunun (Stipulatio poenae) bu nitelikleri Roma Hukukundan bu yana kabul edilmektedir. “*Stipulatio poenae’nin çıkış sebebi bir yandan zararın ispatında ve hesaplanmasında yaşanacak zorlukları aşmak, diğer yandan da borçluyu ifaya zorlamak, üzerinde baskı kurmak (in terrorem) olmuştur.*” Bkz. Yeşim M. Atamer, “Ceza Koşulu – Götürü Tazminat – Sorumsuzluk Anlaşması: Hangisi? Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Sözleşmelerin Yorumlanmasında Bazı Tutamak Noktaları”, **Uluslararası İnşaat Sözleşmelerinde Gecikme ve Temerrüt- Değişmeyen Bir Soruna Yeni Yaklaşımlar**, Ed: Yeşim M. Atamer, Ece Baş Süzel, Elliott Geisinger, İstanbul Uluslararası İnşaat Hukuku Konferansları – II, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 87-131, s. 93. Aynı yönde bkz. Sevgi Kayak, “Roma Hukukunda Cezai Şart”, **İÜHFİM**, C. LXTV, S. J, 2006, s. 237-258, s. 240.

³⁰¹ Yarg. HGK, E. 2017/922, K. 2019/706, 18.6.2019, “**Cezai şart muhtelif gayelerin gerçekleşmesine hizmet edebilir.** Bunlardan bir kısmı, onun normal (mahiyetine uygun) gayelerini teşkil ederler; **tazminat, borçluyu ifaya zorlama ve muhtelif gayelerde** görüldüğü gibi. Diğer kısmı ise, onun mahiyetine az çok yabancıdır; borçluyu sorumluluktan tamamen veya kısmen kurtarma ve borçluyu bütün zararlardan sorumlu tutma gayelerinde olduğu gibi. Diğer taraftan cezai şartın bu çeşitli gayelerden her birini gerçekleştirme derecesi aynı değildir.” Yargıtay bu Hukuk Genel Kurulu kararında ceza koşulunun tazmin amacı olduğunu söylerken bazı kararlarında özellikle tazmin amacı taşımadığını belirtmiştir. Bkz. Yarg. HGK, E. 2017/577, K. 2019/413, T. 4.4.2019 “Cezai şart **zararı tazmin amacı değil, sözleşmeden doğan borcun ifasını sağlama amacı güder.** Cezai şartta kararlaştırılan ceza miktarı ilke olarak tazminat miktarından yüksek tutulduğu için borçlu sözleşmeden doğan borcunu ifa etmek için daha çok çaba sarf eder. Öte yandan alacaklı da olası zararını ispatlama yükünden kurtularak cezai şartla tatmin edilebilir.” Doktrinde von Tuhr da ceza koşulunun tazmin amacı olmadığını, borçluyu sadıkane bir ifaya zorlayıcı görev üstlendiğini belirtmektedir. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 766.

³⁰² von Tuhr, **a.g.e.**, s. 763; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 334; Kendigelen, **Cezai Şart**, s. 352; Öktem Çevik, **a.g.m.**, s. 98; Cansel, Özel, **a.g.m.**, s. 715.

³⁰³ TBK m. 50: “(1) Zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır. (2) Uğranılan zararın miktarı tam olarak ispat edilemiyorsa hâkim, olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak, zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak belirler.”

³⁰⁴ Helvacı, **Faiz**, s. 90; Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 46.

borcun/edimin (yapma, yapmama veya verme edimi) ³⁰⁵ gereği gibi ifa edilmesini sağlamak amacıyla kararlaştırılabilirken ³⁰⁶, faiz yalnızca para borcunda (verme edimi için) söz konusu olabilir. Ceza koşulu sözleşmeden kaynaklandığı için ³⁰⁷ yalnızca tarafların kararlaştırmaları halinde söz konusu olurken, temerrüt faizi sözleşmede kararlaştırılmamış olsa dahi kanunda öngörüldüğü için talep edilebilir ³⁰⁸. Ceza koşulu

³⁰⁵ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 343; Öktem Çevik, **a.g.m.**, s. 99; Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s.114. İşçinin rekabet yasağını ihlal etmemesi için (yapmama borcuna aykırılık) kararlaştırılan ceza koşulu için bkz. Yarg. 11. HD, E. 2019/553, K. 2019/7548, T. 27.11.2019, Yarg. 11. HD, E. 2019/396, K. 2019/7325, 19.11.2019, Yarg. 9. HD, E. 2015/33389, K. 2019/2979, T. 7.2.2019. Arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesinde yüklenicinin borca aykırı davranışı (yapma borcuna aykırılık) için kararlaştırılan ceza koşulu için bkz. Yarg. 15. HD, E. 2019/1667, K. 2019/5226, T. 17.12.2019. Alacağın zamanında ifa edilmemesine karşılık (verme borcuna aykırılık) kararlaştırılan ceza koşulu kararları için bkz. Yarg. 3. HD, E. 2018/2055, K. 2019/7958, T. 15.10.2019. Sosyal Güvenlik Kurumu’nun eczanelerin sahte rapor ve reçete kullanarak kuruma fatura bedeli düzenlemesine karşılık (yapmama borcuna aykırılık) kararlaştırılan ceza koşulu kararları için bkz. Yarg. 13. HD, E. 2016/27566, K. 2019/11616, T. 27.11.2019.

³⁰⁶ Yargıtay bazı eski kararlarında ceza koşulunun para borçlarında söz konusu olamayacağını içtihat etmekteydi. Zira para borçlarında zamansal açıdan gereği gibi ifa etmeme halinde (temerrüt durumunda) borçlu temerrüt faizi ödeyeceği için bir de ceza koşulunun kararlaştırılmış olması hakkaniyete uygun düşmemektedir. (Yargıtay kararları için bkz. Kemal Oğuzman, “Mahkeme Kararları Kroniği- 9. Para Borçlarında Cezai Şart”, **İÜHF**, C. XXVIII, S. 1, 1962, s. 257-291, s. 276 vd.) Bu içtihat tartışmalara sebebiyet verdiği için 1971 tarihli Hukuk Genel Kurulu Kararında ayrıntılı bir ceza koşulu- temerrüt faizi karşılaştırılması ile para borçlarında ifa yerinin gereği gibi ifa etme kapsamında bulunduğu vurgusu yapılarak para borçlarında ceza koşulunun kararlaştırılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bkz. “... *Bütün bunlardan başka para borçlarında ceza koşulunun benimsenmemesi, bu nitelikteki borçların belli yerde ödenmesini sağlama yaptırımından (Borçlar Yasası 158nci maddesinin 2.nci fıkrası) bütün borçları yoksun duruma düşürmektedir.*” Yarg. HGK, E. 1970/1505, K. 1971/85, T. 17.2.1971 (HukukTürk, Çevrimiçi) E.T. 15.6.2020.

³⁰⁷ Ceza koşulunun sözleşmeden kaynaklanmasının zorunlu olması hususunda önemli bir ayrımın izahı gerekir. Ceza koşulunun temin ettiği borç, kaynak olarak sözleşmesel bir borç olmak zorunda değildir. Bu borç haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden de doğmuş olabilir (bkz. Erdem, **İstanbul Şerhi**, s. 2277; Cansel, Özel, **a.g.m.**, s. 717; Öktem Çevik, **a.g.m.**, s. 99). Bu sebeple burada ifade edilmek istenen temin edilen borcun sözleşmeden kaynaklanan bir borç olması değil, ceza koşulunun sözleşmesel bir ilişki olmadıkça talep edilemeyecek olmasıdır (Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 333). Haksız fiilden doğan tazminat borcunda veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan iade borcunda taraflar anlaşarak bu borçların belirli bir zamanda ödenmesini ve gereği gibi ifanın olmaması halinde alacaklının ceza koşulu talep edebileceğini kararlaştırabilirler. Bu durumda taraflar arasında bir “ceza koşulu sözleşmesi” kurulmuş olur. Dolayısıyla ceza koşulunun bir sözleşmeden kaynaklanması zorunludur. Biz çalışma genelinde “ceza koşulu” kavramını hem taraflar arasındaki sözleşmeyi hem de ifası gereken edimi ifade etmek için kullandığımız için bu izah gerekli olmuştur. Ancak doktrinde ceza koşulu bu şekilde iki kavramı da ifade etmek için kullanılmasını eleştiren yazarlar vardır. Bkz. Erdem, **İstanbul Şerhi**, s. 2277. “*Bazı yazarların ifade ettiğinin aksine, ‘ceza koşulu’ (cezai şart) hem bir hukuki işlemi hem de o hukuki işlemten kaynaklanan edimi ifade etmez. ‘Ceza koşulu’, ‘cezai şart’, ‘ceza şartı’ veya ‘ceza sözleşmesi’ bir hukuki işlemi; ‘sözleşme cezası’, ‘akdi ceza’ veya sadece ‘ceza’ ise o hukuki işlemten kaynaklanan edimi ifade eder.*” Aynı yönde bkz. Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 427.

³⁰⁸ Yarg. 15. HD, E. 2011/4058, K. 2012/1134, T. 27.2.2012. “Sözleşmeye konu inşaatın sürede tamamlamadığı iddiası ile gecikme tazminatı istenildiğine göre sözleşmede gecikme tazminatına ilişkin düzenleme olmasa dahi yüklenici kusuru nedeniyle gecikme var ise tazminatla sorumludur.

taraf iradelerine göre belirlendiği için taraflar ceza koşulunun miktarını serbestçe kararlaştırabilirler³⁰⁹ (TBK m. 182). Ancak anapara faizi için de (TBK m. 88/II) temerrüt faizi için de (TBK m. 120/II) kanun bir üst sınır öngördüğü için taraflar bu sınırları aşarak faiz oranını serbestçe belirleyemezler³¹⁰.

Faiz her zaman bir miktar para iken, ceza koşulunun para olma zorunluluğu yoktur³¹¹. Doktrinde kabul edilen genel görüş, ceza koşulunun para olma zorunluluğu

Sözleşmede cezai şarttan söz edilmediğinden davada BK'nın 158. maddesi hükmünün uygulama yeri de bulunmamaktadır.”

³⁰⁹ Tarafların ceza koşulunu miktarını serbestçe belirlemesi mümkün olmakla birlikte, TBK m. 182/son hükmü uyarınca hâkim aşırı olduğunu düşündüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 771; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 338. Ancak daha önceden ödenmiş ceza koşulunu hâkim indiremez. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 771. Yarg. 11. HD, E. 2019/4025, K. 2019/7000, T. 8.11.2019. “6098 sayılı TBK 182/son (818 sayılı BK'nun 161/son) maddesi uyarınca hâkimin aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirmesi mümkündür. Cezai şart miktarının fahiş olup olmadığı belirlenirken, tarafların ekonomik durumları borçlunun ödeme gücü, alacaklının asıl borcun ifa edilmesi halinde elde edeceği yarar ile cezai şartın ödenmesinin sağlayacağı yarar arasındaki makul ve adil ölçü, sözleşmeye aykırı davranılması yüzünden alacaklının uğradığı zarar, borçlunun borcunu yerine getirmemek suretiyle sağladığı yarar, borçlunun kusur derecesi ve borca aykırı davranışının ağırlığı gibi hususlar dikkate alınmalıdır. Cezai şarttan makul oranda indirim yapılabileceği Yargıtay uygulamalarında kabul edilmektedir.” Yarg. HGK, E. 2017/922, K. 2019/706, T. 18.6.2019. “Cezai şartın aşırı olup olmadığı değerlendirilirken, cezai şartın amacının alacaklının durumunu iyileştirmek olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kararlaştırılan ceza indirilirken, her hâlde, alacaklının müspet zararını karşılamak için genel kurallara göre isteyebileceği tazminat miktarının üstünde kalınmalıdır. Aşırı olan cezai şartın indirilmesi olanağı, zayıf durumda bulunan borçlunun sömürülmesini önlemeye yönelik, kamu düzenine ilişkin bir kuraldır. Bu nedenle, borçlunun *‘indirilme olanağından önceden feragati’* geçersizdir (Reisoğlu, S: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2004, s:391,392, Oser-Schönenberger, Tunçomağ, Becker, von Tuhr’a atfen).”

³¹⁰ TTK m. 8/I hükmü gereğince “*ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir*”. Bu hüküm bakımından TBK m. 88/II ve TBK m. 120/II hükümlerinin uygulama alanı bulup bulamayacağı tartışmalıdır. Bu tartışma için bkz. Bölüm II, 4.4.3.2. Ticari İşlerde Anapara ve Temerrüt Faizi Oranları.

³¹¹ 818 sayılı Borçlar Kanunu döneminde ceza koşulunun para olma zorunluluğunun olup olmadığı konusu, tartışmalı olmaya daha açıldı. Zira ceza koşulunu düzenleyen eBK m. 158’de cezai şartın “*tediye*”sinden bahsediliyordu. “(1) *Akdin icra edilmemesi veya natamam olarak icrası halinde tediye edilmek üzere cezai şart kabul edilmiş ise, hilafına mukavele olmadıkça, alacaklı ancak ya akdin icrasını veya cezanın tediyesini isteyebilir.* (2) *Akdin muayyen zamanda veya meşrut mahalde icra edilmemesi halinde tediye olunmak üzere cezai şart kabul edilmiş ise, alacaklı hem akdin icrasını hem meşrut cezanın tediyesini talep edebilir. Meğer ki alacaklı bu hakkından sarahaten feragat etmiş veya kayıt dermeyan etmeksizin edayı kabul etmiş olsun.*” Tediye (ödeme) yalnızca para borçlarında söz konusu olabileceği için bu hüküm ceza koşulunun faiz gibi mutlaka bir miktar para olması gerektiği izlenimi yaratıyordu. Doktrinde birçok yazar ceza koşulunun parasal nitelik taşıması gerektiğini ancak para olmasının zorunlu olmadığını belirtmiştir. Bkz. Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 14; Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.e.**, s. 33; Hüseyin Ekinci, **Özel Hukuk Sözleşmelerinde Ceza Koşulu**, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara, 2015, s. 138; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2019, s. 1324; Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 46; Cansel, Özel, **a.g.m.**, s. 718; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 337; Kendigelen, **Cezai Şart**, s. 352.

olmamakla birlikte, ekonomik bir değerin olması gerektiği yönündedir³¹². Ceza koşulunun borçluyu gereği gibi ifaya zorlayıcı ve ifa etmeme konusunda caydırıcı nitelikte olması gerektiğinden, ekonomik bir değerin olmaması caydırıcılığını azaltabilir³¹³.

Ceza koşulunun kararlaştırıldığı bir sözleşmenin ihlali halinde ceza koşulunu aşan bir zararı varsa alacaklı, bu zararın tazmini için borçlunun kusurlu olduğunu ispat külfeti altındadır³¹⁴. Oysa temerrüt faizini aşan bir zarar söz konusu olduğunda TBK m. 122’de özel olarak düzenlenmiş olan munzam zarar kavramı uyarınca alacaklının borçlunun kusurunu ispatlaması gerekmez. Borçlu kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, temerrüt faizini aşan zarardan sorumlu olur.

Son olarak, cezai koşulu ile faizin oluşum şartları birbirinden farklıdır. Ceza koşulunun gündeme gelebilmesi için borcun “hiç veya gereği gibi” ifa edilmemiş olması gerekir. Hükümdeki “hiç veya gereği gibi ifa edilmeme” tabiri ifa engellerini

³¹² Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 6- 14; Helvacı, **Faiz**, s. 90; Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.e.**, s. 33; Cansel, Özel, **a.g.m.**, s. 714; Aksoy, **a.g.m.**, s. 1000; Erdem, **İstanbul Şerhi**, s. 2280; Kendigelen, **Cezai Şart**, s. 352; Ekinci, **a.g.e.**, s. 138. Ceza koşulunun para olmasının zorunluğu olmadığı, bir yapma ediminin veya hak kaybının da ceza olarak kararlaştırılabileceği yönünde bkz. Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 427-428.

³¹³ Tunçomağ, **Cezai Şart**, s. 14; Kabaklıoğlu Arslanyürek, **a.g.e.**, s. 33; Erdem, **İstanbul Şerhi**, s. 2280.

³¹⁴ Yarg. 15. HD, E. 2018/3515, K. 2018/4743, T. 28.11.2018, “Sözleşmenin 6. maddesinde kararlaştırılan ceza sözleşme, takip ve dava tarihinde yürürlükte bulunan 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 158/II. maddesinde tanımlanan ifaya ekli ceza olup, sözleşmede cezai şartla birlikte gecikme nedeniyle uğranılan zararın istenebileceğine dair hüküm bulunmamaktadır. Borçlar Kanunu 159/1. maddesi hükmüne alacaklı hiçbir zarara uğramasa bile cezanın ödenmesi gerekir ise de; aynı maddenin 2. fıkrasına göre *cezayı aşan zararın alacaklının, borçlunun kusuru olduğunu ispat etmesi halinde istenmesi mümkündür*. Az yukarıda kabul edildiği üzere davalı taşeron süresinde işi tamamlayıp teslim etmediğine göre davacının ileri sürdüğü masrafları yapmasına neden olduğundan zararın doğmasında kusurludur.”

ifade eder. İfa engelleri, kusurlu imkânsızlık³¹⁵, gereği gibi ifa etmeme³¹⁶ ve temerrüt halleri olarak tasnif edilebilir³¹⁷. Anapara faizinin oluşması için sözleşmedeki faiz şartı yeterlidir. Temerrüt faizi ise para borcunda temerrüdün özel bir sonucudur ve yalnızca temerrüt durumunda söz konusu olur. Temerrüt esas olarak ifa zamanına riayet edilmemesi ile ilgili bir problemdir. Oysa borcun gereği gibi ifa edilmemiş olması çok daha kapsamlıdır. Zira borcun gereği gibi ifa edilmiş olabilmesi için, ifa zamanına, ifa yerine, ifanın kapsamına riayet edilmiş olması gerektiği gibi ifadan beklenen faydanın sağlanabilmesi de gerekir³¹⁸. Dolayısıyla yalnızca temerrüt durumunda değil, gereği

³¹⁵ Kusurlu imkânsızlık halinde; başlangıçtaki kusursuz imkansızlıktan farklı olarak sözleşme de, sonraki kusursuz imkansızlıktan (TBK m. 136) farklı olarak borç da sona ermiş olmaz. (Kusurlu imkansızlıkta borcun sona ereceğini kabul eden görüş için bkz. Oğuzman, Öz, **a.g.e.**, N. 1472, Gündoğdu, **a.g.e.**, 198-199) Doktrinde kabul edilen baskın görüşe göre kusurlu imkânsızlık halinde asıl borcun yerini tazminat borcu alır (Bkz. Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 904; Serozan, **Dönme**, s. 265; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 463, N. 1499; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 342). Borç sona ermiş olmadığı için borca bağlı teminatlar da varlığını sürdürür. Dolayısıyla ceza koşulu da varlığını tazminat borcu üzerinden sürdürür. Bkz. Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 343; Gümüş, **Yan Haklar**, s. 325; H. Murat Develioğlu, “İsviçre Federal Mahkemesi’nin 21 Temmuz 2015 Tarihli Kararı Uyarınca Sonradan Ortaya Çıkan Borçlunun Sorumlu Olduğu İmkânsızlığının Sonuçları”, **GSÜHFD**, 2017/1, s. 157- 174, s. 161; Aksoy, **a.g.m.**, s. 1011.

³¹⁶ Gereği gibi ifa etmeme kavramı için bkz. Birinci Bölüm, 4.2. İfanın Konusu, dn. 106. Yargıtay bütün ifa etmeme halleri için ceza koşulunun kararlaştırılabileceğini söylemektedir. Bkz. Yarg. 19. HD, E. 2013/10096, K. 2014/8175, T. 30.4.2014, “TBK, ‘borcun belirlenen zamanda veya yerde ifa edilmemesi’ hali için kararlaştırılmış ceza koşulunun, ifaya eklenen ceza koşulu niteliğinde olacağına dair bir karine koymuştur. Bu iki olasılık dışında kalacak eksik ifa hallerinde TBK’nun 179/II. md. değil, 179/I. md. hükmü uygulanacaktır. Zira, Kanun, 179. maddenin ikinci fıkrasında bütün eksik ifa hallerini değil, bunlardan sadece zaman veya yer itibarıyla aykırılık teşkil edenlerin ifaya eklenen ceza koşulu olduğunu kabul etmiştir. TBK’ nun 179/II. md. hükmü emredici yapıda olmayıp düzenleyici nitelikte olduğundan taraflar, yukarıda belirtilen iki hal dışında kalan eksik ifalarla, *bütün ifa etmeme hallerinde de ifa ile birlikte cezai şartın istenebileceğini kararlaştırabilirler.*”

³¹⁷ Eren, **Borçlar Genel**, 2019, s. 1154; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 283. İfa engellerine ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, § 11, s. 130 vd.; Serozan, **Sözleşmenin Müspet İhlali**, s. 28 vd.; Arzu Genç Arıdemir, “Borcun İfa Edilmemesi Kavramı, Yaptırımı”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları C. I, Anılar-Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları, 24-25 Mart 2012**, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 374-385; Yeşim M. Atamer, “İfa Engelleri Hukukunu Yeniden Sistematize Etmeyi Düşünmek: Borca Aykırılık Türleri Yerine Yaptırımları Esas Alan Bir Sistematiği”, **Rona Serozan’a Armağan**, On İki Levha Yayıncılık, 2010, s. 217- 260.

³¹⁸ Bkz. Yarg. 11. HD, E. 2003/8790, K. 2004/3622, T. 6.4.2004. “.....taraflar arasındaki 10.12.1996 tarihli sözleşmenin 15. maddesinde öngörülen cezai şart davalının sözleşme şartlarına aykırı davranışına bağlı bir cezai şart olarak düzenlenmiştir. Davanın dayanağını oluşturan sözleşmenin 8 ve 9. maddelerinde davalı işletmeye teslim edilen demirbaş, alet, edevatın aynen iadesi öngörülmüştür. Davacı, *işletmenin hor kullanımı ve eksik malzeme teslimine dayalı olarak zarar ziyanın istediği gibi hor kullanım ve eksik teslimin aynı zamanda sözleşme hükümlerinin ihlali olduğu iddiasıyla sözleşmenin 15. maddesinde öngörülen cezai şartın da tahsilini istemektedir.*”

gibi ifa edilmeme hallerinde de (eksik ifa veya kötü ifa gibi) ceza koşulu talep edilebilirken; temerrüt faizi yalnızca temerrüt halinde söz konusu olur³¹⁹.

Ceza koşulunu faizden ayıran bütün bu durumların yanı sıra doktrinde faizin zamana bağlı olarak işlemesi özelliğine dikkat çekilmiştir³²⁰. Özellikle paradan mahrum kalınan zamanın uzamasıyla faizin miktarının ve bu sebeple öneminin arttığı düşünülürse ceza koşulunun daha farklı bir kurum olduğu görülecektir. Zira ceza koşulu borçlu üzerinde zamanında ve doğru ifa konusunda bir baskı unsuru olurken alacaklı için de tabiri caizse “işini sağlama alma” aracıdır. Bu bakımdan zamanla faizin miktarı artarken; ceza koşulu sözleşmede belirlenen, alacaklının kendisini sağlama aldığı miktarla sınırlıdır.

Ceza koşulunun talep edilebileceği bir borcun ifasında, temerrüde düşülmüş olması halinde temerrüt faizinin de istenmesi mümkündür³²¹. Her ne kadar bu iki kurum benzer amaçlara hizmet ediyormuş gibi görünse de birbirlerinden farklı kurumlardır ve birbirlerinin varlıklarından etkilenmezler³²².

³¹⁹ Helvacı, **Faiz**, s. 90

³²⁰ Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 36.

³²¹ Belirtmek gerekir ki bu durum yalnızca ifaya eklenen (ifanın yanında istenebilen) ceza koşulunun varlığı halinde söz konusu olur. Zira temerrüt halinin söz konusu olabilmesi için ifanın mümkün olması gerekir. Kanundan yola çıkılarak doktrinde yapılan ayrıma göre ceza koşulunun üç türü bulunur. Bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 767. Bunlar; seçimlik ceza (TBK m. 179/I), ifaya eklenen ceza (179/II) ve dönme cezasıdır (179/III). Seçimlik ceza halinde borcun ifası ile ceza koşulu seçimlik durumda olduklarından, cezanın talep edilmiş olması halinde borcun ifası talep edilemeyecektir. Borcun talep edilmesi (dolayısıyla ifası) mümkün olmadığı için temerrüt de oluşamaz. Dönme cezasında ise, borçlu ceza koşulunu ödeyerek sözleşmeden dönme imkanına sahiptir. Borçlu cezayı ödeyerek sözleşmeden dönerse, artık geçerli bir sözleşme bulunmadığı için sözleşmeden doğacak borç ve ifası da olmaz. Bu ihtimalde de temerrüt mümkün olmayacağı için temerrüt faizi söz konusu olmaz.

³²² Helvacı, **Faiz**, s. 90; Atamer, **Ceza Koşulu- Götürü Tazminat**, s. 90; Mustafa Göktürk Yıldız, **“Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları”**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, s. 113. Hatta ödemesinde temerrüde düşülmüş ceza koşuluna da faiz yürütülebilir. Bkz. Doğanay, **a.g.e.**, s. 238. Yıldız, alacaklının bu imkanlardan biriyle tatmin edildiği oranda artık diğer imkânı talep hakkının sona ermesi gerektiğini de belirtmektedir. Bkz. Yıldız, **a.g.t.**, s. 113. Özmen/Aktaş, ceza koşulu istemiyle temerrüt faizinin bir arada bulunabileceğini, ancak temerrüt faizinin kanuni bir üst sınıra tabi tutulmuş olması sebebiyle (Bkz. Bölüm II, 4.4.3.1.2. Temerrüt Faizi Oranı) ceza koşulu ve temerrüt faizi ödemek suretiyle ulaşılan miktarın bu üst sınırı aşmaması gerektiğini savunmaktadır. Bkz. Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 49 vd. Kanaatimizce de ödenecek miktarın, borçluyu zarara sokma noktasına varmaması gerekir. Bu sebeple temerrüt faizi için öngörülen üst sınırın burada da geçerli olduğu kabul edilmelidir.

4. Faizin Türleri

4.1. Kanuni Faiz- İradi Faiz Ayrımı

Kanunda, doktrinde ve yargı kararlarında genel olarak kabul edildiği üzere faizin iki kaynağı vardır. Buna göre faiz borcu ya bir hukuki işlemde ya da kanundan doğar³²³. Faizi doğuran hukuki işlem uygulamada sıklıkla sözleşme olarak ortaya çıktığı için bazı yazarlarca bu ayrım kanuni faiz- sözleşmesel faiz olarak yapılmıştır³²⁴. Aynı şekilde kanunlarımızda da iradi faiz, sözleşmeden kaynaklanan faiz olarak ifade edilmiştir³²⁵. Ancak faizin kaynağı olan hukuki işlemin iki taraflı bir işlem olması zorunlu olmadığı için sözleşmesel faiz tabiri, kavramı tam olarak ifade edememektedir. Tek taraflı bir işlem olan vasiyetnamede, vadeli hesaptaki paranın vasiyeti³²⁶ söz konusu olduğunda faiz şartından ötürü faiz borcunun doğduğu kabul

³²³ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 67; Nomer, **a.g.e.**, s. 336; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 789; Barlas, **a.g.e.**, s. 125; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 81; Helvacı, **Faiz**, s. 96; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 313; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 167; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 89; Yüce, **Faiz**, s. 541; Kürşad Yağcı, “Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği”, **İÜHFİM**, C. LXXI, S. 2, 2013, s. 421-438, s. 422. Doktrinde, faizin kanun ve hukuki işlemde doğabileceği gibi hukuki olay veya haksız fiilden de kaynaklanabileceği belirtilmiştir. Bkz. Kaya, **Faiz**, s. 347. Para borcu doğuran bütün hallerde faiz söz konusu olabileceği için, bu haller de faizin kaynaklarından sayılabilir. Ancak bu hallerde kanundan doğan bir borcun ifası için kanuni faiz oranıyla faiz borcunun doğmuş olması, bu halleri kanuni faiz başlığının altına eklemekte bir sakınca olmadığı hissi vermektedir.

³²⁴ Barlas, **a.g.e.**, s. 125; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 347; Eriş, **a.g.e.**, s. 602; Bozer, **a.g.m.**, s. 363; Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 58; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 6; Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 906; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 88; Makaracı, **a.g.m.**, s. 339; Onur Zorluer, **Ticari İş Kavramı ve Sonuçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 75-76.

³²⁵ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 88: “(1) Faiz ödeme borcunda uygulanacak yıllık faiz oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir. (2) Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık faiz oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde elli fazlasını aşamaz.”

3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun m. 1: “Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılır.”

³²⁶ Vadeli hesaptaki paranın vasiyet edilmiş olması durumunda para alacağının yanı sıra bir yandan da faiz alacağı doğacağı için, vasiyet alacaklısı her iki edimin birden ifasını talep edebilir. Bu durumda vasiyet alacaklısının iradesi dahil olmadan vasiyet edenin tek taraflı iradesiyle bir hukuki işlem yapılmış ve faiz borcu doğmuş olur. Bu yönde bkz. von Tuhr, **a.g.e.**, s. 67; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 279, N. 967; Helvacı, **Faiz**, s. 96.

edilmektedir³²⁷. Dolayısıyla daha kapsayıcı bir ifade olması sebebiyle iradi faiz tabirinin kullanılması daha uygun görünmektedir³²⁸.

3095 sayılı Kanun'un, isminden başlayarak bütün kanun sistematğinde faiz kavramını, kanuni faiz- temerrüt faizi olarak ayırma tabi tuttuğu görülmektedir. Bu ayırım bakımından kanun koyucu kanuni faizi, anapara (kapital) faizine özgülemiş gibi bir görüntü oluşmaktadır. Oysa kanuni faiz, gerçek anlamıyla tarafların iradeleri dışında kanundan doğan faiz türüdür³²⁹. Kanuni faiz, iradi olarak faiz şartının konulmaması veya faiz şartı konulsa dahi faiz oranının belirlenmediği durumlarda söz konusu olur ve anapara faizi- temerrüt faizi ayrımıyla doğrudan bir bağlantısı yoktur. Temerrüt hali için iradi olarak faiz oranının belirlenmediği durumda kanundaki faiz oranı uygulanır ve bu durum da temerrüt halinde uygulanacak faizi, kanuni faiz kategorisine sokar³³⁰. Dolayısıyla kanuni faiz- iradi faiz ayrımı, anapara (kapital) faizi- temerrüt faizi ayrımıyla paralellik göstermez³³¹.

3095 sayılı Kanun'un ismi ve madde başlıklarında bulunan bu hatalı ayırım, hüküm içeriklerinde de aynı şekilde bulunmaktadır. Örneğin, bileşik faiz yasağını düzenleyen m. 3 hükmünün metninde “*Kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanırken*

³²⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 67; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 789; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 279, N. 967; Helvacı, **Faiz**, s. 96; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 90.

³²⁸ Aynı yönde bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 96. Bununla birlikte akdi faiz (sözleşmesel faiz) kavramının hukuk literatüründe yerleşmiş bir kalıp olduğu da aşıkardır.

³²⁹ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 67; Aşçıoğlu, **a.g.m.**, s. 189-190; Arslan, Kırmızı, **a.g.e.**, s. 90.

³³⁰ Temerrüt faizi, ticari faiz, tazminat faizi de birer kanuni faizdir. Bkz. Aşçıoğlu, **a.g.m.**, s. 189-190. Yargıtay'ın, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine ilişkin Kanun'da ilk maddede “yasal faiz”in, ikinci maddede “yasal temerrüt faizi”nin düzenlendiğini belirten kararları vardır. Bkz. Yarg. HGK, E. 2017/1916, K. 2019/616, T. 28.5.2019, Yarg. 8. HD, E. 2013/21422, K. 2014/12748, T. 17.6.2014. “Yeri gelmişken, ‘yasal (kanuni) faiz’ ve ‘temerrüt faizi’ kavramlarının ayrı ayrı ele alınıp, konuya ilişkin yasal düzenlemelerin değişiklik seyriyle birlikte irdelenmesinde yarar vardır: Bilindiği üzere, Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'na göre faiz ödenmesi gerekip de miktarı sözleşme ile tespit edilmemiş olan hâllerde gerek ‘yasal faiz’ ve gerekse ‘yasal temerrüt faizi’ yönünden uygulanması gereken hükümler, 19.12.1984 tarih ve 18610 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun (3095 sayılı Kanun) ile getirilmiştir. Kanunun 1. maddesinde ‘yasal faiz’, 2. maddesinde ise ‘yasal temerrüt faizi’ düzenlenmiştir; 2. maddede de ikili ayırma gidilerek ‘ticari olmayan yasal temerrüt faizi’ birinci fıkrada, ‘ticari olan yasal temerrüt faizi’ ise üçüncü fıkrada olmak üzere ayrı ayrı hüküm altına alınmış; ticari olmayan temerrüt faizi yönünden açıkça 1. maddede yasal faiz için belirlenen orana atıf yapılmıştır...”

³³¹ Aşçıoğlu, 3095 sayılı Kanun'daki kanuni faiz kavramının BK m. 72 (TBK m. 88) hükmüne benzer, faize ilişkin genel bir hüküm oluşturma maksadı güttüğünü söylemektedir. Bkz. Aşçıoğlu, **a.g.m.**, s. 190.

mürekkep faiz yürütülemez.” denilmektedir. Hükümün lafzıyla kavramlar bir arada değerlendirildiğinde, iradi olarak kararlaştırılan anapara faizinde bileşik faiz uygulanmasını yasaklayan bir durum yokmuş gibi görünmektedir. Halbuki bileşik (mürekkep) faiz, -aşağıda daha ayrıntılı açıklanacağı üzere³³²- faize yürütülen faizi ifade eder ve hukukumuzda hem anapara faizi için hem de temerrüt faizi için yasaktır. Bunun yanı sıra Ticaret Kanunu’ndaki istisnai olarak düzenlenen hallerde mümkündür ki aynı hükmün (3095 s. Kanun m. 3) ikinci fıkrasında bu istisnai durumu “*Bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklıdır.*” şeklinde belirtmek suretiyle düzenlemiştir. Görüldüğü üzere hüküm aslında hukukumuzda hâkim olan bileşik faiz yasağını tekrar etmek maksadıyla düzenlemiştir ancak ifade ediliş bakımından farklı kanaatlere sebebiyet verebilmektedir. Bu sebeple 3095 sayılı Kanun için kanun sistematigi bakımından daha doğru ifadelerin kullanılarak düzenleme yapılması daha uygun olabilir³³³.

4.2. Basit Faiz- Bileşik Faiz Ayrımı

Hukukumuzda faiz kavramı için yapılan bir başka ayrım ise faizin hesaplanma şekline göre yapılan basit faiz- bileşik faiz ayrımıdır. Buna göre basit faiz, en klasik anlamıyla faiz denilince akla gelen faiz olup; belirli faiz oranının para borcuna uygulanılarak mahrum kalınan zaman dilimine göre hesap edilmesiyle ortaya çıkan miktardır. Bu anlamda basit faiz hem anapara faizinde hem de temerrüt faizinde, sadece asıl borca (anaparaya) göre hesaplanan faizdir³³⁴. Bileşik (mürekkep) faiz ise işlemiş faizlerin anaparaya eklenerek yeni bir anapara oluşturulması ve oluşturulan yeni anaparaya tekrar faiz işletilmesi sonucu elde edilen yığılmalı faizdir³³⁵. Kısaca “*faize tekrar faiz yürütülmesi*” olarak tanımlanabilen³³⁶ bileşik faiz, anaparaya eklenen

³³² Bkz. Bölüm II, 4.2. Basit Faiz- Bileşik Faiz Ayrımı.

³³³ Kanunun ismine yönelik eleştiriler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 98, dn. 288.

³³⁴ Helvacı, **Faiz**, s. 99; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 81; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 33; Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 58.

³³⁵ Helvacı, **Faiz**, s. 99, Doğanay, **a.g.e.**, s. 233; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 350; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 171; Duygu Demir, “**Bileşik Faiz**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2010, s. 43; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 33; Makaracı, **a.g.m.**, s. 343; Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 58, Yıldırım, **a.g.e.**, s. 245.

³³⁶ Arkan, **a.g.e.**, s. 93; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 81; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 33; Bozer, **a.g.m.**, s. 367; Abuzer Kendigelen, “(1) Faiz Alacağı- Faize Faiz İşletilmesi

anapara faizleri üzerinden hesaplanabileceği gibi temerrüt faizlerinin eklenmesiyle elde edilen miktar üzerinden de hesaplanabilir³³⁷.

Yığılmalı olarak birikmesi ve varacağı nokta önceden öngörülememesi sebebiyle, orta ve uzun vadeli borçlarda borçlu için büyük bir yük getirecek olan bileşik faiz hukukumuzda kural olarak yasaktır³³⁸. Bileşik faiz yasağı modern kanunlarımızla getirilmiş yeni bir yasak olmayıp, 22 Mart 1303 tarihli Murabaha Nizamnamesi'nde de bulunmaktaydı. Nizamname'nin 5. maddesinde bu durum;

“İkrazatta faizi mürekkep yürütülmesi caiz değildir. Ancak, evvela; meblağı müstakrize mahsuben üç sene zarfında medyun tarafından akçe teslim olunmamış bulunduğu, saniyen üç sene işlemiş bulunan faizin resülmale zammı için dayin ve medyun beyinde ittifak hasıl olduğu halde, yalnız üç senelik için faizi mürekkep yürütülebilir. Ticaret Kanunu hükmünce beynettüccar hesabı cariden neşet eden faizi mürekkep muamelatı bundan müstesnadır.”

şeklinde ifade edilmiştir³³⁹. Bu hüküm gereğince para ödücü sözleşmesinde bileşik faiz yürütülmesi caiz değildi. Kural bu olmakla birlikte, borçlu üç sene boyunca ödücü ödemezse ve alacaklı ile borçlu arasında üç sene boyunca işlemiş faizin anaparaya eklenebileceğine dair bir anlaşma varsa bileşik faiz yürütülebilirdi³⁴⁰. Ancak bu şartlar sağlansa dahi bileşik faiz yalnızca üç sene için yürütülebilirdi. Doktrinde genel olarak kabul edildiği üzere 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun m. 308/3 hükmü *“Faizin anaparaya zammedilerek birlikte tekrar faizi yürütülmesi evvelden mukavele edilmiş olsa bile, batıldır.”* düzenlemesiyle, Murabaha Nizamnamesi'ndeki bu hükmü zımnen ilga etmiştir³⁴¹. 3095 sayılı Kanun 5. maddesiyle Murabaha

Yasağı”, **Hukuki Mütalaalar, Cilt IV: 2002**, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2006, s. 1-4, s. 2. Yüce, “faize faiz yürütülmesi yasağı” tabirini, anapara faizine temerrüt faizi yürütülmesi mümkün olduğu için eleştirmektedir. Bkz. Yüce, **Faiz**, s. 543.

³³⁷ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 81; Helvacı, **Faiz**, s. 99.

³³⁸ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 69; Helvacı, **Faiz**, s. 100; Arkan, **a.g.e.**, s. 93; Doğanay, **a.g.e.**, s. 233; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 33; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 104; Kendigelen, **Faize Faiz**, s. 2, Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 527; Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 59; Demir, **a.g.t.**, s. 44.

³³⁹ Senai Olgaç, “Murabaha Nizamnamesi”, **Açıklamalı Borçlar Kanunu ve İlgili Özel Kanunlar**, İsmail Akgün Matbaacılık, (t.y.), s. 483.

³⁴⁰ Helvacı, **Faiz**, s. 17; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 101; Bozer, **a.g.m.**, s. 368.

³⁴¹ Helvacı, **Faiz**, s. 17; Doğanay, **a.g.e.**, s. 234; Demir, **a.g.t.**, s. 45.

Nizamnamesi kaldırıldığı için mevcut düzenlemeler uyarınca ticari olmayan ödünç sözleşmelerinde bileşik faiz kararlaştırılmaz.

Kural olan yasak olması olmakla birlikte, bileşik faiz yasağının bazı istisnaları vardır. 6100 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 8/f.2 düzenlemesi³⁴² uyarınca iki ihtimalde bileşik faiz kararlaştırılabilir.

İlk ihtimal tarafları tacir olan cari hesap sözleşmesinin üç aydan aşağı olmayacak şekilde yapılması durumudur³⁴³. Cari hesap sözleşmesi, Ticaret Kanunu'nda *“İki kişinin herhangi bir hukuki sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını teker teker ve ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirerek hesabın kesilmesinden sonra çıkacak artan tutarı isteyebileceklerine ilişkin sözleşme”* olarak tanımlanmıştır (TTK m. 89)³⁴⁴. Cari hesap sözleşmesi esasen tacir olmayan sözleşşenlerin de yapabileceği bir sözleşme olmakla birlikte, bileşik faiz talep edilebilecek bir cari hesap sözleşmesinin -hükümde özel olarak düzenlenmiş olması sebebiyle- her iki tarafı da tacir olmalıdır. TBK m. 134 uyarınca *“çeşitli kalemlerin bir cari hesaba sadece kaydedilmiş olması, borcun*

³⁴² TTK m. 8/2: *“Üç aydan aşağı olmamak üzere, faizin anaparaya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi şartı, yalnız cari hesaplarla her iki taraf bakımından da ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmelerinde geçerlidir. Şu şartla ki, bu fıkra, sözleşşenleri tacir olmayanlara uygulanmaz.”* Hükümün son cümlesindeki sözleşşenlerin tacir olması şartının ödünç sözleşmesinin her iki taraf bakımından da ticari iş olması arandığından, hiçbir anlam taşımadığı yönünde bkz. Abuzer Kendigelen, **Yeni Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, On İki Levha Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul, 2012, s. 53.

³⁴³ Belirtmek gerekir ki bileşik faiz cari hesap için zorunlu değildir. Ancak taraflar süresi üç aydan az olmayan cari hesap sözleşmelerinde bileşik faiz istenebileceğini kararlaştırabilirler. Bkz. Ramazan Durgut, **Cari Hesap Sözleşmesi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 213.

³⁴⁴ Hükümde de özellikle belirtildiği üzere cari hesap sözleşmesinde hesap bakiyesi bakımından karşılıklılık olması gerekir. Bu anlamda uygulamada bankaların yaptığı genel kredi sözleşmelerinde *“cari hesap”*tan bahsedilmesine rağmen cari hesap söz konusu değildir. Dolayısıyla bileşik faiz de öngörülemez. Bkz. Kendigelen, **Faize Faiz**, s. 2. Aynı yönde bkz. Erdoğan Moroğlu, *“Cari Hesap Sözleşmesi”*, **Hukuki Mütalaalar**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, s. 9. TTK m. 89 hükmünün 2. fıkrası uyarınca cari hesap sözleşmesi yazılı olarak yapılmadıkça geçerli olmaz. Yargıtay kararlarında kabul edildiği üzere yazılı olarak yapılmamış cari hesap sözleşmesi açık hesap ilişkisi olarak kabul edilir ve bu ilişkiye TTK m. 89 hükmü uygulanamaz. Dolayısıyla bu durumda bileşik faiz kararlaştırılmaz. Bkz. Yarg. HGK, E. 2017/919, K. 2019/886, T. 17.9.2019, *“.... Buna göre, taraflar arasında yazılı bir cari hesap sözleşmesi bulunmadıkça TTK'nın cari hesaba ilişkin hükümleri uygulanamayacaktır. Açık hesap ilişkisi ise önceki borçlar tahsil edilmemesine rağmen taraflar arasındaki ticari ilişkinin devam etmesi durumudur. Açık hesap ilişkisinde taraflar tek taraflı ya da karşılıklı olarak alacaklarını hesaba kaydedip belirli hesap dönemlerine bağlı kalmaksızın hesaplaşma yaptıklarından, bu ilişkiye TTK'daki cari hesaba ilişkin hükümleri uygulanamaz.”*

yenilenmiş olduğu anlamına gelmez”. Hesap devresi bitiminde hesabın kesilip hesap sonucunun diğer tarafça kabulü halinde borç yenilenmiş olur (TBK m. 134/2). Doktrinde bazı yazarlar, hesap devresi bitimindeki borcun, önceki borcun anaparası ile faizinden oluşan yeni bir kapital olması sebebiyle cari hesap sözleşmesindeki durumun tam ve teknik olarak faize faiz yürütme kabul edilemeyeceğini söylemektedir³⁴⁵. Kanaatimizce haklı bir yorum olmakla birlikte bu şekilde oluşacak faiz, yine de bileşik faizin yığılmalı olarak birikmesi ve önceden varacağı noktanın öngörülememesi risklerini taşıdığı için kanun koyucunun bu şekilde faiz yürütülmesini yalnızca tacirlere tanınması ve özel olarak düzenlemesi yerinde bir karar olmuştur.

TTK m. 8/f.2 bakımından bileşik faizin söz konusu olabileceği ikinci ihtimal ise “her iki taraf bakımından da ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmeleri”dir. 6762 sayılı eski Ticaret Kanunu’nda m. 8/f.2 ‘de ödünç sözleşmesinin, her iki taraf için değil borçlu için ticari iş olması aranıyordu³⁴⁶. Borçlu bakımından ticari iş olması durumunda ticari iş karinesi gereğince (TTK m. 19, eTK m. 21) diğer taraf için de ticari iş olduğu kabul edilir. Dolayısıyla ticari iş karinesi sebebiyle eski kanunda da varılmak istenen nokta aynı idi. Ancak kanun koyucu bileşik faizin öneminden ötürü yeni hükümde her iki taraf için de ticari iş olması gerektiğini belirtmekle yetinmemiş, sözleşenlerin tacir olması gerektiğini de eklemiştir. Bu şekilde kanun koyucu farklı anlam yüklenemeyecek derecede açık düzenlemeler getirmiştir. Keza adi ödünç sözleşmesinde bileşik faizin kararlaştırılabilir olup olmadığı sorunu eski Borçlar Kanunu döneminde çok fazla tartışıldığından³⁴⁷, kanun koyucu yeni Borçlar

³⁴⁵ Arkan, **a.g.e.**, s. 95; Ünal Tekinalp, **Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları**, Vedat Kitapçılık, 2. Bası, İstanbul, 2009, s. 454, N. 38-74; Helvacı, **Faiz**, s. 126; Bozer, **a.g.m.** s. 368; Kaya, **Faiz**, s. 361. Bu durumun yalnızca hesap devresinin üç aylık süre olarak belirlenmiş cari hesap sözleşmelerinde savunulabileceği yönünde bkz. İsmail Kayar, “Cari Hesapta Faiz”, **BATİDER**, C. XX, S. 3, 2000, s. 63 -82, s. 79. Durgut, TBK m. 134/ f. 2 hükmünün aksi kararlaştırılabilir bir karine getirdiğini ve Alman hukukunda bakiyeye faiz işletilmesinin bileşik faiz kabul edildiğini belirtmektedir. Bkz. Durgut, **a.g.e.**, s. 224-225.

³⁴⁶ eTK m. 8/f.2: “Üç aydan aşağı olmamak üzere faizin anaparaya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi şartı, yalnız cari hesaplarla borçlu bakımından ticari iş mahiyetini haiz olan karz akitlerinde muteberdir.”

³⁴⁷ 818 sayılı eBK m. 308/f.3’te “Faizin, anaya zammedilerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi evvelden mukavele edilmiş olsa bile, batıldır.” denilmekteydi. Murabaha Nizamnamesi’ne göre ticari olmayan ödünç sözleşmesinde belirli şartlar altında bileşik faiz söz konusu olabildiği için bu hükmün getirilmesi, doktrinde Nizamname’deki hükmün zımnen ilgası olarak yorumlanmıştı. Bkz. dn. 315.

Kanunu'nda ziyadesiyle net bir şekilde adi ödünç için bileşik faizin söz konusu olamayacağını belirtmiştir³⁴⁸.

Doktrinde bazı yazarlar eBK m. 308/3 hükmündeki “*evvelden mukavele edilmiş olsa bile*” ifadesinin, “ *tarafların bileşik faizi önceden kararlaştırmasının yasak olduğu ancak faiz borcu doğduktan sonra kararlaştırmakta bir sakınca olmadığı*” anlamına geldiğini belirtmişlerdi³⁴⁹. Bu görüşü savunan *Helvacı*, tarafların istedikleri zaman borcu yenilemesinin mümkün olması sebebiyle aksi yöndeki düşüncenin tarafların borcu yenilemeleri suretiyle kolayca aşılabileceğini söylemiştir³⁵⁰. Nitekim *von Tuhr*, tarafların bu şekilde borç yenilemesi yapmasının bileşik faizin taşıdığı riskleri taşımadığını, bu sebeple yasağın kapsamında olmayacağını belirtmektedir³⁵¹. Zira bileşik faiz, borcun yığılmalı olarak birikerek borçlunun tahmin edemeyeceği bir seviyeye ulaşması riskini taşıdığı için tehlikelidir. Oysa tarafların borcu yenilemeleri halinde borçlu oluşan borcu, dolayısıyla sermaye miktarını bilmekte dolayısıyla da bu sermaye sebebiyle oluşacak faizi öngörebilmektedir.

Bileşik faiz yasağının Ticaret Kanunu'nda düzenlenen bir diğer istisnası da kambiyo senetlerinde başvuru hakkının kullanılması durumunda ortaya çıkar³⁵². Bu ihtimalde bileşik faizin varlığı, önceki sıradaki başvuru borçlusunu senedi zamanında ödemeye sevk eder³⁵³. TTK m. 725 hükmü uyarınca poliçe/bono³⁵⁴ hamilinin başvuru borçlusundan talep edebileceği kalemler arasında vadenin gelmesinden itibaren işleyecek olan faiz³⁵⁵ de vardır. Sonraki sırada olan bir başvuru borçlusu bu hüküm

³⁴⁸ TBK m. 388/son: “Faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi kararlaştırılmaz.”

³⁴⁹ Bkz. *von Tuhr*, **a.g.e.**, s. 70; *Helvacı*, **Faiz**, s. 123.

³⁵⁰ *Helvacı*, **Faiz**, s. 124.

³⁵¹ *von Tuhr*, **a.g.e.**, s. 70.

³⁵² *Arkan*, **a.g.e.**, s. 96; *Helvacı*, **Faiz**, s. 127; *Demir*, **a.g.t.**, s. 73.

³⁵³ *Demir*, **a.g.t.**, s. 73.

³⁵⁴ TTK m. 778 hükmündeki atıf sebebiyle bu hüküm bono için de uygulanır. Çek için de TTK m. 810 hükmü gereğince aynı şekilde bileşik faiz söz konusu olur.

³⁵⁵ Vadenin gelmesinden itibaren işleyecek faiz, temerrüt faizidir. Bkz. *Arkan*, **a.g.e.**, s. 96; *Helvacı*, **Faiz**, s. 127; *Demir*, **a.g.t.**, s. 74.

uyarınca hamile ödeme yaptığı takdirde, TTK m. 726 uyarınca “*kendisinden önce gelen borçlulardan;*

- *ödemiş olduğu tutarın tamamını,*
- *ödeme tarihinden itibaren bu tutarın faizini,*
- *yapmış olduğu giderleri ve*
- *poliçe bedelinin binde ikisini aşmamak üzere komisyon ücretini talep edebilir”.*

Hamile ödeme yapmış olan borçlunun ödediği miktarın içinde işlemiş faiz de olduğu için, kendinden önce gelen borçlulara başvururken işlemiş faizi de içeren tutar üzerinden işleyecek olan faiz bileşik faiz niteliğinde olur.

Kanun koyucu özellikle ticari hayatın gereklerini göz önünde bulundurarak bazı istisnalar öngörmüş olsa da hukukumuzda bileşik faiz yasaktır. Nitekim TTK m.8/f.4’te bileşik faiz yasağının istisnaları haricinde kararlaştırılması halinde bu bileşik faizin yok hükmünde olacağı düzenlenmiştir. Yığılmalı olarak birikmesi sebebiyle kartopuna benzetilen bileşik faiz, varacağı nokta önceden görülemeyeceği için faiz borçlusu için birçok riski beraberinde getirir. Kanun koyucu bileşik faiz yasağıyla bu risklerin oluşmasına engel olarak sözleşme özgürlüğüne sınırlama getirmiştir.

4.3. Adi Faiz- Ticari Faiz Ayrımı

Uygulandığı işin niteliğine göre faiz, ticari faiz- adi faiz olarak ikiye ayrılır. Uygulandığı iş faiz türünü, faizin özelliklerini ve hatta bazı noktalarda faizin istenebilir olup olmadığını belirler. Bu açıdan ziyadesiyle önem arz eden bir ayrımdır. Ticari faiz, asıl borcun ticari bir işten kaynaklandığı hallerde söz konusu olur³⁵⁶. TTK m. 3 ticari

³⁵⁶ Helvacı, **Faiz**, s. 115; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 92; Demir, **a.g.t.**, s. 41, Pınar Uzun Şenol, “Ticari İş Niteliğindeki Haksız Fiil Kavramı ve Uygulanacak Faiz”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VI, S. 11, 2016, s. 285-299, s. 290.

işleri, “*Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir.*” demek suretiyle ifade etmiştir. Dolayısıyla bir işin ticari iş olup olmadığının tespitinde ilk kıstas olarak Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenen bir husus olup olmadığı incelenmelidir. Hükümde tarafların tacir olması şartı aranmadığı için tacir olmayan kişilerin kanunda düzenlenen hususlarla ilgili işler yapması durumunda da ticari iş ve dolayısıyla ticari faiz söz konusu olur. Örneğin kambiyo senetleri Ticaret Kanunu’nda düzenlendiği için bir esnafın bono düzenlemesi durumunda ticari iş söz konusu olur³⁵⁷. İkinci kıstas olarak işlem veya fiilin ticari işletmeyi ilgilendirip ilgilendirmediğine bakmak gerekir. Hükümün lafzında “*bütün işlem ve fiiller*” şeklinde belirtildiği için haksız fiillerin de bu kapsama dahil olduğu ve bu sebeple ticari işletmeyi ilgilendiren bir haksız fiilde ticari faizin söz konusu olacağı kabul edilir³⁵⁸. Bu iki durumun yanı sıra TTK m. 19 hükmünün 1. fıkrası gereğince tacirin borçları ticaridir³⁵⁹ ve bu borçlara uygulanacak faiz ticari faizdir.

³⁵⁷ Bu yönde, “... taraflar arasındaki iş ticari olmakla birlikte davacının tacir olmadığı, bu durumda cezai şartın indirilmesini talep edebileceği ve %20 oranında indirilmesinin hakkaniyete uygun olacağı, davacı tacir olmamakla birlikte TTK’nın 21/2 gereği ve bono düzenlenmiş olması sebebiyle işin ticari olacağı bu sebeple ticari işlerde uygulanan temerrüt faizinin uygulanması gerekeceği, Türk Borçlar Kanunu’nun 120/2 maddesi ile getirilen sınırlamanın ticari işlerde de uygulanacak emredici nitelikte bir düzenleme olduğu ...” Yarg. 19. HD, E. 2018/1543, K. 2019/4442, 23.9.2019. Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin bu kararındaki olay, izah etmek istediğimiz durumu tam olarak yansıtır niteliktedir. Davacı, tacir olmadığı için tacir olmaya bağlanan bir sonuç olan basiretli tacir gibi davranma zorunluluğuna uyması gerekmez ve ceza koşulunun indirilmesini talep edebilir. Ancak bono düzenlemiş olması sebebiyle yaptığı iş ticari iştir ve bu işe ticari faiz uygulanır.

³⁵⁸ Haksız fiiller bakımından ticari faiz oranlarının uygulanıp uygulanmayacağı konusu doktrinde çokça tartışılmıştır. Bazı yazarlar ticari faizin söz konusu olabilmesi için her iki tarafın da tacir olmasını ararken (Bkz. Arkan, **a.g.e.**, s. 89, dn. 2; Doğanay, **a.g.e.**, s. 238, Uzun Şenol, **a.g.m.**, s. 295), bazı yazarlar yalnızca zarar verenin tacir olmasının yeterli olduğunu belirtmiştir (Bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 115). Doktrinde bir işin ticari iş sayılması için hukuka uygun olması şartı bulunmadığı, dolayısıyla tacirin haksız fiilinin de ticari iş olduğunu vurgulanmaktadır. Bkz. Battal, **Temerrüt Faizi**, s. 66 vd.; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 101, Arkan, **a.g.e.**, s. 73-89; Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 34, Uzun Şenol, **a.g.m.**, s. 294. Aynı yönde bkz. Yarg. 20. HD, E. 2019/391, K. 2019/1391, T. 4.3.2019 “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)’nın 3. maddesi hükmüne göre bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir. Bir işin ticari veya adi olması, farklı kuralların uygulanmasını gerektirir. Bir işin ticari olup olmadığını kanunda öngörülen kurallar uyarınca saptamak gerekir. Eğer iş ticari ise özel ticari kuralların uygulanması zorunlu olur. *Ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işler, yani, haklı veya haksız fiil yahut işletmeyi ilgilendiren her iş ayrık durumlar dışında, ticari iş sayılır...*” Yargıtay bu konuda genel olarak tacirin haksız fiilinin ticari iş sayılarak ticari faizin söz konusu olmasını içtihat etmektedir. Bkz. Yarg. 11. HD, E. 2015/14269, K. 2016/44, T. 11.1.2016.

³⁵⁹ TTK m. 19/f.1: “*Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Ancak, gerçek kişi olan bir tacir, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durum elverişli olmadığını takdirde borç adi sayılır.*” Bu hüküm uyarınca gerçek kişi tacir yaptığı işlemin ticari iş olmadığını ispatlayabileceği için bu adi bir karinedir. Ancak tüzel kişi tacirin ticari işletmesini -şirketi- ilgilendirmeyen işi olamayacağı için tüzel kişi

Aynı hükmün ikinci fıkrasına göre taraflardan biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler³⁶⁰ diğeri için de ticari iş sayılır³⁶¹. Dolayısıyla bu kriterlere uyan işler ticari iş olur ve ticari işlere bağlı bir sonuç olarak bu işlerden doğan para borcuna ticari faiz uygulanır. Ticari iş olarak kabul edilmeyen diğer bütün işlere ise adi iş denir ve bu işler Borçlar Kanunu'nda ve 3095 sayılı Kanun'da düzenlenen genel faiz hükümlerine tabi olurlar.

Ticari işlerde faizin özellikleri, adi işler için söz konusu olan faizin özelliklerinden farklılık gösterir. Adi işlerde anapara faizinin talep edilebilmesi için tarafların sözleşmeye faiz şartı koymuş olması gerekir. Ancak bazı ticari işlerde sözleşmede faiz şartı olmasa dahi faiz istenebilir. Ticaret Kanunu'nda ücret ve faiz isteme için genel hüküm olan 20. maddeye göre *“Tacir olan veya olmayan bir kişiye, ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görmüş olan tacir, uygun bir ücret isteyebilir. Ayrıca, tacir, verdiği avanslar ve yaptığı giderler için, ödeme tarihinden itibaren faize hak kazanır.”* Kanun koyucu verilen avanslar ve yapılan giderler için tarafların faiz şartı koymasına gerek duymamıştır, zira ticari hayat için *“ham madde”* olan paranın kullanılmadığı her an, tacir için bir kayıp olacaktır. Dolayısıyla işin doğası gereği faiz istenebilmelidir³⁶².

tacir için bu bir kesin karine (faraziye)dir. Bu yönde bkz. Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 101; Kürşat Göktürk, “Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi”, **GÜHFD**, C. XIX, S. 2, 2015, s. 3- 44, s. 18. Tüzel kişi tacirin tüketici olabileceği yönünde bkz. İpek Yücer Aktürk, “Tüzelkişi Tacirin Tüketici Sıfatı”, **GÜHFD**, C. XX, S. 2, 2016, s. 103-128.

³⁶⁰ Hükümde açıkça *“sözleşme”* ifadesi kullanıldığı için iki taraf arasında geçerli bir sözleşme olması gerekir. Bu yönde, “6762 sayılı TTK'nın 21/2. maddesinde, taraflardan yalnız biri için ticari iş mahiyetinde olan mukavelelerin, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça diğeri içinde ticari iş sayılacağı düzenlenmiştir. Buna göre TTK'nın 21/2. maddesi uyarınca, ticari temerrüt faizinin uygulanabilmesi için uyumsuzluğun taraflardan birisi için TTK'nın 3. maddesi kapsamında ticari iş olması ve bu ticari işin tacir olan kişi ile tacir olmayan kişi arasında mevcut ‘akdi ilişki-sözleşme’den kaynaklanması şarttır. İki taraf arasındaki uyumsuzluğun örneğin bir haksız fiilden kaynaklanması halinde Kanunun 21/2. maddesinin uygulanması mümkün değildir.” Yarg. HGK, E. 2017/608, K. 2019/810, 27.6.2019.

³⁶¹ Bu yönde bkz. Yarg.13. HD, E. 2016/1421, K. 2018/11137, T. 26.11.2018.

³⁶² Belirtmek gerekir ki, ticari olmayan bazı işler için de ödenen avans ve giderler için faiz istenebilmesi kabul edilmiştir. *Helvacı*, bu durumu düzenleyen hükümleri; “Başkasına ait işin yapılması nedeniyle hak edilen anapara faiz alacağını düzenleyen hükümler” (TBK m. 529, TBK m. 538, TBK m. 627/2), “Alınan bir paranın iadesi sırasında ödenecek anapara faizi” (TBK m. 193, TBK m. 217/1, TBK m. 229/1) ve “Anapara faizini düzenleyen diğer hükümler” (TBK m. 234/2, TBK m. 508/2) şeklinde tasnif etmiştir. Bkz. *Helvacı*, **Faiz**, s. 117 vd.

Paradan yoksun kalmanın sonucu olarak tarafların anlaşmış olmasına gerek olmadan faiz istenebilen bir diğer durum ise ticari tüketim ödücünde söz konusu olur. TBK 387. maddenin 1. fıkrasında adi tüketim ödücü sözleşmesinde taraflarca kararlaştırılmış olmadıkça faiz istenemeyeceği düzenlenmiştir. Ancak aynı maddenin ikinci fıkrasına göre ticari tüketim ödücünde, sözleşmede taraflarca kararlaştırılmış olmasına gerek olmaksızın ödünç alandan faiz talep edilebilir³⁶³.

Son olarak³⁶⁴ adi faiz ile ticari faiz arasındaki en önemli fark, faiz oranları hususunda kendini gösterir. Adi faizde anapara faizi için de temerrüt faizi için de taraflar sözleşmeyle faiz oranını kararlaştırabilirler ancak bu “serbestçe” bir kararlaştırma olmayacaktır. Zira Türk Borçlar Kanunu’nun 88. maddesinde anapara faizine ve 120. maddesinde ise temerrüt faizine üst sınır getirilmiş ve tarafların sözleşmeyle kararlaştırabilecekleri oran kanuni oran üzerinden sınırlamaya tabi tutulmuştur. Ancak ticari faizi düzenleyen TTK m. 8’e göre ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir. Her ne kadar faiz oranını tarafların serbestçe kararlaştırması mümkünse de bu serbestlik ahlaka aykırı bir sonuca ve aşırı yararlanmaya varmamalıdır³⁶⁵. Doktrinde kabul edilen görüşe göre, aşırı derecede yüksek faiz oranı öngörülen bir sözleşmede borçlu tacir, aşırı yararlanma (gabin) hükümlerine (TBK m. 28) dayanarak faizin indirilmesini talep edebilir³⁶⁶. Ancak tacir olmanın sonucu olarak

³⁶³ Helvacı, ödünç sonunda faiz istenemeyeceği konusunda sözleşme yapılabileceğini söylemektedir. Bkz. Helvacı, **Faiz**, s. 116.

³⁶⁴ Ticari işlerde öngörülen faiz ile adi işlerdeki faiz açısından doktrinde ele alınan bir diğer nokta bileşik faiz hususudur. Bu konuya yukarıda Basit Faiz- Bileşik Faiz ayrımı bakımından değinildiği için tekrar ele almıyoruz. Bkz. Bölüm II, 4.2. Basit Faiz- Bileşik Faiz Ayrımı.

³⁶⁵ Arkan, **a.g.e.**, s. 86; Eriş, **a.g.e.**, s. 605. Yarg. HGK (Karşı Oy), E. 2017/1650, K. 2019/507, T. 2.5.2019. “2013 yılında enflasyon oranı %7,4 oranında açıklanmış olup avans faizi oranı %16,50’dir. Davacının talep ettiği temerrüt faizi oranı ise %94,5 olup yıllık enflasyon oranının 12 katından fazladır. Yasal faize göre bakıldığında ise 10 katının da üstündedir. Enflasyonun ve yasal faizin 10 katından fazla olan bir faizin iktisat ilminin verileriyle, ekonomik hayatın göstergeleriyle bağdaşan makul ve mantıklı bir açıklaması bulunmadığı gibi, tavan sınırı getiren kanunun mantığıyla da bağdaşır bir izahı yoktur. **Paranın değer kaybının 10 katını aşan bir temerrüt faizi kararlaştırılması çok fahiş olup ahlaka da aykırı sayılmalıdır. Kaldı ki kişilerin bu aşırı faiz yükü altına sokulması ve bu faizlere geçerlilik tanınması kişileri felakete sürükleyecek ağır bir yük olup mülkiyet hakkını ağır bir biçimde ihlal edeceği gibi, bireylerin dokunulmaz kişiliğine de zarar verecektir.** / Yasa koyucunun ticari hayatın korunması amacıyla kişilerin bu ağır faiz yükü altına girmesini kabul ederek TTK 8. maddedeki faiz serbestisini ticari işlerdeki temerrüt faizi için de kabul ettiğini düşünmek faiz tavan sınırlarının getirilme amacı ve mantığıyla da bağdaşmaz.”

³⁶⁶ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 69; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 318; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 108; Arkan, **a.g.e.**, s. 86; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 109; Reha Poroy, Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, Vedat Kitapçılık, 16. Bası, İstanbul, 2017, s. 137; Kocayusufpaşaoğlu,

tacirin basiretli davranması gerektiği için tecrübesizliğini ileri süremez³⁶⁷, ancak zorda kalma (müzayaka) ihtimaline dayanabilir.

4.4. Anapara Faizi- Temerrüt Faizi Ayrımı

Oluştugu koşullar ve gerçekleştiği döneme göre faiz; anapara (sermaye, kapital, resülmal) faizi ve temerrüt (gecikme) faizi olarak ikiye ayrılır³⁶⁸. Buna göre anapara faizi, vadeye kadarki dönemde söz konusu olan faizken³⁶⁹, temerrüt faizi vadeden sonraki dönemde temerrüde düşülmesi şartına bağlı olarak ortaya çıkan faizdir³⁷⁰.

4.4.1. Anapara Faizi

Anapara (kapital) faizi, bir kapitalden mahrum kalınan süre için kapitalin alacak olarak talep edilebilir (muaccel) olduğu zamana kadarki süreçte işletilen

Borçlar, s. 494; Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 783; Eriş, **a.g.e.**, s. 605; Yüce, **Faiz**, s. 541. Çok yüksek faiz karşılığında tüketim ödünçü verilmesinin diğer tarafın sömürülmesi dolayısıyla aşırı yararlanma olduğunu belirten *Kılıçoğlu*, bu durumda faizin indirilmesi yoluyla dengesizliğin giderilmesinin yanı sıra sözleşmenin geçersiz kılınabileceğini de söylemektedir. Bkz. Kılıçoğlu, **Edim**, s. 950. *Ayrancı*, fahiş ceza koşuluna uygulanan hükmün kıyasen uygulanarak fahiş faiz oranının indirilmesini tacirin basiretli davranması gerektiği için talep edemeyeceğini belirtmektedir. Bkz. Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 101.

³⁶⁷ Yarg. HGK, E. 2007/19-63, K. 2007/52, 27.2.2007. “ ... olayda gabinin unsurlarının da oluşmadığını, zira, gabinden söz edilebilmesi için edimler arasında açık bir oransızlığın, müzayaka halinin ve sömürme kastının bulunması gerektiğini, *bir ticari müessese olan bankanın hafiflik ve tecrübesizliğinden söz edilemeyeceğini...*”

³⁶⁸ Helvacı, **Faiz**, s. 102; Poroy, Yasaman, **a.g.e.**, s. 77; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 312; Arkan, **a.g.e.**, s. 79-80; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 5; Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 905; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 88.

³⁶⁹ Poroy, Yasaman, **a.g.e.**, s. 77; Helvacı, **Faiz**, s. 102; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 312; Arkan, **a.g.e.**, s. 80; Cem Baygın, “Türk Borçlar Kanunu’nun Borç İlişkisinin Hükümleri-Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi Konularında Getirdiği Bazı Yenilik ve Değişiklikler”, **EÜHFD**, C. XIV, S. 3-4, 2010, s. 119-144, s. 122; Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 57.

³⁷⁰ Poroy, Yasaman, **a.g.e.**, s. 77; Helvacı, **Faiz**, s. 102; Arkan, **a.g.e.**, s. 80; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 312; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 101.

faizdir³⁷¹. Anapara faizi bir hukuki işlemten doğabileceği gibi kanundan³⁷² da kaynaklanabilir³⁷³. Örneğin TBK m. 193, TBK m. 217, TBK m. 229, TBK m. 510, TBK m. 529 ve TBK m. 538 hükümlerinde kanun koyucu -bir hukuki işlemle ile kararlaştırılmış olmasını aramadan- faiz istenebileceğini düzenlemiştir. Bu hükümler bakımından bir temerrüt durumundan bahsedilmediği için, bu hükümlere konu olan faizin anapara faizi olduğu söylenebilir.

4.4.2. Temerrüt Faizi

4.4.2.1. Genel Olarak Temerrüt Kavramı ve Temerrüdün Şartları

Bir sözleşmeye/borca aykırılık türü olarak kabul edilen borçlu temerrüdü, ifanın zamanına aykırılık olarak ifade edilebilir. Vadesi gelmiş bir borcu vadesinde ifa

³⁷¹ Yarg. 23. HD, E. 2015/5887, K. 2017/2674, T. 16.10.2017. “Bu durumda, 818 sayılı BK’nın 101/2. (6098 sayılı TBK’nın m. 117.) maddesi hükmü karşısında, genel kurulun belirlediği tarih kesin vade olup, üyenin bir ihtarla ayrıca temerrüde düşürülmesine gerek kalmadan, borcun ifasının istenebileceği kuşkusuzdur. *Anapara faizi ise, borcunun henüz temerrüde düşmeden ödemesi gereken sözleşmeyle kararlaştırılan faizdir.* Bu durumda, kooperatif genel kurullarında kararlaştırılan faiz oranı, TBK’nın 88. maddesinde düzenlenen anapara faizi olmayıp, 120. maddede düzenlenen temerrüt faizine ilişkindir. Kooperatif ile üyesi arasında ticari ilişki bulunmadığından yasal oranda temerrüt faizi uygulanmalıdır.” Benzer kararlar için bkz. Yarg. 23. HD, E. 2015/6367, K. 2016/5131, T. 21.11.2016, Yarg. 23. HD, E. 2015/4715, K. 2016/3813, T. 21.6.2016, Yarg. 23. HD, E. 2015/3451, K. 2016/2292, T. 11.04.2016. Bu Yargıtay kararlarına konu olan olaylar bakımından anapara faizi için yapılan tanım doğru olmakla birlikte, bu tanım genel bir anapara faizi tanımı değildir. Zira anapara faizinin en önemli özelliği vadeye kadarki süreçte söz konusu olmasıdır. (Demir, **a.g.t.**, s. 37) Temerrüt bazı hallerde vadenin gelmesiyle söz konusu olduğu halde, vadenin gelmiş olması (muacceliyet) temerrüt için yeterli değildir. Yargıtay kararlarındaki tanıma benzer tanımlamalar doktrinde de bazı yazarlarca yapılmıştır. “*Anapara (kapital) faizi henüz temerrüde düşmeden ödenmesi gereken faizdir.*” Bkz. Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 5. “*Yani anapara faizi temerrüde düşmeden ödenen faiz türüdür.*” Bkz. Muhammed Akkuş, “**Ticari İş Kavramı ve Ticari İşlerde Faiz**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, 2019, s. 53. Faiz, niteliğine göre yapılan ayırmda anapara faizi ve temerrüt faizi olarak ikiye ayrıldığı için temerrüt hali olmadığında talep edilebilecek faiz, anapara faizidir. Dolayısıyla temerrüt gerçekleşikten sonra artık anapara faizi değil temerrüt faizi söz konusu olacağı hususu göz önünde bulundurularak tanım bu şekilde ifade edilmiş olabilir. Ancak bu tanım anapara faizinin tam karşılığı değildir.

³⁷² TTK m. 20 uyarınca ücret ve faiz isteme kapsamında ve TBK m. 387 uyarınca ticari tüketim ödücü sözleşmesinde taraflarca kararlaştırılmış olmasa dahi faiz istenebilir. Bu maddeler bakımından bir temerrüt şartı aranmadığı için bahsedilen faiz türü anapara faizidir. Bkz. Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Cilt I**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 451. Kılıçoğlu, “*Anapara faizi, sadece konusu para olan sözleşmeden doğabilir.*” demektedir. Bkz. Kılıçoğlu, **Borçlar Genel**, s. 780.

³⁷³ Poroy, Yasaman, **a.g.e.**, s. 77; Helvacı, **Faiz**, s. 102.

etmeyen borçlu, ifada gecikmiş olur. İfada gecikme durumu temerrüt hali için en önemli şart olmakla birlikte yeterli değildir, başka şartların da gerçekleşmesi gerekebilir³⁷⁴. Bunun yanı sıra her gecikmiş ifa hali de bir temerrüt yaratmaz. Bazı borçlarda edimin ifasında gecikme, o borç için imkânsızlık hali doğurabilir. Örneğin bir sempozyumda tebliğ sunma borcunu saatinde yerine getirmeyen profesör için bu borcun ifası artık imkansızlaşmış olur. Bu durumda profesör ifada gecikmiş olmakla birlikte bir temerrüt halinden bahsedilemez. Zira temerrüt yalnızca ifası mümkün borçlarda söz konusu olur.

Borçlunun Temerrüdü üst başlığının altında temerrüdün şartlarının sayıldığı TBK m. 117/f.1 uyarınca “*Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer*”. Dolayısıyla borçlunun temerrüde düşürülmesi için iki şartın var olduğu söylenebilir: borcun muaccel hale gelmiş olması ve alacaklının ihtarı. Birinci fıkra uyarınca durum bu olmakla birlikte maddenin ikinci fıkrasında, ilk fıkrada temerrüdün şartlarından saydığımız ihtarın varlığına gerek duyulmayan temerrüt halleri sayılmıştır. Buna göre “*Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bu günün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için bildirim şarttır*”.

Hükümde belirtilmemekle birlikte temerrüt halinin doğası gereği borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi için ifası mümkün bir borç olması gerekir. İfa edilemeyecek bir borç konusunda borçlunun ifa etmemede ısrarı -dolayısıyla temerrüdü- söz konusu olamaz. Bununla birlikte borçlu temerrüdü için Türk

³⁷⁴ “*Borçlu temerrüdü, borçlunun ifada nitelikli bir gecikmesidir.*” Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 458. Aynı yönde bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, N. 3, s. 217; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 476; Nomer, **a.g.e.**, s. 389; Akkanat, **Borçlu Temerrüdü**, s. 7; Serkan Ayan, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1530. Maddesi Gereğince Borçlunun Temerrüdü”, **DEÜHFD, Prof. Dr. Burhan Ceyhan’a Armağan Özel Sayısı**, C. XII, 2010, (Basım Yılı: 2012), s. 717-793, s. 717; Herdem Belen, “Borçlunun Temerrüdü”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları C. I, Anılar- Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları, 24-25 Mart 2012**, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 412-442, s. 412.

Hukukunda kusur şart değildir³⁷⁵, kusur yalnızca temerrüdün bazı sonuçlarının ortaya çıkmasında rol oynar. Özet olarak borçlunun temerrüde düşebilmesi için ifası mümkün, muaccel bir borç ve alacaklının ihtarı gerekir. Konuyu daha iyi izah edebilmek için bu hususları aşağıda açıklayacağız.

4.4.2.1.1. Borcun Muaccel Olması

Borçlu temerrüdünün söz konusu olabilmesi için borcun muaccel olması, yani alacaklı tarafından talep edilebilir olması gerekir³⁷⁶. Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğüne göre “*muaccel*” kavramı, “*Peşin, hemen ödenmesi gereken*” anlamına gelmektedir³⁷⁷. Hukuken de bu anlamda kullanılan muaccel kavramıyla eceli, yani ifa zamanı gelmiş borç ifade edilir³⁷⁸. TBK m. 90 hükmü de “*İfa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur.*” demek suretiyle bir borç için ifa zamanının ne zaman geleceğini yani borcun ne zaman muaccel olacağını düzenlemektedir. Daha önce de belirtildiği üzere³⁷⁹ bu madde anlamıyla düzenlenen ifa zamanı alacaklının borcun ifasını talep edebileceği zamanı/anı ifade eder. Dolayısıyla aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça her borç doğumu anında talep edilebilir haldedir. Ancak ifa zamanı taraflarca kararlaştırılırsa borç için bir vade tayin edilmiş olur ki o halde vadesi gelmedikçe alacaklı borcun ifasını talep edemez.

³⁷⁵ İsviçre/Türk hukuk sisteminde temerrüt için kusur şartı aranmamakla birlikte Alman hukukunda temerrüt için borçlunun kusurlu olması gerekir (BGB 286/4). Bkz. Rolf H. Weber, **Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Band/Nr. VI/1/5, Die Folgen der Nichterfüllung, Art. 97-109 OR, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen**, Stämpfli Verlag, Bern, 2000, Art. 102, N. 158 vd. Ayrıca bkz. **Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 2, Schuldrecht- Allgemeiner Teil, §§ 241-310 BGB**, Ed: Wolfgang Krüger, C.H. Beck, 8. Bası, Münih, 2019, § 286, N. 111 vd.

³⁷⁶ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 605; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 912; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 458; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 905; Serozan, **Dönme**, s. 237; Barlas, **a.g.e.**, s. 22 vd.; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 476; Helvacı, **Faiz**, s. 104; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 402; Akkanat, **Borçlu Temerrüdü**, s. 8; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 286; Ayan, **1530**, s. 719; Belen, **a.g.m.**, s. 412; Yıldız, **a.g.t.**, s. 4; Uyar, **a.g.t.**, s. 85.

³⁷⁷ Bkz. Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> (Çevrimiçi) E.T. 23.3.2020.

³⁷⁸ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 458; Barlas, **a.g.e.**, s. 21; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 905; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 333; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 480; Belen, **a.g.m.**, s. 417; Yıldız, **a.g.t.**, s. 5; Uyar, **a.g.t.**, s. 85.

³⁷⁹ Bkz. Bölüm I, 4.4. İfanın Zamanı.

Alacaklının ifayı talep edebileceği an gelmiş olmakla birlikte borçlunun borcu ifa etmeme konusunda borçlunun haklı bir sebebi bulunabilir. Haklı bir sebebin bulunması borçlunun temerrüde düşmesine engel olacağından borçlu temerrüdünün söz konusu olabilmesi için yükümlülüğe aykırı davranmış olunmalıdır³⁸⁰. Haklı sebep olarak alacaklının temerrüde düşmüş olması, borçlunun ifadan kaçınmasını sağlayan bir def'i hakkının bulunması örnek verilebilir³⁸¹. Borçlunun def'i hakkı bulunması halinde borç muaccel olmuş olmasına rağmen borçlunun def'i hakkını kullanması borçluyu temerrüde düşmekten kurtarır. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde söz konusu olan ödemezlik def'i bu durumun en klasik örneğidir. TBK m. 97 uyarınca *“Karşılıklı borç yükleyen bir sözleşmenin ifası isteminde bulunan tarafın, sözleşmenin koşullarına ve özelliklerine göre daha sonra ifa etme hakkı olmadıkça, kendi borcunu ifa etmiş ya da ifasını önermiş olması gerekir”*. Dolayısıyla sinallagmatik (her iki tarafa borç yükleyen) sözleşmelerde alacaklı tarafın borçluyu temerrüde düşürebilmesi için kendi borcunu ifa etmiş veya ifasını teklif etmiş olması gerekir. Aksi halde borç muaccel olduğu ve borçlu borçtan haberdar olduğu halde temerrüde düşmez.

Muaccel olmuş borcu, borçlunun bütünüyle ödememiş olması temerrüt hali için yeterlidir. Bu bakımdan kısmi bir ödemede bulunan borçlu da -tabi eğer alacaklı bu kısmi ödemeyi kabul etmişse- kalan kısım için yine de temerrüde düşer. Zira borç muaccel olmuştur ve ödenmesine bir engel yoktur.

4.4.2.1.2. Alacaklının İhtarı

Borcun muaccel hale gelmiş olması, borçlunun temerrüde düşmesi için gerekli olmakla birlikte yeterli değildir³⁸². Kanun koyucu borçlunun borcunu unutabileceğini göz önünde bulundurarak, borçlu temerrüdün ağır sonuçlarıyla karşılaşmadan

³⁸⁰ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 605; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 912; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 905; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 218; Barlas, **a.g.e.**, s. 68; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 404; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 496; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 286- 287.

³⁸¹ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 605; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 912; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 404; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 496.

³⁸² Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 63.

alacaklının borçluya bir ihtarda bulunmasını zorunlu kılmıştır³⁸³. İhtar alacaklının borçluya borcunu hatırlatmak için yönelttiği, borçluya varması gerekli bir irade beyanıdır³⁸⁴. Nitekim doktrinde ihtarın borçluya ulaştığı anda (varma teorisi) hüküm doğurduğu kabul edilmektedir³⁸⁵.

Alacaklı borçluya ihtarda bulunurken borçluyu temerrüde düşürme niyetiyle davranmаса bile borçlu temerrüde düşer³⁸⁶. Bu sebeple doktrinde ihtarın nitelik olarak bir hukuki işlem olmadığı hukuki işlem benzeri fiil olduğu kabul edilir³⁸⁷. Doktrinde kabul edildiği üzere bir şekle tabi değildir³⁸⁸. İfa talepli dava açılması da faks çekilerek

³⁸³ Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 63; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 905; Barlas, **a.g.e.**, s. 34; Haluk Nami Nomer, “Haksız Fiil ile Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Alacaklarda Borçlunun Temerrüdü İçin İhtar Gerekir mi?”, **Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan**, Cilt II, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 1303-1313, s. 1305-1306; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 481; Helvacı, **Faiz**, s. 104; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 290; Ayan, **1530**, s. 719; Yıldız, **a.g.m.**, s. 360; Kürşad Yağcı, “Borcun İfasının, Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Bir Olgunun Gerçekleşmesinden İtibaren Belirli Bir Sürenin Geçmesiyle Muaccel Olacağının Kararlaştırıldığı Hallerde Borçlunun Temerrüde Düşmesi İçin İhtar Şart mıdır? (Vadenin Sonradan Belirli Hale Gelebirliliği Üzerine)”, **İHM**, C. LXXVII, S. 1, 2019, s. 267- 313, s. 271.

³⁸⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 460; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 913; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 906; Barlas, **a.g.e.**, s. 41; Nomer, **a.g.e.**, s. 389; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 486; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 288; Uyar, **a.g.t.**, s. 88. Doktrinde irade beyanları varması gerekli irade beyanları ve varması gerekli olmayan irade beyanları olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu bakımdan vasiyetname, vakıf kurma gibi işlemlerdeki irade beyanı varması gerekli olmayan bir irade beyanıdır. Ancak ihtar, takas, icap, kabul gibi beyanlar varması gerekli beyanlardır. Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 153.

³⁸⁵ Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 76- N. 103; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 462; Barlas, **a.g.e.**, s. 41; Funk, **a.g.e.**, s. 162; Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 155; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 403; Saymen, Elbir, **a.g.e.**, s. 745; Helvacı, **Faiz**, s. 105; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 289; Uyar, **a.g.t.**, s. 89. İhtarın borçluya ulaştığı anda değil daha sonra hüküm doğuracağına ilişkin bir kayıt ihtara eklenebilir. Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 76. Borçluya ihtar sonrasında uygun bir tepki süresi tanınması gerektiğini ve bu uygun tepki süresi sonunda temerrüde düşüleceğini savunan görüş için bkz. Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 489; Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 105 vd.

³⁸⁶ Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 64; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 461; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 906; Serozan, **Genel Bölüm**, § 17, N. 5, s. 219; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 914; Barlas, **a.g.e.**, s. 36; Esener, **a.g.e.**, s. 8-9; Nomer, **a.g.e.**, s. 389; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 481; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 289. “Öyle bazı irade açığa vurmaları vardır ki bunlarda irade doğrudan doğruya *fiili bir sonuca* yönelmiş olduğu halde, hukuk düzeni bu irade açığa vurmasına bir *hukuki sonuç* bağlar. Ancak bu durumda hukuki sonuç irade beyanının içeriğinden çıkmaz. İradesini açığa vuran kişinin, bahis konusu irade açığa vurmasına bağlanan hukuki sonucu istemesine, hatta bilmesine dahi gerek yoktur.” Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar**, s. 84.

³⁸⁷ Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 64; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 461; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 906; Serozan, **Genel Bölüm**, § 17, N. 5, s. 219; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 914; Barlas, **a.g.e.**, s. 36; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 403; Esener, **a.g.e.**, s. 8; Nomer, **a.g.e.**, s. 389; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 486; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 289; Uyar, **a.g.t.**, s. 90.

³⁸⁸ Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 82; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 462; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 906-907; Serozan, **Genel Bölüm**, § 17, N. 5, s. 219; Barlas, **a.g.e.**, s. 38-43; Nomer, **a.g.e.**, s. 39; Funk, **a.g.e.**, s. 162; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 486; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 289; Uyar, **a.g.t.**, s. 90. Tacirler arasındaki işlerde diğer tarafı temerrüde düşürme konusunda TTK m. 18/f. 3 şekil şartı

borcun hatırlatılması da ihtar sayılır³⁸⁹. İhtar bir hukuki işlem olmadığı için HMK m. 200’de düzenlenen ispat kuralına da tabi olmadığı kabul edilmektedir³⁹⁰. Şekle tabi olmamakla birlikte alacaklının borçluya yönelik her irade beyanı veya hareketi de ihtar şartını sağlamaz. Örneğin, alacaklının açacağı tespit davası borcun ifası talebini içermediği için ihtar olarak kabul edilmez.

TBK m. 117/f. 2’nin borçlunun temerrüde düşmesinde ihtarı gerektirmeyen halleri düzenlediğini ifade etmiştik. Bu hallerin başında tarafların borcun ifa edileceği günü belirlemiş olmaları gelir. Madde metnine göre “*Borcun ifa edileceği gün birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bu günün geçmesiyle*” borçlu temerrüde düşmüş olur. Roma Hukukundan bugüne kabul gören “tarih insan yerine ihtar eder” (*Dies interpellat pro homine*) prensibi uyarınca taraflar bir tarih üzerinde anlaşmışlarsa, artık alacaklının borçluya ihtarla bulunmasına gerek yoktur³⁹¹. Kararlaştırılan günün gelmesiyle borçlu temerrüde düşmüş olur. Bu kararlaştırma belirli bir takvim günü şeklinde olabileceği gibi (örneğin 15 Mayıs 2020), hesaplama suretiyle belirlenebilir bir gün de olabilir (örneğin 2020’nin mayıs ayının ortası).

İkinci fıkrada düzenlenen ikinci ihtimale göre ise taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunarak vadeyi belirlemiş olabilir. Bu durumda henüz sözleşme

öngörmüştür. Buna göre “*Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır*”. Bununla birlikte buradaki şekil şartı ihtar için ispat şartı değil geçerlilik şartıdır.

³⁸⁹ Bununla birlikte fatura göndermenin ihtar sayılıp sayılmayacağı doktrinde tartışmalıdır. Bu konudaki tartışmalar ve ayrıntılı bilgi için bkz. Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 68; Barlas, **a.g.e.**, s. 44 vd.; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 403.

³⁹⁰ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 462; Nomer, **a.g.e.**, s. 391; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 915; Barlas, **a.g.e.**, s. 43; Uyar, **a.g.t.**, s. 91.

³⁹¹ Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 110 vd.; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 463; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 916-917; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 908-909; Serozan, **Genel Bölüm**, § 17, N. 5, s. 219; Serozan, **Dönme**, s. 237; Barlas, **a.g.e.**, s. 54; Nomer, **a.g.e.**, s. 391; Antalya, **Cilt V/1**, 3, s. 490; Helvacı, **Faiz**, s. 104-105; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 290; Yağcı, **İhtar**, s. 271; Yıldız, **a.g.m.**, s. 369; Uyar, **a.g.t.**, s. 92.

yapılırken vade belirli değildir ancak taraflardan birinin bildirimiyle belirlenmiş olacaktır. Bu ihtimalde de borçlunun temerrüde düşmesi için ihtar gerek olmaz.

Sözleşmesel ilişkide durum böyle olmakla birlikte haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme halleri için kanun koyucu özel bir düzenleme getirmiştir. Haksız fiillerde borçlu temerrüdü haksız fiilin işlendiği yani unsurlarının tamamlandığı gün gerçekleşmiş kabul edilir. Bu düzenleme bakımından kanun koyucu borcun muaccel olması ile temerrüt hali arasında borçluya bir süre tanımamıştır. Bu düzenleme haksız bir davranışla zarar verenin sonuçlarına katlanması ve daha fazla alacaklı aleyhine sonuç doğurmasına engel olma fikri ile getirilmiş olabilir. Nitekim bu düzenlemeden önce de dürüstlük kuralı ile aynı sonuca ulaşılmaktaydı³⁹². Sebepsiz zenginleşme konusunda ise kanun koyucu ikili bir ayrıma gitmiştir. Buna göre kötünietli zenginleşen zenginleşmenin gerçekleştiği anda temerrüde düşerken, iyiniyetli zenginleşeni temerrüde düşürmek için alacaklının ihtar gerekir. Zira iyiniyetli zenginleşen zenginleşmenin farkında dahi olmayabilir.

4.4.2.1.3. İfası Mümkün Bir Borç Olması

TBK m. 117 anlamında her ne kadar temerrüdün şartlarından sayılmış değilse de borçlu temerrüdünün doğası gereği borcun ifası mümkün olmalıdır³⁹³. Zira imkansızlaşmış bir borcun ifası borçludan talep edilemez. Çünkü borçlu istese de artık mümkün olmadığı için borcu yerine getiremez.

³⁹² Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 147; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 468-469; Buz, **İfa**, s. 104; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 290. *Barlas*, eski kanun döneminde kaleme aldığı eserinde sebepsiz zenginleşmeden doğan borçta dürüstlük kuralının ihtarsız temerrüt halini gerektirdiğini söyleyen yazarları eleştirmiş ve kanunda böyle bir düzenleme olmadığını, haksız fiillere ilişkin hükmün de kıyasen uygulanamayacağını söylemiştir. Bkz. *Barlas*, **a.g.e.**, s. 66. *Nomer*, eski kanun döneminde kaleme aldığı makalesinde her olayda dürüstlük kuralına göre ayrı değerlendirme yapılması gerektiğini, bütün haksız fiillerde ihtar gerek olmadan temerrüt halinin gerçekleştiğinin kabulünün yerinde olmayacağını belirtmiştir. Bkz. *Nomer*, **İhtar**, s. 1306 vd.

³⁹³ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 912; Funk, **a.g.e.**, s. 161; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 903; Serozan, **Dönme**, s. 237; *Barlas*, **a.g.e.**, s. 16; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 404; Antalya, **Cilt V/1**, 3, s. 479; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 287; Akkanat, **Borçlu Temerrüdü**, s. 16-17; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 265; Ayan, **1530**, s. 718; Belen, **a.g.m.**, s. 414; Yıldız, **a.g.t.**, s. 68; Uyar, **a.g.t.**, s. 84.

Borç henüz muaccel olmadan imkansızlaşmışsa borçlu temerrüde düşmeden imkânsızlık hali doğmuş olur ki bu halden sonra da temerrüt hali söz konusu olamaz³⁹⁴. Bu durumda imkânsızlık hükümlerine göre borçlunun sorumluluğuna gidilir. Ancak borç muaccel olduktan sonra edimin ifası imkansızlaşmışsa; imkansızlaşma anına kadarki süreçte temerrüt hükümleri, sonrasında imkânsızlık hükümleri uygulanır³⁹⁵.

İmkânsızlığın söz konusu olduğu bir borç ilişkisinde temerrütten bahsedilemeyecektir ancak bazı borçlarda imkânsızlık söz konusu olamaz. Konumuz bakımından önem arz eden bu durumu ifade etmek gerekir ki para borçlarında imkânsızlık olmaz³⁹⁶. Borçlunun ekonomik durumu el vermese dahi dünya üzerinde para tükenemeyeceği için paranın imkansızlaşması mümkün değildir. Dolayısıyla para borçlarında borçlunun bir def'i imkânı bulunmadığı müddetçe temerrüt her zaman mümkündür.

4.4.2.2. Temerrüdün Para Borcundaki En Önemli Sonucu: Temerrüt Faizi

Borçlu temerrüdünün her borç için geçerli olan genel sonuçları TBK m. 118 ve TBK m. 119'da düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler ile kanun koyucu, “*ahde vefa*” (*pacta sunt servanda*) ilkesi uyarınca borçlunun söz verdiği gibi borcunu zamanında ifa etmesi gerektiği kabulüyle, zamanında borcunu ifa etmeyen borçlunun alacaklının uğrayacağı zararları tazmin etmesi yani gecikme tazminatı ödemesi gerektiğine hükmetmiştir. İfa etmede gecikerek mütemerrit olan borçlu karine gereği

³⁹⁴ Serozan, ifa imkansızlığı ile temerrüt arasındaki ayrımı “*anlamsız ikilik*” olarak nitelendirmekte ve bu ayrımın yalnızca aynen ifa istemini ilgilendirdiğini belirtmektedir. Bkz. Serozan, **Dönme**, s. 241. Bununla birlikte yazar iki kavram arasındaki farkı “*İmkânsızlık, borçlunun edimini istese de yerine getirememesidir. Borçlu temerrüdü ise borçlunun edimini yerine getirebileceği halde, onu yerine getirmek istememesidir.*” diyerek ifade etmiştir. Bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, s. 216.

³⁹⁵ Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 903-904; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 287; Zeytinoğlu, **a.g.m.**, s. 254. Tekinay, temerrüt sonrası borcun imkansızlaşması halinde temerrüt hükümlerinin uygulanacağını söylemektedir. Bkz. Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 912.

³⁹⁶ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 98; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 303- s. 479; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 342; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 265; Helvacı, **Contract**, s. 103; Gündoğdu, **a.g.e.**, s. 38; Makaracı, **a.g.m.**, s. 322. İİK m. 143 ve m. 251’de düzenleme alanı bulan “Borç Ödemeden Aciz Vesikası”nın da para borçlarında imkânsızlık olmayacağının bir göstergesi olduğu yönünde bkz. Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 41.

kusurludur³⁹⁷. Zira sözleşmeye aykırı davranarak zarara sebebiyet vermiştir. Ancak aksi ispat edilebilir. Eğer borçlu temerrüde düşmede kusuru olmadığını ispat edemezse bu zarardan sorumlu olacaktır.

Para borçlarında temerrüt halinde, borçlunun gecikme tazminatının bir görünümü³⁹⁸ olan temerrüt faizini ödeme yükümlülüğü doğar. Temerrüt faizi sözleşmede hüküm bulunmasına gerek olmadan, kanun gereği kendiliğinden işler³⁹⁹. Ancak alacaklı talep etmedikçe, hâkim re'sen temerrüt faizi ödenmesine hükmedemez⁴⁰⁰.

Temerrüt faizi, *ratio legis* bakımından gecikme tazminatının bir görünümü olmakla birlikte, para borçlarının kendi disiplinini oluşturan kanun koyucu, temerrüt faizini bazı farklı hükümlere tabi kılmıştır. Buna göre diğer borçlarda temerrüde düşmede kusuru olmadığını ispat ederek gecikme tazminatı ödemekten kurtulabilen borçlu, temerrüt faizinde kusursuzluğunu ispat ederek bu yükümlülüğünden kurtulamaz⁴⁰¹. Dolayısıyla kusur şartına bağlı olmadan borçlunun temerrüt faizi ödeme

³⁹⁷ TBK m. 112'de "*Borç hiç veya gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür.*" hükmüyle bir kusur karinesi kabul edilmiştir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Bkz. Cengiz Koçhisarlıoğlu, "Karine ve Borçlar Kanununun 96. maddesindeki Kusur Karinesi", **Yargıtay Dergisi**, C. X, S. 4, 1984, s. 272-286; Esra Bahar Kaya, "Sözleşmeye Aykırılıkta Kusur Karinesi", **Sorumluluk Hukuku - Seminerler 2018**, Ed: Başak Baysal, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 279-302). TBK m. 118'de düzenlenen "gecikme tazminatı" bu kusur karinesinin bir görünüm biçimidir. Bu yönde bkz. Belen, **a.g.m.**, s. 414.

³⁹⁸ "Para borçlarında kusurlu temerrüt (direnme) nedeniyle istenebilecek tazminatı, BK 105 ayrıca düzenlemiştir. Bu madde aslında BK 102/I' deki (TBK m. 118) esasın para borçlarına uygulanmasından başka bir şey değildir." Bkz. Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 925. Aynı yönde bkz. Ayrancı, **a.g.e.**, s. 66.

³⁹⁹ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 930; Nomer, **a.g.e.**, s. 403, N. 190; Yağcı, **Üst Sınır**, s. 422; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 514; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 66; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 102; Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 42; Belen, **a.g.m.**, s. 418; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 284.

⁴⁰⁰ Yarg. 17. HD, E. 2016/2574, K. 2018/12261, T. 17.12.2018. "6100 sayılı HMK' nun 26. maddesindeki taleple bağlılık kuralı gereği, davaya konu edilen manevi tazminatlar için, dava ve ıslah dilekçesinde temerrüt faizi talebinde bulunmayan davacı taraf lehine hükmedilen manevi tazminatlar yönünden faize karar verilmeyişinde bir usulsüzlük bulunmamasına göre; davacılar vekilinin tüm temyiz itirazları ile davalı vekilinin aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan sair temyiz itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir." Aynı yönde bkz. Yarg. 19. HD, E. 2016/18766, K. 2018/4021, T. 11.9.2018.

⁴⁰¹ Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 160; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 493; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 930; Barlas, **a.g.e.**, s.127- 134; Nomer, **a.g.e.**, s. 404, Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 514; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 406; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 71; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 284; Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 42; Belen, **a.g.m.**, s. 419; Kılıçoğlu, **Munzam Zarar**, s. 7; Yüce, **Faiz**, s. 545.

yükümlülüğü vardır. Bu sebeple Yargı kararlarında ve doktrinde temerrüt faizinin “*ödenmesi zorunlu en az miktar*” olduğu vurgulanmıştır⁴⁰². Alacaklının temerrüt faizi isteyebilmek için uğradığı zararı ispatlaması da gerekmez⁴⁰³. Uğranılan zarar ispat edilmeden istenebildiği ve borçlunun mutlaka ödemesi gereken bir miktar olduğu için, doktrinde ve yargı kararlarında temerrüt faizinin bir tür “*götürü tazminat*” olduğu belirtilmiştir^{404, 405}. Kanaatimizce temerrüt faizinin götürü tazminat olduğunu söylemek mümkün olmakla birlikte, temerrüt faizini sözleşmesel götürü tazminattan ayıran önemli bir hususa da değinmek gerekir. Sözleşmesel götürü tazminatta taraflar anlaşarak en baştan tazminat miktarını belirlerler⁴⁰⁶. Alacaklının zararı bu tazminat miktarından fazla olsa dahi alacaklı, götürü belirlenmiş miktardan daha fazlasını talep edemez⁴⁰⁷. Ancak daha önce izah edildiği üzere temerrüt faizini aşan bir zarar söz konusu olduğunda, TBK m. 122 uyarınca alacaklı -zararını ispat etmek suretiyle- bu munzam zararın tazminini talep edebilir.

⁴⁰² Bkz. Bölüm II, 3.2.2. Munzam Zarar, dn. 263.

⁴⁰³ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 493; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 930; Serozan, **Genel Bölüm**, § 17, s. 224; Barlas, **a.g.e.**, s.127-133 vd.; Nomer, **a.g.e.**, s. 403-404, Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 406; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 514; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 71; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 284; Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 42; Belen, **a.g.m.**, s. 419; Kılıçoğlu, **Munzam Zarar**, s. 7; Yüce, **Faiz**, s. 545.

⁴⁰⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 493; Barlas, **a.g.e.**, s. 135; Serozan, **Genel Bölüm**, § 17, N. 7, s. 224; Serozan, **Paranın Alım Gücü**, s. 44; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 527-528; Arkan, **a.g.e.**, s. 80; Nomer, **Sebepsiz**, s. 225; Mehmet Erdem, “Tazminatın Götürü Olarak Belirlenmesi”, **Gazi Üniversitesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu**, Ankara, 2009, s. 97-124, s. 99; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 101; Yağcı, **Üst Sınır**, s. 422; Kapancı, **Götürü Tazminat**, s. 657, dn. 4; Şafak Parlak Börü, “Götürü Tazminat Kavramına Bir Bakış”, **TBB Dergisi**, S.129, 2017, s. 195-228, s. 197, dn. 8; Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 40. Temerrüt faizinin tazminat olduğu yönünde bkz. Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 920-921; Battal, **Temerrüt Faizi**, s. 58; Helvacı, **a.g.m.**, s. 239; Yüce, **Faiz**, s. 545. Temerrüt faizinin zarar oluşmasa bile istenebilmesinden ötürü tazminat olmadığı yönünde bkz. Yıldırım, **a.g.e.**, s. 284. Uğranılan zarar ispat edilmeden istenebildiği ve borçlunun kusursuz dahi olsa mutlaka ödemesi gereken bir miktar olduğu için temerrüt faizinin para borcunu ifade gecikmenin cezası olduğu yönünde bkz. Belen, **a.g.m.**, s. 419.

⁴⁰⁵ Yarg. HGK, E. 1996/5-144, K. 1996/503, T. 19.6.1996, “... geçmiş günler faizinin ödenmesi için, borçlunun kusurlu olup olmadığı; alacaklının da bu geç ödemedan dolayı bir kayba ya da zarara uğrayıp uğramadığı sonuca etkili değildir. Mevcut para borcunun geç ödenmesi, bu faizin ödenmesi için yeterli olup, bu hali ile gecikme faizi geç ödemedan kaynaklanan **götürü bir tazminat** olarak nitelendirilebilir.” (HukukTürk, Çevrimiçi) E.T. 7.4.2020.

⁴⁰⁶ Kapancı, **Götürü Tazminat**, s. 656- 657; Erdem, **Tazminat**, s. 98-99; Atamer, **Ceza Koşulu-Götürü Tazminat**, s. 110; Kılıçoğlu, **Edim**, s. 951; Öktem Çevik, **a.g.m.**, s. 101; Parlak Börü, **a.g.m.**, s. 197; Canberk Değerliyurt, “Götürü Manevi Tazminat”, **Sorumluluk Hukuku-Seminerler 2018**, Ed: Başak Baysal, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 119- 160, s. 123.

⁴⁰⁷ Bu yönde bkz. Erdem, **Tazminat**, s. 99-100; Kapancı, **Götürü Tazminat**, s. 657, dn. 4. Borçlunun götürü tazminatın karşılamadığı zararı varsa TBK m. 112’ye dayanarak aşan kısmı talep edebileceği yönünde bkz. Parlak Börü, **a.g.m.**, s. 212.

Temerrüt faizi en erken temerrüt halinin gerçekleşmesiyle işlemeye başlar. TBK m. 121/ f. 2 uyarınca tarafların anlaşarak temerrüt hali oluşmadan faizin işleyeceğini kabul etmeleri halinde, ceza koşuluna ilişkin hükümler uygulanır ⁴⁰⁸.

4.4.2.3. TTK m. 1530 Hükümü Uyarınca Borçlu Temerrüdü

Borçlar hukuku bakımından borçlu temerrüdünün şartları yukarıda izah edildiği gibidir. Bununla birlikte 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1530. Maddesinde, ticari işletmeler arasında akdedilen mal ve hizmet tedariki sözleşmelerinde para borçlusunun temerrüdü⁴⁰⁹ bakımından farklı düzenlemeler öngörülmüştür. “*Ticari hükümlerle yasaklanmış işlemler ile mal ve hizmet tedarikinde geç ödemenin sonuçları*” kenar başlıklı TTK m. 1530 hükümü özellikle ihtarsız temerrüt, ödeme süresi (vade) ve temerrüt faizi bakımından getirdiği düzenlemelerle TBK m. 117 ve devamındaki hükümlerden ayrılmaktadır.

Mal ve hizmet üreten küçük ticari işletmelerin büyük işletmelerle yaptıkları sözleşmelerde para alacaklarına geç kavuşması ekonomik sıkıntıları beraberinde getirdiğinden kanun koyucu para alacaklısını korumak amacıyla alacaklı lehine para

⁴⁰⁸ TBK m. 121/f. 2 hükümü “Faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girildiği veya dava açıldığı günden başlayarak, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür.” diyen birinci fıkradan sonra gelerek, “Buna aykırı olarak yapılan anlaşmalar, ceza koşulu hükümlerine tabi olur.” şeklinde ifade edilmiştir. Hükümün ifade edilişi bakımından doktrinde farklı yorumlarda bulunulmuştur. Bazı yazarlar, hükümü tarafların temerrüt hali oluşmadan faizin işleyeceğini kabul etmeleri halinde, ceza koşuluna ilişkin hükümlerin uygulanacağı şeklinde yorumlamışken (bkz. Nomer, **a.g.e.**, s. 405, N. 190.5; Yağcıoğlu, **a.g.e.**, s. 125); bazı yazarlar tarafların temerrüt faizine temerrüt faizi yürütme şeklinde fahiş miktarlara ulaşacak bileşik faiz öngörmeleri halinde ceza koşuluna ilişkin tenkis hükümlerinin uygulanacağı şeklinde yorumlamışlardır (bkz. Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 105; Belen, **a.g.m.**, s. 421).

⁴⁰⁹ Doktrinde, TTK m. 1530 hükmünde yalnızca para borcundaki temerrüt halinin düzenlendiği kabul edilmektedir. Sözleşmeden kaynaklanan para borcu dışındaki mal teslimi borcunda temerrüt halinde Borçlar Kanunu'nun ilgili hükümlerinin (TBK m. 117 vd.) uygulama alanı bulacağı belirtilmektedir. Bkz. Ayan, **1530**, s. 734; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 259; Yağcı, **İhtar**, s. 278; Yıldız, **a.g.m.**, s. 365; Arslan Kaya, **Ticari İşletmeler Arasındaki Mal veya Hizmet Tedariki Sözleşmelerine İlişkin TTK 1530 Düzenlemesi ile TBK'nın Genel Hükümlerinin Karşılaştırılması**, <http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/1530.pdf>, (Çevrimiçi), E.T. 8.5.2020; Betül Aktaş, “Mal veya Hizmet Tedariki Sözleşmelerinde Borçlu Temerrüdü ve Bunun Sonuçları (TTK 1530)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013, s. 25.

borcunun ifasını hızlandırıcı düzenlemeler öngörmüştür⁴¹⁰. Bu düzenlemeler Ticaret Kanunu Tasarısı'nın ilk halinde bulunmamasına rağmen, 6102 sayılı Ticaret Kanunu'na Avrupa Parlamentosu ile Konseyin 19 Haziran 2000 tarihli ve 2000/35/EC sayılı, Geç Ödemelerle Mücadele Yönergesini değiştiren 2011/7 sayılı Avrupa Birliği Yönergesinin esasları çerçevesinde eklenmiştir⁴¹¹.

4.4.2.3.1. TTK m. 1530 Uyarınca İhtarsız Temerrüt ve Ödeme Süresi

TTK m. 1530 düzenlemesinde genel hükümlere göre farklılık gösteren ilk mesele hükmün ikinci ve dördüncü fıkralarında düzenlenen ihtarsız temerrüt halidir. Madde sistematigi bakımından ihtarsız temerrüt olgusunun sözleşmede vadenin belirlenmiş olup olmamasına göre iki ayrı şekilde düzenlendiği görülmektedir. Buna göre sözleşmede vade belirlenmişse ikinci fıkra uyarınca vadenin gelmesiyle, vade belirlenmemişse dördüncü fıkra uyarınca -bazı durumların gerçekleşmiş olması şartıyla- otuz günlük sürenin sonunda alacaklı tarafından ihtarda bulunulmasına gerek olmadan⁴¹² borçlu temerrüde düşmüş olur.

⁴¹⁰ Yeşim M. Atamer, Gül Okutan-Nilsson, "Para Alacaklısının Geç Ödemelere Karşı Korunmasına İlişkin Yeni TK m. 1530 Düzenlemesi ve Uygulama Alanı", **BATİDER**, C XXIX, S 3'ten ayrı bası, 2013, s. 31-82, s. 33; Kendigelen, **a.g.e.**, s. 603; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 248; Ayan, **1530**, s. 735; Pınar Çağlayan, "Avrupa Birliği Yönergeleri ve Alman Hukukundaki Deneyimler Işığında Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları (TTK Md. 1530)", **BATİDER**, C. XXVII, S. 2, 2011, s. 173-243, s. 177 vd.; Arkan, **a.g.e.**, s. 179; Yıldız, **a.g.m.**, s. 361-362; Aktaş, **a.g.t.**, s. 11; Pınar Güzel, "Avrupa Birliği Mevzuatı Işığında Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Ticari İşlemlerde Geç Ödeme ve KOBİ'lerin Korunması", **TBB Dergisi**, S. 96, 2011, s. 319-330, s. 320; Başak Şit, Murat Gürel, "Yeni Türk Ticaret Kanunu ile Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun'a İlişkin TBMM Genel Kurul Görüşmelerinde Verilen Önergeler ve Gerekçeleri", **BATİDER**, C. XXVI, S. 4, 2010, s. 209-310, s. 298.

⁴¹¹ <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c090/tbmm23090051.pdf> , s. 169, (Çevrimiçi), E.T. 13.5.2020. 2000/35/EC sayılı Yönergenin amacı konusunda bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, § 17, s. 220; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 248-249; Sophie A. Hausler, "Directive 2000/35/EC on Combating Late Payment in Commercial Transactions", **Columbia Journal of European Law**, C. VII, S. 2, 2001, s. 293-296, s. 293 vd.; Gerard McCormack, "Retention of Title and the EC Late Payment Directive", **Journal of Corporate Law Studies**, C. I, S. 2, 2001, s. 501-518, s. 502 vd. 2000/35/EC sayılı Yönergenin Alman hukukuna aktarımı konusunda yapılan düzenlemeler için bkz. Ayrancı, **a.g.e.**, s. 76 vd.

⁴¹² TTK m. 1530'un temerrüt için ihtar yükümlülüğünü kaldırmadığı yönündeki Bölge Adliye Mahkemesi kararı için bkz. BAM, E. 2019/483, K. 2020/196, T. 10.3.2020.

a) *Sözleşmede vade öngörülmüşse;*

Vadenin gelmesiyle borçlu temerrüde düşmüş olur. Bu hususu ikinci fıkra “*Ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan işlemlerde, alacaklı, kanundan veya sözleşmeden doğan tedarik borcunu yerine getirmiş olmasına rağmen, borçlu, gecikmeden sorumlu tutulamayacağı hâller hariç, sözleşmede öngörülmüş bulunan tarihte veya belirtilen ödeme süresinde borcunu ödemezse, ihtar gerek olmaksızın temerrüde düşer.*” şeklinde ifade etmiştir. Kanun koyucu bu fıkra (TTK m. 1530/f.2) ihtarsız temerrüt için gereken vadeye uymama halini “*sözleşmede öngörülmüş bulunan tarihte veya belirtilen ödeme süresinde borcunu ödemezse*” diyerek ifade ettiği için bu ihtarsız temerrüt halinin yalnızca belirli vadede mi yoksa sözleşmede vade bulunan bütün haller için mi geçerli olduğu açık değildir. Doktrinde Atamer/Okutan-Nilsson, hükümde geçen “sözleşmede öngörülmüş tarih veya ödeme süresi” kavramlarının yalnızca sözleşmede belirli vade özelliğini taşıyacak şekilde tarih saptandığı halleri ifade edecek şekilde yorumlanması gerektiğini söylemektedir⁴¹³. Kanaatimizce de bu fıkra ifade edilmek istenen belirli vade halindeki temerrüttür. Nitekim bu görüşün kabulü halinde bu fıkra olmasaydı da borçlu TBK m. 117/f.2 uyarınca ihtar gerek olmadan temerrüde düşürülebilecekti⁴¹⁴.

b) *Sözleşmede vade öngörülmemişse;*

TTK m. 1530/f.4 hükmü devreye girecek ve borçlunun temerrüdü bu fıkraya göre belirlenecektir. Esasen TBK m. 90’a göre “*sözleşmede vade öngörülmemişse veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur*”. Ancak bu muacceliyet sonrası borçlunun temerrüdü için -kural olarak- ihtar gerekir. Bununla birlikte ihtarsız temerrüt hali öngören dördüncü fıkra tarafların sözleşmede hiçbir düzenleme yapmamış olmaları ihtimalinde muacceliyetin ne zaman gerçekleşeceğini düzenlememiş, yalnızca belirli süreler sonunda gerçekleşecek olan temerrüt halini düzenlemiştir⁴¹⁵. Fıkraya göre sözleşmede vade öngörülmemişse

⁴¹³ Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, 38. Aynı yönde bkz. Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 284; Ayan, **1530**, s. 756. Aksi yönde bkz. Çağlayan, **a.g.m.**, s. 219 vd.; Kaya, **Tablo**.

⁴¹⁴ Bu yönde bkz. Kendigelen, **a.g.e.**, s. 605; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 283; Ayan, **1530**; s. 756-757.

⁴¹⁵ Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, 38-39.

borçlu aşağıdaki sürelerin sonunda ihtarla gerek kalmadan temerrüde düşmüş olur ve alacaklı faize hak kazanır:

- “a) Faturanın⁴¹⁶ veya eş değer ödeme talebinin borçlu tarafından alınmasını takip eden otuz günlük sürenin sonunda*
- b) Faturanın veya eş değer ödeme talebinin alınma tarihi belirsizse mal veya hizmetin teslim alınmasını takip eden otuz günlük sürenin sonunda*
- c) Borçlu faturayı veya eş değer ödeme talebini mal veya hizmetin tesliminden önce almışsa, mal veya hizmetin teslim tarihini takip eden otuz günlük sürenin sonunda*
- d) Kanunda veya sözleşmede, mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirme usulünün öngörüldüğü hâllerde, borçlu, faturayı veya eş değer ödeme talebini, kabul veya gözden geçirmenin gerçekleştiği tarihte veya bu tarihten daha önce almışsa, bu tarihten sonraki otuz günlük sürenin sonunda; şu kadar ki, kabul veya gözden geçirme için sözleşmede öngörülen süre, mal veya hizmetin alınmasından itibaren otuz günü aşıyor ve bu durum alacaklının aleyhine ağır bir haksızlık oluşturuyorsa, kabul veya gözden geçirme süresi mal veya hizmetin alınmasından itibaren otuz gün olarak kabul edilir.”*

Böylelikle hükümde küçük işletmelerin büyük işletmelere ihtar çekme konusundaki çekincelerini dikkate alarak belirli olgulara bağlanmış bir “otomatik temerrüt” hali öngörülmüştür⁴¹⁷. Bu hükümle otomatik temerrüt öngörülmüş olmakla birlikte sözleşmede vade belirtilmediği için TBK m. 117 kapsamında alacaklının otuz günlük süreleri beklemeden usulüne uygun bir ihtarla borçluyu temerrüde düşürmesi her zaman için mümkündür⁴¹⁸.

Taraflar sözleşmede vadeyi belirlemişlerse temerrüt bakımından f. 2 hükmü devreye girecektir ancak tarafların vadeyi belirleme serbestisi TTK m. 1530/f.5’e göre sınırsız değildir. Buna göre “Sözleşmede öngörülen ödeme süresi, faturanın veya eş değer ödeme talebinin veya mal veya hizmetin alındığı veya mal veya hizmetin gözden geçirme ve kabul usulünün tamamlandığı tarihten itibaren en fazla altmış gün olabilir”. Bu şekilde bir sınırlamaya gidilmiş olmasının sebebi ödeme sürelerinin çok uzun tutularak büyük işletmelerin bu sözleşmeler üzerinden kendilerine bir nevi

⁴¹⁶ Faturanın otuz günden daha kısa bir süre belirtilerek açık ödeme talimatı içermesi durumunda, belirtilen sürenin geçerli olacağı ve bu hükümle bağlı kalınmadan ihtarla temerrüt halinin gerçekleşeceği yönünde bkz. Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, 39.

⁴¹⁷ Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, 39; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 287; Yıldız, **a.g.m.**, s. 371; Aktaş, **a.g.t.**, s. 113. 2000/35/EC sayılı Yönerge bakımından bkz. Pilar Perales Viscasillas, “Late Payment Directive 2000/35 and the CISG”, **Pace International Law Review**, C. XIX, S. 1, 2007, s. 125-142, s. 131; McCormack, **a.g.m.**, s. 502.

⁴¹⁸ Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, 39; Arkan, **a.g.e.**, s. 178; Kaya, **Tablo**, Çağlayan, **a.g.m.**, s. 239.

finansman sağlayarak küçük işletmeleri nakit sıkıntısına sokma ihtimalidir⁴¹⁹. Ancak bu ihtimali bertaraf etmek için getirilmiş olan ödeme süresi sınırlaması emredici bir kural değildir. Alacaklı aleyhine ağır derecede haksız bir durum yaratmamak koşuluyla taraflar anlaşarak *-açık bir anlaşma yapılması suretiyle-* ödeme süresinin altmış günden fazla olacağını kararlaştırabilirler (TTK m. 1530/f.5/c.2). Bununla birlikte fıkranın üçüncü cümlesine göre *“alacaklının küçük yahut orta ölçekli işletme (KOBİ) veya tarımsal ya da hayvansal üretici olduğu veya borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatını taşıdığı hâllerde, ödeme süresi, altmış günü aşamaz”*. Beşinci fıkranın bu son cümlesi ifade ediliş tarzı bakımından sıkıntılı olduğu için, hangi taraflar arasındaki sözleşme için emredici kural getirdiği açık değildir. Zira ikinci *“veya”* bağlacının varlığı, alacaklı KOBİ veya üretici iken borçlunun büyük ölçekli işletme olması ihtimalini seçimlik hale getirmektedir. Doktrinde baskın olarak ikinci *“veya”* bağlacının *“ve”* olması/olarak anlaşılması gerektiği belirtilmiştir⁴²⁰. Bununla birlikte son cümlelerin açık olduğunu kabul ederek, alacaklının KOBİ veya üretici olduğu ihtimalde borçlunun büyük işletme olmasının zorunlu olmadığını bu sebeple iki KOBİ arasındaki sözleşmede de bu emredici kuralın geçerli olacağını kabul eden yazarlar vardır⁴²¹. Kanaatimizce bu cümledeki *“veya”* bağlacının *“ve”* olarak anlaşılması daha yerinde olacaktır. Zira bu emredici kuralın iki KOBİ veya KOBİ ile üretici arasındaki sözleşmede geçerli olacağını kabul etmek TTK m. 1530’un büyük işletmeler karşısında üretici küçük işletmeleri koruma amacının ötesine geçmeye sebep olabilir.

TTK m. 1530/ f. 2 uyarınca borçlunun temerrüde düşmesi noktasında TBK m. 117 vd. düzenlemelerinden ayrılan ve doktrinde tartışmaya yol açan bir diğer husus da temerrüde düşme hususunda kusurun rolüdür. TTK m. 1530/f. 2’de borçlunun, *“gecikmeden sorumlu tutulamayacağı haller hariç”* olmak üzere temerrüde düşeceği ifade edilmiştir. TBK m.117 uyarınca borçlunun temerrüde düşmesi için kusurlu

⁴¹⁹ Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, s. 45. Ödeme süresinin direktif/ kanun koyucu tarafından belirlenmesinin sözleşme özgürlüğünü zedelediği yönünde bkz. Perales Viscasillas, **a.g.m.**, s. 132.

⁴²⁰ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 605; Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, s. 50; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 273-274; Ayan, 1530, s. 747-748; Kaya, **Tablo**; Levent Yaralı, **Ticari İşletmeler Arasındaki Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları (TK 1530)**, <http://www.ticaretkanunu.net/ticari-isletmeler-arasindaki-mal-ve-hizmet-tedarikinde-gec-odemenin-sonuclari-ttk-1530/> (Çevrimiçi), E.T. 13.5.2020.

⁴²¹ Çağlayan, **a.g.m.**, s. 232; Güzel, **a.g.m.**, s. 329.

olması gerekmez. Kusur ancak gecikme tazminatı bakımından önem arz eder. Bununla birlikte yalnızca para borçlarında söz konusu olan temerrüt faizi bakımından ne borçlunun kusurlu olması ne de alacaklının zarara uğraması gerekir. Bu sebeple TTK m. 1530/f.2 hükmü temerrüt için kusur şartı aradığı izlenimi verdiği⁴²², yorumlanması konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bir görüşe göre TTK m. 1530/f.2 hükmü, Borçlar Kanunu’nun getirdiği sistemden ayrı düşünülmemeli ve dar yorumlanmalıdır⁴²³. Zira TTK m. 1530/f. 2 bakımından temerrüt için kusur şartı arandığı kabul edilirse bu hükmün kapsamına giren mal ve hizmet tedariki sözleşmesinin tarafı para borçlusu -ki bu borçlu büyük bir işletme, dolayısıyla basiretli tacirdir- kusuru bulunmadığını ispat ederek temerrüde düşmekten kurtulabilecekken, bu hükmün kapsamına girmeyen para borçlusu kusursuzluğunu ispat etse dahi temerrüde düşecek ve temerrüt faizi ödemek zorunda kalacaktır. Hükmün dar yorumlanması gerektiğini savunan Ayan, “*gecikmeden sorumlu tutulamayacağı haller hariç*” ifadesinin “*borçlunun davranışının objektif borca aykırı bir davranış niteliği taşımadığı haller hariç*” olarak algılanması gerektiğini belirtmektedir⁴²⁴. Zira borçlu temerrüdü için kusur aranmamakla birlikte borçlunun davranışının objektif bir borca aykırı davranış niteliğinde bulunması gerekir⁴²⁵. Bir borca aykırılık olmadığı halde -örneğin ödemezlik defî hakkı bulunduğu halde- borcun geciktirilmesi temerrüt oluşturmaz. Doktrinde ileri sürülen diğer görüşe göre ise TTK m. 1530 bakımından temerrütte kusur, Borçlar Hukuku sisteminden ayrılan TTK m. 1530/f.7 hükmünde öngörülen temerrüt faizi oranlarının uygulanabilmesinde rol oynar. Buna göre kusurlu şekilde temerrüde düşen borçlu için TTK m. 1530/f.7 hükmü geçerli olmalı, kusuru bulunmadan temerrüde düşen borçlu ise genel hükümlere tabi olmalıdır⁴²⁶.

⁴²² Bazı yazarlarca TTK m. 1530/f.2 hükmünde temerrüt için kusur şartı arandığı kabul edilmektedir. Bkz. Arkan, **a.g.e.**, s. 178; Buz, **İfa**, s. 105. TTK m. 1530/f.2 hükmü bakımından temerrüt için kusur arandığını kabul eden Buz, hükmün Alman Hukukundaki gibi Borçlar Kanunu’nda düzenlenmesinin sıkıntılar yaratacağını ifade ederek Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiş olmasını isabetli bulmaktadır. Bkz. Buz, **İfa**, s. 105.

⁴²³ Ayan, **1530**, s. 773 vd.; Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, s. 60; Yıldız, **a.g.m.**, s. 368. Hükmün dar yorumlanması konusunda Kaya, TTK m. 1530’un bir değişiklik getirmediğini, borçlu kusurlu da olsa kusursuz da olsa temerrüdün gerçekleşeceğini belirtmektedir. Bkz. Kaya, **Tablo**.

⁴²⁴ Ayan, **1530**, s. 774.

⁴²⁵ Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 297 vd.; Ayan, **1530**, s. 774; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 496; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 404.

⁴²⁶ Çağlayan, **a.g.m.**, s. 230 vd. Bu görüşün Avusturya kanun koyucusunun Yönergeyi iç hukuka aktarırken yürüttüğü mantıkla paralel olduğu yönünde bkz. Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, s. 58-59. *Kendigelen*, maddenin farklı yorumlara açık olması durumunu gereksiz tartışmalar yaratması

Kanaatimizce Borçlar Kanunu'nun getirdiği sistemle uyumlu olması sebebiyle ilk görüşün kabulü daha yerinde görünmektedir.

4.4.2.3.2. TTK m. 1530 Uyarınca Temerrüt Faizi

TTK m. 1530'da ihtarsız temerrüt ve kısa ödeme süreleriyle borçlu üzerinde bir baskı oluşturan kanun koyucu, alacaklının bir an önce alacağına kavuşmasını amaçlamıştır. Bu amaçla getirilmiş bir başka düzenleme konusu da temerrüt faizidir. TTK m. 1530/ f.3'e göre "*Mütemerrit borçlunun alacaklısı sözleşmede öngörülen tarihten ya da ödeme süresinin sonunu takip eden günden itibaren, şart edilmemiş olsa bile faize hak kazanır*". Bu düzenleme getirilmiş olmasaydı da Borçlar Hukuku sistemimiz bakımından temerrüt gerçekleşikten sonra sözleşmede kararlaştırılmış olma şartına bağlı olmaksızın kanun gereği kendiliğinden alacaklı lehine temerrüt faizi işleyeceği için aynı sonuca ulaşılabilecekti⁴²⁷. Dolayısıyla bu özel hükümle, genel hüküm tekrar edilmiştir.

Temerrüt faizi konusundaki bir diğer hüküm olan TTK m. 1530/f.6/c.1 uyarınca "*Gecikme faizi ödenmeyeceğini veya ağır derecede haksız sayılabilecek kadar az faiz ödeneceğini, alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zarardan borçlunun sorumlu olmayacağını veya sınırlı bir şekilde sorumlu tutulabileceğini öngören sözleşme hükümleri geçersizdir*". Bu hüküm ile kanun koyucu yine alacaklıyı korumak amacıyla sorumsuzluk anlaşması yapma özgürlüğüne sınırlama getirmiştir. Esasen hukukumuzda sorumsuzluk anlaşması yapma özgürlüğü sınırsız değildir, TBK m. 115 hükmüyle⁴²⁸ sınırlandırılmıştır. Ancak TTK m. 1530/f.6 ile getirilen sınırlama TBK m. 115 ile getirilenden daha ileri düzeyde bir sınırlamadır. TBK m. 115'e göre

sebebiyle eleştirmektedir. Zira madde lafza göre yorumlanarak kusurun temerrüt için şart olduğu kabul edebileceği gibi, sadece TTK m. 1530/f.7'de belirlenen yüksek oranın talebinde kusurun aranacağı şeklinde bir yorum da getirilebilir. Bkz. Kendigelen, **a.g.e.**, s. 604, dn. 41.

⁴²⁷ Bkz. Bölüm II, 4.4.2.2. Temerrüdün Para Borcundaki En Önemli Sonucu: Temerrüt Faizi, dn. 384.

⁴²⁸ TBK m. 115- "(1) Borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür. (2) Borçlunun alacaklı ile hizmet sözleşmesinden kaynaklanan herhangi bir borç sebebiyle sorumlu olmayacağına ilişkin olarak önceden yaptığı her türlü anlaşma kesin olarak hükümsüzdür. (3) Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun ya da yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür."

borçlunun kusursuzluğundan veya hafif ihmalden sorumlu olmayacağına ilişkin anlaşma yapılabilir. Ancak TTK m. 1530/f.6 herhangi bir ayırım gözetmeden bütün sorumsuzluk anlaşmalarını bertaraf etmiştir. Doktrinde bu fıkra da geçen “*alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zarar*” ifadesiyle kastedilenin temerrüt faizini aşan zarar, yani munzam zarar olduğu belirtilmiştir⁴²⁹. Zira fıkranın başında “*gecikme faizi*” tabiriyle temerrüt faizi ifade edilmişken, fıkranın devamında farklı bir kuruma ilişkin düzenlemeden bahsedilmektedir.

TTK m. 1530/f.6 kapsamında kanun koyucu temerrüt faizi ödeme yükümlülüğünün bir sorumsuzluk anlaşmasıyla kaldırılması ihtimaline karşı önlem almışken, yedinci fıkra da temerrüt faizi oranının alt sınırını belirlemiştir. TTK m. 1530/f.7’ye göre “*Bu madde hükümleri uyarınca alacaklıya yapılan geç ödemelere ilişkin temerrüt faiz oranının sözleşmede öngörülmediği veya ilgili hükümlerin geçersiz olduğu hâllerde uygulanacak faiz oranını ve alacağın tahsili masrafları için talep edilebilecek asgari giderim tutarını Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası her yıl ocak ayında ilan eder. Faiz oranı, 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda öngörülen ticari işlere uygulanacak gecikme faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olmalıdır*”. Bu hükme göre faiz oranı 3095 sayılı Faiz Kanunu’nda öngörülen temerrüt faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olmalıdır. Aşağıda daha ayrıntılı izah edileceği üzere 3095 sayılı Kanun’a göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı 2020 yılı için %13,75’tir⁴³⁰. Bu oranın yüzde sekiz fazlası (sekiz puan fazlası) %21,75’tir. Bununla birlikte Merkez Bankası’nın 1.1.2020’den itibaren geçerli olan tebliğine göre TTK m. 1530 kapsamına giren hallerde temerrüt faizi oranı %15 olarak uygulanacaktır⁴³¹. Doktrinde, %13,75’in %8’inin bu rakama eklenerek %15’e ulaşıldığı tespitinde bulunularak ($\%13,75 + \%1,1 = \%14,85$), maddenin öngörülme amacından hareketle bu tercih eleştirilmiştir⁴³². Zira bu yaklaşım, TTK m. 1530’un büyük işletmeler karşısında küçük işletmeleri/üreticiyi koruma amacına çok

⁴²⁹ Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, s. 56; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 305; Ayan, **1530**, s. 782.

⁴³⁰ Bkz. Bölüm II, 4.4.3.2. Ticari İşlerde Anapara ve Temerrüt Faizi Oranları.

⁴³¹ 2.1.2020 tarihli, 30996 sayılı RG, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/01/20200102-4.pdf> (Çevrimiçi), E.T. 13.5.2020.

⁴³² Önceki yıllarda farklı oranlar söz konusu olsa dahi Merkez Bankası tarafından yine ticari faizin %8’i eklenerek yeni bir orana erişiliyordu. Oranlar ve bu hesaplama ile ilişkin eleştiriler için bkz. Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, s. 56-57; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 306; Ayan, **1530**, s. 782-783.

da hizmet etmemektedir. Kanaatimizce de hükümdeki “yüzde sekiz fazla”, sekiz puan fazla olarak yorumlanarak %21,75’lik temerrüt faizi oranı öngörülseydi bu oran büyük işletmeler için bir baskı unsuru ve cezalandırıcı nitelikte bir yaptırım olurdu⁴³³.

TTK m. 1530 kapsamında öngörülen temerrüt faizinin TBK m. 120’deki sınıra tabi olup olmadığı da doktrinde ele alınmıştır. Bu konuda TTK m. 1530 kapsamında öngörülen temerrüt faizinin cezalandırıcı nitelikte bir yaptırım olması gerektiğini kabul ettiğimiz için, kanaatimizce bu madde kapsamındaki temerrüt faizi, TBK m. 120’de öngörülen sözleşme ile kararlaştırılacak temerrüt faizi oranının mevzuata göre belirlenen faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamayacağı yönündeki üst sınır getiren kurala⁴³⁴ da tabi olmamalıdır⁴³⁵.

Yalnızca çalışmamızı ilgilendirdiği kadarıyla ele almaya çalıştığımız TTK m. 1530 hükmü, mal ve hizmet tedariki sözleşmesinin para alacaklısı konumundaki üretici küçük işletmeleri büyük işletmelere -özellikle süpermarket zincirlerine- karşı korumak maksadıyla; temerrüdün şartları, sözleşmede ödeme süresini tarafların belirlemesi ve temerrüt faizi konularında Borçlar Kanunu’ndaki sistemden ayrılan düzenlemeler öngörmüştür. 2011/7 sayılı AB Yönergesinin esasları çerçevesinde yapılan bu düzenlemelerde, iç hukuka aktarım sırasında maddenin ifade edilişinin açık ve tutarlı olmadığı noktalar doktrinde tartışmalara sebebiyet vermektedir. Kanaatimizce doktrinde yapılan bu tartışmalar dikkate alınarak hükmün revize edilmesi yerinde olacaktır.

⁴³³ Avans faizinin sekiz puan fazlasının uygulanması gerektiği yönünde bkz. Kendigelen, **a.g.e.**, s. 604; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 109; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 306-308; Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, s. 56-57; Ayan, **1530**, s. 782-783; Nagehan Kırkbeşoğlu, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile Getirilen Faiz Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme”, **BATİDER**, C. XXVIII, S. 4, 2012, s. 145- 174, s. 163.

⁴³⁴ TTK m. 8 hükmü uyarınca ticari işlerde faiz oranları serbestçe belirlenebileceğinden TBK m. 120 hükmü mal ve hizmet tedariki sözleşmelerinde de uygulama alanı bulmaz. Ayrıntılı açıklama için bkz. Bölüm II, 4.4.3.2. Ticari İşlerde Anapara ve Temerrüt Faizi Oranları.

⁴³⁵ Bu yönde bkz. Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, s. 37; Ayan, **1530**, s. 782; Kaya, **Tablo**; Aktaş, **a.g.t.**, s. 143. Aksi yönde bkz. Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 109; Yüce, **Faiz**, s. 553.

4.4.3. İşin Niteliğine Göre Faiz Oranları

Faiz oranlarının belirlenmesi konusunda işin adi iş veya ticari iş olması arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bu hususlar bazı hallerde anapara faizi ile temerrüt faizi bakımından da farklılık yarattığı için konuyu ayrıntılı olarak ele almakta fayda görüyoruz.

4.4.3.1. Adi İşler Bakımından Anapara ve Temerrüt Faizi Oranları

4.4.3.1.1. Anapara Faizi Oranı

Anapara faizinin oranının belirlenmesinde kanun koyucu farklı hukuki ilişkiler bakımından, farklı hükümler getirmiştir. Adi işler bakımından anapara faizinde faiz oranı sözleşmede kararlaştırılmış olabilir. Ancak sözleşmede faiz oranı kararlaştırılmamışsa faiz oranının ne olacağı konusunda bazı meselelerin izahı gerekmektedir. Öncelikle hukukumuzda anapara faizini düzenleyen hükümler Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve 3095 sayılı Kanun'da farklı yerlerde dağınık olarak düzenlenmiştir. Bu hükümlerin tümü göz önüne alındığında, genel nitelikli hüküm olarak “Faiz” kenar başlıklı TBK m. 88 hükmünün⁴³⁶ anapara faizi için tamamlayıcı hukuk kuralı olduğunu söylemek mümkündür. Zira bu hükme göre; “*Faiz ödeme borcunda uygulanacak yıllık faiz oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir.*” Faiz oranının, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirleneceği belirtildiği için bu maddede -faiz oranlarını düzenleyen mevzuat olarak- 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun’ a bir atıf yapılmıştır⁴³⁷.

⁴³⁶ Madde metninde hükmün anapara faizini düzenlediği belirtilmemekle birlikte, TBK m. 120 hükmünün temerrüt faizini düzenlemesi ve m. 88 hükmünün amacının birlikte değerlendirilmesiyle sözü edilen faizin anapara faizi olduğu kabul edilmektedir. Bkz. Yağcı, **Üst Sınır**, s. 423. Aynı çıkarımda bulunan Aydoğdu, madde başlığında ve içeriğinde “Anapara Faizi” yerine yalnızca “Faiz” tabirinin kullanılmış olmasını eleştirmektedir. Bkz. Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 92; Aydoğdu, **İstanbul Şerhi**, s. 912; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 18.

⁴³⁷ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 108; Kürşad Yağcı, **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Yenilikler ve Değişiklikler**, İTO Yayınları, Yayın No. 2012-40; İstanbul, 2012, s. 75; Şirin Aydıncık, “6098

3095 sayılı Kanun'un 1. maddesine göre; “(1) *Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılır. (2) Bakanlar Kurulu*⁴³⁸, *bu oranı aylık olarak belirlemeye, yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkilidir.*” Hüküm böyle olmakla birlikte 19/12/2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kanuni faiz oranının, 1/1/2006 tarihinden geçerli olmak üzere yıllık %12’den %9’a indirilmesine karar verilmiştir. Sonuç olarak günümüzde anapara faizi için kanuni faiz oranı %9’dur⁴³⁹.

Taraflar uygulanacak anapara faizi oranını sözleşme ile kararlaştırmamışlarsa, Kanun’un müdahalesi sebebiyle oran %9 olacaktır. Ancak sözleşme ile kararlaştırmaları halinde de adi işlerde faizin serbestçe kararlaştırılamaması sebebiyle yine Kanun’un müdahalesi söz konusu olacaktır. TBK m. 88’in 2. fıkrasında belirtilen bu müdahaleye göre “*Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık faiz oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde elli fazlasını aşamaz.*”. Bu durumda kanuni yıllık faiz oranı %9 olduğuna göre, sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık faiz oranı %13,5’tan fazla olamaz. Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık faiz oranının %13,5’tan fazla olması durumunda, doktrinde aşan oran bakımından “*kısmi hükümsüzlük*” söz konusu olacağı söylenmektedir⁴⁴⁰. Yani en yüksek oranı aşan sözleşmeler en yüksek oran üzerinden yapılmış kabul edilir⁴⁴¹. Kanaatimizce de aşan

Sayıli Türk Borçlar Kanunu’nda Borçların İfası (TBK m.83 -111) Hükümlerine İlişkin Olarak Getirilen Değişiklikler”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011, s. 147-166, s. 149; Baygın, **a.g.m.**, s. 122; Yağcı, **Üst Sınır**, s. 424; Belen, **a.g.m.**, s. 418; Yüce, **Faiz**, s. 551.

⁴³⁸ 2/7/2018 tarihli ve 700 sayılı KHK’nin 94’üncü maddesiyle, bu fıkra da yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.

⁴³⁹ 2020 yılı için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/02/20200206-9-1.pdf>, Tablo VI, (Çevrimiçi) E.T. 14.5.2020.

⁴⁴⁰ Yağcı, **Üst Sınır**, s. 424; Aydınçık, **6098**, s.153-154; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 171; Kırkbeşoğlu, **a.g.m.**, s. 147 vd.; Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 43; Belen, **a.g.m.**, s. 419. Serozan, bu hususu “*eksik geçerlilik*” olarak ifade ederken (bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, s. 225) Baygın, “*değiştirilmiş kısmi hükümsüzlük*” olarak ifade etmektedir. Bkz. Baygın, **a.g.m.**, s. 125.

⁴⁴¹ Serozan, **Genel Bölüm**, s. 225; Kılıçoğlu, **Edim**, s. 958-959; Yağcı, **Üst Sınır**, s. 424; Özmen, Aktaş, **a.g.m.**, s. 43; Baygın, **a.g.m.**, s. 125; Kırkbeşoğlu, **a.g.m.**, s. 147 vd.; Belen, **a.g.m.**, s. 419. Nitekim TTK 1530. Maddesinin 1. fıkrasında “*Ancak, sözleşme uyarınca yerine getirilmesi gereken edimler için kanunun veya yetkili makamların koymuş olduğu en yüksek sınırı aşan sözleşmeler en yüksek sınır üzerinden yapılmış sayılır; sınırı aşan edimler hata ile yerine getirilmiş olmasa bile, geri alınır. Bu sınırlarda, Türk Borçlar Kanunu’nun 27 nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi uygulanmaz.*” demek suretiyle sınırı aşan sözleşmelerin en yüksek sınır üzerinden yapılmış olması gerektiği belirtilmektedir.

oran sebebiyle sözleşmenin yahut faiz şartının geçersiz olacağını kabul etmek hakkaniyete uygun düşmeyeceğinden, %13,5'tan fazla olarak belirlenen oranlar için de faiz oranının %13,5 kabul edilmesi ve sözleşmenin ayakta tutulması daha uygun olacaktır⁴⁴².

Hükümün gerekçesine göre bu hüküm emredici nitelikte olup, olağanüstü faiz oranlarına karşı borçlunun korunması amacıyla getirilmiştir⁴⁴³. Bu hüküm doktrinde sözleşme serbestisine sınırlama getirmesi sebebiyle eleştirilmiştir⁴⁴⁴. Zira faizin çok yüksek belirlendiği hallerde aşırı yararlanma (gabin) veya ahlaka aykırılık gibi hukuki enstrümanlara başvurulabilmesi mümkünken taraf iradelerine sınırlama getirmek ölçülü olmamıştır. Nitekim Yargıtay'ın da daha önceki dönemlerde aşırı oranlı faizlerin; aşırı yararlanma, ahlaka aykırılık, kişilik hakların aykırılık ve objektif iyiniyet kuralına aykırılık gerekçeleriyle sınırlandırılması gerektiği yönünde kararları vardı⁴⁴⁵.

⁴⁴² Doktrinde tarafların üst sınırı aşan oranın uygulanmaması ihtimalinde sözleşmenin hükümsüz olması gerektiğini ileri süremeyeceklerini (TTK m. 1530/f.1' de olduğu gibi) söylenmektedir. “Üst sınırı aşan faiz oranının taraflarca geçersiz olacağı bilinseydi, bu sözleşmenin diğer hükümlerinin kesin olarak hükümsüz olacağı veya aynı şartlarda sözleşme yapılmayacak olduğu ileri sürülemez. Dolayısıyla TBK m.27/2 hükmü uygulanamaz.” Bkz. Yağcı, **Üst Sınır**, s. 424, dn. 12. Aynı yönde bkz. Baygın, **a.g.m.**, s. 125.

⁴⁴³ “Maddenin ikinci fıkrasında, sözleşmede kararlaştırılacak yıllık faiz oranının, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde elli fazlasını aşamayacağı öngörülerek, bu emredici hükümle, uygulamada örnekleri sıkça görülen olağanüstü faiz oranları karşısında borçluların korunması amaçlanmıştır.” <http://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2011Yili/kanmetni/6098ss.pdf> (Çevrimiçi) E.T. 26.3.2020.

⁴⁴⁴ Nomer, **a.g.e.**, s. 408, N. 191; Ahmet Kılıçoğlu, **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler**, TBB Yayınları, Ankara, 2008, s. 49; Baygın, **a.g.m.**, s. 123. Buz, bu sınırlandırmaları hukuk politikasına ilişkin bir tercih sorunu olarak değerlendirmiştir. Bkz. Buz, **İfa**, s. 92.

⁴⁴⁵ Yarg. HGK, E. 2005/11-459, K. 2005/480, T. 21.9.2005. “Hal böyle olunca, Mahkemece yapılması gereken iş; oluşturulacak yeni bir bilirkişi kuruluna inceleme yaptırılarak denetime elverişli, dayanakları gösterilmiş rapor alınması, bütün bu incelemelerin ortaya koyacağı sonuca göre, olayda **gabinin objektif ve sübjektif unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin veya uygulanan faiz oranlarının ahlaka aykırılık oluşturacak derecede fahiş olup, olmadığının veyahut da olayda davacının sözleşme çerçevesinde faiz istemesinin Medeni Kanun'un 2.maddesi anlamında objektif iyiniyet kuralına aykırılık** teşkil edip, etmediğinin belirlenmesi ve ortaya çıkacak uygun sonuç çerçevesinde bir karar verilmesidir.” *Aydoğdu*, Yargıtay kararlarındaki aşırı faiz oranlarının gabin, ahlaka aykırılık gibi gerekçelerle sınırlandırılmasına atıf yaparak konuyu farklı bir şekilde ele almış ve aşırı faizi sınırlayan hükümlerin bulunması gerektiğini, eskiden de Yargıtay'ın bu amaçla farklı gerekçelere dayandığını, dolayısıyla aşırı faizi sınırlayan TBK m. 88 ve TBK m. 120 hükümlerinin ticari faiz için de geçerli olması gerektiğini savunmuştur. Bkz. Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 93. *Altop*, faize ilişkin zararlı sonucun yargı karşısına gelinmeden önlenmesi gerektiği için sınırlayıcı hükümlerin olması gerektiğini

4.4.3.1.2. Temerrüt Faizi Oranı

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere temerrüt faizi, vadeden sonraki dönemde borçlunun temerrüde düşmesi şartına bağlı olarak oluşan faizdir. Bu faizin oranını tarafların sözleşme ile kararlaştırması mümkün olduğu gibi, kararlaştırmamış olmaları durumunda tıpkı anapara faizinde olduğu gibi kanunun tamamlayıcı hükümleriyle tespit edilecektir. İlk ihtimal olarak taraflar temerrüt faizi oranını sözleşme ile kararlaştırmamış olabilirler. Bu durumda kanun koyucu anapara faizine paralel bir hüküm getirerek TBK m. 120’de “*Uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir.*” demek suretiyle yine 3095 sayılı Kanun hükümlerine atıfta bulunmuştur. Bu durumda 3095 sayılı Kanun’un “Temerrüt Faizi” başlıklı ikinci maddesi dikkate alınır. Buna göre “*Bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için 1 inci maddede belirlenen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur*”. 3095 sayılı Kanun’un 1. maddesine göre belirlenen faiz oranı günümüzde %9 olduğu için, temerrüt faizi oranı da %9 olacaktır.

3095 sayılı Kanun’un 2. maddesinde faiz oranının yanı sıra dikkat çeken bir husus daha vardır. Maddenin lafzına göre borçlu temerrüt faizi ödemeye mecburdur ancak taraflar sözleşme ile bunun aksini kararlaştırmış olabilirler. Temerrüt faizi daha önce de ifade edildiği üzere Kanun’ dan doğan ve para borcunun ifasında temerrüde düşüldüğü anda kendiliğinden işlemeye başlayan bir faizdir. Temerrüt faizi kendiliğinden işleyen bir faiz olmakla birlikte hukukumuzda taleple bağlılık ilkesi (HMK m. 26) geçerli olduğu için⁴⁴⁶ alacaklı talep etmediği sürece hâkim kendiliğinden

savunmuştur. Bkz. Atilla Altop, “Seminer: Borçlar Kanununa Getirilen Yenilikler”, **İzmir Barosu Dergisi**, Y. 77, S. 2, 2012, s. 15.

⁴⁴⁶ Yargıtay yeni bir kavram olarak bazı kararlarında “*kural aşılmaksızın taleple bağlılık ilkesi*”nden bahsetmektedir. Bkz. Yarg. 15. HD, E. 2019/3022, K. 2019/5107, T. 11.12.2019. “Avans faizi olarak veya bu anlama gelecek şekilde oran belirtilerek açık talep var ise buna göre; talep farklı bir orana ilişkin ise taleple bağlılık ilkesinin düzenlendiği 6100 sayılı HMK 26/1. maddeye göre talepten fazlaya hükmedilemeyeceğinden taleple bağlı kalınarak uygulanacak faiz türü belirlenmelidir. *Bu belirlemede, taleple bağlılık ve hâkimin hukuku resen uygulaması ilkelerinin sentezi olarak değerlendirilebileceğimiz ‘kural aşılmaksızın taleple bağlılık ilkesi’ de göz ardı edilmemelidir.* Çünkü talepteki miktarla bağlılık yanında, kuraldaki miktar da aşılmamalıdır. Bu nedenle avans faizi isteme hakkı bulunan tarafın, bunun yerine en yüksek

temerrüt faizine hükmedemez⁴⁴⁷. Dolayısıyla temerrüt faizi alacaklının talep etmesi şartına bağlı olarak borçlu için ödemesi zorunlu bir borç halini alır. Hükümde bunun aksine bir söylem bulunmamakla birlikte sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça borçlunun temerrüt faizi ödemeye mecbur olduğunun belirtilmesi, temerrüt faizinin talep edilme şartından bağımsız bir şekilde borçlunun ödemesi zorunlu bir kalem olduğu izlenimi yaratmaktadır. Kanaatimizce hükmün ifade edilişinde revizyon yapılması daha uygun olabilir.

İkinci ihtimalde taraflar sözleşmede temerrüt faizi oranını kararlaştırmış olabilirler. Taraflar sözleşme ile faiz oranını belirleyebilirler ancak anapara faizinde olduğu gibi kanun, bu iradi faiz tayinine bir sınırlama getirmiştir. 818 sayılı eski Borçlar Kanunu'nda bulunmayan bu sınırlama yeni Borçlar Kanunu m. 120/ f. 2 hükmünde *“Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamaz.”* denilerek ifade edilmiştir. Bu durumda yıllık kanuni faiz oranı %9 olduğuna göre sözleşme ile kararlaştırılacak temerrüt faizi oranı %18'den fazla olamaz. Yine anapara faizi için de ifade ettiğimiz duruma paralel olarak taraflar sözleşmede %18'den fazla temerrüt faizi oranı kararlaştırmışlarsa kısmi hükümsüzlük söz konusu olacak ve faiz %18 üzerinden hesaplanacaktır.

Üçüncü bir ihtimal olarak ise taraflar sözleşmede temerrüt faizini kararlaştırmamış olmakla birlikte anapara faizi oranını kararlaştırmış olabilirler. Bu durumda TBK m.120/f.3 hükmü gereğince, *“Akdî faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamışsa ve yıllık akdî faiz oranı da birinci fıkra da belirtilen faiz oranından fazla ise, temerrüt faizi oranı hakkında akdî faiz oranı geçerli olur”*. Görüldüğü üzere kanun koyucu temerrüt faizi bakımından oranı daha az sınırlama yolunu tercih etmiştir. Hem 2. fıkra hem 3. fıkra bakımından temerrüt faizi oranı, sözleşmesel faizden daha düşük olmayacak şekilde düzenlenmiştir. Taraflar anapara faizinde yıllık faizi en fazla %13,5 olarak kararlaştırabilirken, temerrüt

mevduat faizi istemesi halinde en yüksek mevduat faizini geçmemek üzere avans faizine hükmedilmesi gerekir.”

⁴⁴⁷ Bkz. Bölüm II, 4.4.2.2. Temerrüdün Para Borcundaki En Önemli Sonucu: Temerrüt Faizi.

faizinde bu oran %18'e kadar çıkabilir. Eğer taraflar kararlaştırmamışlarsa -bu haklarına hanel getirmeyecek şekilde- anapara faizi %9'dan daha fazlaysa o oran geçerli olacaktır. TBK m. 120/f.3 hükmüne paralel olarak 3095 sayılı Kanun m. 2/3 'de bu durum *“Temerrüt faizi miktarının sözleşmede kararlaştırılmamış olduğu hallerde, akdi faiz miktarı yukarıdaki fıkralarda öngörülen miktarın üstünde ise, temerrüt faizi, akdi faiz miktarından az olamaz”* şeklinde ifade edilmiştir.

Genel olarak borçluyu koruma yönünde tavır sergileyen kanun koyucu, temerrüt faizi hususunda ifanın zamanında yerine getirilmesine sevk etmek amacıyla faiz oranının yüksek tutulmasına dikkat etmiştir. Bunun sebebi eski Borçlar Kanunu ve eski Ticaret Kanunu dönemindeki paranın hızla değer kaybı sonucunda temerrüt faizlerinin işlevini yerine getirememesi yüzünden ifada geciken borçlunun gecikmeden hiç etkilenmemesi durumu olabilir⁴⁴⁸.

Kanun koyucu temerrüt halinin borçlunun yararına olmasına engel olmak istemiş olabilir. TBK m. 120'nin gerekçesinde de borçlunun temerrüt halinden yarar sağlamasının önlenmesinin amaçlandığı belirtilmesi, bu düşüncüyü destekler niteliktedir⁴⁴⁹.

4.4.3.2. Ticari İşlerde Anapara ve Temerrüt Faizi Oranları

Ticari işler daha önce de izah ettiğimiz üzere nitelikleri itibariyle adi işlerden ayrılır ve ticari iş olmaya bağlanan sonuçlar adi işin sonuçlarından farklıdır. Ticari iş olmanın sonucu olarak uygulanacak olan faizin ticari faiz olacağını ve ticari faizin adi faizden ayrılan özelliklerini belirtmiştik. 2012'de yeni Borçlar Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle faiz oranları için üst sınır öngören TBK m. 88 ve TBK m. 120 hükümlerinin

⁴⁴⁸ Bu yönde bkz. Arkan, **a.g.e.**, s. 82.

⁴⁴⁹ “Maddenin son fıkrasına göre, taraflarca akdi faiz oranı kararlaştırıldığı halde sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamış ve yıllık akdi faiz oranı da birinci fıkrada belirtilen faiz oranından fazla ise, temerrüt faizi oranı olarak akdi faiz oranı uygulanır Böylece, temerrüde düşen borçlunun, sözleşmede temerrüt faizi oranına ilişkin bir düzenleme yapılmadığı gerekçesiyle, akdi faizden daha düşük bir temerrüt faizi ödemek suretiyle, temerrüdünden yarar sağlamasının önlenmesi amaçlanmıştır.”

<http://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2011Yili/kanmetni/6098ss.pdf> (Çevrimiçi) E.T. 23.3.2020.

ticari işler bakımından da geçerli olup olmayacağı hususu doktrinde tartışmalara sebep olmuştur. Bu tartışmaları açıklamadan önce ticari işler bakımından genel olarak mevzuattaki hükümlere değinmek gerekir.

Ticari işlerde uygulanacak faize ilişkin hükümler, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir. “Ticari işlerde faiz” üst başlığında, “Oran serbestisi ve bileşik faizin şartları” başlıklı TTK m. 8’in 1. fıkrasına göre “*Ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir*”. Bu hükümde anapara faizi ve temerrüt faizi bakımından bir ayrım öngörülmediği için her iki faiz türü bakımından da, faiz oranının serbestçe kararlaştırılabileceği kabul edilmektedir⁴⁵⁰. Aynı üst başlık altında düzenlenen 9. maddeye göre ise “*Ticari işlerde; kanuni, anapara ile temerrüt faizi hakkında, ilgili mevzuat hükümleri uygulanır*”. Bu hükümde atıf yapılan mevzuat hükümlerinin TBK m. 88 ve TBK m. 120’de olduğu gibi 3095 sayılı Kanun hükümleri olduğu kabul edilmektedir⁴⁵¹. 3095 sayılı Kanun 1. maddesinde anapara faizini düzenleyen hüküm, maddede açıkça ifade edildiği üzere⁴⁵² hem Borçlar Kanunu hem Ticaret Kanunu bakımından faiz ödenmesi gereken hallerde uygulama alanı bulur. Dolayısıyla ticari işlerde taraflar TTK m. 8’e göre sözleşmede faiz oranını serbestçe kararlaştırabilecekleri halde kararlaştırmamışlarsa 3095 sayılı Kanun m. 1 uyarınca anapara faizi oranı %9 olacaktır. Temerrüt faizi bakımından da 2. maddenin 1. fıkrası, sözleşmede kararlaştırılmamış temerrüt faizi oranı için 1. maddeye atıf yaptığından temerrüt faizi oranı da %9 olacaktır. Ancak bu oran adi işler ve avans faizi oranının %9’dan düşük olması durumunda uygulanır. Zira ticari temerrüt faizi bakımından

⁴⁵⁰ Yağcı, **Üst Sınır**, s. 428.

⁴⁵¹ Yağcı, **Üst Sınır**, s. 428. Yargıtay da burada atıf yapılan mevzuat hükümlerinin 3095 sayılı Kanun hükümleri olduğunu söylemektedir. Bkz. Yarg. HGK, E. 2017/1650, K. 2019/507, T. 2.5.2019, “01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı TTK’nın 8/1. maddesinde ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirleneceği hükmüne aynı maddenin 3. fıkrasında tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin saklı tutulacağına ilişkin bir istisna getirilmiş ise de başkaca bir istisna bulunmamaktadır. Aynı Kanunun 9. maddesinde, ticari işlerde kanuni, anapara ile temerrüt faizi hakkında ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanacağı hükmüne bağlanmıştır. *Anılan hükümde sözü edilen ilgili mevzuatın 3095 sayılı Kanun hükümleri olduğunun, akdi faiz oranı yönünden bir sınırlama getirmediğinin ve 6102 sayılı TTK’nın 8. ve 9. maddelerinin ticari işler bakımından özel hüküm niteliğinde olup ticari işlerde bu hükümlerin uygulanması gerektiğinin*, başka bir anlatımla 6098 sayılı TBK’ın 88. ve 120. maddeleri hükümlerinin ticari işlerde uygulanamayacağının kabulü gerekir.”

⁴⁵² 3095 sayılı Kanun m. 1 “*Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’na göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılır.*”

3095 sayılı Kanun'un 2. maddesinin 2. fıkrasına göre ticari temerrüt faizinde adi işlerdeki temerrüt faizinden farklı olarak avans faizi oranı da dikkate alınır. Buna göre *"Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir. Söz konusu avans faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur"*. 2019 yılı için avans faizi oranı %13,75 olduğu ve bu oran %9'dan fazla olduğu için ticari işlerde alacaklı bu oran üzerinden temerrüt faizi talep edebilecektir⁴⁵³.

TBK m. 88 ve TBK m. 120 hükümlerinin ticari faiz oranları bakımından bir sınırlama getirip getirmediği konusunda doktrinde iki görüş mevcuttur. Doktrinde kabul edilen bir görüşe göre Borçlar Kanunu'nda getirilen bu sınırlamalar ticari faiz için de geçerli olmalıdır⁴⁵⁴. Zira bu hükümler emredici niteliktedir ve borçlunun niteliği bakımından bir ayırım yapılmadığı için ticari işlere de uygulanması gerekir⁴⁵⁵.

453

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Reeskont+ve+Avans+Faiz+Oranlari> (Çevrimiçi) E.T. 23.4.2020.

454

Kırkbeşoğlu, **a.g.m.**, s. 161 vd.; Yüce, **Faiz**, s. 553; Atilla Altop, "Seminer: Borçlar Kanununa Getirilen Yenilikler", **İzmir Barosu Dergisi**, Borçlar Kanunu Özel Sayısı, Y. 77, S. 2, 2012, s. 15 vd.; Haluk Burcuoğlu, "Seminer: Borçlar Kanununa Getirilen Yenilikler", **İzmir Barosu Dergisi**, Borçlar Kanunu Özel Sayısı, Yıl: 77, S. 2, Mayıs 2012, s. 34; Gökhan Antalya, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Değerlendirme Konuşması Kısmı", **MÜHF-HAD**, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, 2011, s. 351 vd. Altop, *Burcuoğlu ve Antalya* 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun komisyonunda bulunan isimler olarak, TBK m. 88 ve TBK m. 120 hükümlerinin, bankaların uyguladığı fahiş faiz oranlarına karşı uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bkz. Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 232; Aydoğdu, **Düzenlemeler**, s. 94-95.

455

Yargıtay'ın bu görüşü kabul eden kararları vardır. Yarg. 8. HD, E. 2017/4277, K. 2017/16524, T. 11.12.2017, "6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 8.maddesi 'Ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir' şeklindedir. Türk Borçlar Kanunu'nun Türk Medeni Kanunu'nun tamamlayıcısı, Türk Ticaret Kanunu'nda Türk Medeni Kanunu'nun ayrılmaz bir parçası olduğuna ilişkin yasal düzenlemeye göre, Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri Türk Medeni Kanunu'nun hükümleri niteliğindedir. **Yani TTK 8. madde ile TBK 120.maddesi faize ilişkin aynı nitelikte özel hüküm olup, TBK 120.maddesi ve konu bakımından bir sınırlama getirmeyen emredici bir maddedir.** Ayrıca TBK 120.madde gerekçesindeki 'Bu emredici hükümle, temerrüde düşmüş olsa bile, Anayasa'nın 2.maddesinde kendisinde ifadesini bulan Sosyal Devlet İlkesinin bir gereği olarak, uygulamada sıkça görülen olağanüstü faiz oranları karşısında borçluların korunması amaçlanmıştır.' ifadesinden Kanun Koyucunun iradesinin de bu yönde olduğu anlaşılmaktadır. **Bu durumda Türk Ticaret Kanunu'nun 8.maddesindeki faiz serbestisinin, emredici nitelikteki Türk Borçlar Kanunu'nun 120.maddesi ile sınırlandırıldığının kabulü gerekir."** Aynı yönde bkz. Yarg. 13 HD, E. 2013/18014, K. 2013/30720, T. 9.12.2013.

Nitekim TBK m. 120'nin gerekçesinde de “uygulamada örnekleri sıkça görülen aşırı faiz oranları karşısında borçlunun korunması amaçlanmıştır” denilmiştir⁴⁵⁶.

Bu görüşü savunan yazarlar, faiz oranlarının sınırlandırılmamasının, tacirlerin kriz dönemlerinde iş yapabilmek için yüksek de olsa teklif edilen faiz oranlarını kabul etmesine, sonrasında bu fahiş faiz oranlarının tacirleri iflasa sürükleyerek krizi daha da genişleten bir sonuca sebebiyet verdiğine dikkat çekmiştir⁴⁵⁷.

Kanun koyucunun adi işler için TBK m. 88 ve TBK m. 120 ile sınırlandırma yoluna başvurmuş olması dahi, sözleşme özgürlüğüne ket vurma olarak değerlendirilmişken; bu hükümlerin ticari işler için de uygulanması gerektiğini savunan görüş çokça eleştirilmiş ve bu durum karşıt bir görüş oluşturmuştur. Bu karşıt görüşü savunan yazarlara göre, TBK m. 88 ve TBK m. 120 hükümleri ticari işlerde uygulama alanı bulmayacaktır⁴⁵⁸. Zira TTK m. 8 hükmü ticari işler için özel nitelikli bir hüküm olduğundan, daha genel nitelikli TBK m. 88 ve TBK m. 120 hükümleri özel hüküm karşısında ticari işlerde uygulanamaz⁴⁵⁹. Dolayısıyla TTK m. 8 uyarınca ticari

⁴⁵⁶ “Maddenin ikinci fıkrasında, sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranının, aynı maddenin birinci fıkrası uyarınca belirlenen yıllık ortalama faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamayacağı kabul edilmiştir. Bu emredici hükümle, temerrüde düşmüş olsa bile, Anayasanın 2’nci maddesinde ifadesini bulan sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak, uygulamada örnekleri sıkça görülen olağanüstü faiz oranları karşısında, borçluların korunmaları amaçlanmıştır.” <http://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2011Yili/kanmetni/6098ss.pdf> (Çevrimiçi) E.T. 23.3.2020.

⁴⁵⁷ Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 232; Kırkbeşoğlu, **a.g.m.**, s. 161 vd.

⁴⁵⁸ Nomer, **a.g.e.**, s. 412, N. 192.8; Atamer, Okutan-Nilsson, **a.g.m.**, s. 37; Aydoğdu, Ayan, **a.g.e.**, s. 237; Ayan, **1530**, s. 779; Kılıçoğlu, **Tasarı**, s. 49 vd.; Arkan, **a.g.e.**, s. 82; Baygın, **a.g.m.**, s. 124; Aydınçık, **6098**, s. 151; Yağcı, **Üst Sınır**, s. 432; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 525; Turgut Öz, “Borçların İfası -Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları, C. III, Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borç İlişkilerinde Özel Durumlar- Taraf Değişiklikleri- TBK Değerlendirmeleri ve İrdelemeleri, 26-27 Mayıs 2012**, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 234- 239, s. 235, M. Murat İnceoğlu, “Faize ve Yürürlük Kanunu’nun 7. Maddesine İlişkin Yargıtay Kararları”, **Yeni Kanunlara İlişkin İlk Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, (TBK-TTK-HMK)**, Ed: Umut Yeniocak, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 19-34, s. 22; Aktaş, **a.g.t.**, s. 133. *Moroğlu*, 6102 sayılı Ticaret Kanunu tasarısı hazırlanırken kaleme aldığı değerlendirmede “*Ticari işlerde anapara ve temerrüt faizinin serbestçe belirlenebileceği ve buna sınırlama getiren diğer mevzuat hükümlerinin saklı olduğu*” yolunda düzenleme yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Erdoğan Moroğlu, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile Yürürlük ve Uygulama Kanunu Tasarısı Taslağı- Değerlendirme ve Öneriler**, TBB Yayınları, 4. Bası, Ankara, 2006, s. 31-32; Erdoğan Moroğlu, “Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarıları”, **İBD**, C. LXXX, S. 1, 2006, s. 3-9, s. 4-5.

⁴⁵⁹ TBK m. 88 ve m. 120 hükümlerinin ticari işlerde de uygulanması gerektiğini düşünen Öz, mevcut düzenlemede aynı dönemde çıkan Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu bakımından sonraki kanun-

işlerde faiz oranı serbestçe belirlenecektir⁴⁶⁰. Bu görüşe göre yalnızca Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun hükümlerinin uygulanacağı durumlar TTK m. 8/f.1 istisna teşkil eder. Daha önce de belirttiğimiz üzere taraflardan biri için ticari olan bir iş diğer taraf için de ticari iş olacaktır (TTK m. 19/2). Ancak bu karine nispi bir karinedir. Tüketici işlemlerinin çoğunluğunda karşı taraf tacirdir. Ancak bu karine TTK m. 8/ f.3 uyarınca tüketiciyi koruyan hükümler⁴⁶¹ saklı olduğundan, uygulama alanı bulmaz. Tacir taraf için ticari iş olan işlem, tüketici taraf için de ticari iş olmayacaktır. Dolayısıyla ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenebilecek, tüketici işlemlerinde ise üst sınırlar geçerli olacaktır.

Kanaatimizce bu tartışmada ikinci görüşün kabulü daha yerindedir. Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu aynı tarihte yürürlüğe girdiği için, Borçlar Kanunu’nun bu konu için özel hüküm getiren kanun olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Öte yandan ticari işlemlerde, Borçlar Kanunu hükmüyle sınırlama getirmek sözleşme özgürlüğüne sınırlama getirmek anlamına gelir. Tacir sözleşenler bakımından “korunması gereken zayıf taraf” olduğu söylenemeyeceği için, ticari işlemlerde faiz oranları serbestçe belirlenebilmelidir. Bu anlamda bu görüş TTK m. 8’ in getiriliş amacıyla da uyum içindedir.

önceki kanun gibi bir durumun da söz konusu olmaması sebebiyle özel hüküm olan TTK m. 8’in üst sınır uygulamasına engel olduğunu belirtmektedir. Bkz. Öz, **Borçların İfası**, s. 235-236. Aynı yönde bkz. Aydıncık, **6098**, s. 151.

⁴⁶⁰ Yargıtay’ın bu görüşü destekler yönde kararları mevcuttur. Bkz. Yarg. HGK, E. 2013/2249, K. 2015/1362, T. 15.5.2015, “01/07/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı TTK’nın 8/1. maddesinde ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirleneceği hükmüne aynı maddenin 3. fıkrasında tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin saklı tutulacağına ilişkin bir istisna getirilmiş ise de başkaca bir istisna bulunmamaktadır. Aynı Kanunun 9. maddesinde, ticari işlerde kanuni, anapara ile temerrüt faizi hakkında ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. *Anılan yasa hükmünde sözü edilen ilgili mevzuatın 3095 sayılı yasa hükümleri olduğunun, akdi faiz oranı yönünden bir sınırlama getirmediğinin ve 6102 sayılı TTK’nın 8. ve 9. maddelerinin ticari işler bakımından özel hüküm niteliğinde olup ticari işlerde bu hükümlerin uygulanması gerektiğinin, başka bir anlatımla 6098 sayılı TBK’ nın 88. ve 120. maddeleri hükümlerinin ticari işlerde uygulanamayacağının kabulü gerekir.*” Aynı yönde kararlar için bkz. Yarg. 3. HD, E. 2017/4444, K. 2019/1093, T. 13.2.2019, Yarg. 3. HD, E. 2018/5853, K. 2018/9753, T. 9.10.2018.

⁴⁶¹ Tüketiciyi koruyucu önlemler bakımından 6502 sayılı TKHK’da getirilen sınırlamaların yanı sıra Taksitle Satış Sözleşmeleri Hakkındaki Yönetmelik, Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği, 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Konut Finansmanı Sözleşmeleri ve Banka Kartları Kanunu ile de birtakım sınırlamalar getirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PARA BORÇLARININ İFASINDA FAİZE İLİŞKİN ÖZELLİKLİ DURUMLAR

1. Tazminat Faizi

Haksız fiilden doğan tazmin borcunun ifasında temerrüde düşülmesi durumunda işleyecek olan temerrüt faizinin, sözleşmesel temerrüt faizinden farklılaştığı kabul edildiği için doktrinde bu faiz, “*tazminat faizi*” olarak adlandırılmaktadır⁴⁶². Daha önce ifade edildiği üzere para borcunun ifasında gecikme sebebiyle temerrüt halinin oluşması, borçlunun temerrüt faizi ödemesini gerektirir. Haksız fiilden doğan tazminat borcu için de genellikle bir miktar para ifa edilir⁴⁶³. TBK m. 117/f.2 hükmüne göre “*haksız fiilde fiilin işlendiği ... tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur*”. Dolayısıyla haksız fiilin unsurlarının gerçekleşmesiyle haksız fiil işlenmiş olur ve haksız fiille zarar veren, o gün itibariyle mütemerrit borçlu haline gelir. Bu hüküm, haksız fiil failini temerrüde düşürmek için ihtar aramayışı sebebiyle, Roma hukukundan bugüne kabul gören “*fur semper in mora: gaspeden (hırsız) daima mütemerrittir*” ilkesinin genelleştirilmesi olarak görünmektedir⁴⁶⁴. Bununla birlikte haksız fiilin unsurlarının oluştuğu anda genellikle borcun miktarı tam olarak belirli değildir. Borç miktarı tam olarak belirli olmasa da temerrüt faizi borcunun temerrüde düşülmesiyle doğduğu kabul edildiğinden; ihtarsız bir şekilde temerrüde düşmüş olan

⁴⁶² Kavram için bkz. Baysal, **Haksız Fiil**, s. 624; Helvacı, **Faiz**, s. 110; Barlas, **a.g.e.**, s. 130 vd.; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 72; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 349; Aşçıoğlu, **a.g.m.**, s. 198; Ahmet İyimaya, “Tazminat Alacağına Yürütülecek Faiz”, **TBB Dergisi**, C. I, S. 3, 1988, s. 384-411, s. 385 vd.; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 518; Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 58. Aynı kavramın “zarar faizi” olarak adlandırılması konusunda bkz. Nomer, **Sebepsiz**, s. 225-226. Tazminat faizi ile temerrüt faizinin aynı amaca hizmet ettiği ve tazminat faizi oranının genellikle temerrüt faizi oranı olduğu yönünde bkz. Buz, **İfa**, s. 104. Tazminat faizinin temerrüt faizinden farklı bir kanuni faiz olduğu yönünde bkz. Ayrancı, **a.g.e.**, s. 72. Tazminat faizi/ zarar faizi şeklinde ayrı bir faiz türü bulunmadığı yönünde bkz. Yüce, **Faiz**, s. 538, dn. 6.

⁴⁶³ Bu konuda bkz. Bölüm I, 2.1. Genel Olarak Para Borcu ve Hukuki Niteliği, dn. 43.

⁴⁶⁴ Weber, **BK OR**, Art. 102, N. 147; von Tuhr, **a.g.e.**, s. 611; Baysal, **Haksız Fiil**, s. 624; Serozan, **Genel Bölüm**, § 17, s. 220; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 919; Barlas, **a.g.e.**, s. 66; Nomer, **İhtar**, s. 1303; Öz, **Borçların İfası**, s. 237-238; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 494; Yıldız, **a.g.t.**, s. 43, dn. 273.

haksız fiil faili, fiilin gerçekleşmesiyle faiz borcu altına girer. Ancak doktrinde haksız fiil durumunda faizin ne zaman işlemeye başlayacağı ve hangi isimle adlandırılacağı konusunda bir fikir birliği yoktur.

Doktrinde bir görüş zararın -dolayısıyla faiz borcunun- hesaplanma anını hâkimin hüküm kurduğu an olarak kabul etmektedir⁴⁶⁵. Buna göre haksız fiil failinin ödemesi gereken miktar hâkimin hükmüyle belirli hale geldiği için, ancak bu andan itibaren temerrütten bahsedilebilir ve bu miktar üzerinden faiz hesaplanmalıdır. Bu durumda bu faiz, tazminat faizi olarak değil temerrüt faizi olarak adlandırılacaktır.

Yargıtay'ın da kararlarında genel olarak kabul ettiği⁴⁶⁶ diğer görüşe göre ise, alacaklı haksız fiil sebebiyle zarara uğradığında zararın oluştuğu ilk andan itibaren maddi açıdan bir eksilme içinde olacağı için faiz zararın oluştuğu ilk andan itibaren işlemelidir⁴⁶⁷. Bu ilk andan itibaren işleyecek faiz tazminat faizi olarak adlandırılır. Tazminat faizi, tazminat borcunun kapsamı dahilinde kabul edilir ve temerrüt şartına ihtiyaç duyulmadan işleyen faizdir⁴⁶⁸.

⁴⁶⁵ Baysal, **Haksız Fiil**, s. 624, dn. 16'da anılan yazarlar.

⁴⁶⁶ Yarg. 22. HD, E. 2013/25310, K. 2015/7203, T. 25.2.2015, Yarg. 21. HD, E. 2007/17707, K. 2008/10112, T. 30.6.2008 "Tazminat konusunda hüküm altına alınacak faiz, tazminat faizidir; yani borçlunun temerrüdü ile ilgili olmayan, tazminatı miktar bakımından tamamlamayı hedef tutan bir faizdir. Zararın tamamıyla karşılanmış olması için tazminatın, zararın meydana geldiği anda, zarara uğrayan kimseye ödenmiş olması gerekir. Tazminat geç ödenirse zarar tam olarak karşılanmış olmaz. Bu konudaki faiz, tazminatın geç ödenmesi yüzünden meydana gelmiş bir ek zararın karşılığıdır. Tazminat faizini temerrüt faizinden ayıran önemli bir yönde temerrüt faizinde ihtardan veya davadan önce borçlu mütemerrit duruma girmediği halde tazminat faizinde zararı yapanın, tazminatın ödenmesi gereken ve zararın doğduğu günden başlayarak ihtarla gerek olmadan kendiliğinden temerrüde düşmesidir." Bu yönde kararlar için bkz. Yarg. 4. HD, E. 2003/7656, K. 2003/13404, T. 13.11.2003, Yarg. 11. HD, E. 2004/8052, K. 2005/5861, T. 7.6.2005, Yarg. 17. HD, E. 2005/6886, K. 2005/6143, T. 7.6.2005. Islahla artırılan miktar bakımından da olay tarihinden itibaren faiz işletileceği yönünde bkz. Yarg. 4. HD, E. 2003/15621, K. 2004/5242, T. 21.4.2004, Yarg. 11. HD, E. 2003/13517, K. 2004/7473, T. 5.7.2004, Yarg. 4. HD, E. 2004/14303, K. 2005/10269, T. 5.10.2005, Yarg. 4. HD, E. 2007/5958, K. 2007/9069, T. 4.7.2007.

⁴⁶⁷ von Tuhr, **a.g.e.**, s. 68; Baysal, **Haksız Fiil**, s. 625; Nomer, **Sebepsiz**, s. 225-226; İyimaya, **a.g.m.**, s. 385; Eriş, **a.g.e.**, s. 650; Aşçıoğlu, **a.g.m.**, s. 195; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 518; Bilgili, Demirkapı, **Ticari İşletme**, s. 58.

⁴⁶⁸ Aşçıoğlu, tazminat alacağına olay tarihinden itibaren faiz yürütülmesinin sebebinin temerrüt olmadığını, zarar giderme amacı olduğunu söylemektedir. Bkz. Aşçıoğlu, **a.g.m.**, s. 195. Aynı yönde bkz. Ayrançı, **a.g.e.**, s. 72, Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 518. Tercier/Pichonnaz/Develioğlu Türk hukukunda haksız fiilin gerçekleştiği anda temerrüdün oluştuğunu belirterek tazminat faizinin temerrüt faizi olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 349.

Kanaatimizce alacaklının kaybı, zararın oluştuğu andan itibaren giderilmelidir. Bunu sağlamak amacıyla, hâkimin kararını değil zararın oluştuğu anı esas almak gerekir. Dolayısıyla hükmün verileceği tarihe kadarki dönem için de faiz işletilmelidir. Bu anlamda Yargıtay'ın kabul ettiği görüşe katılmak daha makul görünmektedir.

2. Yabancı Para Borcu ve Yabancı Para Borcunda Faiz

2.1. Ülke Parasıyla İfa Prensibi

Para borcunun ifasının yani ödemenin nasıl olacağını düzenleyen TBK m. 99 hükmü uyarınca konusu para olan borç Ülke parasıyla ödenir. Bu hüküm 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda da aynı şekliyle mevcut idi (eBK m. 83). Yeni hüküm oluşturulurken dilde arılaştırma dışında bir değişiklik yapılmamıştır. Dolayısıyla taraflarca aksine bir anlaşma yapılmadıkça para borcu söz konusu olduğunda TBK m. 99 anlamında ödemenin olabilmesi için ödemenin yabancı para veya çek gibi araçlarla değil, ülke parasıyla yapılmış olması gerekir. Alacaklı da borçlunun ülke parasıyla yapmış olduğu ifayı kabul etmekle yükümlüdür, aksi halde alacaklı temerrüdüne düşer⁴⁶⁹.

Bir ülke sınırları dahilinde geçerli olan resmi para birimi Ülke parası; Ülke parası dışındaki para birimleri ise yabancı para olarak adlandırılır. 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun uyarınca Türkiye Cumhuriyeti Devletinin para birimi Yeni Türk Lirasıdır⁴⁷⁰. 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'a istinaden Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen 32 sayılı Karar'ın⁴⁷¹ 2. maddesinin e bendinde Türk parası tanımlanmıştır. Buna göre, *“Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre Türkiye'de tedavülde bulunan veya*

⁴⁶⁹ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 142 vd.; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 343, Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 156.

⁴⁷⁰ 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun'da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin para birimi Yeni Türk Lirası olarak ifade edilmiştir. Ancak “yeni” ibaresini kaldırma yetkisi bulunan Bakanlar Kurulu 2009 yılı itibariyle geçerli olacak şekilde “yeni” ibaresini kaldırmış olduğu için Türkiye Cumhuriyeti Devletinin para birimi Türk Lirasıdır.

⁴⁷¹ 11.8.1989 tarih, 20249 sayılı RG. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20249.pdf> (Çevrimiçi) E.T. 3.4.2020.

tedavülden kaldırılmış olsa bile değiştirme süresi dolmamış olan paralar” ülke parası yani Türk parasıdır.

2.2. Prensibin İstisnası- Yabancı Parayla İfa

İfa edilecek borç Ülke parası ile değil de başka bir para birimiyle kararlaştırılmışsa, yabancı para borcu söz konusu olur⁴⁷². Dolayısıyla yabancı para borcunun tespitinde para biriminin ifa yerinin resmi para biriminden farklı olması dikkate alınır⁴⁷³. Yabancı para borcu, kural olarak sözleşmeden kaynaklanır⁴⁷⁴. Haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme hallerinden kaynaklanan borçlarda kural, ödemenin ülke parasıyla yapılmasıdır⁴⁷⁵. Kural böyle olmakla birlikte haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme hallerinin yabancılık unsuru içeren bir durumdan kaynaklanması halinde borcun ifası yabancı para birimi üzerinden olabilir. Özellikle sebepsiz zenginleşme durumunda zenginleşen kimse iyiniyetliyse geri verme anında elinde ne varsa

⁴⁷² Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 311; Baygın, **a.g.e.**, s. 17; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1394; Ayan, **Yabancı Para**, s. 512; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 304; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 29; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 100; Ergün Topçu, **a.g.m.**, s. 667.

⁴⁷³ 818 sayılı eski Borçlar Kanunu’nun m. 83/ f. 2 hükmünde kanun koyucu, “*Akit tediye mahallinde kanuni rayici olmayan bir para üzerine varit olmuş ise*” demek suretiyle yabancı paranın tespitinde ifa yeri hususuna değinmişken, 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu’nun bu hususu düzenleyen m. 99/ f. 2 hükmünde ifa yeri kavramı kullanılmayıp ülke parası kavramı üzerinden dolaylı olarak ifade edilmiştir. *Turhan*, milletlerarası özel hukuk açısından, bir paranın yabancılık karakterinin belirlenmesi için üç farklı ölçütün uygulanmasının mümkün olduğunu söylemektedir. Buna göre ölçütler şöyledir: A) Hukuku, sözleşmenin esasına uygulanacak devletin parasına yabancı olan paranın yabancı para birimi olduğu görüşü, B) İfa yeri ülkesinin parasına yabancı olan paranın yabancı para birimi olduğu görüşü, C) Hâkimin mensup olduğu devletin parasına göre yabancı para. Bkz. *Turhan*, **a.g.e.**, s. 23 vd.

⁴⁷⁴ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 313; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1394; Ayan, **Yabancı Para**, s. 516. Yabancı para borcunu düzenleyen TBK m. 99/f.2 hükmünün “*Ülke parası dışında başka bir para birimiyle ödeme yapılması kararlaştırılmışsa, sözleşmede aynen ödeme veya bu anlama gelen bir ifade bulunmadıkça borç, ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parasıyla da ödenebilir*” şeklinde ifade edilmesi de yabancı para borcunun kural olarak sözleşme için söz konusu olduğu düşüncesini desteklemektedir.

⁴⁷⁵ Bu konu hakkında açık bir hüküm olmadığı gibi, doktrinde de çok fazla tartışılmamıştır. Ancak *Eren*, yabancı para borcunun yalnızca sözleşmeden doğabileceğini ve haksız fiil ile sebepsiz zenginleşme hallerinde hâkimin yabancı para üzerinden bir ödeme kararı veremeyeceğini söylemektedir. Bkz. *Eren*, **Borçlar Genel**, s. 1001. *Barlas*, haksız fiilde tazminata hâkimin yabancı para üzerinden karar vermesinin mümkün ve hatta zorunlu olduğunu söylemektedir. Bkz. *Nami Barlas*, “Adli ve İdari Yargıda Haksız Fiil Tazminatına Yabancı Para Üzerinden Hükmedilmesi Mümkün Müdür?”, **GSÜHFD, Erden Kuntalp’e Armağan**, Y. 3, 2004, S.1, s. 9-23, s. 19. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Pekcanitez*, **a.g.e.**, s. 46 vd.

kötüniyetliyse zenginleşmenin tamamını⁴⁷⁶ iade etmesi gerektiğinden⁴⁷⁷, sebepsiz zenginleşmenin konusu yabancı para ise iade de yabancı para üzerinden olacaktır⁴⁷⁸. Ancak sebepsiz zenginleşmenin konusu yabancı para değilse iadenin yabancı para ile yapılması mümkün değildir. Haksız fiilde zararın giderimi konusunda ise tazminatın yabancı para üzerinden olup olmayacağına durumun koşullarına göre hâkim karar

⁴⁷⁶ Sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği tarihle iade anı arasındaki zaman diliminde paranın değerinde değişme yaşanmış olabilir. Bu değer değişikliğinin sebepsiz zenginleşme kapsamında sayılıp sayılmaması hususu doktrinde ele alınmıştır. Bu konuda *Nomer*, sebepsiz zenginleşen parayı çeşitli şekillerde kullanmış, bu sebeple de kazanç elde etmiş ise bu kazancın zenginleşmeye dahil edileceğini; yoksa hiç işletilmemiş -aynı miktarıyla duran- paranın değer değişimi sebebiyle ilave bir zenginleşmeye konu olduğundan bahsedilemeyeceğini belirtmektedir. Bkz. *Nomer, Sebepsiz*, s. 226-227.

⁴⁷⁷ von Tuhr, *a.g.e.*, s. 438 vd.; Serozan, *Genel Bölüm*, s. 371 vd.; *Nomer, a.g.e.*, s. 307 vd.; Pekcanitez, *a.g.e.*, s. 63. Zenginleşme sebebi şey, zenginleşenin malvarlığında aynen bulunmaktaysa sebebe bağlılık ilkesi gereğince mülkiyetin zenginleşene geçmediği kabul edilir. Dolayısıyla sebepsiz zenginleşme hükümleri yerine istihkak davasıyla iadesi talep edilebilir (Bkz. Eren, *Borçlar Genel*, s. 906). Bununla birlikte bu durum para için geçerli olmaz. Zira misli eşya olan para karışmış olacağı için iadesi istihkak davası ile talep edilemez, sebepsiz zenginleşmeye dayanılarak talep edilir. Bu yönde bkz. Antalya, *Cilt V/1, 2*, s. 694-695; Antalya, Topuz, *a.g.e.*, s. 87; Kocaman, *a.g.t.*, s. 14-15. Karışan paranın aynı hakka dayanılarak talebinin mümkün olabileceği yönünde farklı bir değerlendirme için bkz. Burcuoğlu, *Paranın Karışması*, s. 81 vd.; Haluk Burcuoğlu, “Taşınır Mülkiyetinin Devrinde Sebebe Bağlılık ve Soyutluk Kavramları ve Bu Kavramlar Kapsamında Sebepsiz Zenginleşme”, *İAÜHFD*, Y. 4, S. 1, 2018, s. 57-82, s. 75.

⁴⁷⁸ Bu yönde Yargıtay kararları için bkz. Yarg. 3. HD, E. 2016/13083, K. 2018/761, T. 25.1.2018, Yarg. 8. HD, E. 2017/78, K. 2017/4128, T. 23.3.2017. Aynı yönde bkz. Makaracı, *a.g.m.*, s. 325; Kocaman, *a.g.t.*, s. 14. Aksi yönde bkz. Ayan, *Yabancı Para*, s. 519. Sözleşmesel tazminatta, sözleşmeye konu borç yabancı para borcuysa tazminatın da yabancı para olacağı yönünde bkz. Weber, *BK OR*, Art. 84, N. 314.

verecektir⁴⁷⁹,⁴⁸⁰. Örneğin yalnızca tatil için Türkiye’de bulunan Alman vatandaşı kişiye Türkiye’de araba çarpması ve bu kişinin Almanya’da tedavi görerek zarar verenden zararının karşılanmasını talep etmesi halinde zarar kalemi (tedavi masrafları) yabancı para ile meydana geldiği için, hâkim tazminatın yabancı para üzerinden ödenmesine karar verebilir.

Yabancı para borcunda taraflar sözleşmeye konu olan soyut mali gücü ülke parası yerine yabancı para birimi üzerinden belirlemişlerdir⁴⁸¹. Bu tutumun en temel sebebi paranın zamanla değer kaybetmesi ihtimaline karşı önlem almaktır. Borçlu, nominalizm ilkesi gereğince alım gücündeki değişikliklere bağlı olmaksızın borçlandığı miktarı ifa etmekle yükümlü olduğundan genellikle değer kaybına uğramayan yabancı para birimi tercih edilir⁴⁸². Ülke parasının değer kaybına karşılık

⁴⁷⁹ Yargıtay da bu hususu şu şekilde ifade etmektedir: “.... haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan alacaklarda yabancı para üzerinden zararın ne şekilde giderileceği konusunda açık ve net bir hüküm bulunmamakla birlikte, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan davalarda oluşan zararın yabancı para üzerinden ödenmesine engel emredici ve yasaklayıcı bir hüküm de yer almış değildir. Bu konuda yasada bir boşluk bulunduğu şüphesizdir. Nitekim İsviçre’de de haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan zararlar İsviçre Borçlar Kanunu’nda zararın yabancı para üzerinden ödeneceğine dair düzenleyici bir hüküm bulunmamasına rağmen, uygulama ve öğretide bu hallerde de zararın yabancı para üzerinden giderilmesi kabul edilmektedir. Bu sonuca şu gerekçelerle ulaşılmaktadır: Tazminatın amacı, zarar gören kişinin gerçek zararını karşılama olmalıdır. **Zararın giderilmesinde hangi para biriminin esas alınacağı sorusu da, zararın hangi para birimi ile tam olarak karşılanabileceği şeklinde olmalıdır.** Yasanın amacı, zararın tamamen giderilmesine yöneliktir. Sözleşme dışı tazminat taleplerinde doğru ve hakkaniyete uygun bir sonuca varılabilmesi gerekir. Böylece ileride munzam zarar ve kur farkı davalarına (BK m. 105) meydan verilmemesi ve zararın tam olarak karşılanması için, bu zararın zarar gören açısından tespiti gerekir. Zarar gören açısından zarar, hangi para birimine göre doğmuşsa, o para biriminin tazminat olarak talep edilmesi amaca uygunluk yönünden en uygun olanıdır (Bkz. BGE 48 II 79: BGE 47 II 194). Örneğin deniz taşımalarında kullanılan yabancı menşeli konteyner haksız eylem sonucunda Türkiye’de hasarlanmış ise, hasarlanan konteynerin yerine konulacak yabancı menşeli bir konteynerin Türkiye ve yabancı ülkelerde yabancı para ile alınabileceği belirgindir. Zarar gören kişinin zararı ancak yabancı para ile giderilebilir.” Bkz. Yarg. HGK E. 2009/4-238, K. 2009/493, T. 11.11.2009, (Kazancı, Çevrimiçi) E.T. 17.8.2019.

⁴⁸⁰ *Pekcanitez*, bu konuda tazminatın zararı giderme amacından yola çıkarak zarar hangi para birimi ile tam olarak karşılanabilecekse ona karar verilmesi gerektiğini söylemektedir. Bkz. *Pekcanitez*, **a.g.e.**, s. 51. Aynı yönde bkz. *Barlas*, **a.g.m.**, s. 15; *Kocaman*, **a.g.t.**, s. 10-11.

⁴⁸¹ Soyut mali gücün yabancı parayla belirlenmiş olması sebebiyle ülke parası ile yabancı paranın takas edilebileceği kabul edilir. Bkz. *Weber*, **BK OR**, Art. 84, N. 341; *Antalya*, **Cilt V/1, 3**, s. 163. Efektif yabancı para borcu ile ülke parasının aynı cins kabul edilemeyeceği; dolayısıyla takas edilemeyeceği yönünde bkz. *Helvacı*, **Contract**, s. 211. Bu konuda ayrıntılı bir inceleme için bkz. *Nomer*, **Para Borcu**, s. 249 vd.

⁴⁸² *Ayan*, **Yabancı Para**, s. 515; *Serozan*, **Paranın Alım Gücü**, s. 41 vd.; *Baygın*, **a.g.e.**, s. 29. Sözleşmenin kurulması ile yabancı para borcunun ödenmesi tarihi arasında yabancı paranın değerinde azalma olursa alacaklı için, artış olursa borçlu için ekonomik risk oluşur. Bkz. *Weber*, **BK OR**, Art. 84, N. 321.

daha stabil olan yabancı para birimlerinin tercih edilmesi paranın değerinin korunmasının yanı sıra faiz oranı bakımından da önem arz eder. Yabancı para borcunda 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un 4/a maddesi uygulama alanı bulacağı için alacaklı, sözleşmede aksi kararlaştırılmadığı sürece devlet bankalarının o yabancı para birimi ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı üzerinden temerrüt faizi talep edebilecektir.

Yabancı para borçları, sözleşmede aynen ödeme kaydı veya bu anlama gelen bir ifade bulunup bulunmamasına göre efektif yabancı para borçları ve yalın yabancı para borçları olmak üzere ikiye ayrılır⁴⁸³.

2.2.1. Efektif Yabancı Para Borçları

Taraflar para borcunun yalnızca sözleşmede belirlenen yabancı para birimiyle ifa edilebileceğini kararlaştırmışlarsa efektif (gerçek) yabancı para borcu söz konusudur⁴⁸⁴. Borcun yalnızca yabancı para birimiyle ifa edileceğinin kabulü için sözleşmeye bir “aynen ödeme kaydı” -efektif kelimesi veya başka bir ifadeyle- konulur. Sözleşmeye konulan bu aynen ödeme kaydının şüpheye yer bırakmayacak şekilde açık olması gerekir⁴⁸⁵. Efektif yabancı para borçlarında borçlunun ülke parasıyla ödeme yapma imkânı bulunmamaktadır. Başka bir deyişle tarafların

⁴⁸³ Yabancı para borçları, yabancı paranın mutlaka yabancı para birimiyle ödenmesinin gerekli olup olmadığına göre yapılan ayırım için doktrinde farklı adlandırmalar yapılmıştır. Bazı yazarlar tarafından mutlaka yabancı para ile ödenmesi gereken yabancı para borçları gerçek yabancı para borçları, ülke parasıyla ödeme yapmanın da mümkün olduğu borçlar ise gerçek olmayan yabancı para borçları olarak tasnif edilmektedir. Bkz. Ayan, **Yabancı Para**, s. 524; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1396; Turhan, **a.g.e.**, s. 182; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 176 vd.; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 29; Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 55; Makaracı, **a.g.m.**, s. 325; Erişir, **a.g.m.**, s. 873; Gülçin Elçin Grassinger, “BK. Md. 83 Hükmüne Göre Yabancı Para Borçları ve İlgili Bazı Sorunlar”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan**, İstanbul, 2000, s. 296. Bazı yazarlar ise “efektif ödeme kaydı” hususunu göz önünde bulundurarak bu ayırımı efektif yabancı para borcu- yalın yabancı para borcu şeklinde yapmışlardır. Bkz. Barlas, **a.g.e.**, s. 12; Baygın, **a.g.e.**, s. 50 vd.; Baygın, **a.g.m.**, s. 127 vd.; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 305 vd.; Doğanay, **a.g.e.**, s. 254. Çalışmamızda efektif yabancı para borcu- yalın yabancı para borcu ayırımını tercih edeceğiz.

⁴⁸⁴ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 327; Baygın, **a.g.e.**, s. 52; Ayan, **Yabancı Para**, s. 524; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1396; Aykonu, **a.g.m.**, s. 145; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 31; Helvacı, **Contract**, s. 104; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 176; Makaracı, **a.g.m.**, s. 326; Erişir, **a.g.m.**, s. 873.

⁴⁸⁵ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 327; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 102; Velidedeoğlu, Özdemir, **a.g.e.**, s. 203; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 777; Baygın, **a.g.e.**, s. 52; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 32 vd.

yaptıkları sözleşme gereğince, borçlunun ülke parası ile yabancı para arasında seçim yapabilme yetkisi kalkmıştır. Borçlunun ülke parasıyla ifayı teklif etmesi halinde, alacaklı bu teklifi reddederse -bu davranışı dürüstlük kurallarına aykırı olmadıkça- aynen ödeme kaydına dayandığı için alacaklı temerrüdüne düşmediği kabul edilir⁴⁸⁶.

Kambiyo senetleri de taraf iradesini yansıtan sözleşmeler oldukları için, miktarın yabancı para birimi olarak belirlendiği kambiyo senedinde düzenleyen, aynen ödeme kaydı koymuşsa borçlunun seçimlik yetkisi olmaz, yabancı para birimi ile aynen ödeme yapması gerekir⁴⁸⁷.

Taraflar sözleşmeyi yaparken borcu yabancı para üzerinden belirleseler dahi, ülke parasının kıymetini korumak için bazı sözleşmelerin yabancı para üzerinden veya yabancı paraya endeksli olarak yapılması yasaklanmıştır. 16 Kasım 2018 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan “Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2008-32/34)’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2018-32/52)”⁴⁸⁸ ile Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ’in 8. maddesinde değişiklik yapılarak hangi sözleşmelerin

⁴⁸⁶ Ayan, **Yabancı Para**, s. 525; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1396; Reisoglu, **a.g.e.**, s. 307; Rona Serozan, “Madeni Kanun ve Borçlar Kanunu Değişikliklerinin, Özellikle Yabancı Para Borçlarına ve Bunların Teminat Altına Alınmalarına İlişkin Değişikliklerin Eleştirilmesi”, **İBD**, C. LXV, S. 1-2-3, 1991, s. 194 -222, s. 205 vd.

⁴⁸⁷ Karş. Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 326. TBK m. 99 hükmüne paralel olarak Türk Ticaret Kanunu da kambiyo senedi türleri için yabancı ülke parası ile ödemeyi düzenlemiştir. Poliçe ve bono - TTK. m.778/1/c hükmünün yaptığı atıf gereğince- için “Yabancı ülke parası ile ödeme” başlığı altında TTK m. 711’de, Çek için TTK m. 802’de düzenlenmiştir;

Madde 711: “(1) Poliçenin, ödeme yerinde rayici olmayan bir para ile ödeneceği şart koşulduğu takdirde, bedeli, vade günündeki değerine göre o ülke parasıyla ödenebilir. Borçlu, ödemede geciktiği takdirde, hamil poliçe bedelinin dilerse vade günündeki, dilerse ödeme günündeki kura göre ülke parasına dönüştürülerek ödenmesini isteyebilir. (2) Kanuni rayici olmayan paranın değeri, ödeme yerindeki ticari teamüllere göre belirlenir. Bununla beraber, düzenleyen, ödenecek paranın poliçede yazılı belirli bir rayice göre hesap edilmesini şart edebilir. (3) Düzenleyen, ödemenin belirli bir para ile yapılmasını (aynen ödemeyi), şart koşmuş ise birinci ve ikinci fıkra hükümleri uygulanmaz. (4) Poliçe bedeli, düzenlenme ve ödeme yeri olan ülkelerde aynı adı taşıyan, fakat değerleri birbirinden farklı olan para ile gösterildiği takdirde ödeme yerindeki para kastedilmiş sayılır.”

Madde 802- “(1) Çekin ödeme yerinde rayici olmayan bir para ile ödenmesi şart koşulmuş ise, bedeli, çekin ibraz günündeki değerine göre o ülke parası ile ödenebilir. İbraz edilmesine rağmen ödenmediği takdirde hamil, çek bedelinin dilerse ibraz dilerse ödeme günlerindeki rayic değerine göre ülke parasıyla ödenmesini isteyebilir. (2) Yabancı ülke parasının değeri, ödeme yerindeki ticari teamüllere göre belirlenir. Bununla beraber düzenleyen, ödenecek tutarın çekte yazılı belirli bir kura göre hesap olunmasını şart koşabilir. (3) Düzenleyen, ödemenin belirli bir para ile yapılmasını (aynen ödemeyi) şart koşmuş ise birinci ve ikinci fıkra hükümleri uygulanmaz. (4) Çek bedeli, düzenlenme ve ödeme ülkelerinde aynı adı taşıyan ve fakat değerleri birbirinden farklı olan para ile gösterildiği takdirde, ödeme yerindeki para kastedilmiş sayılır.”

⁴⁸⁸ 16.11.2018 tarih, 30597 sayılı RG. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/11/20181116-8.htm> (Çevrimiçi) E.T. 7.4.2020.

Türkiye’de yerleşik gerçek veya tüzel kişilerce yabancı paraya endeksli yapılamayacağı düzenlenmiştir^{489, 490}. Bu yasak, yalın yabancı para borçları açısından bir değişiklik yaratmayacaktır. Zira yalın yabancı para borçlarında taraflarca ödemenin Türk Lirası üzerinden yapılabileceği seçeneği öngörülmüş ve kabul edilmiştir. Ancak efektif yabancı para borçlarında yalnızca yabancı parayla ifanın geçerli olacağı kabul edilmiştir. Tebliğ ile yapılan değişiklik sonrasında; sözleşmeye yabancı para değeri kaydı gibi değer koruyucu kayıtların eklenmesi veya edimlerden birinin yabancı para olarak belirlenmesi durumunda uygulanması gereken yaptırımın ne olacağı meselesi ortaya çıkmıştır. Doktrinde *Aydoğdu*, hüküm kapsamındaki sözleşmelerin yabancı paraya endeksli olarak akdedilmesi halinde “kısmi kesin hükümsüzlüğün” söz konusu olacağını söylemektedir⁴⁹¹. Bu görüş, yazarın sözleşmeye eklenen dövizle endeksli bedel kaydını, kanunun emredici hükmüne aykırılık olarak gördüğü izlenimi vermektedir. Zira TBK m. 27’ye göre “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür*”⁴⁹². Yazar, bu duruma çözüm olarak da TBK m. 22 hükmünün kıyasen uygulanmasını öngörmektedir. Buna göre sözleşmedeki “yabancı para” maddesinin yazılmamış sayılacağını, bu sebeple oluşacak boşluğun hâkim tarafından doldurulması için tarafların uyarılma davası açabileceğini söylemektedir. Konuya benzer bir yaklaşım gösteren *Baygın*, sözleşmenin geçerli olduğu ancak aynen ödeme (efektiflik) kaydının geçersiz hale geldiğini belirtmektedir⁴⁹³. Çünkü TBK m. 27/ f.2 hükmü

⁴⁸⁹ Hüküm için bkz. Ek-1. Hangi sözleşmelerin yabancı para üzerinden yapılamayacağı Tebliğ’in 8. Maddesinde düzenlenmiş olmakla birlikte bu tipik sözleşmeler dışındaki karma, bileşik ve sui generis sözleşmelerin akıbetinin ne olacağı belirli değildir. Bu konuda yapılan bir değerlendirme için bkz. Mustafa Alper Gümüş, “Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin (Değiştirilmiş) Tebliğ Çerçevesinde Uyarılmanın Yapılabileceği Sözleşmeler”, **Türk Parası Kıymeti Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Çerçevesinde Döviz ile Sözleşme Yapma Yasağı ve Sözleşmelerin Uyarlanması**, Ed.: Murat Topuz, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 21-53, s. 42 vd.

⁴⁹⁰ Bu düzenlemelerin ceza koşulu gibi yan edim yükümlerini de kapsadığı yönünde bkz. Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 885, Başak Şit İmamoğlu, “Yabancı Para Üzerinden Sözleşme Akdetme Özgürlüğünün Sınırlandırılmasına İlişkin 12 Eylül 2018 Tarihli Cumhurbaşkan Kararı Hakkında Bir Değerlendirme”, **BATİDER**, C. XXXIV, S. 3, 2018, s. 151-160, s. 155.

⁴⁹¹ Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 890.

⁴⁹² Şit İmamoğlu, bu konuyu ele alan makalesinde yabancı parayla sözleşme yapmaya getirilen sınırlamanın TBK m. 27 anlamında emredici bir hukuk kuralı olduğunu belirtmektedir. Bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.m.**, s. 153.

⁴⁹³ Baygın, **a.g.e.**, s. 53. Benzer bir sorun için çözüm öneren *Weber*, efektif yabancı para borcunun ifasının imkansızlaşması durumunda, borcun ülke parası üzerinden ödenmesi gerektiğini söylemektedir. Bkz. Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 328.

gereğince, sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Bununla birlikte borcun yabancı para birimi ile ifa edilemeyeceği bilinseydi sözleşmenin hiç yapılmayacağı açıkça anlaşılıyorsa sözleşmenin tamamı kesin hükümsüz olur (TBK m. 27/f.2./c.2).

Kanaatimizce sözleşmeyi olabildiğince ayakta tutmaya çalışmak yerinde görünmektedir. Tebliğin 8. maddesinin son hali sözleşme özgürlüğü bakımından sınırlama getirdiği için olabildiğince dar yorumlanmalıdır⁴⁹⁴. Tebliğe aykırılığı, kanunun emredici hükmüne aykırılık olarak değerlendirmemek gerekir. Nitekim 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un 3. Maddesinin ilk fıkrasında da “*Cumhurbaşkanının bu Kanun hükümlerine göre yapmış bulunduğu genel ve düzenleyici işlemlerdeki yükümlülüklerle aykırı hareket eden kişi, üçbin Türk Lirasından yirmibeşbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası ile cezalandırılır.*” denilerek bir idari para cezası öngörüldüğü için yabancı para üzerinden/yabancı paraya endeksli yapılan sözleşmeler bakımından hükümsüzlüğün söz konusu olmadığını; yalnızca idari para cezasının uygulanması gerektiğini kabul etmek daha uygun görünmektedir⁴⁹⁵.

2.2.2. Yalın Yabancı Para Borçları

2.2.2.1. Yalın Yabancı Para Borçlarının İfası

Yabancı para birimi üzerinden kurulan bir sözleşmede taraflar yabancı para birimi için aynen ödeme kaydı koymamışsa yalın (gerçek olmayan) yabancı para borcu söz konusu olur⁴⁹⁶. Yalın yabancı para borçları TBK m. 99/ f. 2 ‘de “*Ülke parası*

⁴⁹⁴ Bu yönde bkz. Umut Yeniocak, “Dövizle Sözleşme Kurma Yasağı ve Yasağa Aykırılığın Yaptırımı”, **Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Çerçevesinde Döviz ile Sözleşme Yapma Yasağı ve Sözleşmelerin Uyarlanması**, Ed: Murat Topuz, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 55-70, s. 65 vd.

⁴⁹⁵ Bu yönde bkz. Yeniocak, **a.g.m.**, s. 65 vd., Nurgül Kutbay, “Döviz ile Sözleşme Yapma Yasağı Kapsamında Yabancı Para Borçların Borçlu Temerrüdü”, <https://blog.lexpera.com.tr/doviz-ile-sozlesme-yapma-yasagi-kapsaminda-yabanci-para-borclarin-borclu-temerrudu/#fn16> (Çevrimiçi) E.T. 8.6.2020.

⁴⁹⁶ Kavram için bkz. Barlas, **a.g.e.**, s. 12- s. 92; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1399; Baygın, **a.g.e.**, s. 50 vd.; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 305 vd.; Doğanay, **a.g.e.**, s. 254; Makaracı, **a.g.m.**, s. 326; Helvacı, **Contract**, s. 104; Erişir, **a.g.m.**, s. 873.

dışında başka bir para birimiyle ödeme yapılması kararlaştırılmışsa, sözleşmede aynen ödeme veya bu anlama gelen bir ifade bulunmadıkça borç, ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parasıyla da ödenebilir.” şeklinde ifade edilmiştir. Kanun koyucu bu hükümle, borçluya yabancı parayı ödeme günündeki Türk Lirası karşılığı üzerinden ödeyebilme konusunda bir seçimlik yetki (*yedek edim yetkisi- facultas alternativa*) tanımaktadır⁴⁹⁷. Bu durumda borçlu doğrudan doğruya sözleşmede belirtilen yabancı para birimiyle -örneğin 1000 Amerikan Doları ile- ödeme yapabileceği gibi, yabancı para biriminin ödeme günündeki rayicine göre Türk Lirasıyla da ödeme yapabilir.

Seçimlik yetkinin bulunması bir seçimlik borç olduğu anlamına gelmez. Bu halde tek bir edim borçlanılmıştır -örneğin 1000 Amerikan Doları-. Seçimlik borçta birbirinin alternatifi durumda birden fazla ayrı borç/edim bulunur⁴⁹⁸. Biri imkansızlaşsa bile diğeri var olduğu için borç ilişkisi sona ermez, borçlunun ifa yükümlülüğü devam eder. Ancak seçimlik yetkide yalnızca tek bir edim borçlandığı halde borçluya asıl edim dışında bir edimi yerine getirerek borçtan kurtulma imkânı tanınmıştır. Bununla birlikte alacaklının talebi ancak asıl edimin (yabancı paranın) yerine getirilmesi olabilir, yedek edim borcunu talep edemez⁴⁹⁹. Aynı zamanda bu

⁴⁹⁷ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 323; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 296; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 102; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 777; Eren, **Borçlar Genel**, s. 943; Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 344, Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 121; Baygın, **a.g.m.**, s. 127; Baygın, **a.g.e.**, s. 59 dn. 85; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 35; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1399; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 31; Buz, **6098**, s. 167; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 75; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 157; Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 55; Makaracı, **a.g.m.**, s. 326; Ertaş, **a.g.m.**, s. 306; Mehmet Şengül, “Seçimlik Borçlara İlişkin Temel Özellikler ve Seçimlik Borçların İfası”, **EÜHFD**, C. XV, S. 3–4, 2011, s. 207-248 s. 207, dn. 38; Uyar, **a.g.t.**, s. 80. *Nomer*, TBK m. 99’da seçimlik yetki bulunmadığını söylemektedir. Zira seçimlik yetki olduğunun kabulü halinde yabancı para borcu imkansızlaşırsa (Alman markının tedavülden kalkması gibi) borcun sona ermesi söz konusu olacaktır. Bu sebeple yazar, burada seçimlik yetki değil asıl borcun ifa tarzına ilişkin bir durum vardır, demektedir. Bkz. *Nomer*, **a.g.e.**, s. 326, N. 156.2. Aynı yönde bkz. Barlas, **a.g.e.**, s. 100.

⁴⁹⁸ Weber, **BK OR**, Art. 72, N. 9; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 811; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 74; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 85; Özer Seliçi, “Seçimlik Borçların İfası”, **İÜHFM**, Cilt XXXIV, Sayı 1-4, 1968, s. 375- 399, s. 376; Helvacı, **Contract**, s. 102; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 301; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 157; Şengül, **Seçimlik**, s. 209; Şengül, **İfa**, s. 298.

⁴⁹⁹ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 325- Art. 72, N. 73; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 818; Tunçomağ, **Borçlar Genel**, s. 75; Barlas, **a.g.e.**, s. 93; Buz, **6098**, s. 167; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 157; Makaracı, **a.g.m.**, s. 326; Aydınçık Midyat, **İstanbul Şerhi**, s. 1292; Şengül, **Seçimlik**, s. 217; Yalman, **a.g.m.**, s. 510. İİK m. 58 /f. 3’ e göre takip talebinde alacağın veya istenen teminatın Türk parasıyla gösterilmesi gerekmektedir ancak yabancı para alacağının dava yoluyla talep edilmesi halinde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda talebin Türk parasıyla olmasını

seçimlik yetkiyi görmezden gelerek asıl edimin ifası konusunda da ısrar edemez⁵⁰⁰. Hükümde açıkça seçimlik yetki düzenlenmiş olduğu için alacaklının Türk Lirasıyla yapılan ödemeyi reddetmesi kendisini alacaklı temerrüdüne düşürür⁵⁰¹.

Seçimlik borçta seçimin yapılması yenilik doğuran hak teşkil etmekle birlikte seçimlik yetkide yenilik doğuran hak teşkil etmez⁵⁰². Yedek edim yetkisinin kullanılması, fiilen kullanılmış olmasıyla mümkündür⁵⁰³. Bu bakımdan seçimlik yetkinin bir yenilik doğuran hak teşkil etmediği, dolayısıyla bunun geri alınabileceği ve diğer alternatifin tercih edilebileceği kabul edilmektedir⁵⁰⁴. Ancak borçlunun seçimlik yetkisini kullanması üzerine alacaklı borca ilişkin hazırlık hareketlerine girişmişse borçlunun seçimini değiştirmesi dürüstlük kurallarına aykırılık teşkil edebilir⁵⁰⁵. Borçluya böyle bir seçimlik yetki verilmesinin temelinde, borçlunun borcu

gerektiren bir hüküm bulunmadığı için alacaklı yine yabancı para birimi üzerinden talep edecektir. bkz. Barlas, **a.g.e.**, s. 93, dn. 276.

⁵⁰⁰ Weber, **BK OR**, Art. 72, N. 73; Seliçi, **a.g.m.**, s. 382; Ayan, **Yabancı Para**, s. 534-535.

⁵⁰¹ Seliçi, **a.g.m.**, s. 382; Barlas, **a.g.e.**, s. 93 vd.; Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 305; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1399; Ayan, **Yabancı Para**, s. 534-535; Pekcanitez, **a.g.e.**, s. 31.

⁵⁰² Weber, **BK OR**, Art. 72, N. 29- N. 72; Şengül, **Seçimlik**, s. 218.

⁵⁰³ Seliçi, **a.g.m.**, s. 383; Ayan, **Yabancı Para**, s. 534; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1400; Şengül, **Seçimlik**, s. 218.

⁵⁰⁴ Weber, **BK OR**, Art. 72, N. 72; Seliçi, **a.g.m.**, s. 383; Ayan, **Yabancı Para**, s. 534; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1400; Şengül, **Seçimlik**, s. 218. Yenilik doğuran hak teşkil ettiği ve geri alınamayacağı yönünde bkz. Serozan, **Genel Bölüm**, s. 89; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 121. Borçluya tanınan yedek edim yetkisinin yenilik doğuran bir hak olmadığı kabul edilmekle birlikte alacaklıya tanınan yedek edim yetkisinin yenilik doğuran bir hak olduğu ve alacaklının seçim yaptıktan sonra bu seçimi değiştiremeyeceği kabul edilmektedir. Bkz. Seliçi, **a.g.m.**, s. 383. Yargıtay'ın yedek edim yetkisini kullanan alacaklının bu seçimini karşı taraftan izin almadan değiştiremeyeceğini belirten kararları vardır. Bkz. Yarg. HGK, E. 2012/12-1072, K. 2013/496, T. 10.4.2013, "... İİK' nun 58/3 ve 3678 Sayılı Kanun ile 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu'nun 83. maddesine eklenen fıkrası uyarınca, yabancı para borcunun vadesinde ödenmemesi halinde alacaklı bu borcu vade veya fiili ödeme günündeki rayice göre, Türk parası ile ödenmesini isteyebilir. Alacaklı takip talepten önce seçim hakkını vade veya takip tarihi itibarıyla kullanmış ise, sonradan fiili ödeme günündeki kur üzerinden hesap yapılmasını isteyemez.", Yarg. 11. HD, E. 2017/4863, K. 2018/3504, T. 14.5.2018, "... Ayrıca, 818 sayılı BK'nın 83. maddesi uyarınca yabancı para alacağının ödeme tarihindeki TL karşılığını isteme hakkını haiz bulunan davacı tercihini bu yolda kullanmayıp alacağını TL'ye çevirmek suretiyle talepte bulunduğundan, karşı tarafın izni olmadan bu tercihten dönemez. Bu itibarla, mahkemece, yabancı para cinsinden hüküm kurulması doğru olmamış, kararın bu nedenle de bozulması gerekmiştir."

⁵⁰⁵ Weber, **BK OR**, Art. 72, N. 72; Ayan, **Yabancı Para**, s. 535; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1400.

ifasını kolaylık sağlamak ve ülke parasının kıymetini koruma ile ülke parasının kullanılmasını teşvik düşünceleri yatıyor olabilir⁵⁰⁶.

TBK m. 99 hükmünde kanun koyucunun seçtiği kavramlar terminoloji bakımından kafa karıştırıcı olmuştur. 818 sayılı eski Borçlar Kanunu yabancı paranın Türk lirasına çevrileceği kur tarihi bakımından “*vâdenin hululü*” ifadesini kullanırken 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu “*ödeme günü*” ifadesine yer vermiştir. TBK m. 99 hükmünün gerekçesinde esasa ilişkin bir değişiklik yapılmadığı belirtilmiştir⁵⁰⁷. Yeni hükümle yapılan kavram değişikliği doktrinde bu iki kavramın aynı anlama gelmemesi gerekçesiyle eleştirilmektedir⁵⁰⁸. Zira vade, borcun muaccel olduğu günü ifade ederken⁵⁰⁹; ödeme günü borcun ifa edildiği gündür⁵¹⁰. Vade ve ödeme günü her zaman aynı tarihi işaret etmemektedir. Borç vadede muaccel olur ancak vade bir tatil gününe denk gelirse TBK m. 93/f. 1 hükmü gereğince süre kendiliğinden izleyen ve tatil olmayan ilk güne geçer. Dolayısıyla bu borç için vade gelmiş olmasına rağmen - kanun hükmü gereğince- ödeme ertesi günde yapılır. Bu bakımdan ödeme günü vadeyi içine alan daha geniş bir kavramdır⁵¹¹.

Borç genellikle muaccel olduğunda (vadesi geldiğinde) ifa edilir. Bununla birlikte vade gelmeden yani borç muaccel olmadan da borçlu ifa teklifinde bulunabilir ve alacaklı kabul ederse ifa gerçekleşir (TBK m. 96). Ancak 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 83/f. 2 hükmüne göre aynen ödeme kaydı bulunmayan yabancı para borcunda ülke parasıyla ödeme, vade tarihindeki kura göre belirleneceğinden borçlunun ülke parasıyla ödeme seçeneğini kullanabilmesi için vadeyi beklemesi gerekirdi. TBK m. 99/ f. 2 hükmünde vade yerine ödeme tarihi kavramının kullanılması, kanun

⁵⁰⁶ Bu yönde bkz. Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 324; Buz, **İfa**, s. 92; Buz, **6098**, s. 167 vd.; Barlas, **a.g.e.**, s. 92-93; Baygın, **a.g.m.**, s. 127; Ayan, **Yabancı Para**, s. 535; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1400; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 36.

⁵⁰⁷ <http://kgm.adalet.gov.tr/TasariSamaLari/KanunLasan/2011Yili/kanmetni/6098ss.pdf> (Çevrimiçi) E.T. 23.3.2020.

⁵⁰⁸ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 296; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 103; Erişir, **a.g.m.**, s. 874, dn. 4.

⁵⁰⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 313; Serozan, **Genel Bölüm**, s. 56; Eren, **Borçlar Genel**, s. 975; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 88; Yüce, **İstanbul Şerhi**, s. 1316; Yüce, **a.g.e.**, s. 54.

⁵¹⁰ Mehmet Helvacı, Raziye Aksu, “Bonoda Yer Alan Tediye Tarihi ve Ödeme Tarihi Kavramlarının Değerlendirilmesi”, **MÜHF- HAD**, Cevdet Yavuz’a Armağan, C. XXII, S. 3, 2016, s. 1275-1288, s. 1282.

⁵¹¹ Helvacı, Aksu, **a.g.m.**, s. 1282.

koyucunun artık henüz vade gelmemiş olsa dahi borçlunun ülke parasıyla ödeme yapabilmesini isteyebileceği izlenimi yaratmaktadır. Ancak hükmün 3. fıkrası bu konuda kafa karıştırmaktadır. Hükmün borçlu temerrüdünü düzenleyen 3. fıkrasına göre borcun ödeme gününde ödenmemesi halinde alacaklı bir seçimlik hakka sahip olmaktadır. Buna göre alacaklı, alacağının aynen veya “*vade ya da fiili ödeme günündeki*” rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir. Bu hükümde tekrar vade kavramının kullanılmış olması ikinci fıkra da vade yerine ödeme günü kavramını bilinçli olarak tercih ettiği düşünülen kanun koyucunun aslında ödeme günü kavramını vade kavramı olarak ifade ettiğini düşündürmektedir⁵¹².

Pratikte farklı sonuçlara sebebiyet vereceği için, hükmün ikinci fıkrasındaki “*ödeme günü*” kavramının vade tarihi olarak mı fiili ödeme günü olarak mı kabul edildiğinin belirlenmesi önemlidir. eBK m. 83/ f. 2 ‘de vade tarihinin esas alınmış olması, vade tarihiyle fiili ödeme günü arasında kurda bir değişiklik olması durumunda oluşan zarara alacaklının katlanmasını gerektirmekteydi. Seçimlik yetki borçluda olduğu için yabancı para vadeden sonra değer kaybederse borçlu yabancı parayla, yabancı para vadeden sonra değer kazanırsa borçlu ülke parasıyla ödeme yapabilir. Dolayısıyla alacaklı bu durumun oluşturduğu riski taşır⁵¹³. TBK m. 99/ f.2 hükmündeki ödeme günü kavramının vade tarihi olarak yorumlanması durumunda alacaklı aleyhine olan bu durum devam edecektir. Ancak ödeme günü kavramının fiili ödeme günü olarak yorumlanması durumunda 3. fıkra da ifade edilen “*borcun ödeme gününde ödenmemesi üzerine alacaklı, bu alacağının aynen veya vade ya da fiili ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir.*” hükmü anlamsızlaşacaktır, zira borcun fiili ödeme gününde ödenmemesi mümkün değildir⁵¹⁴.

Buz, bu hükümde geçen “*ödeme günü*” kavramının iki şekilde yorumlanabileceğini söylemektedir. Birinci yoruma göre hükümde herhangi bir değişiklik yapılmamış ve ödeme günü kavramı vade günü anlamında kullanılmıştır⁵¹⁵.

⁵¹² Erişir, **a.g.m.**, s. 874, dn. 4.; Atamer, **Tasarı**, s. 23, (m. 98).

⁵¹³ Weber, **BK OR**, Art. 84, N. 330.

⁵¹⁴ Buz, **İfa**, s. 98, Buz, **6098**, s. 169; Ayan, **Yabancı Para**, s. 546.

⁵¹⁵ Buz, **İfa**, s. 92 vd.; Buz, **6098**, s. 169. Aynı yönde bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 296. Bu şekilde bir yorumlamanın daha yerinde olacağı yönünde bkz. Ayan, **Yabancı Para**, s. 546. Borçlar Kanunu

Dolayısıyla eski kanun döneminde olduğu gibi kurda değişiklik olması durumunda oluşan zarara alacaklı katlanacaktır. İkinci yoruma göre ise ikinci fıkra da ödeme günü kavramı bilinçli olarak kullanılmış ve dolayısıyla üçüncü fıkra içerdiği çelişkili anlam sebebiyle uygulanabilirliğini kaybetmiştir⁵¹⁶.

Kanaatimizce, maddenin üçüncü fıkrasında geçen “*borcun ödeme gününde ödenmemesi*” ifadesi ve madde gerekçesinde maddenin değişikliğe uğramadan yalnızca metinde arılaştırma yapıldığının belirtilmesi, kanun koyucunun “*ödeme günü*” ifadesiyle, borcun muaccel hale geldiği günü kastettiğini göstermektedir. Zira borcun fiili ödeme gününde ödenmemesi diye bir durum mümkün değildir. Çünkü ödemenin yapılmamış olması durumunda ödeme günü hiç var olmamış olacaktır. Ancak üçüncü fıkradaki “*bu alacağının aynen veya vade ya da fiili ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir*” ifadesinde “*vade ya da fiili ödeme günü*” denilerek bir önceki fıkra da birbirinin yerine kullanılan kavramların yan yana anılması ziyadesiyle karışık bir anlam oluşmasına sebebiyet vermiştir.

Yalın yabancı para borcunun borçlusu seçimlik yetkisini kullanarak Ülke parasıyla ödeme yapmak istediği takdirde borç miktarı yabancı paranın Türk Lirasına çevrilmesi gerekir. Yapılacak bu çeviri döviz alış kuru üzerinden değil, döviz satış kuru üzerinden olur⁵¹⁷. Çevirinin satış kuru üzerinden yapılmasının sebebi, alacaklının

henüz tasarı halindeyken kaleme aldığı makalesinde “Ödeme günü”nün vade olarak kullanıldığını kabul eden Atamer, üçüncü fıkra ile uyumlu olması adına ikinci fıkra da vade kavramının kullanılmasını önermektedir. Bkz. Atamer, **Tasarı**, s. 23, (m. 98).

⁵¹⁶ Buz, **İfa**, s. 98; Buz, **6098**, s. 169.

⁵¹⁷ Barlas, **a.g.e.**, s. 101; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1401. Yargıtay da kararlarında Ülke Parasının tespiti için yapılacak çevirinin satış kuru üzerinden olması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Yarg. 19. HD, E. 2018/1227, K. 2019/1611, T. 13.3.2019, “Taraflar arasındaki uyuşmazlık kur farkı alacağından kaynaklanmaktadır. Davacı tarafından düzenlenen faturaların Amerikan Doları cinsinden olduğu görülmekle kural olarak kur farkı istenebilmesi mümkün ise de; dava konusu uyuşmazlıkta davalının çekle ödemede bulunduğu hususunda bir ihtilaf bulunmamaktadır. Çek bir ödeme vasıtası olup, döviz üzerinden düzenlenmesi mümkün olduğu gibi, bedel hanesi verildiği andaki *döviz satış kuru* üzerinden hesap edilerek de doldurulabilir.” Yarg. 22. HD, E. 2019/5520, K. 2019/15228, T. 4.7.2019, “Dosya içeriğine göre temyize konu edilen miktarın ... *USD efektif satış kuru* üzerinden Türk Lirasına çevrilmesi ile hesaplanan tutar, Bölge Adliye Mahkemesinin karar tarihi itibarı ile temyiz kesinlik sınırı olan 58.800,00 TL kapsamında kaldığından...” Yarg. 11. HD, E. 2017/2334, K. 2018/7894, T. 12.12.2018, “Devlet Bankalarının USD cinsinden açılmış 1 yıl vadeli mevduat faizine ödediği en yüksek faiz oranının (%12’yi geçmemek kaydıyla) uygulanarak fiili ödeme günündeki Merkez Bankası *efektif satış kuru* TL karşılığının tahsili şeklinde takibin devamına, takip tarihi itibarıyla %40 oranında hesaplanan 4.588 TL icra inkâr tazminatının davalıdan alınarak davacıya verilmesine, karar verilmiştir.”

kendisine yapılan ödemeye elde ettiği Türk Lirasının, borcu oluşturan yabancı para miktarını satın alabilmesini sağlamaktır. Çeviride esas alınacak kur tipinin döviz kuru mu efektif kur mu olacağı konusu da tartışmalıdır. Özellikle Alman hukukunda döviz kurunun mu efektif kurun mu esas alınacağı tartışılmakla birlikte⁵¹⁸ Türk hukukunda üçüncü bir görüş kabul görmektedir. Kabul gören bu görüşe göre, nakit dışı ödemelerde döviz kuru, nakit ödemelerde efektif kur esas alınmalıdır⁵¹⁹. Kanaatimizce de üçüncü görüşün kabulü daha yerinde olacaktır.

2.2.2.2. Yalın Yabancı Para Borçlarının İfasında Temerrüt

TBK m. 99 hükmünün 3. fıkrası gereğince yabancı para borcunun ifasında *“borcun ödeme gününde ödenmemesi üzerine alacaklı, bu alacağının aynen veya vade ya da fiilî ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir”*. Burada ifade edilen *“borcun ödeme gününde ödenmemesi”* halinin muacceliyeti mi temerrüt halini mi belirttiği konusu tartışmalıdır. Zira daha önce izah edildiği üzere temerrüt için borcun ödeme gününde ödenmemiş olması yeterli değildir⁵²⁰. Bir görüşe göre muacceliyet gerçekleştiği anda borçlu temerrüde düş(ürül)memiş olsa dahi alacaklının seçimlik yetkisini kullanma imkanı doğar⁵²¹. Bu görüşü savunan Barlas, borçlu borcunu vadeden (borcun muaccel olmasından) sonraki bir tarihte ödemeye kalkarsa hesaplama konusunda alacaklının seçiminin etkili olacağını söylemektedir⁵²².

Doktrinde kabul gören diğer görüşe göre ise bu hükümde belirtilen *“borcun ödeme gününde ödenmemesi”* söylemi temerrüt halini ifade etmektedir⁵²³. Dolayısıyla alacaklının seçimlik yetkisini kullanabilmesi için borcun muaccel olması yeterli değildir, borçlunun temerrüde düşmüş olması gerekir. Bu durumda borçlunun temerrüde düşmesi için ihtarın gerekli olduğu hallerde muacceliyet şartı sağlanmış olmakla birlikte temerrüt oluşmadığı için alacaklının seçimlik yetkisini kullanma

⁵¹⁸ Bu tartışma için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 298.

⁵¹⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 298; Barlas, **a.g.e.**, s. 101; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1401; Ayan, **Yabancı Para**, s. 540.

⁵²⁰ Bkz. Bölüm II, 4.4.2.1. Genel Olarak Temerrüt Kavramı ve Temerrüdün Şartları

⁵²¹ Barlas, **a.g.e.**, s. 100; Ayrancı, **a.g.e.**, s. 37; Ertaş, **a.g.m.**, s. 306.

⁵²² Barlas, **a.g.e.**, s. 100.

⁵²³ Baygın, **a.g.e.**, s. 74-75; Ayan, **Yabancı Para**, s. 549 vd.; Grassinger, **a.g.m.**, s. 296.

hakkı doğmuş olmaz. Kanaatimizce kanun koyucunun maksadı bakımından bu görüşün kabulü daha yerinde olacaktır.

Her ne kadar madde gerekçesinde maddede bir değişiklik yapılmadığı, yalnızca metinde arılaştırma yapıldığı belirtilse de üçüncü fıkra bakımından önemli bir değişiklik söz konusudur. 818 sayılı BK m. 83 / f. 3 “*Yabancı para borcunun vadesinde ödenmemesi halinde alacaklı, bu borcu vade veya fiili ödeme günündeki rayice göre Türk parası ile ödenmesini isteyebilir.*” şeklindeydi. Bu hüküm bakımından alacaklının kullanacağı seçimlik yetki, yabancı paranın hangi zamandaki (vadedeki mi fiili ödeme günündeki mi) karşılığına göre Türk parasına çevrileceğinin belirlenmesi ile sınırlıydı. Ancak yeni hükümde alacaklının bu borcu aynen talep edebileceğinin belirtilmiş olması alacaklıya Türk Lirasına çevrilmeden yabancı para birimiyle talepte bulunma imkânı sağlamıştır. Dolayısıyla 6098 sayılı TBK m. 99 anlamında alacaklının üç alternatiften birini seçme yetkisi vardır⁵²⁴:

1. Yabancı para borcunun aynen (yabancı para ile) ifası
2. Yabancı paranın vade tarihindeki Türk Lirası karşılığı
3. Yabancı paranın fiili ödeme günündeki Türk Lirası karşılığı

Yeni hüküm tarafların yabancı para borcu üzerinden sözleşme yapmalarının mantığına daha uygun bir çözüm getirerek, alacaklıya yabancı parayı aynen talep hakkı tanımıştır. Ancak alacaklının aynen (yabancı para ile) ödeme yapılmasını talep etmesi ihtimalinde dahi, borçlunun fiili ödeme tarihindeki Türk Lirası karşılığını ödeyerek borçtan kurtulabileceğini savunan bir görüş vardır⁵²⁵. Kanaatimizce bu görüş yerinde değildir. Borçlu temerrüde düştükten sonra seçimlik yetki tamamen alacaklıdadır⁵²⁶.

⁵²⁴ Bu hükümle sağlanan hakların alacaklının vadesinde ödenmeyen borç sebebiyle kur değişikliklerinden zarar görmesini engelleme amacı taşıdığı yönünde bkz. Arkan, **a.g.e.**, s. 92; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1404.

⁵²⁵ Ayan, **Yabancı Para**, s. 550. Bununla birlikte Ayan, daha yakın tarihli makalesinde seçim yetkisinin alacaklıya geçtiğini söylemektedir. Bkz. Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1408.

⁵²⁶ Öz, **Borçların İfası**, s. 239. Yargıtay’ın da borçlunun borcu zamanında ödenmemesi üzerine alacaklının dava açması halinde, alacaklının borcu yabancı para üzerinden talep edebileceğine hükmettiği kararları bulunmaktadır. Bkz. “Dava, döviz cinsinden kullanılan konut kredi nedeniyle alınan masrafların iadesi istemine ilişkindir... Her ne kadar mahkemece bilirkişi raporu hükmü

Borçlunun Türk Lirası cinsinden ödeme teklifini alacaklının kabul etmesi mümkündür ancak bu teklifi kabul etmek zorunda değildir. Her ne kadar yabancı para borcunun Türk Lirası karşılığı, alacaklıya yabancı parayı temin gücünü sağlasa da alacaklının seçimlik yetkisi esas olduğu için yabancı para aynen ödenmelidir.

2.2.2.3. Yalın Yabancı Para Borçlarının İfasında Temerrüt Faizi

“Borcun ödeme gününde ödenmemesi” tabiri ile temerrüt halini ifade eden kanun koyucu, borçlunun borcunu zamanında ödemeyerek borca aykırı davranmasına karşılık alacaklıya kendisi için en iyi alternatifini seçme hakkı tanımış olmaktadır. Bu alternatifler arasından alacaklı 818 sayılı Borçlar Kanunu’ndaki seçeneklerden farklı olarak yabancı paranın aynen ifası talebinde bulunabilir. Alacaklı aynen (yabancı para ile) ifa talebinde bulunursa, temerrüt ile fiili ödeme tarihi arasındaki süre için yabancı para borçlarına uygulanacak faiz üzerinden temerrüt faizi talep edebilir⁵²⁷.

esas alınarak TL üzerinden karar verilmiş ise de; TBK 99. (BK 83) maddesinde ‘Konusu para olan borç Ülke parasıyla ödenir. Ülke parası dışında başka bir para birimiyle ödeme yapılması kararlaştırılmışsa, sözleşmede aynen ödeme veya bu anlama gelen bir ifade bulunmadıkça borç, ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parasıyla da ödenebilir. Ülke parası dışında başka bir para birimiyle belirlenmiş ve sözleşmede aynen ödeme ya da bu anlama gelen bir ifade de bulunmadıkça, borcun ödeme gününde ödenmemesi üzerine alacaklı, bu alacağının aynen veya vade ya da fiili ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir.’ şeklinde düzenleme mevcuttur. Hal böyle olunca, davacının sözleşmede döviz cinsinden ödenmesi kararlaştırılan masrafları döviz cinsinden talep edebileceği ve HMK 26. maddesi gereğince mahkemenin, davacının talebi ile bağlı olup, bu talepten fazlasına veya başka bir şeye karar veremeyeceği gözetilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir.” Yarg. 13. HD, E. 2016/7731, K. 2016/9664, T. 5.4.2016. Aynı yönde kararlar için bkz. Yarg. 13. HD, E. 2015/376, K. 2016/11285, T. 25.4.2016, Yarg. 3. HD, E. 2016/22675, K. 2018/9488, T. 3.10.2018. Buna karşın Yargıtay’ın yabancı para borcu talepli davada, yabancı para borcunun fiili ödeme tarihindeki TL karşılığının ödenmesi gerektiği yönünde kararları da mevcuttur. Bkz. Yarg. 3. HD, E. 2014/8133, K. 2014/12709, T. 30.9.2014. “Diğer yandan, 23.01.1990 tarihinde yürürlüğe giren 3678 sayılı Kanunun 29.maddesi ile 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 83.maddesine bir fıkra eklenerek, yabancı para borcunun vadesinde ödenmemesi halinde alacaklının, bu alacağının aynen vade veya fiili ödeme günündeki rayice göre Türk Lirası ile ödenmesini isteyeceği kabul edilmiştir. Nitekim 6098 sayılı TBK 99.maddesinde aynı ilkeler benimsenmiştir. Bu durum karşısında, mahkemece yapılacak iş; hüküm altına alınan 43.000 Euro’nun, BK.nun 83.madde (TBK’nun 99.madde) hükmü gereğince, fiili ödeme tarihindeki T.C. Merkez Bankası’nın efektif satış kuru üzerinden TL karşılığına hükmedilmesi gerekirken, yabancı para cinsinden talebin kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”

⁵²⁷ Ayan, *İstanbul Şerhi*, s. 1410 vd.

Alacaklının yabancı paranın vade tarihindeki Türk lirası karşılığını tercih etmesi durumunda, temerrüdün oluştuğu tarih ile fiili ödeme tarihi arasındaki süre için uygulanacak temerrüt faizinin Türk Lirası üzerinden mi yabancı para üzerinden mi belirleneceği konusunda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre, alacaklı yabancı para borcunun Türk Lirası karşılığını talep ettiği için uygulanacak faiz Türk Lirası üzerinden hesaplanmalıdır⁵²⁸. Zira alacak Türk Lirası olarak talep edildiği için, uygulanacak faiz de Türk Lirası üzerinden olmalıdır. Bir diğer görüşe göre ise alacaklının borcun ifasını Türk Lirası olarak talep etmesi borcun yabancı para mahiyetini etkilemeyeceği için faiz de yabancı para üzerinden belirlenmelidir⁵²⁹. Bu durumda yabancı paraya temerrüt tarihinden itibaren yabancı para temerrüt faizi uygulanmalı ve yabancı para üzerinden hesaplanan temerrüt faizi daha sonra vade tarihindeki kura göre Türk Lirasına çevrilmelidir⁵³⁰. Kanaatimizce alacaklı her ne kadar yabancı para borcunun Türk Lirası karşılığını talep etmişse de borç yabancı para borcudur. Dolayısıyla temerrüt faizi olarak da yabancı para temerrüt faizi uygulanmalıdır. Alacaklının yabancı para borcunun vade tarihindeki Türk Lirası karşılığını talep ettiği durumlarda Yargıtay, temerrüt faizinin takip tarihine kadar yabancı para üzerinden, takipten sonra Türk Lirası üzerinden hesaplanması gerektiği yönünde kararlar vermektedir⁵³¹. Kanaatimizce alacaklının yabancı para borcunun Türk Lirası karşılığını talep etmesi borcun yabancı para borcu olmasına engel olmadığı için temerrüt faizinde de yalnızca takip tarihine kadar değil bütünüyle yabancı para temerrüt faizi uygulanmalıdır. Yargıtay'ın bu kararları, alacaklının çeviri için fiili ödeme tarihi alternatifini seçtiği durumlarda verdiği kararlarıyla da çelişki içindedir.

⁵²⁸ Erişir, **a.g.m.**, 889.

⁵²⁹ Barlas, **a.g.e.**, s. 158; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1410 vd.

⁵³⁰ Barlas, **a.g.e.**, s. 158; Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1410 vd.

⁵³¹ Yarg. 13. HD, E. 2018/1999, K. 2018/12389, T. 19.12.2018, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 99/son maddesi gereğince; ‘Ülke parası dışında başka bir para birimiyle belirlenmiş ve sözleşmede aynen ödeme ya da bu anlama gelen bir ifade de bulunmadıkça, borcun ödeme gününde ödenmemesi üzerine alacaklı, bu alacağının aynen veya vade ya da fiili ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir.’ Buna göre; alacaklının seçimlik hakkı mevcut olup, fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden ödeme yapılmasını istemesi halinde, takip konusu alacak tahsil tarihine kadar yabancı para alacağı olarak değerlendirilecektir.” Yarg. HGK, E. 2012/12-1072, K. 2013/496, T. 10.4.2013, “Alacaklının, Borçlar Kanunu'nun 83 ve TTK'nın 623.maddesi uyarınca seçimlik hakkını, fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden ödeme yapılması yönünde kullanması halinde, dava konusu alacak tahsil tarihine kadar yabancı para alacağı olarak değerlendirileceğinden, alacaklı, bu alacağa 3095 Sayılı Kanunun 4/a maddesi gereğince vade tarihinden fiili ödeme tarihine kadar devlet bankalarının o para birimi ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranına göre faiz isteyebilir.”

Zira alacaklının fiili ödeme tarihi alternatifini seçmesi durumunda temerrüt faizi fiili ödeme tarihine kadar yabancı para üzerinden hesaplanmaktadır⁵³². Oysa alacaklı çeviri için vade tarihini seçmiş olsaydı yalnızca takip tarihine kadar yabancı para temerrüt faizi uygulanacaktı. Kanaatimizce bu durum bir adaletsizliğe sebep olmaktadır⁵³³.

Alacaklının son olarak yabancı para borcunun fiili ödeme tarihindeki Türk Lirası karşılığını talep ettiği ihtimalde yine borç hala yabancı para borcu olduğu için yabancı para temerrüt faizi uygulanmalıdır⁵³⁴. Borcun miktarı fiili ödeme tarihindeki kura göre belirleneceği için icra takibi yapılırken harçlar vs. için sadece takip hukuku için hüküm doğuracak bir çeviri yapılır⁵³⁵. Asıl çeviri fiili ödeme günündeki kura göre belirlenir.

3. Faizin Anaparayı Geçmesi Meselesi

Faizin zamanla birikerek asıl alacağı (anaparayı) geçip geçmeyeceği meselesinde Murabaha Nizamnamesi'nin 4. maddesi, ne kadar süre ile faiz işlerse işlesin faizin anaparayı geçemeyeceğini düzenlemekteydi. Bu düzenleme faizin zamana bağlı olarak birikmesi hususuna ket vurarak bir üst sınır getiriyor ve borçlunun borcunun ulaşabileceği en son noktayı görebilmesini sağlıyordu. Ancak eTK m. 1473 ile Murabaha Nizamnamesinin bu hükmü mülga edildiği ve sonraki düzenlemelerde böyle bir sınırlama öngörülmediği için faizin anaparayı geçebilmesi mümkündür⁵³⁶.

⁵³² Yarg. HGK, E. 2012/12-1072, K. 2013/496, T. 10.4.2013, "Takip talebinde, alacaklının yabancı parayı Türk parasına çevirme zorunluluğu yanında yabancı para alacağı için temerrüt faizi talep etmek isterse vade tarihi ile takip tarihi arasında işlemiş temerrüt faizini yine yabancı para olarak hesaplayıp (3095 sayılı Kanun m.4/a), takip tarihindeki kur üzerinden Türk parası olarak talep etmesi gerekir (Hukuk Genel Kurulu'nun 18.12.2002 gün ve E:2002/12-1058, K:2002/1064 sayılı ilamı).....Görüldüğü üzere, alacaklı takip talepten önce yabancı para alacağının fiili ödeme günündeki kur değeri üzerinden ödeme yapılmasını istemiştir. Alacaklı, BK'nun 83 ve TTK'nun 623. maddeleri uyarınca seçimlik hakkını fiili ödeme günündeki rayice göre Türk parası ile ödenmesi yönünde kullandığından, 3095 Sayılı Kanun'un 4/a maddesi vade tarihinden fiili ödeme tarihine kadar Devlet Bankalarının Amerikan Doları ile açılmış bir (1) yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranına göre işlemiş faiz isteyebilir."

⁵³³ Aynı yönde bkz. Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1411 vd.

⁵³⁴ Aksi yönde *Erişir*, ister vade tarihindeki ister fiili ödeme tarihindeki kur tercih edilsin yabancı para borcunun Türk Lirası karşılığı talep edildikten sonra Türk parasına uygulanan temerrüt faizinin uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Bkz. *Erişir*, **a.g.m**, s. 889.

⁵³⁵ Ayan, **İstanbul Şerhi**, s. 1411 vd.

⁵³⁶ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan, **Ticari İşletme**, s. 109; Arkan, **a.g.e.**, s. 93; Antalya, **Cilt V/1**, 3, s. 172; Aydoğdu, Kahveci, **a.g.e.**, s. 706; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 243.

Hem ticari işlerde hem adi işlerde, temerrüt faizi için de anapara faizi için de faiz birikerek anaparayı geçebilir. Faizin anaparayı geçmesinin mümkün olmadığı bir ortamda uzun vadeli kredi vermesi kredi verenin / bankanın aleyhine olacağı için böyle bir yasağın kaldırılmış olmasının ekonomik hayatı kolaylaştırıcı etkisi olduğu söylenebilir⁵³⁷.

4. Faiz Borcunun Başlangıcı, Durması ve Sona Ermesi

4.1. Faizin Başlangıcı

Faiz borcunun başlangıcı hususunu anapara faizi ve temerrüt faizi bakımından ayrı ayrı ele almak gerekir. Anapara faizi taraf iradelerinden veya kanundan kaynaklanabilir. Tarafların anlaşmaları durumunda anapara faizi, kararlaştırdıkları süreden itibaren işlemeye başlayacaktır.

Kanundan kaynaklanan faiz borcunda da yine faizin ne zamandan itibaren işleyeceği belirtilmiş olabilir⁵³⁸. Eğer anapara faizi için taraflar ne zaman işlemeye başlayacağını kararlaştırmamışsa veya kanunda da bir hüküm yoksa, faizin borcun doğumu anından itibaren işleyeceği kabul edilmelidir⁵³⁹.

⁵³⁷ Arkan, **a.g.e.**, s. 93; Bozer, **a.g.m.**, s. 367.

⁵³⁸ Satış sözleşmesinde kanun koyucu, satılanın ayıplı olması halinde alıcının sözleşmeden dönebileceğini düzenlemiştir. TBK m. 229 uyarınca alıcı sözleşmeden dönünce satılanı, satıcı da almış olduğu satış bedelini faiziyle birlikte geri vermelidir. Temerrüt şartı aranmadığı için bu hüküm uyarınca oluşan faiz kanundan kaynaklanan bir anapara faizidir. Kanun koyucu anapara faizini düzenlemekle birlikte faizin başlangıcını düzenlememiştir. Bu durumda faiz sözleşmeden doğan borçtan ziyade iade olgusuna dayandığı için faizin başlangıcı da iade tarihi olarak kabul edilmelidir. Yargıtay da bu yönde kararlar vermiştir. Bkz. Yarg. 13. HD, E. 2016/24209, K. 2018/8304, T. 25.9.2018, “Davacı, almış olduğu koltuk takımının iki ay gibi kısa bir sürede renk değiştirdiğini ve koltuk kumaşında pamuklanmalar oluştuğu gibi içindeki kaz tüylerinin de dökülmeye başladığını, durumun davalı yana bildirilmesine rağmen kabul görmediğini, ürünün ayıplı olduğunu ileri sürerek, sözleşmenin iptali ve bedel iadesine karar verilmesini talep etmiştir... Mahkemece davanın kısmen kabulü ile 5.130,00 TL'nin dava tarihinden itibaren yasal faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmiş; hüküm, davalı tarafından temyiz edilmiştir..... davacının talebi karşılanırken dava konusu edilen koltuk takımının davalı yana iadesine karar verilmemesi ve **faiz başlangıç tarihinin de iade tarihinden itibaren hesaplanması gerektiği düşünülmemiş olması da usul ve yasaya aykırılık teşkil etmektedir.** Bu yanlışlar bozmayı gerektirir.”

⁵³⁹ Helvacı, **Faiz**, s. 146; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 243.

Temerrüt faizi, oluşumu itibariyle objektif bir ölçüte bağlandığı için faizin başlangıcı anapara faizine nazaran çok daha kolay tespit edilebilir durumdadır. Temerrüt faizi kural olarak borçlunun temerrüde düşmesi ile⁵⁴⁰ kendiliğinden işlemeye başlar⁵⁴¹. Ancak bu kuralın emredici nitelikte olmadığı kabul edilmektedir⁵⁴². Taraflar anlaşarak temerrüt faizinin temerrüt halinden daha sonraki bir tarihten itibaren işlemeye başlayacağına karar verebilirler.

TBK m. 121/f.1’de faizin başlangıcı konusunda özel bir düzenleme öngörülmüştür. Buna göre “*Faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girildiği veya dava açıldığı günden başlayarak, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür*”. Bu hükümde düzenlenen faiz doktrinde “*yargılama faizi*” olarak adlandırılmaktadır⁵⁴³. Kanun koyucu tarafından temerrüt faizinin özel bir görünümü olarak yaratılan bu faizde, temerrüt faizi için geçerli olan temerrüde düşüldüğü andan itibaren temerrüt faizinin işleyeceği kuralı geçerli değildir⁵⁴⁴.

4.2. Faizin Durması

Faizin durması; durmayı gerektiren bir sebebin gerçekleşmesi halinde işleyen faizin, sebebin ortadan kalkması anına kadar işlememesi halidir. Faizin durması halinde işlemiş faiz alacakları bu durumdan etkilenmeyerek varlıklarını koruyacak ancak yeni faiz alacakları da doğmayacaktır⁵⁴⁵. Borçlar hukukunda sözleşme özgürlüğü ilkesi geçerli olduğu için genel olarak taraf iradeleri esastır. Taraflar anlaşarak faizin belirli bir süre için durmasına karar verebilirler⁵⁴⁶. Taraflar bu geçici olarak işlememe halini, her türlü faiz için kararlaştırabilirler.

⁵⁴⁰ Kesin vadenin olmadığı bir sözleşmede ihtar çekilmeden takip yapıldığında temerrüt halinin takiple başlayacağı yönünde bkz. Yarg. 3. HD, E. 2019/3433, K. 2019/6375, T. 9.9.2019.

⁵⁴¹ Haksız fiile -ve sebepsiz zenginleşmeye- ilişkin olarak doktrinde tartışmalı olan “Tazminat Faizi” meselesi için bkz. Bölüm III, 1. Tazminat Faizi.

⁵⁴² Helvacı, **Faiz**, s. 146.

⁵⁴³ Weber, **BK OR**, Art. 104, N. 18; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 517.

⁵⁴⁴ Örnek olarak bkz. Yarg. 3. HD, E. 2014/15440, K. 2014/15344, T. 20.11.2014.

⁵⁴⁵ Helvacı, **Faiz**, s. 147; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 52.

⁵⁴⁶ Helvacı, **Faiz**, s. 147.

Tarafların kararlaştırması durumu haricinde İcra İflas Kanunu'nda faizin duracağı iki hal söz konusudur. Birincisi İİK m. 143/f.4'te düzenlenen⁵⁴⁷ aciz vesikası düzenlenen alacaklarda borçlunun aczi devam ettiği sürece bu borca faizin işlemeyeceği kuralıdır. Buna göre icra memurunun re'sen düzenlemesi zorunlu olan bu belgenin düzenlendiği andan itibaren⁵⁴⁸ işlemekte olan faiz duracaktır⁵⁴⁹. Aciz vesikasının düzenlenmesiyle, alacaklı alacağın zamanaşımına uğraması riskini bertaraf etme şansı yakalamış olur. Buna karşılık kanun koyucu borçlu için de borca işleyen faizlerin durması hükmünü düzenleyerek menfaat dengesini sağlamaya çalışmıştır⁵⁵⁰. Menfaat dengesi amacının yanı sıra kanun koyucu borçlunun durumunu göz önünde bulundurarak da bu hükmü getirmiş olabilir. Zira borçlu zaten aciz halindedir. Aciz halinden toparlanma sürecini kolaylaştırmak için kanun koyucu borçlunun borç yükünün artmasını engellemek istemiş olabilir⁵⁵¹. İİK 143. maddenin 5. fıkrasına göre ise *“Kefiller, müşterek borçlular ve borcu tekeffül edenler bu miktar için vermeğe mecbur oldukları faizlerden dolayı borçluya rücu edemezler”*. Hükümden anlaşıldığı üzere faizin durması hususu yalnızca borçlu için söz konusu

⁵⁴⁷ İİK m. 143/f.4 *“Aciz vesikasında yazılı alacak miktarı için faiz istenemez.”*

⁵⁴⁸ Öztekin, faizin hangi andan itibaren duracağını aciz belgesinin düzenlenmesine değil aciz halinin oluşması anına göre belirlenmesi gerektiğini, aksi halde başlangıç anının icra dairesinin insafına ve alacaklının insiyatifine bırakılmış olacağını söylemektedir. Selçuk Öztekin, **İcra ve İflas Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası (İİK m. 143; m. 251)**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1994, s. 83.

⁵⁴⁹ İcra memuru belgeyi düzenlerken, asıl borç ile işlemiş faiz miktarını da düzenlediği belgeye ekler. Bkz. Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 104.

⁵⁵⁰ Talih Uyar, “Takip Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası (İİK m. 143)”, **TBB Dergisi**, S. 70, 2007, s. 345-358, s. 347; Öztekin, **a.e.**, s. 83; Melih Işık, **İcra Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Belgesi ve Bu Nitelikteki Haciz Tutanakları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 221. Bu hükümde alacaklı-borçlu arasındaki menfaat dengesi sağlanmaya çalışıldığı için faiz istenememe yalnızca borçlunun malvarlığına dahil mal ve haklara ilişkindir. Bkz. Ejder Yılmaz, **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 768. Aynı yönde, “İİK.nun 143/4.maddesinde aciz belgesinde yazılı alacak miktarı için faiz istenemeyeceği hükmü, alacaklının borçlunun malvarlığına dahil mal ve haklardan tatmin edilmesi haline ilişkindir. Alacaklının, üçüncü kişinin malvarlığına dahil mal ve haklardan tatmin edilmesi halinde alacaklı üçüncü kişilerden faiz isteyebilir. Somut olayda tasarrufun iptali davasını kazanan alacaklı üçüncü kişi ... nin malvarlığına dahil olan emtiaların satış bedelinden tatmin edileceğinden (İİK.283.md) ve tasarruf iptal edilmek suretiyle borçlunun malvarlığı meydana gelmiş olmakla, acizden bahsedilemeyeceği için İİK.nun 143/4.maddesinin uygulama yeri bulunmamaktadır.” Bkz. Yarg. 12. HD, E. 2011/1875, K. 2011/16987, T. 29.9.2011.

⁵⁵¹ Öztekin, **a.e.**, s. 83; Işık, **a.e.**, s. 221.

olacaktır; kefiller, müşterek borçlular ve borcu tekeffül edenler bakımından faiz borcu işlemeye devam edecektir⁵⁵².

Borç ödemedен aciz vesikası yalnızca icra takibi durumunda değil iflas halinde de söz konusu olur (İİK m. 251). Ancak iflas halinde borç ödemedен aciz vesikası düzenlenince faizin işlemesinde herhangi bir durma söz konusu olmaz⁵⁵³. Esasen İİK m. 196 hükmü uyarınca “İflasın açılması ile birlikte, iflas masasına giren alacaklarda faiz işlemeye devam eder”. Dolayısıyla iflasın açılmasıyla faiz işlemesi durmaz. Ancak İİK m. 251 bakımından 2003’te yapılan değişiklik öncesindeki dönemde iflasta aciz belgesi düzenlenmiş olması hacizdeki aciz belgesinin doğurduğu bütün sonuçları doğuruyor ve faizin de işlemesinin duracağı kabul ediliyordu⁵⁵⁴. 2003’te 4949 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle son halini alan İİK m. 251/f.2’ye göre “196 ncı madde hükmü saklı kalmak kaydıyla, aciz vesikası 143 üncü maddede yazılı olan hukukî sonuçları doğurur”. Dolayısıyla iflasta verilen aciz vesikası, icra takibinde verilen aciz vesikasıyla faizin işlemesi dışında aynı sonuçları doğurur⁵⁵⁵.

İcra İflas Hukukunda faizin duracağı bir diğer hal de borçlunun konkordato talep etmesi durumunda görülür. İcra İflas Kanunu’nda 2003 yılında yapılan değişiklikler öncesinde borçlunun talebi üzerine ancak alacaklıların karar vermeleri halinde konkordatonun faizsiz olması mümkün oluyordu⁵⁵⁶. Buna göre konkordatonun faizsiz olarak tasdik edilmesi halinde faiz konkordatonun kabul tarihine kadar işletilerek anaparaya ekleniyordu.

2018 yılında 7101 sayılı Kanun’la İcra İflas Kanunu’nda yapılan son değişiklikler sonucunda, konkordato projesi ve kesin mühlet nihai halini almıştır. “Kesin mühletin alacaklılar bakımından sonuçları” başlıklı 294. maddenin 3. fıkrasına göre “Tasdik edilen konkordato projesi aksine hüküm içermediği takdirde kesin mühlet

⁵⁵² Helvacı, **Faiz**, s. 148; Yılmaz, **a.g.e.**, s. 769; Işık, **a.g.e.**, s. 220. Borçlu için faiz işlememesi borçlunun maddi durumunu ağırlaştırmama amacı taşıdığından, ödeme gücünü yeniden kazanan borçlu için yeniden faiz işletilebileceği belirtilmektedir. Bkz. Işık, **a.g.e.**, s. 227.

⁵⁵³ Timuçin Muşul, **İflas ve Konkordato Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 358.

⁵⁵⁴ Öztekin, **a.g.e.**, s. 83; Helvacı, **Faiz**, s. 148; Uyar, **a.g.t.**, s. 165.

⁵⁵⁵ Muşul, **a.g.e.**, s. 358.

⁵⁵⁶ Helvacı, **Faiz**, s. 148; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 101; Uyar, **a.g.t.**, s. 166.

tarihinden itibaren rehinle temin edilmemiş her türlü alacağa faiz işlemesi durur". Bu hükme göre konkordato projesinin tasdik edilmesiyle rehinle temin edilmemiş her türlü alacak bakımından faizlerin işlemesi duracak⁵⁵⁷ ancak rehinli alacaklar için faiz işlemeye devam edecektir⁵⁵⁸. Dolayısıyla 2003 öncesi düzenlemeden farklı olarak yeni hüküm faizin durması için alacaklıların anlaşmasını aramamış, konkordato projesinin tasdikiyle faizin duracağını belirtmiştir. Ancak konkordato projesine aksine bir hüküm eklenerek faizin işleyeceği kararlaştırılabilir. İİK m. 288 uyarınca geçici mühlet, kesin mühletin sonuçlarını doğuracağı için konkordatoda geçici mühlet verilmiş olması durumunda da rehinli alacaklar dışındaki alacaklarda faiz işlemez, durur. Mühlet verilmesi kalıcı bir durum olmadığı için İİK m. 291 uyarınca borçlunun mali durumunun iyileşmesi nedeniyle mühletin kaldırılması mümkündür⁵⁵⁹. Mühletin kaldırılmasıyla sonuçları da geçmişe etkili (*ex tunc*) olarak ortadan kalkar⁵⁶⁰. Geçmişe etkili olarak sonuç doğuracağı için mühlet verilmiş konkordato alacaklarına faiz işlemiş sayılır⁵⁶¹.

⁵⁵⁷ İsviçre İcra İflas Kanunu bakımından da aynı hüküm bulunmaktadır. Bu hüküm eski kanun döneminde olduğu gibi İsviçre İcra İflas Kanunu'nda yapılan değişikliklere rağmen yeni kanunda da yerini korumuştur. "*Konkordato mühleti verilmesi kararı ile, konkordato sözleşmesi aksini öngörmediği sürece, bir ipotek ile temin edilmemiş her türlü alacağa faiz işlemesi durdurulur (297 (7). SchKG = 297 (3) aSchKG t-SchKG 289).*" Bkz. Daniel Staehelin, "İsviçre İcra İflas Hukukunda Aciz Hukukunda Yapılan Yeniliklere İlişkin Değerlendirmeler", **SDÜHFD**, Çev. Abdurrahman Kavasoglu, Ömer Çon, C. VIII, S. 1, 2018, s. 35-48, s. 41.

⁵⁵⁸ Muşul, **a.g.e.**, s. 461; Selçuk Öztekin, Ali Cem Budak, Müjgan Tunç Yücel, Serdar Kale, Bilgehan Yeşilova, **Yeni Konkordato Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 345; Serhat Sarısözen, **İcra - İflas ve Konkordato Hukukundaki Yenilikler**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 173; Hakan Pekcanitez, Güray Erdönmez, **7101 sayılı Kanun Çerçevesinde Konkordato**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 97. Konkordato mühleti kararı aynı hakları etkileyemeyeceği için rehinli alacaklara faiz işlemeye devam eder. Ancak rehin kısmını aşan alacaklar adi alacak olarak değerlendirileceği için aşan kısımda faiz işlemez. Bkz. Öztekin, Budak, Tunç Yücel, Kale, Yeşilova, **a.e.**, s. 346; Serdar Kale, "7101 Sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Çerçevesinde İflas Dışı Adi Konkordato", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. V, S. 1, 2018, s. 213- 269, s. 234. Doktrinde bir görüşe göre borçlunun borcunu güvence altına alan rehin üçüncü kişiler tarafından tesis edilmişse bu alacak için faiz işlemeyecektir. Bkz. Öztekin, Budak, Tunç Yücel, Kale, Yeşilova, **a.e.**, s. 346. Bu görüşün yerinde olmadığı yönünde bkz. Sarısözen, **a.g.e.**, s. 173.

⁵⁵⁹ Konkordato mühletinin kaldırılmasıyla konkordato prosedürü durur, konkordato işlemlerine devam edilmez ancak iflas kararı da verilmez. Bu sebeple böyle bir durumun gerçekleşmesi ihtimalinde konkordato mühleti, yürürlükten kalkan iflasın ertelenmesi kurumu gibi bir işlev de görebilir. Bu yönde bkz. Öztekin, Budak, Tunç Yücel, Kale, Yeşilova, **a.g.e.**, s. 308.

⁵⁶⁰ Öztekin, Budak, Tunç Yücel, Kale, Yeşilova, **a.g.e.**, s. 310; Kale, **a.g.m.**, s. 233; Talih Uyar, **Yeni Konkordato Hukukumuzun Temel İlkeleri**, TBB Yayınları, Ankara, 2019, s. 67.

⁵⁶¹ Öztekin, Budak, Tunç Yücel, Kale, Yeşilova, **a.g.e.**, s. 310; Kale, **a.g.m.**, s. 233; Uyar, **a.e.**, s. 67.

İcra İflas Hukukundaki düzenlemelerden kaynaklanan bu iki hal dışında, doktrinde faizin duracağına kabul edildiği bir başka hal de alacaklının temerrüde düşmesi halidir. Alacaklı temerrüdü, temerrüt faizi ile anapara faizinin işlemlerini farklı şekilde etkilemektedir. Temerrüt faizinin işlemeye devam edebilmesi için temerrüt halinin devam etmesi gerekir. Alacaklı temerrüdü ise borçlunun borcunu ifa etmek istemesi durumunda söz konusu olacaktır. Bu durumda borçlu temerrüdü sona ereceğinden⁵⁶², temerrüt faizinin işlemesi duracaktır. Anapara faizi bakımından da alacaklının temerrüde düşmesi durumunda borçlunun borcunu ifa etmeye hazır olması sebebiyle artık parayı kullanmayacağı; bu sebeple de borçlunun aleyhine olan faiz işlemesinin duracağı görüşü ileri sürülmüştür⁵⁶³. Zira her ne kadar para borçluda olsa da, bu durum alacaklının ifayı kabul etmemesinden kaynaklanır. Ancak hâkim görüş alacaklı temerrüdü halinde faiz işlemesinin durmayacağı yönündedir⁵⁶⁴. Bu görüşü savunan yazarlara göre iradi faizin işlemesinin durabilmesi için borçlunun parayı tevdi etmesi gerekir. Tevdi anına kadar paranın kullanılma imkanının borçluda olması sebebiyle, para tevdi edilene kadar faizin işlemesi durmayacaktır. Kanaatimizce de anapara faizinin durabilmesi için paranın tevdi edilmiş olmasını arayan görüşün kabulü daha yerinde olacaktır.

⁵⁶² Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 439; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 194; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 104; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 271. Alacaklının alacaklı temerrüdüne varmamakla birlikte borcun ifası için gereken hazırlık hareketlerini yapmamasının borçlu temerrüdüne engel olacağı yönünde bkz. Akkanat, **Borçlu Temerrüdü**, s. 19.

⁵⁶³ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 849; Ayrancı, **Temerrüt Faizi**, s. 104; Halil Akkanat, “Alacaklı Temerrüdü, Diğer İfa Engelleri”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları C. I, Anılar - Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri - Borçların İfası - Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları, 24-25 Mart 2012**, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 345-357, s. 350; Gamze Turan, “İşverenin Alacaklı Sıfatı ile Temerrüdü ve Hukuki Sonuçları”, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C. XXI, S. 5-6, 2008, s. 31-59, s. 38. Bu görüşün temelinde Alman Medeni Kanunu’nun 301. paragrafında açık hükümle faizin duracağına düzenlenmiş olmasının yattığı yönünde bkz. Feride Demirbaş, “Alacaklının Temerrüdünün Borçtan Şahsen Sorumlu Olmayan İpotekli Taşınmaz Malikinin Sorumluluğuna Etkisi Üzerine Düşünceler”, **BATİDER**, C. XXXV, S. 4, 2019, s. 91-125, s. 97.

⁵⁶⁴ Weber, **BK OR**, Art. 92, N.23; Antalya, **Cilt V/1, 3**, s. 193-194; Cansel, Özel, **a.g.e.**, s. 272; Akkanat, **Alacaklı Temerrüdü** s. 350; Tuba Birinci Uzun, “Alacaklının Temerrüdü Mü Haksız Elatma Mı? Yargıtay 15. Hukuk Dairesi’nin 31.3.2015 Tarihli ve E.2015/983 K.2015/1638 Sayılı Kararının İncelenmesi”, **İÜHFMD**, C. LXXIV, S. 2, 2016, s. 611-628, s. 615; Şahin Akıncı, “Alacaklının Temerrüdü”, **SÜHFD**, C. VII, S. 1-2, 1999, s. 97-113, s. 109.

4.3. Faizin Sona Ermesi

Faizin düşmesinin -yani faiz borcunun sona ermesinin- en sık rastlanılan gerekçeleri, faiz borcunun veya asıl alacağın ödenmesi durumlarıdır. Daha önce de belirtildiği üzere faiz borcu/alacağı asıl alacağa bağlı olduğu için faizin işlemeye devam edebilmesi için asıl alacağın varlığı şarttır. Bu hususu düzenleyen TBK m. 131 hükmü uyarınca asıl alacak var olmadığı sürece faiz işlemeyecek, saklı tutulmuş olmadıkça işlemiş faiz alacakları dahi asıl alacağın sona ermesiyle son bulacaktır. Dolayısıyla asıl alacak ödendiğinde aksi kararlaştırılmadıkça faiz borcu da sona erecektir.

Asıl alacağın ödenmesi durumu dışında taraflar anlaşarak da borcu sona erdirebilirler. Tarafların anlaşarak faiz borcunu sona erdirmesi de asıl borcu sona erdirmesi de -saklı tutulmadığı sürece- faiz borcu bakımından aynı sonucu doğurur (TBK m. 131). Bu anlamda taraflar, ibra (TBK m. 132) veya yenileme (TBK m. 133) gibi işlemlerle borca son verebilirler. Yine alacaklı ile borçlu sıfatının birleşmesi (TBK m. 135) durumunda da borç ve borçluluk durumu sona ereceği için faiz de sona erer. Faizi/asıl borcu sona erdiren bir başka sebep de taraflardan birinin takas beyanında bulunmasıdır. Tek taraflı bir takas beyanıyla alacak ile borç miktarı az olan oranınca sona ereceğinden faiz de sona erer. Doktrinde kabul edildiği üzere takas beyanı geriye etkili (*ex tunc*) olarak sonuç doğurur⁵⁶⁵. Dolayısıyla takas imkânı doğduğu (koşullar tamamlandığı) halde taraf takas beyanında bulunmamış olsa bile, daha sonra yapılan takas beyanıyla borç ve dolayısıyla faiz geçmişe etkili olarak -takas hakkının kullanılabilir olduğu anda- sona erer. Bu durum hem anapara hem temerrüt faizi bakımından geçerlidir. Takas beyanında bulunulmuşsa takas hakkının kullanılabilir olduğu anda temerrüt durumu sona erer. Dolayısıyla takasın şartlarının tamamlandığı an (takas hakkının doğduğu an) ile takas beyanının vardığı an arasındaki askıda

⁵⁶⁵ Tercier, Pichonnaz, Develioğlu, **a.g.e.**, s. 479; Helvacı, **Contract**, s. 213; Yıldırım, **a.g.e.**, s. 308; Tuğçe Tekben, “Takasın Hüküm ve Sonuçları”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt VIII, S. 1, 2011, s. 283-340, s. 291; Fatih Karamercan, “Türk Borçlar Hukukunda Takas”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. V, S.1, 2018, s. 271-293, s. 288.

dönemde faiz işlemeyecektir⁵⁶⁶. Eğer ki bu askıda dönem için faiz ödenmişse, bu faizin iadesi talep edilebilir.

Alacağın zamanaşımına uğraması alacağı sona erdirmeyip eksik borç haline getirir. Faiz alacağı asıl alacağa bağlı olduğu için asıl alacağın zamanaşımına uğramasıyla faiz alacağı da zamanaşımına uğrar (TBK m. 152) ve eksik borç haline gelir. Faiz borcu asıl alacağın zamanaşımından bağımsız olarak, -asıl alacaktan daha önce- zamanaşımına uğrayabilir⁵⁶⁷. Yine de zamanaşımının faizi sona erdirmeyip eksik borca dönüştürdüğünü belirtmekte fayda var. Dolayısıyla borçlu borç zamanaşımına uğramış olduğu halde ifade bulunursa bu geçerli bir ifadır ve herhangi bir şekilde iadesi talep edilemez.

⁵⁶⁶ Helvacı, **Contract**, s. 213-214; Tekben, **a.g.m.**, s. 291, Karamercan, **a.g.m.**, s. 288.

⁵⁶⁷ Ancak asıl alacak faizin varlığına bağlı olmadığı için bu durum asıl alacağı etkilemez. Bu yönde bkz. Weber, **BK OR**, Art. 73, N. 19; Gümüş, **Yan Haklar**, s. 323.

SONUÇ

Para borçlarının ifasında faizin belirlenmesine ilişkin yaptığımız araştırmada vardığımız sonuçlar kısaca şunlardır:

1. Para, ekonomik bakımdan değer ölçüsü olma ve tasarrufta bulunmaya imkân sağlama işlevlerini yerine getiren mübadele aracıdır. Hukuki bakımdan ise para; devlet veya yetkili organı aracılığıyla tedavüle çıkarılan ve devlet tarafından zorunlu bir tedavül vasfı tanınan somut mübadele aracıdır.

2. Konusu belirli veya belirlenebilir bir miktar paranın ifasını içeren borç para borcudur. Para borcunun ifası hukukta diğer borç ifalarından özelleştirilerek “ödeme” (tediye) kavramıyla ifade edilmektedir. Para borcu bir miktar (meblağ) borcudur ve miktar borcu olmasının sonucu olarak nominaldir. Yani zamanla değişen koşullar para borcunun miktarına etki etmez, borçlu borçlandığı miktarı ödeme yükümlülüğü altında olmaya devam eder.

3. Edimin belirlenmesi bakımından yapılan klasik ayrım gereğince borç, parça borcu veya çeşit borcu olabilir. Para borcunun bu ayrımdaki yerinin tayini doktrinde tartışmalara sebebiyet vermiştir. Kanaatimizce kanun koyucu para borcuna ilişkin, ayrı bir disiplin oluşturmuştur. Özellikleri ve niteliği göz önüne alındığında para borcunun, çeşit borcunun özel bir türü olduğu söylenebilirse de para borcu çeşit borçları için söz konusu olan TBK m. 86 hükmüne tabi değildir.

4. Çoğu borç ilişkisinin konusunu para oluşturur. Para borcunun borçlanması aşamasında borçlunun kimliği önem arz etse de borcun ifası aşamasında önemli olan alacaklının tatmin edilmesidir. Şahsi bir edim olmadığı için para borcunu borçlu dışında üçüncü bir kişi ifa edebilir. Alacaklının bu ifayı kabul etmemesi kendisini alacaklı temerrüdüne düşürür. Üçüncü kişinin yaptığı ödeme kural olarak borçluyu borçtan kurtarır ancak halefiyet durumunda borç sona ermez ve borçlunun alacaklıya olan borcu üçüncü kişi üzerinde devam eder. Alacaklı bakımından da kural olarak borç alacaklıya ifa edilmedikçe borçlu borcundan kurtulamaz. Ancak iradi olarak temsil,

havale ve borçlunun muhatap kılınarak poliçe/çek düzenlenmesi durumlarında alacaklı dışında bir kimseye ödeme yapılması mümkün olur. İradi hallerin yanı sıra kanunda düzenlenen durumlarda da ödeme alacaklıya yapılmamış olmasına rağmen borçlu borcundan kurtulur.

5. İfanın yapılacağı yer tarafların anlaşmasıyla belirlenebilir. Ancak taraflar ifa yerini belirlemediyse TBK m. 89 hükmü uygulanır. TBK m. 89'a göre para borçlarının ifası alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde gerçekleştirilir (götürülecek borç). Ancak bu kuralın bazı istisnaları vardır. Kambiyo senetlerine konu olan borç para borcu olmasına karşın senetteki borçlu (düzenleyen/muhatap/başvuru borçlusu) ibraz olmadığı sürece alacaklının kim olduğunu bilemeyeceği için kambiyo senetleri bakımından bu kuralın uygulanmadığı kabul edilir. Nitekim Yargıtay da bu görüştedir. Bununla birlikte ibraz edilen kambiyo senetlerinde borçlu alacaklının kimliğini öğrenmiş olur. Bu sebeple ibrazdan sonra kambiyo senetleri bakımından da götürülecek borç söz konusu olduğu kabul edilebilir.

6. İfa yöntemleri bakımından para borçlarında kural, nakit ödemedir. Araya başka bir kişi veya kurumu sokmadan yapılan bu ödeme türü güvenilir ve hızlıdır. Bununla birlikte teknolojideki gelişmeler sebebiyle nakit dışı ödeme yöntemleri de yaygınlaşmıştır. Nakit dışı ödeme yöntemlerinden olan kaydi parayla yapılan ödemenin geçerli bir ödeme olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Kanaatimizce kaydi parayla yapılan ödeme nakit ödemenin avantajlarını sağlamadığı ve paranın bir banka hesabına bağlı olma zorunluluğu bazı riskleri de beraberinde getirdiği için, alacaklının kaydi parayla yapılan ödemeyi kabul zorunluluğu yoktur.

7. Faiz kavramının tanımlanmasında doktrinde genel olarak, alacaklının sermayesinden mahrum kalması, mahrum kalınan müddet boyunca sermayenin kullanılma olanağının borçluda olması, faizin mahrumiyet sebebiyle oluşan bir semere olması noktaları üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte doktrinde bazı yazarlar borçlunun parayı kullanması hususu üzerinde durmuştur. Kanaatimizce faiz borcunun oluşması için borçlunun parayı kullanmış olması gerekmez. Yargıtay da 1989 tarihli İBK' da faizi "*alacaklının cebinde zamanında bulunmayan paradan mahrumiyeti*

karşılayan bir ivaz” olarak tanımlamıştı. İvaz kavramının sözleşmedeki asli edimi işaret etmesi sebebiyle kanaatimizce faizi ivaz olarak nitelendirmek uygun değildir.

8. Faiz, asıl alacağa bağlı fer’i bir borçtur. Varlığı asıl alacağa bağlı olan faiz, asıl alacağın devri halinde asıl alacakla birlikte devredilir, asıl alacağın yararlandığı teminatlardan yararlanır, asıl alacağın sona ermesiyle sona erer. Alacaklının anaparanın tamamı için makbuz vermesi alacağı faizi ile birlikte aldığına karine oluşturur.

9. Faiz, asıl alacağa bağlı olmakla birlikte asıl alacağın bir parçası değildir. İşlemiş faiz alacağı asıl alacaktan bağımsızdır. Faiz asıl alacaktan bağımsız olduğu için asıl alacaktan ayrı olarak talep ve dava edilebilir, takip konusu yapılabilir, devredilebilir, rehnedilebilir, haczedilebilir. Asıl alacak için açılan dava faize ilişkin hak saklı tutulmadan açılmış olsa bile, faizin talebi için ayrı bir dava açılması mümkündür.

10. Faizin parasal nitelikteki benzer kavramlardan ayırt edilmesi bakımından çalışmamızda faizi bazı kavramlarla karşılaştırdık. Buna göre;

- a) Hem doktrinde hem Yargı kararlarında hukuki niteliği çokça tartışmalı olan vade farkı kurumunun bazı Yargıtay kararlarında temerrüt faizi olarak belirtilmesine rağmen, vade farkının oluşması için temerrüt şartının aranmaması sebebiyle vade farkı temerrüt faizi değildir. Bununla birlikte bir miktar paradan mahrum kalınan zaman için kararlaştırıldığından, vade farkının faiz niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür.
- b) Alacaklının borçlunun ifada gecikmesi sebebiyle temerrüt faizini aşan bir zararı varsa bu zarar, munzam zarar olarak tazmin edilebilir. Zarar tazminini amaçlayan munzam zarar bir çeşit tazminattır. Temerrüt faizinin anapara faizinden ayrılan özellikli durumu sebebiyle götürü tazminat olduğu söylenebilirse de faizin amacı tazmin değildir ve faiz bir tazminat değildir.

Bu sebeple munzam zarar ve faiz kurumlarının farklı amaçlara hizmet ettiğini söylemek mümkündür.

- c) Faiz gibi fer'i bir borç olan ceza koşulu birçok özelliği bakımından faizle benzerlik gösterse de niteliği bakımından faiz değildir. Borcun gereği gibi ifa edilmemesi durumunda söz konusu olan ceza koşulunun, borçlunun borcu gereği gibi ve zamanında ifa etmesi için baskı oluşturunca bir görevi vardır. Bununla birlikte faiz, paradan mahrum kalınması sebebiyle söz konusu olur. Kanunun temerrüt faizi öngörmüş olması borçlu için zamanında ifa konusunda bir baskı oluştursa da anapara faizinin böyle bir işlevi yoktur.

11. Doktrinde ve Yargıtay kararlarında da kabul edildiği üzere faiz kaynağına göre ikiye ayrılır: kanuni faiz- iradi faiz. Uygulamada faizin genellikle sözleşmeden kaynaklandığı görülmektedir. Bu sebeple iradi faiz sıklıkla sözleşmesel faiz olarak adlandırılmaktadır. Ancak iradi faizin bir sözleşme dahilinde olmadan da işletilebilmesi mümkündür. Örneğin, vasiyetnamede para borcuna faiz işletilmesi vasiyet edilmişse tek tarafın iradesiyle de faiz kararlaştırılmış olur. 3095 sayılı Kanun'un 1. ve 2. maddelerinin düzenlenişi bakımından yaptığı kanuni faiz- temerrüt faizi ayrımı kanuni faiz- iradi faiz ayrımıyla alakalı bir ayrım değildir. 3095 sayılı Kanun'da Kanuni Faiz kavramı genel olarak anapara faizini ifade etmektedir ki kanaatimizce yerinde bir ifade ediş değildir. Anapara faizi anaparaya vadeye kadarki süreçte işletilen faizdir ve anaparaya faiz işleyip işlemeyeceğini sözleşmeye faiz şartı koyarak taraflar belirleyebilir. Dolayısıyla anapara faizinin iradi faiz olması mümkün ve uygulama bakımından ziyadesiyle yaygındır. Temerrüde düşülmesi şartına bağlı olarak kendiliğinden işleyen ve talep edilmesi halinde kusur ve zarar şartına bağlı olmaksızın borçlunun ödemek zorunda olduğu temerrüt faizi kaynağını bizzat Kanun'dan alır. Dolayısıyla temerrüt faizi, kanuni faizdir. Bu bakımdan 3095 sayılı Kanun'un 1. Maddesinin başlığının "Kanuni Faiz"ken 2. Maddesinin başlığının "Temerrüt Faizi" olması kanaatimizce revizyonu gerektiren bir durumdur.

12. Faiz, hesaplanma şekline göre yapılan ayırım bakımından basit faiz ve bileşik faiz olarak ikiye ayrılır. Faize faiz yürütülmesi olarak tanımlanabilen bileşik faiz hukukumuzda kural olarak yasaktır. Bununla birlikte tarafları tacir olan cari hesap sözleşmelerinde ve ticari tüketim ödöncü sözleşmesinde bileşik faiz yürütülmesine Kanun müsaade etmiştir. Doktrinde bazı yazarlar, hesap devresi bitimindeki borcun, önceki borcun anaparası ile faizinden oluşan yeni bir kapital olması sebebiyle cari hesap sözleşmesindeki durumun tam ve teknik olarak faize faiz yürütme kabul edilemeyeceğini söylemektedir. Kanaatimizce haklı bir yorum olmakla birlikte bu şekilde oluşacak faiz, yine de bileşik faizin yığılmalı olarak birikmesi ve önceden varacağı noktanın öngörülememesi risklerini taşıdığı için kanun koyucunun bu şekilde faiz yürütülmesini yalnızca tacirlere tanınması ve özel olarak düzenlemesi yerinde bir karar olmuştur.

13. Uygulandığı işin türüne göre faiz, adi faiz- ticari faiz olarak ikiye ayrılır. Ticari faize, kanun koyucu bazı özel sonuçlar bağladığından hangi hallerde ticari faizin söz konusu olacağı mühim bir konudur. TTK m. 3, ticari işleri “*Bu Kanunda düzenlenen hususlarla bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işlerdendir.*” demek suretiyle ifade etmiştir. Haksız fiillerin de bu kapsama dahil olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bu tartışma bakımından ticari işletmeyi ilgilendiren bütün fiillerin ticari iş olması sebebiyle kanaatimizce tacirin haksız fiillerinde de ticari faiz uygulanması gerekir. Ticari faize hükmedilebilmesi için bazı yazarlar haksız fiilin her iki tarafının tacir olmasının gerekli olduğunu belirtmişse de kanaatimizce yalnızca haksız fiille zarar veren tarafın tacir olması, ticari faiz hükümlerinin uygulanabilmesi için yeterli kabul edilmelidir.

14. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’yla hem anapara hem temerrüt faizi bakımından kanun koyucu faiz oranlarına üst sınır getirmiştir. 818 sayılı Borçlar Kanunu’nda olmayan bu yeni düzenlemeler sözleşme özgürlüğünün sınırlandırıldığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bununla birlikte faiz oranlarına sınırlama getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 hükümlerinin ticari işlerde de uygulanması gerektiğini savunan yazarlar vardır. Kanaatimizce TTK m. 8’de de açıkça düzenlendiği üzere ticari işlerde

faiz oranları serbestçe belirlenir, ticari işler bakımından herhangi bir sınır söz konusu değildir.

15. Haksız fiilden doğan tazminat borcuna işleyecek temerrüt faizi konusunda bir fikir birliği olmadığı için bu temerrüt faizi bazı yazarlar tarafından “tazminat faizi” olarak adlandırılmaktadır. Haksız fiilden doğan tazminat borcu hâkim tarafından net bir şekilde belirlendikten sonra temerrüt faizi işletilebileceği gibi TBK m. 117/f.2’ye göre haksız fiille zarar verenin haksız fiilin işlendiği anda mütemerrit olacağı hükmü göz önünde tutularak haksız fiilin işlendiği andan itibaren faiz hesaplanabilir. Bu tartışma bakımından Yargıtay’ın da kabul ettiği gibi temerrüt faizinin haksız fiilin işlendiği andan itibaren yürütülmesi kanaatimizce daha uygundur. Zira alacaklının haksız fiil yüzünden uğradığı kaybın giderimi en iyi bu şekilde sağlanabilir.

16. Kural, ödemenin ülke parasıyla yapılmasıdır. Ancak taraflar yabancı para birimiyle ödeme yapılmasını kararlaştırabilirler. Bu durum TBK m. 99’da açıkça öngörülmüştür. Bununla birlikte haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme sonucu oluşacak para borcunun yabancı para olup olamayacağı konusunda açık bir hüküm yoktur. Sebepsiz zenginleşme bakımından zenginleşme konusu borç yabancı para borcu ise iadesinin yabancı para olarak yapılması makuldür. Haksız fiil sebebiyle söz konusu olan borca yabancı para olarak hükmedilebilmesi ise kanaatimizce yalnızca zararın giderimi yabancı para ile sağlanacaksa söz konusu olabilir.

17. Sözleşmede yabancı parayla -efektif- ödeme kaydı bulunup bulunmamasına göre yabancı para borçları efektif- yalın yabancı para borçları olarak ikiye ayrılır. Yalın yabancı para borçlarında borçlunun bir seçimlik yetkisi bulunduğu için Türk parasıyla veya sözleşmeye konu olan yabancı para birimiyle ödeme yapılabilir. Bununla birlikte borçlunun temerrüde düşmesi durumunda bu seçimlik yetki alacaklıya geçer. Borçlu temerrüdü halinde alacaklıya borcun yabancı para üzerinden ifasını talep hakkı tanıyan TBK m. 99/ f. 3 hükmü 6098 sayılı Borçlar Kanunu’nun bir yeniliğidir. Bu hükümle kanun koyucu, geç ödeme yüzünden kur değişikliğinin alacaklıyı zarara uğratmasına engel olmayı amaçlamıştır.

18. Aksine bir düzenleme bulunmadığı için faizin birikerek anaparayı geçmesi mümkündür.

19. Faiz borcunun başlangıcı anapara faizinde taraflarca belirlenmemişse, borcun doğumu anıdır. Temerrüt faizinde ise temerrüt halinin gerçekleşmesiyle temerrüt faizi kendiliğinden işlemeye başlar. Bununla birlikte TBK m. 121’de ödenmesinde temerrüde düşülmüş anapara faizi, irat borcu ve bağışlama konusu para için özel bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre *“Faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girişildiği veya dava açıldığı günden başlayarak, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür”*.

20. Taraflar faizin belirli bir süre için işlemeyeceğini kararlaştırabilirler. Tarafların kararlaştırılması hali haricinde İcra İflas Kanununda faizin duracağı iki hal düzenlenmiştir. Bunlardan ilki İİK m. 143/f.4’te düzenlenmiştir. Buna göre aciz vesikası düzenlenen alacaklarda borçlunun aczi devam ettiği sürece bu borca faiz işlemeyecektir. Faizin işlemeyeceği diğer hal ise konkordato sürecinde kesin mühlet verilmesi durumunda görülür. İİK m. 294/f.3’e göre *“Tasdik edilen konkordato projesi aksine hüküm içermediği takdirde kesin mühlet tarihinden itibaren rehinle temin edilmemiş her türlü alacağa faiz işlemesi durur”*. Bu iki hal dışında maddi hukukta alacaklı temerrüdünün faiz işlemesini durdurduğu kabul edilir. Temerrüt faizi bakımından alacaklı temerrüdü, borçlu temerrüdünü sonlandıracağı için temerrüt faizinin işlemesi durur. Bununla birlikte anapara faizinin işlemesinin alacaklı temerrüdüyle durup durmayacağı konusu tartışmalıdır. Kanaatimizce faiz işlemesinin durması için borçlunun parayı tevdi etmesi gerekir.

21. Faizin sona ermesi iki başlık altında toplanabilir. Birinci başlık faizin asıl borca bağlı olması (TBK m. 131) sebebiyle sona ermesi halleridir ki borcun ödenmesiyle, tarafların anlaşarak ibra veya yenileme gibi bir işlemle borcu sonlandırmasıyla, tek tarafın bir takas beyanı ileri sürmesiyle, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi gibi hallerle bu sona erme mümkün olabilir. Bu hallerde hem asıl borç sona erer hem de saklı tutulmamışsa faiz borcu sona erer. Bununla birlikte

TBK m. 152 hükmü gereğince asıl borcun zamanaşımına uğraması faiz borcunun da zamanaşımına uğramasına sebep olur. Dolayısıyla faiz borcu da sona ermez, eksik borç haline dönüşür. İkinci başlık, faizin asıl alacaktan bağımsız olarak sona ermesi halleridir. Yine aynı şekilde, faiz borcunun ödenmesiyle, tarafların anlaşarak ibra veya yenileme gibi bir işlemle faiz borcunu sonlandırmasıyla, tek tarafın faiz için bir takas beyanı ileri sürmesiyle, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi gibi hallerle faizin sona ermesi mümkündür. Faizin asıl alacaktan daha önce zamanaşımına uğraması mümkündür. Bu durumda asıl alacak devam ederken faiz eksik borç haline gelmiş olur.

KAYNAKÇA

- Aba Şenbayram, Emel : “Paranın Geldiği Uç Nokta: Bitcoin”, **Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. III, S. 4, 2019, s. 72-92.
- Acar, Faruk : “Sözleşmelerin Uyarlanmasında Öngörülemez Olgusu”, **Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Çerçevesinde Döviz ile Sözleşme Yapma Yasağı ve Sözleşmelerin Uyarlanması**, Ed: Murat Topuz, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Acar, Faruk : **Rehin Hukuku Dersleri**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.
- Acemoğlu, Kevork : “Aliud ve Federal Mahkemenin Aliud Konusundaki Tutumu Üzerine”, **İÜMHAD**, C. VI, S. 9, 1972, s. 19-31.
- Akartepe, Alpaslan : “Türk Borçlar Kanunu’nun 315. Maddesi Çerçevesinde Kiracının Kira Bedelini Ödemede Temerrüdü ve Hukuki Sonuçları”, **MÜHF-HAD**, C. XXII, S. 3, s. 83 – 110.
- Akıncı, Şahin : “Alacaklının Temerrüdü”, **SÜHFD**, C. VII, S. 1-2, 1999, s. 97-113.
- Akil, Cenk : “Yargıtay Kararları Işığında Medeni Muhakeme Hukuku Bağlamında Faize İlişkin Bazı Meseleler”, **ABD**, 2015, S. 2, s. 69- 107.
- Akipek, Jale; Akıntürk, Turgut; Ateş, Derya : **Eşya Hukuku**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018.

- Akkanat, Halil : “Alacaklı Temerrüdü, Diğer İfa Engelleri”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları C. I, Anılar- Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları, 24-25 Mart 2012, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 345-357. (Anılış: Alacaklı Temerrüdü)**
- Akkanat, Halil : “İfada Gecikme ve Borçlu Temerrüdü”, **Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 1-49. (Anılış: Borçlu Temerrüdü)
- Akkuş, Muhammed : “**Ticari İş Kavramı ve Ticari İşlerde Faiz**”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan, 2019.
- Aksoy Dursun, Sanem : **Eşya Kavramı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Aksoy, Hüseyin Can : “Ceza Koşulunun Borçlunun Borca Aykırı Davranıştaki Kusuru ile İlişkisi Nedir?”, **MÜHF-HAD**, C. XXIV, S. 2, 2018, s. 999-1018.
- Aktaş, Betül : “**Mal veya Hizmet Tedariki Sözleşmelerinde Borçlu Temerrüdü ve Bunun Sonuçları (TTK 1530)**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.
- Albaş, Hakan : **Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği (BK m. 105)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

- Altaş, Hüseyin : “Munzam Zararda İspat Sorunu”, **AÜHFD**, C. L, S. 1, s. 121-129.
- Altop, Attila : “Seminer: Borçlar Kanununa Getirilen Yenilikler”, **İzmir Barosu Dergisi**, Yıl: 77, S. 2, Mayıs 2012.
- Antalya, O. Gökhan : **Marmara Hukuk Yorumu- Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V/1,2**, Ed: O. Gökhan Antalya, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara, 2019. (Anılış: Cilt V/1,2)
- Antalya, O. Gökhan : **Marmara Hukuk Yorumu- Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V/1,3**, Ed: O. Gökhan Antalya, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara, 2019. (Anılış: Cilt V/1,3)
- Antalya, O. Gökhan; : **Marmara Hukuk Yorumu- Eşya Hukuku, Cilt: IV/1**, Ed: O. Gökhan Antalya, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Topuz, Murat
- Antalya, O. Gökhan; : **Marmara Hukuk Yorumu- Miras Hukuku- Cilt: III**, Ed: O. Gökhan Antalya, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Sağlam, İpek
- Antalya, O. Gökhan : “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3- 4 Haziran 2011), Değerlendirme Konuşması Kısmı”, **MÜHF-HAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan**, 2011.
- Aral, Fahrettin : **Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

- Aral, Fahrettin; Ayrancı, Hasan : **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınevi, 12. Bası, Ankara, 2019.
- Aren, Sadun : **100 Soruda Para ve Para Politikası**, Gerçek Yayınevi, 4. Bası, İstanbul, 1991.
- Arkan, Sabih : **Ticari İşletme Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2019.
- Arslan, Çetin; Kırmızı, Mustafa : **Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.
- Aşçıoğlu, Çetin : “Tazminata Yürütülecek Faiz”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VII (11- 12 Mayıs 1990)**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1991, s. 185- 202.
- Atamer, Yeşim M. : “İfa Engelleri Hukukunu Yeniden Sistematize Etmeyi Düşünmek: Borca Aykırılık Türleri Yerine Yaptırımları Esas Alan Bir Sistematiği”, **Rona Serozan’a Armağan**, On İki Levha Yayıncılık, 2010, s. 217- 260.
- Atamer, Yeşim M. : “Revize Edilmiş Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na İlişkin Değerlendirme ve Teklifler”, **Hukuki Perspektifler Dergisi**, 2006, S.6, s. 8-37. (Anılış: Tasarı)
- Atamer, Yeşim M. : “Ceza Koşulu – Götürü Tazminat – Sorumsuzluk Anlaşması: Hangisi? Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Sözleşmelerin Yorumlanmasında Bazı Tutamak Noktaları”, **Uluslararası İnşaat Sözleşmelerinde Gecikme ve Temerrüt- Değişmeyen Bir Soruna Yeni Yaklaşımlar**, Ed: Yeşim M. Atamer, Ece Baş Süzel,

Elliott Geisinger, İstanbul Uluslararası İnşaat Hukuku Konferansları – II, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018. (Anılış: Ceza Koşulu- Götürü Tazminat)

Atamer, Yeşim M.; : “Para Alacaklısının Geç Ödemelere Karşı Korunmasına
Okutan- Nilsson, İlişkin Yeni TK m. 1530 Düzenlemesi ve Uygulama
Gül Alanı”, **BATİDER**, C XXIX, S 3’ten ayrı bası, 2013, s.
31-82.

Ayan, Serkan : "Yabancı Para Borçlarının İfası", **YÜED, Prof. Dr. Aydın
Zevkliler’e Armağan**, Cilt 8, Özel Sayı, 2013, s. 511-570.
(Anılış: Yabancı Para)

Ayan, Serkan : “TBK m. 99”, **İstanbul Şerhi**, Cilt 2,3, (Madde 83-206),
Ed: Turgut Öz, Faruk Acar, K. Emre Gökyayla, H. Murat
Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019. (Anılış:
İstanbul Şerhi)

Ayan, Serkan : “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1530. Maddesi
Gereğince Borçlunun Temerrüdü”, **DEÜHFD, Prof. Dr.
Burhan Ceyhan’a Armağan Özel Sayısı**, C. XII, 2010,
(Basım Yılı: 2012), s. 717-793. (Anılış: 1530)

Ayan, Serkan : **Kefalet Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Aybay, : “Sözleşmenin Değişen Koşullara Göre Uyarlanması
Memet Erdem (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı İncelemesi)”,
MÜHF-HAD, Cevdet Yavuz’a Armağan, C. XXII, S. 3,
2016, s. 323-347.

Aybay, Aydın; : **Eşya Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
Hatemi, Hüseyin

- Aydıncık Midyat, Şirin : “TBK m. 86- 87”, **İstanbul Şerhi**, Cilt 2,3, (Madde 83-206), Ed: Turgut Öz, Faruk Acar, Emre Gökyayla, H. Murat Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019. (Anılış: İstanbul Şerhi)
- Aydıncık, Şirin : “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Borçların İfası (TBK m.83 -111) Hükümlerine İlişkin Olarak Getirilen Değişiklikler”, **Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011, s. 147-166. (Anılış: 6098)
- Aydoğdu, Murat : “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Faiz ile İlgili Düzenlemeler”, **DEÜHFD**, 2010/1, s. 85- 136. (Anılış: Düzenlemeler)
- Aydoğdu, Murat : “TBK m. 88”, **İstanbul Şerhi- Türk Borçlar Kanunu**, Ed: Rona Serozan, K. Emre Gökyayla, Faruk Acar, H. Murat Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 899- 919. (Anılış: İstanbul Şerhi)
- Aydoğdu, Murat; Ayan, Serkan : **Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukuku’nda Yer Alan Faiz ile İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi**, Adalet Yayınevi, 2. Bası, Ankara, 2014.
- Aydoğdu, Murat; Kahveci, Nalan : **Türk Borçlar Hukuku- Özel Borç İlişkileri (Sözleşmeler Hukuku)**, Adalet Yayınevi, 4. Bası, Ankara, 2019.
- Aykonu, Mustafa : “Yabancı Para Borçlarında Munzam Zarar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV, Bildiriler- Tartışmalar, (4-5 Nisan 1997)**, Banka ve

Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, s. 141-165.

Ayrancı, Hasan : **Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2006.

Ayrancı, Hasan : “Şekil Şartına Uyulmadan Yapılan Kefalet Sözleşmesinde İfanın Sonuçları”, **AÜHFD**, C. 53, S. 2, 2004, s. 95-120.

Ayrancı, Hasan : “Para Borçlarında Temerrüt Faizi”, **Hukuk Gündemi Dergisi**, S. 5, 2006, s. 100-105. (Anılış: Temerrüt Faizi)

Barlas, Nami : **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, Kazancı Kitap, İstanbul, 1992.

Barlas, Nami : “Adli ve İdari Yargıda Haksız Fiil Tazminatına Yabancı Para Üzerinden Hükmedilmesi Mümkün Müdür?”, **GSÜHFD**, **Erden Kuntalp’e Armağan**, Yıl:3, 2004, S.1, s. 9-23.

Başoğlu, Başak : “Öncelenmiş Borca Aykırılığın Sonuçları”, **İÜHFM**, C. LXVI, 2008, S.2, s. 287-310.

Battal, Ahmet : “Faturada Yer Alan Vade Farkı Kaydının Niteliği ve İtiraz Edilmemesi Halinde Sonuçları ile İlgili Yargıtay Uygulaması”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, XVI, (14 Mayıs 1999)**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2000, s. 73 – 105. (Anılış: Vade Farkı)

- Battal, Ahmet : “Haksız Fiilden Doğan Alacağa Uygulanacak Temerrüt Faizi Konusundaki Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu- Bildiriler Tartışmalar XV, (5 Haziran 1998)**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999, s. 53-101. (Anılış: Temerrüt Faizi)
- Baygın, Cem : **Yabancı Para Üzerinden Borçlanmalar ve Hukuki Sonuçları**, Kazancı Kitap, İstanbul, 1997.
- Baygın, Cem : “Türk Borçlar Kanunu’nun Borç İlişkisinin Hükümleri- Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi Konularında Getirdiği Bazı Yenilik ve Değişiklikler”, **EÜHFD**, C. XIV, S. 3–4, 2010, s. 119-144.
- Baysal, Başak : **Haksız Fiil Hukuku (BK m. 49- 76)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019. (Anılış: Haksız Fiil)
- Baysal, Başak : **Sözleşmenin Uyarlanması- BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü**, On İki Levha Yayıncılık, 3. Bası, İstanbul, 2019.
- Becker, Hermann : **Berner Kommentar Band/Nr. VI/1, Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht**, Stämpfli Verlag, Bern, 1945. (Anılış: BK OR)
- Belen, Herdem : “Borçlunun Temerrüdü”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları C. I, Anılar- Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin**

Sonuçları, 24-25 Mart 2012, İstanbul Barosu Yayınları,
1. Bası, İstanbul, 2014, s. 412-442.

Benli, Erman : “Ayni Hakların Teminat İşlevi”, **ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. I, S. 1, 2019, s. 109-134.

Bilgili, Fatih; : **Kıymetli Evrak Hukuku**, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018.
Demirkapı, Ertan (Anılış: Kıymetli Evrak)

Bilgili, Fatih; : **Ticari İşletme Hukuku**, Dora Yayıncılık, Bursa, 2016.
Demirkapı, Ertan (Anılış: Ticari İşletme)

Birinci Uzun, : “Alacaklının Temerrüdü Mü Haksız Elatma Mı? Yargıtay
Tuba 15. Hukuk Dairesi’nin 31.3.2015 Tarihli ve E.2015/983
K.2015/1638 Sayılı Kararının İncelenmesi”, **İÜHFİM**, C.
LXXIV, S. 2, 2016, s. 611-628.

Birsen, : **Borçlar Hukuku Dersleri- Borçların Genel Hükümleri**,
Kemaleddin Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1967.

Boyacı, Can : “Hukuki Düzenlemelerin Ekonomi Üzerindeki Doğrudan
Etkisi ve Bu Kapsamda Yeni Borçlar Kanunu Madde
100/I Hükmünün İncelenmesi”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, C. III, S. 2, 2011, s. 51-63.

Bozer, Ali : “Ticari İşlere İlişkin Faiz Hükümlerine Toplu Bir Bakış”,
BATİDER, C. II, 1964, s. 362-370.

Bozer, Ali; : **Kıymetli Evrak Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku
Göle, Celal Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2018.

- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru : **Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış**, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2018.
- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru : “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış”, **İÜHFM**, C. LXXIII, S. 2, 2015, s. 173-220.
- Burcuoğlu, Haluk : “Seminer: Borçlar Kanununa Getirilen Yenilikler”, **İzmir Barosu Dergisi**, Borçlar Kanunu Özel Sayısı, Yıl: 77, S. 2, Mayıs 2012.
- Burcuoğlu, Haluk : “Paranın Başkasının Parası ile Karışması Üstüne Bir Deneme”, **Prof. Dr. Faruk Erem Armağanı**, TBB Yayınları, Ankara, 1999, s. 79-100. (Anılış: Paranın Karışması)
- Burcuoğlu, Haluk : “Taşınır Mülkiyetinin Devrinde Sebebe Bağlılık ve Soyutluk Kavramları ve Bu Kavramlar Kapsamında Sebepsiz Zenginleşme”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 4, S. 1, 2018, s. 57-82.
- Buz, Vedat : “Borçların İfası ve İfa Edilmemesi”, **Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu Makaleler- Tebliğler**, Ed: Murat İnceoğlu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 91-111. (Anılış: İfa)
- Buz, Vedat : “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda Borçların İfası ve İfa Edilmemesine İlişkin Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu, 12-13 Mayıs 2011**, Ed: Emel Badur, Ankara, 2012, s. 164- 177. (Anılış: 6098)

- Canarslan, Gökçe : “Tüketilebilen Eşya Üzerinde Kurulan İntifa Hakkı”, **ERÜHFD**, C. XIV, S. 1, 2019, s. 1-29.
- Cansel, Erol : “Vakıf, Kuruluşu, İşleyişi ve Amacı”, **Vakıflar Dergisi**, S. 20, 1988, s. 321- 327.
- Cansel, Erol; Özel, Çağlar : “Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu”, **YÜED, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan**, Cilt 8, Özel Sayı, 2013, s. 713-733.
- Cansel, Erol; Özel, Çağlar : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 2. Bası, Ankara, 2017.
- Cemal, Ahmet : “Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Uğruna Edim”, **İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 1969, C. 3, S. 5, s. 239-256.
- Çabri, Sezer : “Ticari Kredilerde Erken Ödeme Tazminatı ile Erken Ödeme Tazminatının Sınırı”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XI, S. 145-146, 2016, s. 425-448.
- Çağlayan, Pınar : “Avrupa Birliği Yönergeleri ve Alman Hukukundaki Deneyimler Işığında Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları (TTK Md. 1530)”, **BATİDER**, C. XXVII, S. 2, 2011, s. 173-243.
- Çetiner, Bilgehan : **Taşınmaz Teminatı**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2015.

- Davies, Glyn : **A History of Money- From Ancient Times to the Present Day**, University Of Wales Press, Cardiff, 2002.
- Değerliyurt, Canberk : “Götürü Manevi Tazminat”, **Sorumluluk Hukuku-Seminerler 2018**, Ed: Başak Baysal, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 119- 160.
- Demirbaş, Feride : **Kısmi İfa**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- Demirbaş, Feride : “Alacaklının Temerrüdünün Borçtan Şahsen Sorumlu Olmayan İpotekli Taşınmaz Malikinin Sorumluluğuna Etkisi Üzerine Düşünceler”, **BATİDER**, C. XXXV, S. 4, 2019, s. 91-125.
- Demirsatan, Barış : “Vakıf Tüzel Kişiliği Bakımından Tescilin İyileştirici Etkisi ve MK m. 103/II Hükümünün İşlevi”, **İÜHFM**, C. LXXV, S. 1, s. 335-358.
- Dereli, Zeliha : **“Lex Commissoria Yasağı”**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.
- Develioğlu, H. Murat : “İsviçre Federal Mahkemesi’nin 21 Temmuz 2015 Tarihli Kararı Uyarınca Sonradan Ortaya Çıkan Borçlunun Sorumlu Olduğu İmkânsızlığının Sonuçları”, **GSÜHFD**, 2017/1, s. 157- 174.
- Dinler, Zeynel : **Mikro Ekonomi**, Ekin Kitabevi, 24. Bası, Bursa, 2013.
- Doğan, Hasan : “İslam Hukuku Açısından Kripto Paralar ve Blockchain Şifreleme Teknolojisi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.26, S.2, 2018, s. 225-253.

- Doğanay, İsmail : **Ticari Alım Satım Akdi ve Nevileri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2003.
- Durgut, Ramazan : **Cari Hesap Sözleşmesi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- Durmuş, Abdullah : **“Fıkhi Açıdan Günümüz Para Mübadelesi İşlemleri”**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.
- Eagleton, Catherine; Williams, Jonathan : **Paranın Tarihi**, Çev: Fadime Kâhya, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.
- Eğilmez, Mahfi : **Örneklerle Kolay Ekonomi**, Remzi Kitabevi, 8. Bası, İstanbul, 2014.
- Eğilmez, Mahfi; Kumcu, Ercan : **Ekonomi Politikası -Teori ve Türkiye Uygulaması**, Remzi Kitabevi, 6. Bası, İstanbul, 2004.
- Ekinci, Hüseyin : **Özel Hukuk Sözleşmelerinde Ceza Koşulu**, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, Ankara, 2015.
- Engin, Baki İlkay : “Fatura veya Teyit Mektubunda Yer Alan Vade Farkı Kaydına İtiraz Edilmesinin Sonuçları”, **İÜHFM**, 2003, Cilt 61, S.1-2, s. 257-276.
- Engin, Baki İlkay : “İfa Uğruna Edim”, **Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul, 1999. (Anılış: İfa Uğruna)

- Erdem, Mehmet : “m. 179- Ceza Koşulu”, **İstanbul Şerhi, Cilt 2,3, (Madde 83-206)**, Ed: Turgut Öz, Faruk Acar, Emre Gökyayla, H. Murat Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019. (Anılış: İstanbul Şerhi)
- Erdem, Mehmet : “Tazminatın Götürü Olarak Belirlenmesi”, **Gazi Üniversitesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu**, Ankara, 2009, s. 97-124. (Anılış: Tazminat)
- Eren, Fikret : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2018. (Anılış: Borçlar Genel)
- Eren, Fikret : **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2017. (Anılış: Borçlar Özel)
- Ergün Topçu, Melike : “İİK Kapsamında İflas Hukukunda Yabancı Para Borçları Açısından Takasta Özdeşlik Şartı”, **MÜHF- HAD, Prof. Dr. Bülent Tahiroğlu'na Armağan**, C. 23, 2017, S. 3, s. 665-681.
- Ergüne, Mehmet Serkan : **Taşınır Mülkiyeti**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Ergüne, Mehmet Serkan : "Alman Hukukunda Aynen Tazminin Önceliği İlkesinin Yumuşatıldığı Hallere Genel Bir Bakış", **İKÜHFD**, C. 5, 2006, s. 31-47.
- Eriş, Gönen : **Açıklamalı- İçtihatlı 6335-6552-6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler**, Cilt I, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

- Ertaş, şeref : “Borçların İfası ile İlgili Yeni Borçlar Kanunun Değerlendirilmesi”, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3- 4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan**, Legal Yayıncılık, 2012, s. 303-312.
- Esen, Emre : “**Satış Sözleşmesinde Aliud Teslim**”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.
- Esener, Turhan : **Borçlar Hukuku I- Akitlerin Kuruluşu ve Geçerliliği**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969
- Esener, Turhan; Güven, Kudret : **Eşya Hukuku**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- Funk, Fritz : **Borçlar Kanunu şerhi I Umumi Hükümler**, ev: Hıfzı Veldet, Cemal Hakkı Selek, niversite Kitabevi, İstanbul, (t.y.).
- Galbraith, John Kenneth : **İktisat Tarihi**, ev: Müfit Günay, Dost Kitabevi, 2. Bası, Ankara, 2010. (Anılış: İktisat)
- Galbraith, John Kenneth : **Para- Nereden Gelir Nereye Gider**, ev: Nilgün Himmetoğlu, Belkıs orakı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1990. (Anılış: Para)
- Genç Arıdemir, Arzu : “Borcun İfa Edilmemesi Kavramı, Yaptırımı”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları C. I, Anılar- Sözleşmeden**

Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları, 24-25 Mart 2012, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 374-385.

Göktürk, Kürşat : “Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi”, **GÜHFD**, C. XIX, Y. 2015, S. 2, s. 3 – 44.

Gülseven, Hilal : **Türk Özel Hukukunda Cezai Şartın İndirilmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Gümüş, Mustafa Alper : “Asıl Borcun Sona Ermesinin Asıl Borçla Bağlantılı Yan Haklar Üzerindeki Etkisi (TBK m. 131)”, **Prof. Dr. M. İlhan Ulusan’a Armağan, Cilt III**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 321-354. (Anılış: Yan Haklar)

Gümüş, Mustafa Alper : “Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlanan Yasal Karineler (BK m.88)”, **MÜHF – HAD**, C. 17, S. 1-2, s. 351- 375. (Anılış: Yasal Karineler)

Gümüş, Mustafa Alper : “Türk Borçlar Kanunu (TBK) M.100 (eBK M.84)’ ün Mahsup Kuralına İlişkin Bir İnceleme”, **YÜED, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan**, C. VIII, Özel Sayı- 2013, s. 1253- 1292. (Anılış: Mahsup Kuralı)

Gümüş, Mustafa Alper : “Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin (Değiştirilmiş) Tebliğ Çerçevesinde Uyarlamaların Yapılabileceği Sözleşmeler”, **Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Çerçevesinde Döviz ile Sözleşme Yapma Yasağı ve Sözleşmelerin Uyarlanması**, Ed: Murat Topuz, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 21-53.

- Gümüş, Mustafa Alper : **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019.
- Gümüş, Mustafa Alper : **Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Cilt I**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- Gündoğdu, Fatih : **Borca Aykırılık Hallerinden Kusurlu İfa İmkânsızlığı ve Hukuki Sonuçları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Günsay, Töre : “Kefalet Sözleşmesinin Fer’iliği İlkesi”, **DEÜHFD, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan**, C. 19, Özel Sayı, 2017, s. 1079-1101.
- Günver, Osman : “Çağımızda Hukuksal Açıdan Para Kavramı”, **BATİDER**, C. XXXIII, S. 2, 2017, s. 143-176.
- Gürses, Davut : **Banka Genel Kredi Sözleşmesi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Güvel, Enver Alper : **Makroekonomi-1**, Seçkin Yayıncılık, 3. Bası, Ankara, 2017.
- Güzel, Pınar : “Avrupa Birliği Mevzuatı Işığında Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Ticari İşlemlerde Geç Ödeme ve KOBİ’lerin Korunması”, **TBB Dergisi**, S. 96, 2011, s. 319-330.
- Grassinger, Gülçin Elçin : “BK. md. 83 Hükümüne Göre Yabancı Para Borçları ve İlgili Bazı Sorunlar”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, İstanbul, 2000.

- Han, Işık Aslı : **“Üç Taraflı Hukuki İlişki Modeli Olarak Havale”**,
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.
- Hançerlioğlu,
Orhan : **Ekonomi Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, 5. Bası, İstanbul,
1993.
- Hausler, Sophie A. : “Directive 2000/35/EC on Combating Late Payment in
Commercial Transactions”, **Columbia Journal of
European Law**, C. VII, S. 2, 2001, s. 293-296.
- Heermann,
Peter W. : **Geld und Geldgeschäfte, -Handbuch Des Schuldrechts**,
Mohr Siebeck Verlag, Tübingen, 2003.
- Helvacı, İlhan : **Türk Medeni Kanunu’na Göre Lex Commissoria
(Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı**, Alfa
Yayınevi, İstanbul, 1997. (Anılış: Lex Commissoria)
- Helvacı, İlhan : **Turkish Contract Law**, Springer Verlag, Cham, 2017.
(Anılış: Contract)
- Helvacı, Mehmet : “Ticaret Ortaklıklarında Sermaye Payı Nedeniyle Oluşan
Faiz Üzerine Bazı Düşünceler”, **Prof. Dr. Erdoğan
Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı**, Beta Yayın
Dağıtım, İstanbul, 1999, s. 231-254.
- Helvacı, Mehmet : **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para
Borçlarında Faiz Kavramı**, Beta Yayın Dağıtım, 2000.
(Anılış: Faiz)

- Helvacı, Mehmet; Aksu, Raziye : “Bonoda Yer Alan Tediye Tarihi ve Ödeme Tarihi Kavramlarının Değerlendirilmesi”, **MÜHF- HAD, Cevdet Yavuz’a Armağan**, Yıl: 2016 Cilt: 22 Sayı: 3, s. 1275-1288.
- Işık, Melih : **İcra Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Belgesi ve Bu Nitelikteki Haciz Tutanakları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- İnceoğlu, M. Murat : “İfanın Hukuki Niteliği ve Borçlunun Edime Uygun Eyleminin İfa Teşkil Edip Etmeyeceği Sorunu”, **AÜHFD**, C.54, S.4, 2005, s. 149-182.
- İnceoğlu, M. Murat : “Faize ve Yürürlük Kanunu’nun 7. Maddesine İlişkin Yargıtay Kararları”, **Yeni Kanunlara İlişkin İlk Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi, (TBK-TTK-HMK)**, Ed: Umut Yeniocak, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 19-31.
- İnceoğlu, M. Murat; Kabaklıoğlu Arslanyürek, Yasemin : “Kanuna Karşı Hile Örneği Olarak Vade Farkı ve Gecikme Cezası”, **MÜHF- HAD, Cevdet Yavuz’a Armağan**, C. XXII, S. 3, 2016, s. 1351- 1362.
- İyimaya, Ahmet : “Tazminat Alacağına Yürütülecek Faiz”, **TBB Dergisi**, C. I, S. 3, 1988, s. 384-411.
- Kabaklıoğlu Arslanyürek, Yasemin : **Ceza Koşulu- Özellikle Zarar ve Tazminatla İlişkisi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

- Kale, Serdar : “7101 Sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Çerçevesinde İflas Dışı Adi Konkordato”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. V, S. 1, 2018, s. 213- 269.
- Kapancı, Kadir Berk : “Dönme Cezası (TBK m. 179 f.3) ve Cayma Parası (TBK m. 178) Kavramları Arasında Kısa Bir Karşılaştırma”, **MÜHF- HAD**, C.XXII, S.2, s. 247- 270.
- Kapancı, Kadir Berk : “Götürü Tazminat Anlaşması ve Bunun Ceza Koşulundan Ayırt Edilmesi”, **Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 655-683. (Anılış: Götürü Tazminat)
- Karamercan, Fatih : “Türk Borçlar Hukukunda Takas”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. V, S.1, 2018, s. 271-293.
- Karayağcı, Yaşar : “Para Değerinde Değişmeler- Yabancı Sermaye ve Anonim Şirketlerde Ayni Pay”, **Prof. Dr. Mahmut Koloğlu’ya 70 inci Yaş Armağanı**, Ankara 1975, s. 493- 546.
- Kartal, Bilal : “Faizi Aşan Zarar (Munzam Zarar)- BK’nun 105. maddesi ile İlgili Kararlar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu-XII, Bildiriler- Tartışmalar**, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, Ankara 1995, s. 5-35.
- Kaya, Arslan : “Adi ve Ticari İşlerde Faiz”, **İÜHF**, C. LIV, 1994, s. 347-366. (Anılış: Faiz)

- Kaya, Arslan : **Ticari İşletmeler Arasındaki Mal veya Hizmet Tedariki Sözleşmelerine İlişkin TTK 1530 Düzenlemesi ile TBK’nın Genel Hükümlerinin Karşılaştırılması,**
<http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/hukuk.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/1530.pdf>, (Çevrimiçi), E.T. 8.5.2020. (Anılış: Tablo)
- Kaya, Esra Bahar : “Sözleşmeye Aykırılıkta Kusur Karinesi”, **Sorumluluk Hukuku- Seminerler 2018**, Ed: Başak Baysal, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 279- 302.
- Kayak, Sevgi : “Roma Hukukunda Cezai Şart”, **İÜHFM**, C. LXIV, S. J, 2006, s. 237-258.
- Kayar, İsmail : “Cari Hesapta Faiz”, **BATİDER**, C. XX, S. 3, 2000, s. 63-82.
- Kendigelen, Abuzer : “(28) Cezai Şart/ Faiz”, **Hukuki Mütalaalar, Cilt VIII: 2006**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 344-357. (Anılış: Cezai Şart)
- Kendigelen, Abuzer : “(1) Faiz Alacağı- Faize Faiz İşletilmesi Yasağı”, **Hukuki Mütalaalar, Cilt IV: 2002**, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2006, s. 1-4. (Anılış: Faize Faiz)
- Kendigelen, Abuzer : **Yeni Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, On İki Levha Yayıncılık, 2. Bası, İstanbul, 2012.
- Kendigelen, Abuzer; : **Kıymetli Evrak Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Kırca, İsmail

Keser Berber, Leyla : **İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlerde Elektronik Para ve Dijital İmza**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002.

Kılıçoğlu, Ahmet M. : “Edim Dengesi”, **Prof. Dr. Nami Çağan Anısına Armağan**, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2020, s. 943-964. (Anılış: Edim)

Kılıçoğlu, Ahmet : **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na Eleştiriler**, TBB Yayınları, Ankara, 2008. (Anılış: Tasarı)

Kılıçoğlu, Ahmet : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019. (Anılış: Borçlar Genel)

Kılıçoğlu, Ahmet : “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XV, Bildiriler- Tartışmalar, (5 Haziran 1998)**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1999, s. 3 – 51. (Anılış: Munzam Zarar)

Kırkbeşoğlu, Nagehan : “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile Getirilen Faiz Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme”, **BATİDER**, C. XXVIII, S. 4, 2012, s. 145- 174.

Kocaman, Sümeyye : “**Yabancı Para Borçlarının İfasında Temerrüt**”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip : **Kocayusufpaşaoğlu/Hatemi/Serozan/Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, (Borçlar**

Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme), Filiz Kitabevi, 4. Basıdan 7. Tıpkı Bası, İstanbul, 2017. (Anılış: Borçlar)

Kocayusufpaşaoğlu, : **Miras Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987.
Necip

Koçhisarlıoğlu, : "Karine ve Borçlar Kanununun 96. maddesindeki Kusur
Cengiz Karinesi", **Yargıtay Dergisi**, C. X, S. 4, 1984, s. 272-286.

Korkmaz Süre, : **"Uluslararası Para Fonu'nun Uluslararası Para
Mukaddes Hukukunun Oluşumundaki Rolü"**, Yayımlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Eskişehir, 2006.

Korkmaz Süre, : **"Uluslararası Para Hukuku"**, **İÜMÖHB**, C. 25, S. 1-2,
Mukaddes 2005, s. 213-228.

Krüger, Wolfgang : **Münchener Kommentar zum Bürgerlichen
Gesetzbuch, Band 2, Schuldrecht- Allgemeiner Teil, §§
241-310 BGB**, Ed: Wolfgang Krüger, C.H. Beck, 8. Bası,
Münih, 2019.

Kutbay, Nurgül : **"Döviz ile Sözleşme Yapma Yasağı Kapsamında
Yabancı Para Borçların Borçlu Temerrüdü"**,
[https://blog.lexpera.com.tr/doviz-ile-sozlesme-yapma-
yasagi-kapsaminda-yabanci-para-borclarin-borclu-
temerrudu/#fn16](https://blog.lexpera.com.tr/doviz-ile-sozlesme-yapma-yasagi-kapsaminda-yabanci-para-borclarin-borclu-temerrudu/#fn16) (Çevrimiçi) E.T. 8.6.2020.

Makaracı, Aslı : **"Para Borçlarının İfası (Ödeme)"**, **Prof. Dr. İsmet
Sungurbey'e Armağan, Borçlar Kanunu Genel
Hükümler Konferansları C. I, Anılar- Sözleşmeden**

Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları, 24-25 Mart 2012, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 321-344.

McCormack, Gerard : "Retention of Title and the EC Late Payment Directive", **Journal of Corporate Law Studies**, C. I, S. 2, 2001, s. 501-518.

Moroğlu, Erdoğan : **Hukuki Mütalaalar**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007.

Moroğlu, Erdoğan : **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ile Yürürlük ve Uygulama Kanunu Tasarısı Taslağı- Değerlendirme ve Öneriler**, TBB Yayınları, 4. Bası, Ankara, 2006.

Moroğlu, Erdoğan : “Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarıları”, **İBD**, C. LXXX, S. 1, 2006, s. 3-9.

Muşul, Timuçin : **İflas ve Konkordato Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

Nomer, Haluk Nami : “Para Borcu Kavramı ve Para Borçlarının BK 118/1 Anlamında Aynı Cinsten Kabul Edilip Birbirleriyle Takas Edilebilirliği Problemi”, **İÜHFM**, Cilt 57, Sayı 1-2, s. 241-264. (Anılış: Para Borcu)

Nomer, Haluk Nami : “Sebepsiz Yere Ödenen Paradan Kaynaklanan Zenginleşmelerde İadenin Kapsamı”, **GSÜHFD**, C. IV, S. 2, 2005, s. 223-229. (Anılış: Sebepsiz)

Nomer, Haluk Nami : “Haksız Fiil ile Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Alacaklarda Borçlunun Temerrüdü İçin İhtar Gerekir mi?”, **Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Cilt II**, On

İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 1303-1313.
(Anılış: İhtar)

Nomer, : **Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Özel Borç İlişkileri, Cilt**
Haluk Nami; **I: Satış Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, 4. Bası, Ankara,
Engin, 2018.
Baki İlkay

Nomer, : **Eşya Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 6. Bası, İstanbul,
Haluk Nami; 2019.
Ergüne,
Mehmet Serkan

Oğuzman, Kemal : “Mahkeme Kararları Kroniği- 9. Para Borçlarında Cezai
Şart”, **İÜHFM**, C. XXVIII, S. 1, 1962, s. 257-291.

Oğuzman, Kemal; : **Eşya Hukuku**, Filiz Kitabevi, 20. Bası, İstanbul, 2017.
Seliçi, Özer;
Oktay Özdemir,
Saibe

Olgaç, Senai : “Murabaha Nizamnamesi”, **Açıklamalı Borçlar Kanunu**
ve İlgili Özel Kanunlar, İsmail Akgün Matbaacılık, (t.y.).

Omlor, Sebastian : **Geldprivatrecht**, Mohr Siebeck Verlag, Tübingen, 2014.

Öktem Çevik, Seda : “Ceza Koşulu- Bağlanma Parası- Cayma Parası”, **Prof.**
Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu
Genel Hükümler Konferansları, C. III, Sebepsiz
Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borç
İlişkilerinde Özel Durumlar- Taraf Değişiklikleri-

TBK Değerlendirmeleri ve İrdelemeleri, 26-27 Mayıs 2012, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 97-112.

Öz, Turgut : “Banka Havalelerinde Sebepsiz Zenginleşme”, **Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.V, S.1, 2017, s. 139-148. (Anılış: Banka Havaleleri)

Öz, Turgut : “Borçların İfası -Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları, C. III, Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borç İlişkilerinde Özel Durumlar- Taraf Değişiklikleri-TBK Değerlendirmeleri ve İrdelemeleri, 26-27 Mayıs 2012**, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 234- 239.

Özbay, Ümit Vefa : “**Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Tüketim Ödücü (Karz) Sözleşmesi**”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

Özbilen, Arif Barış : “Tüketim Ödücü Sözleşmesinde Ödünç Alanın Ödeme Güçsüzlüğü ve Bu Güçsüzlüğün Yarattığı Hukukî Sonuçlar”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Y. 7, S. 27, s. 125-154.

Özen, Burak : **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

Özmen, E. Saba; Aktaş, Türkan : “Türk Hukuku Açısından Para Borçlarında Temerrüt Faizi Yanında Ceza Koşulu Talep Edilebileceğine İlişkin

Yargıtay Kararlarının Eleştirisi, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, S. 1, 2018, s. 39-54.

Öztaş, Fırat : **Kıymetli Evrak Hukuku**, Turhan Kitabevi, 2. Bası, Ankara, 1997.

Öztek, Selçuk : **İcra ve İflas Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası**, İstanbul, 1994.

Öztek, Selçuk; : **Yeni Konkordato Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
Budak, Ali Cem;
Tunç Yücel,
Müjgan;
Kale, Serdar;
Yeşilova, Bilgehan

Parlak Börü, Şafak : “Götürü Tazminat Kavramına Bir Bakış”, **TBB Dergisi**, S.129, 2017, s. 195-228.

Pekcanitez, Hakan : **Yabancı Para Alacaklarının Tahsili**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998.

Pekcanitez, Hakan; : **7101 sayılı Kanun Çerçevesinde Konkordato**, Vedat Erdönmez, Güray Kitapçılık, İstanbul, 2018.

Perales Viscasillas, : “Late Payment Directive 2000/35 and the CISG”, **Pace International Law Review**, C. XIX, S. 1, 2007, s. 125-142.
Pilar

Poroy, Reha; : **Ticari İşletme Hukuku**, Vedat Kitapçılık, 16. Bası, Yasaman, Hamdi İstanbul, 2017.

- Pulaşlı, Hasan : **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- Reisoğlu, Safa : **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Sarisözen, Serhat : **İcra- İflas ve Konkordato Hukukundaki Yenilikler**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Saymen, Ferit H.; Elbir, Halid K. : **Türk Borçlar Hukuku I, Umumi Hükümler, C. I**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1958.
- Sekmen, Fuat : **Para Teorisi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- Seliçi, Özer : “Seçimlik Borçların İfası”, **İÜHFM**, Cilt 34, Sayı 1-4, s. 375-399.
- Serozan, Rona : **Sözleşmeden Dönme**, Vedat Kitapçılık, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul, 2007. (Anılış: Dönme)
- Serozan, Rona : **Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, Üçüncü Cilt, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016. (Anılış: Genel Bölüm)
- Serozan, Rona : **Eşya Hukuku I**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014. (Anılış: Eşya)
- Serozan, Rona : “Paranın Alım Gücünün Düşmesine Bağlı Kayıpların Karşılansında Eşitsizlikler”, **İÜMHAD, Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan**, C. 20, 1996, s. 41– 48. (Anılış: Paranın Alım Gücü)

- Serozan, Rona : “Parça Borcu- Çeşit Borcu; Aşılması Gerekli Bir Ayrım”, **İÜMHAD**, C. III, S. 5, 1969, s. 211-238. (Anılış: Parça-Çeşit)
- Serozan, Rona : **Tüzel Kişiler Özellikle: Dernekler ve Vakıflar**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.
- Serozan, Rona : “Taşınmaz Rehni”, **İÜHFM**, Cilt LXIV, S. 2, 2006, s. 301-324.
- Serozan, Rona; Engin, Baki İlkey : **Miras Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 6. Bası, Ankara, 2019.
- Sirmen, A. Lale : **Eşya Hukuku**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- Sonat, Kazım Ali : **“Nakit Dışı Ödeme Usulleri Çerçevesinde Para Borcunun Banka Havalesi Yoluyla Ödenmesi”**, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010.
- Staehelin, Daniel : “İsviçre İcra İflas Hukukunda Aciz Hukukunda Yapılan Yeniliklere İlişkin Değerlendirmeler”, **SDÜHFD**, Çev: Abdurrahman Kavasoglu, Ömer Çon, C. 8, S. 1, 2018, s. 35-48.
- Şengül, Mehmet : “İfa (Kavram; Kişi, Konu, Yer, Zaman Unsurları)”, **Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan, Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları C. I, Anılar-Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri- Borçların İfası- Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları, 24-25 Mart 2012**, İstanbul Barosu Yayınları, 1. Bası, İstanbul, 2014, s. 278-320. (Anılış: İfa)

- Şengül, Mehmet : “Seçimlik Borçlara İlişkin Temel Özellikler ve Seçimlik Borçların İfası”, **EÜHFD**, C. XV, S. 3–4, 2011, s. 207-248. (Anılış: Seçimlik)
- Şenocak, Zarife : “Borçlar Kanunu’nun 96. Vd. ve 194. Vd. Maddeleri Açısından Aliud’un (Başka Şeyin) Teslimi”, **BATİDER**, C. XV, S. 1, 1989, s. 113- 135.
- Şit, Başak;
Gürel, Murat : “Yeni Türk Ticaret Kanunu ile Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun’a İlişkin TBMM Genel Kurul Görüşmelerinde Verilen Önergeler ve Gerekçeleri”, **BATİDER**, C. XXVI, S. 4, 2010, s. 209-310.
- Şit İmamoğlu,
Başak : “Yabancı Para Üzerinden Sözleşme Akdetme Özgürlüğünün Sınırlandırılmasına İlişkin 12 Eylül 2018 Tarihli Cumhurbaşkanı Kararı Hakkında Bir Değerlendirme”, **BATİDER**, C. XXXIV, S. 3, 2018, s. 151-162.
- Tekben, Tuğçe : “Takasın Hüküm ve Sonuçları”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VIII, S. 1, 2011, s. 283-340.
- Tekinalp, Ünal : **Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları**, Vedat Kitapçılık, 2. Bası, İstanbul, 2009.
- Tekinay, : **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

Selahattin Sulhi;
Akman, Sermet;
Burcuoğlu, Haluk;
Altop, Atilla

Tercier, Pierre; : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, On İki Levha
Pichonnaz, Pascal; : Yayıncılık, İstanbul, 2016.
Develioğlu,
H. Murat

Topçuoğlu, Didem : **“Nakitsiz Toplum ve Türkiye Üzerine Bir Araştırma”**,
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

Topuz, Murat : **Türk Özel Hukukunda Taşınmaz Mülkiyeti**, Seçkin
Yayıncılık, Ankara, 2020.

Tunçomağ, Kenan : **Türk Borçlar Hukuku I. Cilt Genel Hükümler**, Sermet
Matbaası, İstanbul, 1976. (Anılış: Borçlar Genel)

Tunçomağ, Kenan : **Türk Hukukunda Cezai Şart**, Baha Matbaası, İstanbul,
1963. (Anılış: Cezai Şart)

Turan, Gamze : “İşverenin Alacaklı Sıfatı ile Temerrüdü ve Hukuki
Sonuçları”, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C.
XXI, S. 5-6, 2008, s. 31-59.

Turhan, Turgut : **Milletlerarası Sözleşmelerde Yabancı Para Kayıtları**,
Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları,
Ankara, 1996.

- Uyar, Talih : “Takip Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası (İİK m. 143)”, **TBB Dergisi**, S. 70, 2007, s. 345-358.
- Uyar, Talih : **Yeni Konkordato Hukukumuzun Temel İlkeleri**, TBB Yayınları, Ankara, 2019.
- Uzun Şenol, Pınar : “Ticari İş Niteliğindeki Haksız Fiil Kavramı ve Uygulanacak Faiz”, **Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VI, S. 11, 2016, s. 285-299.
- Ülgen, Hüseyin;
Helvacı, Mehmet;
Kaya, Arslan;
Nomer Ertan,
N. Füsün : **Kıymetli Evrak Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019. (Anılış: Kıymetli Evrak)
- Ülgen, Hüseyin;
Helvacı, Mehmet;
Kaya, Arslan;
Nomer Ertan,
N. Füsün : **Ticari İşletme Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019. (Anılış: Ticari İşletme)
- Ünsal, Erdal M. : **İktisada Giriş**, BB101 Yayınları, 5. Bası, Ankara, 2016.
- Velidedeoğlu,
Hıfzı Veldet;
Özdemir, Refet : **Türk Borçlar Kanunu Şerhi**, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1987.
- Vischer, Frank : **Geld- und Währungsrecht im nationalen und internationalen Kontext**, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2010.

- von Tuhr, Andreas : **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım**, Çev. Cevat Edege, Cilt 1-2, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1983.
- Weber, Rolf H. : **Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Band/Nr. VI/1/4, Die Erfüllung der Obligation, Art. 68-96 OR, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen**, Stämpfli Verlag, 2. Bası, Bern, 2005. (Anılış: BK OR)
- Weber, Rolf H. : **Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Band/Nr. VI/1/5, Die Folgen der Nichterfüllung, Art. 97-109 OR, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen**, Stämpfli Verlag, Bern, 2000. (Anılış: BK OR)
- Yağcı, Kürşad : “Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği”, **İÜHFM**, C. LXXI, S. 2, 2013, s. 421-438. (Anılış: Üst Sınır)
- Yağcı, Kürşad : “Borcun İfasının, Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Bir Olgunun Gerçekleşmesinden İtibaren Belirli Bir Sürenin Geçmesiyle Muaccel Olacağının Kararlaştırıldığı Hallerde Borçlunun Temerrüde Düşmesi İçin İhtar Şart Mıdır? (Vadenin Sonradan Belirli Hale Gelebilirliği Üzerine)”, **İHM**, C. LXXVII, S. 1, 2019, s. 267- 313. (Anılış: İhtar)
- Yağcı, Kürşad : **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Yenilikler ve Değişiklikler**, İstanbul İTO Yayınları, Yayın No. 2012-40, İstanbul, 2012.

- Yağcıoğlu, Burcu : **Türk ve İsviçre Hukukunda Ceza Koşulu (Cezai Şart)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Yalman, Süleyman : “Edime Uygun İfa Kuralının İstisnaları”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Halil Cin’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya, 1995, S. 14, s. 495-512.
- Yaralı, Levent : **Ticari İşletmeler Arasındaki Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları (TK 1530)**, <http://www.ticaretkanunu.net/ticari-isletmeler-arasindaki-mal-ve-hizmet-tedarikinde-gec-odemenin-sonuclari-ttk-1530/> (Çevrimiçi), E.T. 13.5.2020.
- Yeniocak, Umut : “Dövizle Sözleşme Kurma Yasağı ve Yasağa Aykırılığın Yaptırımı”, **Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar Çerçevesinde Döviz ile Sözleşme Yapma Yasağı ve Sözleşmelerin Uyarlanması**, Ed: Murat Topuz, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 55-70.
- Yıldırım, Abdülkerim : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Monopol Yayınları, Ankara, 2019.
- Yıldız, Mustafa Göktürk : “TBK m.117 ile Karşılaştırmalı Olarak TTK m.1530 Uyarınca Borçlu Temerrüdünün İhtarsız Gerçekleşmesi”, **İHM**, C. LXXVI, S. 1, 2018, s. 359–380.
- Yıldız, Mustafa Göktürk : **“Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları”**,

Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017.

Yılmaz, Ejder : **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

Yurtççek, Mehmet Sıddık : **Hukuki Açından Elektronik Para**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2. Bası, 2015.

Yüce, Melek Bilgin : “TBK m. 90- 96”, **İstanbul Şerhi, Cilt 2,3, (Madde 83-206)**, Ed: Turgut Öz, Faruk Acar, Emre Gökyayla, H. Murat Develioğlu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019. (Anılış: İstanbul Şerhi)

Yüce, Melek Bilgin : **Alacaklı ve Borçlu Açısından İfa Zamanı**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.

Yüce, Melek Bilgin : “Karşılaştırmalı Olarak 818 Sayılı Borçlar Kanunu ile 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Faiz Uygulaması”, **YÜHFD, Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan**, C. VIII, S. 2, s. 537-554. (Anılış: Faiz)

Yücer Aktürk, İpek : “Tüzelkişi Tacirin Tüketici Sıfatı”, **GÜHFD**, C. XX, S. 2, 2016, s. 103-128.

Zeytinoğlu, Emin : “Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Y. 4, S. 8, 2005/2, s. 253-263.

Zorluer, Onur : **Ticari İş Kavramı ve Sonuçları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

<http://www.hukukturk.com/>

<http://www.kazanci.com/kho2/ibb>

<https://beck-online.beck.de/>

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>

<https://eur->

<lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:267:0007:0017:EN:PDF>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>

<http://kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2011Yili/kanmetni/6098ss.pdf>

<https://legalbank.net/>

<https://resmigazete.gov.tr>

<https://www.swisslex.ch/de>

<https://sozluk.gov.tr/>

<http://www.sozluk.adalet.gov.tr/Ivaz>

<https://www.tbmm.gov.tr/>